

ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**AÇ PARS HİKÂYESİ'NİN BAĞLAMLI DİZİNİ VE EKLER
DİZİNİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ŞERİFE ARMUTCU

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

ANKARA 2022

T.C

ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ.

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**AÇ PARS HİKÂYESİ’NİN BAĞLAMLI DİZİNİ VE EKLER
DİZİNİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ŞERİFE ARTMUTCU

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

PROF. DR. AKARTÜRK KARAHAN

DANIŞMAN

ANKARA 2022

ONAY SAYFASI

Şerife ARMUTCU tarafından hazırlanan “Aç Pars Hikâyesi’nin Bağlamlı Dizini ve Ekler Dizini” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği/oy çokluğu ile Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Unvan Adı Soyadı		Kurumu	İmza
Prof. Dr. Akartürk KARAHAN		AYBÜ/İTBF/TDE	
Kabul ☐	Red ☐		
Prof. Dr. Funda TOPRAK		AYBÜ/İTBF/TDE	
Kabul ☐	Red ☐		
Prof. Dr. Habibe YAZICI ERSOY		Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi/Edebiyat Fak./TDE	
Kabul ☐	Red ☐		

Tez Savunma Tarihi:

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Doç. Dr. Seyfullah YILDIRIM

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün aşamalarda patent ve telif haklarını ihlal edici etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tezde kullanılmış olan tüm bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi beyan ederim.
(26/07/2022)

Şerife ARMUTCU

Her zaman en büyük destekçim olan aileme ve dostlarıma ithaf edilmiştir.

TEŐEKKÖR

Bu tez çalışmasının ortaya çıkmasında hiçbir desteğini esirgemeyen değerli danışmanım ve hocam Prof. Dr. Akartürk Karahan'a; bu zorlu yolda beni yalnız bırakmayan ve çalışmalarımı destekleyen aileme ve arkadaşlarıma, özellikle bu çalışmada bana en büyük desteği veren Özge Hazal Bolat, Bengüsü etin ve Tuğba Gizem Taner'e sonsuz teşekkürü bir borç bilirim.

ÖZET

AÇ PARS HİKÂYESİ’NİN BAĞLAMLI DİZİNİ VE EKLER DİZİNİ

ARMUTCU, Şerife

Yüksek Lisans, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

Danışman: Prof. Dr. Akartürk Karahan

TEMMUZ 2022, 512

Bağlamlı dizin çalışmaları, edebî metinlerde geçen dil unsurlarının temel anlam, mecaz anlam ve bağlam ekseninde incelenmesi esasına dayanmaktadır. Sözlükbiliminde (Lexicography), bir dilin temel sözvarlığını içeren kelimeler, dizinsel, düzensel ve bağlamsal olmak üzere üç farklı şekilde incelenmektedir. Bunlardan ilki olan “dizinsel sözlükler” diğerlerine göre en bilineni olup içindeki sözcüklerin alfabetik olarak dizilmesi ve anlamlandırılmasıyla oluşturulmaktadır. İkinci tür olan “düzensel sözlükler”, birbiri ile kavramsal bağları olan sözcüklerin bir araya getirilmesiyle oluşturulur. Eş ve Karşıt Anlamlılar Sözlükleri, Terim Sözlükleri bunların en önemlilerindendir. Üçüncü tür olan “bağlamsal sözlükler” ise maddelerin anlamları verilmeyip, bunların kullanıldıkları cümleler/dizeler ya bütünüyle ya da gereği kadar uzunlukta verilir. Bu çalışmada İsmail Hakkı AKSOYAK yönetiminde yürütülen TEBDİZ dizin programı kullanılarak dizinleme işlemi yapılmıştır. Çalışmada, Zemire GULCALI tarafından yazı çevirimi ve harf çevirimi yapılan Altun Yaruk Sudur içerisinde yer alan Aç Pars Hikâyesi’nin tarafımızca kelime kadrosu incelenmiş, edatlar, bağlaçlar, ünlemler, kalıp ifadeler, atasözleri, deyimler tespit edilerek her birinin anlamı, metin içerisinde kazandığı manayla birlikte belirtilmiştir. Çeviri bir eser olduğu için yabancı kelimeler verilmiş, yardımcı fillerle kurulmuş söz grupları bütün olarak alınmış, bu yöntemle metinde işaret edilen hususların daha somut, anlaşılır olması sağlanmıştır. Daha sonra ekler dizini hazırlanmıştır ve metnin Türkiye Türkçesine satır altı olacak şekilde çevirisi yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Eski Uygur Türkçesi, Aç Pars Hikâyesi, Bağlamlı Dizin, Ekler Dizini, Çatik.

ABSTRACT

CONCORDANCE INDEX AND APPENDİCES INDEX OF THE AÇ PARS STORY

ARMUTCU, Şerife

MA, Department of Turkish Language and Literature

Advisor: Prof. Dr. Akartürk Karahan

JULY 2022, 512

Concordance index studies are based on the analysis of language elements in literary texts in terms of basic meaning, figurative meaning and context. In Lexicography, words containing the basic vocabulary of a language are examined in three different ways: indexical, regular and contextual. The first of these, "indexical dictionaries", is the most well-known among the others and is formed by arranging the words in it alphabetically and giving meaning. The second type, "regular dictionaries", is formed by bringing together words that have conceptual ties to each other. Synonyms and Antonyms Dictionaries, Term Dictionaries are among the most important of them. In the third type, "concordance dictionaries", the meanings of the items are not given, and the sentences/strings in which they are used are given either in their entirety or as long as necessary. In this study, the indexing process was carried out using the TEBDİZ index program carried out under the management of İsmail Hakkı AKSOYAK. In the study, the vocabulary of the Aç Pars Story in Altun Yaruk Sudur, which was transliterated and transliterated by Zemire GULCALI, was examined by us, prepositions, conjunctions, exclamations, stereotypes, proverbs, idioms were determined, and the meaning of each was explained together with the meaning it gained in the text. specified. Since the translation is a work, foreign words are given, groups of words formed with auxiliary verbs are taken as a whole, and with this method, the points pointed out in the text are made more concrete and understandable. Then, the appendices index was prepared and the text was translated into Turkey Turkish as underline.

Keywords: Old Uyghur Turkish, The Story of the Hungry Pars, Concordance Index, appendices Index, Çatik.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
İÇİNDEKİLER.....	iii
KISALTMA VE İŞARETLER DİZİNİ.....	v
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	7
ESER- ŞAİR.....	7
1.1. Eser	7
1.1.1. Eserin Adı.....	7
1.1.2. Eserin Yazılış Amacı.....	7
1.1.3. Eserin Konusu	7
1.1.4. Eserin Nüshaları ve Özellikleri	8
1.1.5. Aç Pars Hikâyesi ile İlgili Çalışmalar	8
1.2. Şair	11
1.2.1. Beş Balıklı Şinko Şeli Tutung Hakkında	11
İKİNCİ BÖLÜM	13
İNCELEME	13
2.1. Sözlük Kullanım Kılavuzu.....	13
2.2. Bağlamlı Dizin.....	17
2.3. Ekler Dizini.....	464
2.4. Yalın Halde Bulunan Sözcükler:	485
2.4.1. Yalın Halde Bulunan İsimler:	485
2.4.2. Yalın Halde Bulunan Sıfatlar:	486
2.4.3. Yalın Halde Bulunan Zarflar	487
2.4.4. Yalın Halde Bulunan Edatlar	487

2.4.5. Yalın Halde Bulunan Bağlaçlar.....	487
2.4.6. Yalın Halde Bulunan Zamirler	487
2.4.7. Yalın Halde Bulunan Yabancı Kökenli Sözcükler.....	488
2.4.8. Yalın Halde Bulunan Ünlemler.....	488
2.4.9. Metinde Bulunan İkilemeler.....	488
2.4.10. Köken Açıklaması Yapılamayan Sözcükler.....	489
SONUÇ	491
KAYNAKÇA.....	499

KISALTMA VE İŞARETLER DİZİNİ

AP	: Aç Pars Hikâyesi
bağ.	: bağlaç
bk.	: bakınız
bf.	: birleşik fiil
cev.	: çeviren
Çin.	: Çince
edat.	: edat
f.	: fiil
İk.	: ikileme
is.	: isim
Moğ.	: Moğolca
öz. is.	: özel isim
S.	: sayı
s.	: sayfa
Soğd.	: Soğdca
sf.	: sıfat
Skr.	: Sanskritçe
T.	: Türkçe
TDK	: Türk Dil Kurumu
Thor.	: Toharca
ThorA.	: Toharca'nın Doğu Diyalekti
ThorB.	: Toharca'nın Batı Diyalekti
ünl.	: ünlü
vb.	: ve benzeri
Yay.	: yayınları
yf.	: yardımcı Fiil
zf.	: zarf
zm.	: zamir
(...)	: yay ayraç (Metnin Türkiye Türkçesine çevirisini göstermek için)
[...]	: köşeli parantez (sıklıklar göstermek için)
/	: sayfa numarası ile dize numarası arasındaki işaret

- + : Gramer analizinde isim tabanlarını ifade eder.
- : Gramer analizinde fiil tabanlarını ifade eder.

GİRİŞ

Tarihi kaynaklardan VI. yüzyıldan itibaren haklarında bilgi alınan Uygurlar, özellikle 744-840 tarihleri arasında bugünkü Moğolistan'da, yıkılan Köktürk Devleti'nin toprakları üzerinde kurdukları Ötüken Uygur Devletiyle dünya tarihinin akışını etkilemişlerdir. Uygurlar, Türkler arasında göçebe hayattan yerleşik hayata geçen ilk topluluktur. Uygurların Ötüken'den Kırgızlar tarafından çıkarılmalarından sonra askeri güçleri zayıflamış; bundan dolayı siyasi etkinlikleri de azalmıştır. Daha sonra Doğu Türkistan ve Kansu civarında kurulan Uygur devletlerinin hiçbirisi siyasi anlamda etkili devletler olamamışlardır. Buna karşılık IX. yüzyıl ortasında Doğu Türkistan'da kurulan Moğollar çağına kadar bağımsız kalan Koço Uygur devleti zamanında Uygurlar zengin bir kültür düzeyine ulaşarak Türk kültür tarihinin en parlat dönemlerinden birini yaratmışlardır (Tezcan,1984: 148; Ş.Tekin, 2001: 125-126).

Bugün Uygurlar Doğu Türkistan'da varlığını sürdürmektedir. Uygur adının aslı tam olarak bilinmemektedir. Kâşgarlı Mahmud'un bu adla ilgili verdiği bilgi daha çok halk etimolojisine dayanır. Çin kaynakları Uygurları, Hun soyundan kabul etmekte olup ve Huiho (uçan şahin) adıyla kaydetmiştir.

Uygurlar, şehirli Türk medeniyetinin ilk temsilcileri olarak sayılmaktadır. Yüksek kültür düzeyine ulaşan Türk topluluklarının başında yer almaktadırlar. Turfan'da bulunan Uygurca eserler günümüze kadar ulaşmıştır. Uygur edebiyatının en parlak devri 840'tan sonra Uygurların Turfan ve Kansu'ya yerleşmesiyle başlamıştır. Uygurlar birçok alfabe kullanarak Manihaizm, Hristiyanlık ve Budizm çerçevesinde zengin bir edebiyat birikimine sahip olmuşlar, bu eserleri Uygur alfabesi denilen ve geç dönem Soğd alfabesinin küçük çaplı değişimiyle oluşan yazıyla meydana getirmişlerdir. Uygur alfabesi, Soğd alfabesinin işlek (kürsif) bir türünden geliştirilmiştir ve Uygurların resmi alfabesi olmuştur (Şirin User, 2015: 54).

Çalışmada, Uygur dönemine ait Radloff-Malov tarafından yayımlanan *Suvarṇaprabhāsa* (*Sutra zolotogo bleska*; Radloff 1913) adlı eserin 607/1-7, 627/22 ve 677. sayfaları arasında bulunan, X. kitap (26-31.bölümler) içinde yer alan metnin 607/1-7 ve 627/22 sayfaları incelenmiştir.

Sanskritçesi, *Suvarṇaprabhasasūtra* olan *Altun Yaruk Sudur* Budist Uygur nesri içerisindeki en hacimli kitaplardan biridir. 10 kitap (Eski Uyg. *tägzinç*) ve 31 bölümden (Eski Uyg. *bölök*) oluşan eserin aslı Sanskritçedir. Sanskritçeden 8. yüzyılda Çinceye; 10. yüzyılda da Çince'den Uygurcaya çevrilen bu eser, sutraların en önemlisi sayılmaktadır.

Altun Yaruk Sudur, Burkan dinine mensup sayılan vaazlardan oluşmaktadır. Klasik bir tarz olarak Buda'ya bir soru sorulması ve Buda'nın soruya hikâye olarak yanıt vermesi şeklinde işlenmiştir (Ercilasun 2012: 242-243). Çince'den Uygurcaya çevrilmiş olan bu eser oldukça hacimlidir. Çeviricisi Şiŋko Şeli Tutuŋ olarak bilinir, fakat çeviricisinin kim olduğu hakkında farklı görüşler de mevcuttur (Kaya, 1994: 13).

Altun Yaruk Sudur, üzerine yapılmış ilk çalışma 1908 tarihinde olup Müller'e aittir. Müller, eserin bazı parçalarını Çinceleriyle karşılaştırarak transkriptini yapmış ve Almancaya çevirmiştir. Bir sonraki çalışma Radloff ve Malov'un ortak çalışmasıdır. *Altun Yaruk* üzerine çalışma yapmış olan isimlerden bazıları Bang, Gabain, Zieme ve Röhrborn'dur. Ülkemizde ise *Altun Yaruk*'tan bahseden ilk bilim adamı Mehmet Fuat Köprülü'dür. İlk çalışma ise 1934 tarihinde Reşit Rahmeti Arat'a aittir (Kaya, 1994: 39).

Çalışmada kullandığımız kaynak, Radloff-Malov tarafından yayımlanan *Suvarṇaprabhāsa* (*Sūtra zolotogo bleska*; Radloff 1913) adlı eserin Zemire Gulcalı tarafından 2015 yılında hazırlanmış olduğu *Altun Yaruk Sudur X. Kitap* (Metin-Çeviri-Açıklamalar-Sözlük) adlı doktora tezidir. Fakat çalışmada Gulcalı'nın kitabındaki sayfa numaraları yerine metnin orijinal çevirisi olan Radloff-Malov tarafından yayımlanan *Suvarṇaprabhāsa* adlı eserin sayfa numaralarına atıf yapılmıştır. Bu sayfa numaraları Gulcalı'ya ait kitapta da yer almaktadır.

Aynı zamanda çalışma yapılırken Hatice Demiryürek tarafından 2012 yılında hazırlanan *Atabetü'l Hakayık'ın Gramatiksel Bağlam ve Sıklık Sözlüğü* adlı yüksek lisans tezi örnek alınarak giriş ve bağlamlı dizin bölümü oluşturulmuştur.

Bağlamlı dizin çalışmaları, edebî metinlerde geçen dil unsurlarının temel anlam, mecaz anlam ve bağlam ekseninde incelenmesi esasına dayanmaktadır. Sözlükbiliminde (Lexicography), bir dilin temel sözvarlığını içeren kelimeler, dizinsel, düzensel ve bağlamsal olmak üzere üç farklı şekilde incelenmektedir.

Bunlardan ilki olan “dizinsel sözlükler” diğerlerine göre en bilineni olup içindeki sözcüklerin alfabetik olarak dizilmesi ve anlamlandırılmasıyla oluşturulmaktadır. İkinci tür olan “düzensel sözlükler”, birbiri ile kavramsal bağları olan sözcüklerin bir araya getirilmesiyle oluşturulur. Eş ve Karşıt Anlamlılar Sözlükleri, Terim Sözlükleri bunların en önemlilerindendir. Üçüncü tür olan “bağlamsal sözlükler” ise maddelerin anlamları verilmeyip, bunların kullanıldıkları cümleler/dizeler ya bütünüyle ya da gereği kadar uzunlukta verilir. Daha önce, Furkan Öztürk ve Özer Şenödeyici’nin doktora tezi olarak hazırladığı bu konudaki araştırmalar, Prof. Dr. İsmail Hakkı Aksoyak yönetiminde yürütülen TEBDİZ Projesi dolayısıyla hız kazanmıştır. Çalışmada TEBDİZ dizin programı yardımı ile dizinleme işlemi yapılmıştır.

1. Yöntem

Bu çalışmamızda kullandığımız yöntem, eserin sözcüklerini *TEBDİZ* dizin programı yardımıyla bağlamlı dizin ve ekler dizini olarak incelemektir. Eserde geçen sözcükler etimolojik bir incelemeye tabii tutulmuştur. Tüm bu bilgilerin ışığında bir bağlamlı dizin ve ekler dizini hazırlanmaya çalışılmıştır. Çalışmada ek olarak metnin satır altı biçimde Türkiye Türkçesine çevirisi de verilmiştir. Daha önce yapılan çeviriler satır altı şeklinde değil cümle bütünlüğü oluşturulacak biçimde yapılmıştır. Bu nedenle çalışmada satır altı şeklinde Türkiye Türkçesine aktarımı da verilmiştir.

Bir dilin sözcüklerinin dizilişinde belirli bir sıra vardır. Bu sıranın sebebi ise anlatımın gerçekleştiği bağlamdır. Yapılan bu çalışmada sözcüklerin bağlamı ve ek dizini üzerinde durulmuştur.

Furkan Öztürk, *Baki Divanı Sözlüğü [Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlük]* adlı doktora tezinde dilin temel söz varlığını incelemenin zor ve zahmetli bir iş olduğunu ve söz varlığıyla ilgili bir sözlük çalışması yapmanın da daha büyük bir uğraş olduğunu söylemekte olup bir dilin sözlüklerini dizinsel, düzensel ve bağlamsal olarak üç bölümde ele almak gerektiğini düşünmektedir (Öztürk, 2007: 5-6). Çalışmamızda kullanmış olduğumuz *TEBDİZ* dizin programı sayesinde bu olumsuzluklar en aza indirilmiştir.

İlk olarak dizinleme işlemi öncesinde metinde geçen sözcükler isim ya da fiil soylu şeklinde ayrıştırıldı. İsim köklerinden sonra (+) konularak gelen ekler yazıldı. Fiil köklerinden sonra ise eksi (-) konulup gelen ekler yazıldı.

Ayrıştırma işlemi tamamlanan sözcükler alfabetik olarak sıralanıp dizinleme yapıldı. Bu sözcükler madde başı olarak alındı. Madde başı olan sözcüklerin sonuna köşeli parantez içerisinde metinde geçiş sayısı yazılıp sözcüğün ait olduğu dil, türü ve anlamı da eklendi.

Sözcüğün hangi dile ait olduğu, türü ve anlamı programın yardımı olmaksızın araştırılıp yazıldı. Madde başı olarak sıralanan sözcükler üzerinde bu işlemler yapıldıktan sonra bu sözcüklerin geçtiği satırlar madde başının altına içeriden yazıldı. Bu sırada da dizinleme standartlarına uyuldu. Madde başının altına yazılan satırların sonuna metnin Türkiye Türkçesine çevirisi (...) yay ayraç ile verildi. Satırların sonuna sayfa numarası satır numarası eklendi.

Ak-: T. f. Akmak.

Ak-ı(-I): T. zf. Akıp.

tep teçi anıñ ara iki ämigi
äviñip süt **akıp** kälđi nä anı (AP 621/15)

(...diye söyledi. O arada iki memesi şişip, (memesinden) süt **akıp** geldi. Ve onu...)

[-1-]

Ak-mış(-II): T. sf. Akmış, akan.

turkuru yatmışın **akmış** kanı tuprakta (AP 619/14)
tiñig yoğrulup yerkä yukup turmışın

(...beriye (saçılmış) yattığını, **akan** kanının toprakta balçık (gibi) yoğrulmuş yere yapışıp durduğunu...)

[-1-]

Ak-mış+ın(-III-): T. sf. Aktığını.

kan **akmışın** körti ötrü ol kanıg (AP 618/11)

yalgayu ätin barça yep koğdı

(...kan **aktığını** gördü sonra o kanı yalayıp etinin hepsini yiyip (koydu) bitirdi.)

[-1-]

Örnekte de görüldüğü gibi öncelikle sözcük madde başı yapılmış, sözcüğün hangi dile ait olduğu, türü, anlamı yazılmıştır. Her dizinin sonunda metnin Türkiye Türkçesine çevirisi yazılmış, sözcüğün metin içerisinde geçtiği sayfa ve satır numarasıyla dizinin sonuna sözcüğün metin içindeki geçiş sıklığı verilmiştir.

Bağlamlı dizin kısmında yer alan her bir kelimenin anlamı, geçtiği cümleyle birlikte gösterilmiş olup daha sonra metinde geçen sözcüklerin ekler dizini oluşturuldu. Metin satır altı olacak şekilde Türkiye Türkçesine aktarıldı.

2. Çalışmanın Amacı

Çalışmanın amacı Aç Pars Hikâyesi'nde geçen kelimelerin tespit edilerek söz varlığı açısından değerlendirilmesidir. Böylece bu çalışma kelimelerin anlamını ve kullanılış sıklığını belirleyerek, tespit edilen kelimelerin anlamı ve türü açısından açıklanması ve anlamlandırılması imkânı sunacaktır. Kelimelerin incelenmesi dönem içerisinde kullanılan kelimeleri tespit etmek açısından önemlidir. Uygur Türkçesi dönemi eserlerinden olan Aç Pars Hikâyesi üzerinde çok fazla incelemenin olmaması çalışmanın önemini gösterir.

3. Çalışmanın Sınırlılıkları

Çalışmada Eski Uygur dönemi eseri olan Altun Yaruk Sudur içerisinde yer alan Aç Pars Hikâyesi'nin bağlamlı dizini, ekler dizini ve satır altı olacak şekilde Türkiye Türkçesine çevirisi ile sınırlandırılmıştır. Çalışmada Uygur dönemine ait Radloff-Malov

tarafından yayımlanan *Suvarṇaprabhāsa* (*Sutra zolotogo bleska*; Radloff 1913) adlı eser 2015 yılında Zemire Gulcalı tarafından doktora tezi olarak hazırlanmış olup çalışmaya kaynaklık etmiştir. Eserin 607/1-7, 627/22 ve 677. sayfaları arasında bulunan, X. kitap (26-31.bölümler) içinde yer alan metnin 607/1-7 ve 627/22 sayfaları incelenmiştir. Metin oldukça hacimli bir metindir. 1615 satır içerisinde 476 satır incelemeye tabii tutulmuştur. Tezin hacmi göz önüne alındığında belirtilen sayfalar arasının incelenmesi uygun görülmüştür.

BİRİNCİ BÖLÜM

ESER- ŞAİR

1.1. Eser

1.1.1. Eserin Adı

Çalışmada kullandığımız kaynak Zemire Gulcalı'nın hazırlamış olduğu Altun Yaruk Sudur X. Kitap (Metin-Çeviri-Açıklamalar-Sözlük) adlı doktora tezidir. Gulcalı, çalışmasında Radloff ve Malov tarafından yayımlanan *Suvarṇaprabhāsa (Sutra zolotogo bleska; Radloff 1913)* adlı eserden yararlanmıştır.

1.1.2. Eserin Yazılış Amacı

Eski Uygur dönemi metinlerinden olan Aç Pars Hikâyesi, Altun Yaruk Sudur içerisinde yer alan çeviri bir eserdir. Zieme, eserin 8. yüzyılda Yi Jing tarafından Sanskritçeden Çinceye, muhtemelen 11. yüzyılda Budist Uygur bilgini Şingko Şeli Tutung tarafından Çince'den Uygurcaya çevrildiğini belirtir (Zieme, 1976: 767-775).

Eserde Budizm'in esasları başta olmak üzere Buda'nın menkıbeleri, Budizm'le ilgili temel kavramlar ve diğer hususlar anlatılmakta, yer yer şiir örnekleri bulunmaktadır. Eser bir bakıma Budizm'in esaslarını tanıtmaya amacı güder. Türklerin Budizm'in esaslarını hikâye vasıtasıyla öğrenmesine yardımcı olur.

1.1.3. Eserin Konusu

Eserin ana teması, canlılara eziyet etmemek ve hayvanlara kendini adamak suretiyle insan ruhunu yüceltmektir. Hikâyede aklıktan ölmek üzere olan bir parsı kurtarmak isteyen fedakâr bir şehzade anlatılır. Bu fedakâr şehzade parsın ölmemesi için kendisini ona yem yapar. Hikâyenin sonunda Buda, şehzadenin kendisi olduğunu ifade eder. Yani şehzade bu fedakârlığı ile Buda'ya dönüşür.

1.1.4. Eserin Nüshaları ve Özellikleri

Altun Yaruk'un Nüshaları:

- A) Petersburg Yazması:** Bu yazma, Malov tarafından 1910 yılında Çin'in Kansu şehrindeki Wun-şi-gu adlı köyün çevresindeki Budist mağaralarından çıkartılmıştır. Petersburg Asya Müzesi'nde bulunan yazma 1687 yılında istinsah edilmiştir. 1688'de yazmaya ait olmayan Buyan Evirmek "Sevap Yönelimi" bölümü yazılmıştır. Bulunduğunda dağınık halde olan yazma daha sonra Radloff-Malov tarafından düzenlenerek dökme Uygur harfleri ile yayımlanmıştır (Kaya, 1994: 18).
- B) Mainz Koleksiyonu'ndaki Parçalar:** 1987 yılında Gerhard Ehlers tarafından kataloğu hazırlanan parçalar şimdi Berlin Devlet Kütüphanesinde saklanmaktadır. Ehlers, toplam 183 parça belirlemiş, bunlardan 164'ünü sınırlandırmıştır (Kaya, 1994: 20).
- C) Berlin Bilimler Akademisi'ndeki Parçalar:** Simone-Christiane Raschmann tarafından hazırlanan bu katalog, Berlin-Brandenburg Bilimler Akademisi'ndeki (Berlin-Brandenburgische Akademie der Wissenschaften) Turfan koleksiyonunda korunmaktadır. Raschmann, birleştirilmiş 841 parça tespit etmiştir (Raschmann, 2005: 11).

1.1.5. Aç Pars Hikâyesi ile İlgili Çalışmalar

Altun Yaruk Sudur X. kitap üzerine henüz kapsamlı bir çalışma bulunmamaktadır, ancak ilgili bölümlerini konu eden çalışmalardan Arat (1936), Gabain (1940), Çağatay (1945), Malov (1951), Hoca-Ayup -Yusup (1984), T. Tekin (1986), R. Finch (1988), Kaya (1994), Ayup (1998), Awqaliy (1999), Ayup-Sayit (2001), Raschmann-Semet (2008) ve diğerlerini sayabiliriz. Son olarak Erdem Uçar'ın Altun Yaruk Sudur X. kitabın içinde yer alan 27, 28, 29 ve 30. bölümlerini ayrı ayrı ele aldığı çalışmaları bulunmaktadır. Uçar bu makalelerinde Radloff-Malov'dan 644/18-649/08;649/09-653/07; 653/08-657/17; 657/18-661/12 arasında yer alan metinlerin yazı çevirimi ve harf çevirimi yapmıştır ve Türkçeye aktarmıştır, Çince paraleli ve Nobel'den alınan Almanca çeviriyi metinle birlikte vermiştir, bazı sözler veya ibareler üzerinde açıklamalarda bulunmuştur, Berlin fragmanlarının listesine de yer vermiştir (Gulcalı, 2021: 18).

Bunun dışında Altun Yaruk Sudur üzerine yapılan çalışmalar aşağıda verilmiştir: Friedrich Wilhelm Karl Müller, Altun Yaruk üzerinde çalışma yapan ilk araştırmacıdır. Müller, Altun Yaruk'un Berlin koleksiyonunda bulunan sekiz parçası üzerinde çalışmıştır. 1908 yılında parçaları Çinceleleri ile birlikte Uigurica I'de yayımlamıştır.

Sertkaya, *Türkiyede Uygur Türkçesi araştırmaları tarihine bir bakış ve Eski Uygur Türkçesi üzerine Türkiye'de yapılan son çalışmalar* adlı makalesinde, Müller'in 1913 yılında yayımladığı çalışmadan bahsetmekte ve Radloff-Malov'un 192 sayfalık I. ve II. bölümüne ait bazı yerlerinin transkripsiyonlanması ve bu transkripsiyon çalışmasının bir kısmının Çince nüsha ile karşılaştırıldığından bahsetmiştir. Yayımlanmamış olan bu çalışma Mainz, Bibliothek der Seminar für Orientkunde, Txt. T. Uig.'de korunmaktadır.

Müller'den sonra Altun Yaruk üzerine ikinci önemli çalışmayı W. Radloff ile S. E. Malov, Petersburg nüshası üzerine yapmıştır. Radloff-Malov, Petersburg'daki nüshanın tamamını dökme Uygur harfleriyle 1913-1917 yılları arasında dört cilt olarak yayımlamıştır. Daha sonra da Radloff Altun Yaruk'un Almanca çevirisini yayımlamıştır, ancak eksiklikleri ve yanlışlıkları fark edince dağıtımını durdurmuştur. Radloff'un ölümünden sonra Malov, 1930 yılında yapılan Almanca çeviriyi tamamlayarak tekrar yayımlamıştır.

Reşit Rahmeti Arat, 1936 yılında *Türk Dili Üzerine Araştırmalar, Uygur Devrine Ait Dil Örnekleri: Altun Yaruk* adlı çalışmasını yayımlamıştır. Çalışmasında Radloff-Malov yayımındaki Aç Pars hikâyesine ait 607/8-616/10 satırlarının transkripsiyonunu yapmıştır. Böylece Arat, Türkiye'de Altun Yaruk üzerine ilk metin çalışması yapan kişi olmuştur.

Gabain'in, ilk kez 1941 yılında yayımladığı *Alttürkische Gramatik Eski Türkçenin Grameri* adlı çalışmasında Altun Yaruk'a ait bir ketebe kaydı ile Radloff-Malov'da 607/08- 627/19 satırları arasındaki Aç Pars hikâyesinin transkripsiyonunu yapmıştır.

Altun Yaruk üzerine yapılan çalışmalardan biri de 1945 yılında Saadet Çağatay tarafından hazırlanan *Altun Yaruk'tan İki Parça* adlı eserdir. Radloff-Malov neşrinin 1-24/24 ve 607/1-644/17 kısımlarının transkripsiyonunu, Türkiye Türkçesine çevirisini ve dizinini yapmıştır.

Şinasi Tekin Altun Yaruk'un Çincesinin Almancaya çevrildiği Johannes Nobel yayını üzerine 1959 yılında *Altun Yaruk'un Çincesinin Almancaya Tercümesi Dolayısıyla* adlı çalışmasıyla ayrıntılı bir tanıtma yazısı yazmıştır. *Uygur Bilgini Şingku Seli Tutung'un Bilinmeyen Yeni Bir Çevirisi Üzerine* adlı makalesinde ise Altun Yaruk ve nüshaları hakkında bilgi vermiştir.

Şinasi Tekin 1971 yılında Altun Yaruk'un 362/17-398/18 satırlarını arasında 9. ve 10. bölümlerinin transkripsiyonunu ve Almancaya çevirisini yapmıştır.

Mehmet Ölmez, 1991 yılında *Altun Yaruk III. Kitap (5. Bölüm)* adlı çalışmasında Radloff-Malov'un 131/1-199/20 kısmını metin, çeviri, dizin ve tıpkıbasım olarak yayımlamıştır.

Ceval Kaya, 1994 yılında *Uygurca Altun Yaruk* (Giriş, Metin, Dizin) adıyla bir çalışma yayımlamıştır. Çalışmada Radloff-Malov'un yayınına esas almış ve Altun Yaruk'un tamamı Latin harflerine aktarılmıştır.

Peter Zieme, 1996'da *Altun Yaruk Sudur* adlı eserinde Altun Yaruk'un 'Süü' Giriş kısmı ile I. kitapta yer alan belgelerin harf çevrimini yapmıştır. Bu belgeler, Berliner Turfan Text serisinin XVIII. cildinde bulunmaktadır.

Özlem Ayazlı, 2012 yılında Altun Yaruk'un VI. kitap, XII. bölümünü yayımlamıştır. Ayazlı bu çalışmasında, Petersburg yazmasını esas almıştır. Çalışma; Giriş, Berlin fragmanları, metin, çeviri, açıklamalar, dizin ve sonuç olmak üzere yedi bölümden oluşmaktadır.

Akartürk Karahan, 2013 yılında yayımladığı "*Altun Yaruk*" ile ilgili Türkiye'deki *Çalışmalara Bir Bakış* adlı makalesinde Altun Yaruk üzerine yapılan çalışmalardan bahsetmiştir.

Engin Çetin, 2013 yılında Altun Yaruk'un VII. kitabını yayınlamıştır. Çetin, bu çalışmasını karşılaştırmalı metin, çeviri, açıklama ve dizin olmak üzere dört bölümden oluşturmuştur.

Erdem Uçar, 2013 yılında Altun Yaruk'un IX. kitabını metin, çeviri, Çince metin ve dizin şeklinde yayınladı. Uçar, bu kitabını Berlin fragmanları ile karşılaştırmak amacıyla tercüme ve açıklamalarla birlikte yayımlamıştır. Uçar, yine 2013 yılında *Altun Yaruk*

Sudur üzerine yapılan çalışmalar hakkında açıklamalı bir kaynakça denemesi adlı makalesini yayımlamıştır.

1.2. Şair

1.2.1. Beş Balıklı Şingko Şeli Tutung Hakkında

Şinasi Tekin, 1965 yılında *Uygur Bilgini Singku Seli Tutung'un Bilinmeyen Bir Çevirisi Üzerine* adlı çalışmasında, Budist Uygur edebiyatının şekillenmesinde önemli rol oynayan Şingko Şeli Tutung'un adı ve mahlasıyla, ayrıca nerede ve ne zaman doğduğuyla ilgili kesin bilgilerin mevcut olmadığından bahsetmiştir. Mainz Akademisinin Uygurca yazmalar bölümündeki hasarlı bir yazmada, kendisinin "Övülmüş On Uygur Ülkesinde" yaşadığı ve *bişbalıklıg* (Beş Balık) şehrinden olduğu belirtilse de, hakkında bilinenler oldukça sınırlı olduğunu belirtmektedir (1965: 29-33).

Aynı şekilde doğum yılı, ailesi, aldığı eğitim, meslek hayatı ve ölümüyle ilgili herhangi bir bilgi de bulunmadığını ve buna rağmen adındaki *tutung*, onun Budist hiyerarşide üst mevkilerde bulunduğuna işaret etmektedir. Aynı şekilde *şeli* de, yine Budist öğretide bir unvan belirtmektedir ki, bu unvanlar, onun Budizmle ne denli iç içe olduğunu gösterir. Tüm bu bilgilerden yola çıkılarak, Şingko Şeli Tutung'un Budist bir keşiş olduğu sonucuna varılabilir (Kaya, 1994: 12).

Şingko Şeli Tutung'un en önemli eseri, Çince'den yaptığı *Altun Yaruk* çevirisidir. Çeviriden daha çok, yapılan eklemelerle bir uyarılma niteliği kazanan *Altun Yaruk*'ta Budizm'in esasları başta olmak üzere Buda'nın menkıbeleri, Budizm'le ilgili temel kavramlar ve diğer hususlar anlatılmakta olup, yer yer şiir örnekleri bulunmaktadır. Çin'e bağlı Kansu bölgesinde Rus Türkolog Sergey Malov tarafından bulunan eser, 11. Yüzyılın başlarında çevrilmiştir ve eserin Malov tarafından bulunan nüshasının dışında, hiçbir tam olmayan diğer altı nüshasından bahsedilmektedir (Ölmez, 1991: 7-8).

Şingko Şeli Tutung, *Altun Yaruk*'tan başka, Çinli bir gezgin ve aynı zamanda Budist bir rahip olan Hsüan-Tsang'ın biyografisini, *ming közlük ming iliglig iduk yarlıkıncıçı köngül atlıg daranı nom* adlı bir kitapçığı, *etözüg köngülüg körmek* olarak bilinen bir eseri ve -bu konuda kesin yargılara varılamamış olsa da- *Sekiz Yükmek* adındaki suduru da Çince'den Türkçeye çevirmiştir (Ercilasun, 2012: 243).

Şingko Şeli Tutung'un eserleri üzerine bugüne kadar pek çok araştırmacı çeşitli çalışmalar yapmıştır. Bunlardan *Altun Yaruk* çevirisinin ilk neşrini *Uigurica I*de F. W. K. Müller gerçekleştirmiştir. Daha sonrasında Radloff, Malov, Bang, Gabain, Röhrborn, Zieme, Hamilton ve Türkiye'den Reşid Rahmeti Arat, Saadet Çağatay, Şinasi Tekin, Semih Tezcan, Ceval Kaya, Mehmet Ölmez, Engin Çetin ve Özlem Ayazlı gibi araştırmacılar Şingko Şeli Tutung'un eserleri üzerine çeşitli çalışmalarda bulunmuşlardır.

Çinceyi çok iyi derecede bildiği anlaşılan Şingko Şeli Tutung, Budizm'e de hâkimdir. Kendisi, Budizmle ilgili pek çok terimi Türkçeye çevirmiş, yaptığı çevirilere yer yer eklemelerde de bulunmuştur. Ayrıca, kullandığı "kavi" üslubu dolayısıyla, Reşid Rahmeti Arat tarafından eski Türk şairleri arasında anılmaktadır (Ercilasun, 2012: 243). Bu bakımdan Şingko Şeli Tutung'u sadece bir çevirmen olarak değil, Budist Uygur edebiyatının gelişimine önemli katkılarda bulunan bir şahsiyet olarak da değerlendirmek gerekir (Sarı, 2020).

İKİNCİ BÖLÜM

İNCELEME

2.1. Sözlük Kullanım Kılavuzu

- 1) Ana madde başları kenardan, ara madde başları ise içeriden yazılmak suretiyle alfabetik bir sıra takip edilmiştir.
- 2) Bu çalışmada bağlamli dizin (*concordance*) sözlük uygulamalarına ek olarak ayrıca sözcüğün kökeni, türü gibi bilgiler veren kısaltmalar da kullanılmıştır.
- 3) “Aç Pars Hikâyesi’nin Bağlamli Dizini ve Ekler Dizini” adlı yüksek lisans tez çalışmamızda bulunan sözcüklerin geçiş sıklıkları (*frequence*) dizinin hemen sonunda köşeli parantez [...] içerisinde gösterilmiştir.
- 4) Ana madde başlarında sözcüklerin kökeni, türü ve anlamı verilirken ara madde başlarında ise yine sözcüğün kaç değişik anlamda, kökende ve türde kullanıldığı aldığı eklerle beraber gösterilmiştir. Satorların hemen sonuna metnin Türkiye Türkçesine çevirisi (...) yay ayrıç içinde verilmiştir. Örnek olarak;

Adırıl-: T. f. Ayrılmak.

Adırıl-guluk(-I-): T. sf. Ayrılacak.

amraklartın **adırılguluk** ämgäk bolmazun(AP 609/3)

ärti tep korkar män tep bo savıg äşidip

(...sevilenlerden **ayrılacak** (olmanın) sıkıntısı olmasın diye korkuyorum ben.” Bu sözü duyunca...)

kiçigi sävâr amrak oğulum yalañuz kalıp

kälmäsär bolmış bolgay oğgurak **adırılguluk** (AP 624/2)

(...küçüğü sevimli, sevgili oğlum yalnız kalıp gelmezse olacaktır muhakkak **ayrılık**...)

[-2-]

Adırıl-ıp (-II-) T. zf. Ayrılıp.

üzä köküzin tokıyu kaltı balık

suvıntın **adırılıp** isig kumta agınamış (AP 626/12)

(...suyundan **ayrılıp** sıcak kumda debelenmesi gibi yerde debelenerek şöyle diye...)

[-1-]

Adırıl-mak-lıg (-III-) T. sf. Ayrılma, ayrı kalma, ölme, ayrılmanın.

adırılmaklıg busuşum ymä yok inçip (AP 609/9)

ät'özümtä tolu ögrünç sävinç tugar

(...**ayrılmanın** sıkıntısı da yok. Sadece vücudumda tamamıyla neşe ve sevinç doğuyor.)

[-1-]

- 5) Anlamı metnin bağlamından hareketle verilen kesin anlamı olup olmadığından emin olunmayan kelimeler, yanına parantez içinde soru işareti “Kelime (?)” ile gösterilmiştir.

Çaṭik: *ç'dyk < ThorA. / ThorB. jātak < Skr. jambūnada Īs.* Doğum efsanesi, (Buddha ve Bodhisattvaların doğum hikâyeleri).

Çaṭik+lg(-I-) *ç'dyk < ThorA. / ThorB. jātak < Skr. jambūnada Īs.*

Doğum efsanesi, (Buddha ve Bodhisattvaların doğum hikâyeleri).
Efsanesi (?)

- 6) Ana madde başını oluşturan bazı özel sözcükler özellikle kişi adları anlam belirtilmeden yazılmıştır. Örneğin; “**Maharadi:** öz. is. (özel isim)” gibi.

- 7) Bazı kelimeler metin içerisinde farklı anlamlarda kullanılmıştır. Bu nedenle bağlamlı dizin bölümünde bu kelimeler şu şekilde gösterilmiştir:

Alp(I): T. İs. Güç, zor, çetin.

adınılguluk alp ada tép monçulayu siñilädi (AP 624/3)
ançaginça sapça ikinçi buryukı kälip

Alp(II): T. İs. Cesur, savaşçı, kahraman, korkusuz.

tolu alp atım süülüg küçinä tükällig
törttin sınar yer oronug (AP 607/14)

- 8) Metin içinde bir sonraki dizeye kayan kelimeler verilirken bir sonraki dizinin numarası da verilmiştir. Örneğin:

tusu kılğalı bilgä biliglig yaruk közüümüz (AP 611/15-16)
yok bolur ärki ymä antag birär uluğ

BAĞLAMLI DİZİN

2.2. Bağlamlı Dizin

a, (y)a: T. edat. ‘Ey’ anlamında seslenme edatı.

a, (y)a(-I-): T. edat. ‘Ey’ anlamında seslenme edatı.

bolalım tep ikinîisi tegin inçä

tep teçi aşidü yarlıkazun eçim **a** (AP 608/23)

(...olmayalım diye”... İkinci prens şöyle diye dedi: “Duyup yapın lütfen **ey** ağabeyim!)

tegin inçä tep teçi ay eçilärim

a biz kamağun amtı isig özümüzkä (AP 611/12)

(...prens şöyle diye dedi: “Ey ağabeylerim! **Ey!** Biz hepimiz şimdi sıcak canımıza, kendimize...)

körklä kövşäk tokılığ inimiz

ärđiñ küvüz **a** ögkä kañka (AP 619/23)

(... “Güzel, nazik, hürmetli kardeşimiz idin. **Ey** sevimli! Anne babaya (kendini)...)

sävitmiş ärđiñ kadaş **a** näçökin yänä (AP 620/1)

birgärü birläkiyä ünüp üçäğü

(...sevdirmiş idin **ey** kardeş(imiz)! Neden yine birlikte beraber çıkıp üçümüz...)

ütläyü inçä tep teçi tözünüm

a sän näñ buşma buşrulma män amtı (AP 622/18)

(...teselli ederek şöyle diye dedi: “**Ey** azizim! Sen hiç üzölme, kaygılanma ben şimdi ...)

elig bägkä tığdi ötrü elig

bäg aña ay buryuk **a** amrak atayım (AP 624/6)

(...hükümdara ulaştı. Sonra hükümdar ona : “Ey kumandan! **Ey!** Sevgili yavrucuğum...)

[-6-]

Aç: T. is. Aç, tokun zıddı, tok olmayan.

Aç(-I-): T. is. Aç, tokun zıddı, tok olmayan.

adın ʔakı öñi aş içgü yok kim

bo alanurmuş **aç** barsıg tırgürgülük (AP 610/18)

(...başka da yiyecek ve içeceği yoktur ki bu zayıflamış **aç** parsı diriltecek''...)

törümiş küçsirämiş alanurmuş **aç** (AP 610/22)

bars açmak suvsamak ämgäkin ärtiñü

(...güçsüzleşmiş, zayıflamış, **aç** pars açlık susuzluk eziyetini (eziyetiyle) son derece...)

özümün sıdmiş kâmişmiş yin yar

tiñip ıdalap bo erinç yarlıg **aç** barska (AP 612/7)

(...bedenimi fırlat(ıl)mış atılmış, sümük, tükürük gibi (bir yana) fırlatıp bırakıp, bu zavallı **aç** parsa...)

mahasatve tegin kântü özi yanʔuru

yänä ol arıgka kirip **aç** bars öskintä (AP 615/17)

(...Mahāsattva prens kendi başına tekrar(dönüp) yine o ormana girip, **aç** parsın önüne...)

käñtünüñ uluğ yarlıkançuçu köñüllüg

çoğı yalını ugrınta ol **aç** bars yegäli (AP 616/12)

(...kendisinin yüce merhametli gönlünün aydınlığı (ve)ışıǵı nedeniyle o **aç** pars (onu) yemeye...)

tanuklap ençgü mäñi tapgay siz

tep teçi ol üdün ol **aç** bars (AP 618/9)

(...tanıklayıp sevinç ve mutluluk bulacaksınız diye söylediler. O zaman o **aç** pars ...)

aç barsıg aç ämgäkkä ägirtip (AP 619/3)

änükin yegäli kılmişın anın sezindim

(...**aç** parsı; (parsın) aç(lık) eziyeti çekip yavrusunu yemek üzere olduğunu (anladım), onun (için) şüphelendim...)

aç barsıg **aç** ämgäkkä ägirtip (AP 619/3)

änükin yegäli kılmışın anın sezindim

(...aç parsı; (parsın) **aç**(lık) eziyeti çekip yavrusunu yemek üzere olduğunu (anladım), onun (için) şüphelendim...)

[-9-]

Aç+ın (-II-): T. is. Aç, açlık açın: acıkmış halini, açlığını.

inçip olarnıñ arasında aglañı ıakı

mahasatve tegin ol barsnıñ **açın** turukın (AP 612/14)

(...fakat onların arasında özellikle de (en çok) Mahāsattva prens o parsın **açlığını**, zayıflığını...)

[-1-]

Aç-: T. f. Açmak.

Aç-a(-I-): T. zf. Açarak.

aça yada nomlayu yarlıkazun tep(AP 607/5)

öñünti anda ötrü täñri täñrisi

(...**açarak** vaaz edip, buyursun (ona) erişelim!” diye arz etti. Ondan sonra tanrı tanrısı...)

[-1-]

Açığ: T. is. Acı, keder, üzüntü, zor, güç.

Açığ(-I-): T. is. Acı, keder, üzüntü, zor, güç.

ölmekig bulayın ay ay künkiyäm

körmäyin ärti monı täğ uluğ **açığ** (AP 626/7)

(...ölümü bulasaydım ey güneşim! Görmeyeydim bunun gibi büyük **acı**...)

[-1-]

Açığ+ı(-II-): T. is. Acısı, acıya.

teçi ol üçün hatun bo savıg äşidip

uluğ busuşta kağguta turup **açığı** (AP 622/5)

(...söyledi. O zaman hatun bu sözü duyup büyük kederde (ve) kaygıda, **acıya** kapılıp...)

âşidip ürkä bälirläyü **açıǵı** üzä (AP 622/12)

tıkılıp aǵılayu inçä tep sözläti

(...işitince ürkerek korkarak **acıya** boǵulup aǵlayarak şöyle diye söyledi...)

[-2-]

Açıǵ+lar+ı (-III-): T. is. Acıları.

sözläşü **açıǵları** kälip (AP 619/7)

yeriñütilär yıǵladılar ötrü tärkin

(...söyleşerek (konuşarak) **acıları** gelip (acı çekip), yerindiler, aǵladılar. Sonra hızlıca...)

bo savıǵ elig bağli hatunlı âşidip

açıǵları ämgäkläri üzä umadın (AP 625/2)

(...Bu sözü hem hükümdar hem de hatun işitince **acıları**, sıkıntıları üzerine (kendilerini) tutamayıp...)

[-2-]

Açmak: T. is. Acıkma, açlık.

Açmak(-I-): T. is. Acıkma, açlık

änükläriñä ägirtip kavzañıp **açmak** suvsamak (AP 609/19)

üzä sıkılıp turumış yavrımış sınmış

(...yavrularını(n) (etrafını) sarıp sarmalayıp, **açlık** ve susuzluktan sıkılıp, zayıflamış bitkin düşmüş...)

bulmayukka anın **açmak** suvsamak (AP 610/5)

ämgäk üzä sıkılıp yañturu yänä

(...bulamayınca o yüzden **açlık** ve susuzluk eziyetinden sıkılarak yine dönüp...)

törümüş küçsirämiş alañurmış aç

bars açmak suvsamak ämgäkin ärtiñü (AP 610/23)

(...güçsüzleşmiş, zayıflamış, aç pars **açlık** susuzluk eziyetini (eziyetiyle) son derece...)

[-3-]

Ada: T. is. Tehlike, engel, zorluk, sıkıntı.

Ada(-I-): T. is. Tehlike, engel, zorluk, sıkıntı.

ötrü ürküp bāliñläp tıdıǵ **ada** kılıp (AP 615/11)

küsämiş küşüşümin kandurmagay tep

(...sonra ürküp korkup **engel** olup istediğim arzumu durduramayacaklar diye...)

adırlıguluk alp **ada** tép monçulayu siñilädi (AP 624/3)

ançağınça sapça ikinçi buryukı kälip

(...ayrılık zor (ve) **tehlike**” diye böylece sızlandı. O esnada sırayla ikinci kumandanı gelip...)

sıǵayı inçä tep takşurdılar

nä **ada** ärdi atayım körkläkiyä (AP 626/3)

(...sızlayarak şöyle diye aǵıt yaktılar: “ Ne **tehlike** / **bela** idi yavrucuǵum güzel...)

[-3-]

Ada+lar(-II-): T. is. Tehlikeler.

yavız turur bālgüsi oǵgurak

bar ärki ärtimlig artaǵ yavız **adalar** tép tédi (AP 621/13)

(...kötüdür belirtisi (anlamı) muhakkak var (mıdır) ki geçici, fena, kötü **tehlikeler**?” diye dedi ...)

[-1-]

Adın: T. edat. Başka (kişi veya nesne) diğeri, farklı.

Adın(-I-): T. edat. Başka (kişi veya nesne) diğeri, farklı.

adın ıakı öñi aş içgü yok kim (AP 610/17)

bo alaıurmış aç barsıǵ tırgürgülük

(...**başka** da yiyecek ve içeceği yoktur ki bu zayıflamış aç parsı diriltecek”...)

sıkılıp unakaya ölgäli turur biznitä
adın kim bolgay moña yaraglıg (AP 611/2)

(...sıkılıp neredeyse ölmek üzeredir. Bizden **başka** kim (var ki) olacak buna uygun, yararlı...)

montada **adın** üç kögürçgän (AP 627/7)
atayın laçın koşup üçäğünü birisin

(“Bundan **başka** üç güvercin yavrusunu doğan koşup üçünden birisini...)

[-3-]

Adın+agu+ka (-II-): T. edat. Başkasına, başkalarına, diğerlerine.
biz inçip yänä **adınaguka** asıg (AP 611/14)
tusu kılğalı bilgä biliglig yaruk közümüz

(...Ancak yine **başkasına** fayda yarar kılacak, hikmetli ve aydınlık gözümüz...)

[-1-]

Adıra Üdürä: T. ik. İnceden inceye, derinden derine.

adıra üdürä sakınıp ötrü mahasatve (AP 615/5)
tegin yiti kınıg tülüktä turup uluğ

(...**inceden inceye** düşünüp sonra Mahāsattva prens keskin, sert (bir) kuvvetle kalkıp yüce...)

[-1-]

Adırıl-: T. f. Ayrılmak.

Adırıl-guluk(-I-): T. sf. Ayrılacak, ayrılık.
amraklartın **adırılguluk** ämgäk bolmazun(AP 609/3)
ärti tep korkar män tep bo savıg aşidip

(...sevilenlerden **ayrılacak** (olmanın) sıkıntısı olmasın diye korkuyorum ben.” Bu sözü duyunca...)

kiçigi sävâr amrak oğulum yalañuz kalıp
kâlmäsär bolmış bolgay oğgurak **adırılğuluk** (AP 624/2)

(...küçüğü sevimli, sevgili oğlum yalnız kalıp gelmezse olacaktır muhakkak **ayrılık**...)
[-2-]

Adırıl-ıp (-II-): T. zf. Ayrılıp.
üzä köküzin tokıyu kaltı balık
suvıntın **adırılıp** isig kumta agınamış (AP 626/12)

(...suyundan **ayrılıp** sıcak kumda debelenmesi gibi yerde debelenerek şöyle diye...)

[-1-]

Adırıl-mak+lığ (-III-): T. sf. Ayrılma, ayrı kalma, ölme, ayrılmanın.

adırılmaklıg busuşum ymä yok inçip (AP 609/9)
ät'özümtä tolu ögrünç sävinç tugar

(...**ayrılmanın** sıkıntısı da yok. Sadece vücudumda tamamıyla neşe ve sevinç doğuyor.)
[-1-]

Adrok: T. is. Mükemmel, ayrıcalıklı, daha iyi, başka.

bulgay ärki biz yeg **adrok** buyanıg tep
teçi ol üdün bo üç teginlär (AP 609/11)

(...Biz (bundan) **daha iyi** sevabı bulabilecek miyiz acaba diye? ” dedi. O zaman bu üç prens...)

[-1-]

Agıla-: T. f. Ağlamak.

Agıla-y-u (-I-): T. zf. Ağlayarak.
aşidip ürkä bälirläyü açığı üzä
tıkılıp **agılayu** inçä tep sözläti (AP 622/13)

(...işitince ürkerek korkarak acıya boğulup **ağlayarak** şöyle diye söyledi...)

[-1-]

Aglaṭı: T. is. Özellikle, bilhassa, en çok.
turgurup erinçkādılār tsuyurkadılar
inçip olarnıñ arasında **aglaṭı** ṭakı (AP 612/13)

(...besleyerek, merhamet ettiler, (ona) acıdılar. Fakat onların arasında **özellikle** de (en çok)...)

[-1-]

Agına-: T. f. Arkası üstü yere sürtünmek, debelenmek, ağnamak.

Agına-mış (-I-): T. sf. Arkası üstü yere sürtünmesi, debelenmesi, ağnaması.
üzä köküzin tokıyu kaltı balık
suvıntın adırılıp isig kumta **agınamış** (AP 626/12)

(...ile göğsüne vurarak sanki balık(ın) suyundan ayrılıp sıcak kumda **debelenmesi**...)

[-1-]

Agına-y-u(-II-): T. zf. Arkası üstü yere sürtünerek, debelenerek.
suvtın adırılıp isig kumta agınamış
täğ yertä **agınayu** inçä tep (AP 626/13)

(...suyundan ayrılıp sıcak kumda debelenmesi gibi yerde **debelenerek** şöyle diye...)

[-1-]

Agır: T. is. Ağır.

Agır(-I-): T. is. Ağır.
ötrü ol üçün bo **agır** uluğ yağız (AP 617/1)
yer altı törlügin täprädi kabşadı

(...sonra o vakit bu **ağır** (ve) yüce kara toprak altı türlü titredi, sallandı.)

[-1-]

Ağır (-II-): T. is. Saygı, hürmet.

şarırın ävçidilär yıǵdılar uluǵ
törlüǵ törön tokun **ağır** ayag tapıǵ (AP 627/18)

(...kutsal eşyalarını topladılar. Büyük (bir)(çeşit) tören (ve) merasimle **saygı** (ve) hürmet (ile)...) [-1-]

Ağırlat-: T. f. Saydırtmak, hürmet ettirmek, ağırlatmak.

Ağırlat-mış (-I-): T. f. Saydırtmış, hürmet ettirmiş, ağırlatmış.
iymiş basmış üküşkä ayatmış **ağırlatmış** (AP 607/15)
ürüg uzaı köni nomça

(...basmış, (kendine) tabii kılmış, çoǵuna (kendini) **saydırtmış**. Daima, doğru kanunlara göre...) [-1-]

Ağız: T. is. Ağız.

Ağız+ı (-I-): T. is. Ağzı.
közintä isig yaşı tökülü busuşlug
kaǵgulugın yıǵlayu **ağızı** kurup (AP 624/10)

(...gözünden sıcak yaş dökerek kederli kaygılı (bir şekilde) ağlayarak **ağızı** kuruyup...) [-1-]

Ağız+ı+n+tın(-II-): T. is. Ağzından.
tüşädi ämigi tüpürä bıçılur bolur
azıǵ tişläri **ağızıntın** koñrulup (AP 620/19)

(...gördü. (rüyasında) memesi dibinden bıçılır olur, azı dişleri **ağızından** koparılıp...) [-1-]

Agrıg: T. is. Ağrı, hastalık.

Agrıg+ıg (-I-): T. is. Ağrı, hastalık.

kanıg ıgıg **agrıgıg** korkınçıg ayınçıg (AP 614/4)

barçanı tiğmiş ıdalamış bolur

(...(ve) kabahatleri, çıbanı, irini, kanı, hastalığı, **ağrıyı**, korkuyu hepsini terk etmiş, göndermiş olur- ...)

[-1-]

Ak-: T. f. Akmak.

Ak-ıp(-I-): T. zf. Akıp.

tep teçi anıg ara iki âmıgı

äviğip süt **akıp** kälđi nâ anı (AP 621/15)

(...diye söyledi. O arada iki memesi şişip, (memesinden) süt **akıp** geldi. Ve onu...)

[-1-]

Ak-mış(-II-): T. sf. Akmış, akan.

turkuru yatmışın **akmış** kanı tuprakta (AP 619/14)

tiğig yoğrulup yerkä yukup turmışın

(...beriye (saçılmış) yattığını, **akan** kanının toprakta balçık (gibi) yoğrulmuş yere yapışıp durduğunu...)

[-1-]

Ak-mış+ın(-III-): T. sf. Aktığını.

kan **akmışın** körti ötrü ol kanıg (AP 618/11)

yalgayu ätin barça yep koğdı

(...kan **aktığını** gördü sonra o kanı yalayıp etinin hepsini yiyip (koydu) bitirdi...)

[-1-]

Akuru Akuru: T. İk. Yavaş yavaş.

anı üzä ömgän tamırın sançıp kan (AP 616/21)

ündürüp **akuru akuru** barska yakın bardı

(...onu şah damarına batırıp kan çıkartıp **yavaş yavaş** parsa yakın vardı/yaklaştı.)

[-1-]

Al-: T. f. Almak.

Al-ıp(-I-): T. zf. Alıp.

ınaru bärü körüp bı bıçgu tiläp

bulmadı ötrü kurımış katıg kamış **alıp** (AP 616/20)

(...öteye beriye bakınarak bıçak arayıp bulamadı. Sonra kurumuş sert (bir) kamış **alıp**...)

[-1-]

Alaŋur-: T. f. Güçsüzleşmek, bitkin hâle gelmek, zayıf olmak.

Alaŋur-mış(-I-): T. sf. Güçsüzleşmiş, zayıflamış.

bo **alaŋurmış** aç barsıg tırgürgülük (AP 610/18)

tep teđi bo savıg äşidip ötrü ikinčisi

(...bu **zayıflamış** aç parsı diriltecek’’ dedi. Bu sözü duyunca ikinci...)

inčä tep teđi bo montag osuglug

törümış küçsirämiş **alaŋurmış** aç (AP 610/22)

(...şöyle diye dedi: “Bu böylesine yaratılışlı **güçsüzleşmiş, zayıflamış, aç**...)

[-2-]

Alaŋur-up(-II-): T. zf. Güçsüz düşüp, bitkin hale gelip, halsizleşip.

ät’özläri **alaŋurup** küçi küsüni üzülüp (AP 609/21)

unakaya ölgäli yatur ärti nä

(...bedenleri **halsizleşip**, gücü kuvveti kesilmiş(bir halde) neredeyse ölecekmiş gibi yatıyordu. Ve...)

[-1-]

Alka: T. f. Övmek, methetmek, alkışlamak.

Ögä Alka-y-u(-I): T. bf. Övünerek, alkışlayarak.

muñađınçığ çatıklıg işinjä eyin

ögirip **ögä alkayu** inçä tep (AP 617/16)

(...olağanüstü (doğum) efsanesi işine sevinip **övünerek** şöyle diye...)

[-1-]

Alķu: T. zm. alķu < alı-ķu: Her, her biri, hep, hepsi, bütün, herkes.

alķu burhanlar üzä ögıtmiş ıdok (AP 615/1)

nomlug ät'özüg tanuklaguluk kamağ beş

(...**Bütün** Buddhalar tarafından övülmüş, kutsal kanunlu vücudu tanıklayacak. Bütün beş...)

[-1-]

Alp(I): T. is. Güç, zor, çetin.

yänä orķon inisiñä ay

inim alp titğülük tavar **alp** iş näñ (AP 611/8)

(...yine ortanca kardeşine “Ey kardeşim, malı da işi de feda etmek **zordur**...)

adırlıgıgı **alp** ada tép monçulayu siñilädi (AP 624/3)

ançagınça sapça ikintı buryukı kälip

(...ayrılık **zor** (ve) tehlike” diye böylece sızlandı. O esnada sırayla ikinci kumandanı gelip...)

[-2-]

Alp(II): T. is. Cesur, savaşçı, kahraman, korkusuz.

tolu **alp** atım süülüg küçinjä tükällig

törtin sınır yer oronug (AP 607/14)

(...dolu, **kahraman** (ve) savaşçı, askeri gücü mükemmel (idi). Dört bir yandaki yerleri...)

[-1-]

Altı: T. sf. "Altı" sayı sıfatı.

ötrü ol üdün bo ağır uluğ yağız

yer **altı** törlüğün täprädi kabşadı (AP 617/2)

(...sonra o vakit bu ağır (ve) yüce kara toprak **altı** türlü titredi, sallandı.)

[-1-]

Altı kırk: T. sf. Otuz altı (36).

män ıakı ymä bo ät'öz ärsär **altı**

kırk törlüg arıgsızların tolu suv üzäki (AP 614/6-7)

(...Ve yine bu vücut **otuz altı** türlü kirle dolu su üzerindeki...)

[-1-]

Amırtgur-: T. f. Sakinleştirmek, yatıştırmak, teskin etmek, Sonlandırmak.

Amırtgur-guluk(-I-) T. sf. Sonlandırarak.

tugmak ölmäklig tägzinçig **amırtgurguluk** (AP 614/18)

nizvanılıg ilişig üzgülük dyan bilgä

(...doğum (ve) ölüm döngüsünü **sonlandırarak** ihtiras bağlarını kesecek, tefekkür ve hikmetli...)

[-1-]

Amrak: T. sf. Sevgili.

Amrak(-I): T. sf. Sevgili.

bäg män montag montag sav äşidtim bo
nä sav ol azu biziñ **amrak** ögükümüz (AP 622/9)

(...bey ben böyle böyle (bir) söz işittim. Bu nasıl (bir)sözdür? Yoksa bizim **sevgili** yavrumuz...)

ay ämgäk ay ämgäk bökünki küntä **amrak** (AP 622/14)
ögükkiyämin ymä yitdürdim içgındım

(...“Ey keder, ey keder! Bugünkü günde **sevgili** yavrucuğumu da yitirdim, kaybettim...)

a sän näñ buşma buşrulma män amtı
kamağun ünüp **amrak** ögüklärimin (AP 622/19)

(...sen hiç üzülme, kaygılanma ben şimdi hepsini çağırıp **sevgili** yavrularımı...)

tınıp inçä tep teçi muñ ay muñ
ay yitürmiş män isig sävär **amrak**(AP 623/10)

(...nefes alıp, şöyle diye dedi: “Ey keder ey keder!/ Eyvah! Kaybetmişim ben sıcak, sevimli, **sevgili**...)

kiçigi sävär **amrak** oğulum yalañuz kalıp(AP 624/1)
kälmasär bomış bolgay oğgurak adrılguluk

(...küçüğü sevimli, **sevgili** oğlum yalnız kalıp gelmezse olmuş olacaktır muhakkak ayrılık...)

elig bägkä tägdi ötrü elig
bäg aña ay buryuk a **amrak** atayım (AP 624/6)

(...hükümdara ulaştı. Sonra hükümdar ona : “Ey kumandan! **Sevgili** yavrucuğum...)

ay kalmış sünök yer sayu içgınmış
män känçimin sävär **amrak** atayımın (AP 626/17)

(...ey kalan kemikleri her yerde kaybetmişim ben genceciğimi. Sevimli **sevgili** yavrucuğumu...)

kapıp eltür bolur amtı yitürdüm
'äj kiçigi sävăr **amrak** ögükümin (AP 627/10)

(...kapıp götürür olur. Şimdi yitirdim en küçüğü, sevimli, **sevgili** yavrumu...)

[-8-]

Amrak+lar+tın(-II-): T. is. Sevilenlerden.

amraklartın adırılğuluk ämgäk bolmazun (AP 609/3)

ärti tep korkar män tep bo savıg äşidip

(...**sevilenlerden** ayrılacak (olmanın) sıkıntısı olmasın diye korkuyorum ben.” Bu sözü duyunca...)

[-1-]

Amtı: T. zf. Şimdi.

tegin inçä tep teçi ay eçilärim

a biz kamağun **amtı** isig özümüzkä (AP 611/12)

(...prens şöyle diye dedi: “Ey ağabeylerim! Ey! Biz hepimiz **şimdi** sıcak canımıza, kendimize...)

tep sakındı çak **amtı** maņa ugrayu (AP 612/20)

ät'özümin isig özümin titgölük

(...diye düşündü: “işte **şimdi** bana tam (da) vücudumu, sıcak canımı (hayatımı) feda edecek...)

amtı maņa bo ät'özümin tiñip ıdalap (AP 614/14)

üzäliksiz üstünki yeg apamuluk mänjü

(...**şimdi** bana bu vücudumu feda edip, vazgeçip ulaşılmaz, en üsteki, iyi, ebedi/sonsuz...)

sav sözläti men **amtı** tolپ sansartakı(AP 615/20)

tınlıglar üçün üzäliksiz üstünki

(...söz söyledi. Ben **şimdi** bütün dünyadaki canlılar için (en) yüce, (en) üstün...)

inçä tep teçi nägü ärki **amtı** (AP 621/3)

tıltağı yağız yer monçulayu täpräyür ügüzlär

(...şöyle diye dedi: “ Nedir acaba **şimdi** (bu rüyamın) sebebi? Kara toprak bu denli sarsılıyor, ırmaklar...)

a sän näñ buşma buşrulma män **amtı** (AP 622/18)

kamağun ünüp amrak ögüklärimin

(...sen hiç üzülme, kaygılanma ben **şimdi** hepsini çağırıp sevgili yavrularımı...)

kapıp eltür bolur **amtı** yitürdüm (AP 627/9)

’äñ kiçigi sävär amrak ögükümin

(...kapıp götürür olur. **Şimdi** yitirdim en küçüğü, sevimli, sevgili yavrumu...)

[-7-]

Ana: T. is. Ana, anne.

Ana+sı(-I-): T. is. Annesi.

tep kaçan bartı yorınlar kanda ol

iştälim tep t(e)ştılär, ançagınça **anası** (AP 620/15)

(...deyip “Nereye gitti? Yürüyün nerede o arayalım” diye konuştular. O sırada **annesi**...)

[-1-]

Anant: *ThorA. ānand~ānant /ThorB. ānande, Soğd. ’n’nt< Skr. ānanda* is.

Buda’nın en sevdiği öğrencisinin/müridinin adı, Ananda.

tıñlañlar tep yarlıkadı ötrü tözün

anant täginälim täñrim keñürü(AP 607/4)

(...dinleyiniz!” diye buyurdu. Sonra aziz **Ananda** ulaşalım “Tanrım bize genişletip...)

burhan inçä tep yarlıkadı **anant** (AP 607/7)

öñrä ärtmiş üddä bo çambudivip

(...(Buddha) şöyle buyurdu: **Ananda** geçmiş(te) / eskiden bu dünya...)

anant a sizlär inçä bilinlär (AP 627/22)

(... Ey **Ananda**! Sizler öyle biliniz!)

[-3-]

Ança: T. zf. Biraz, az, böyle, öylece.

arığ içintä takı içgärü kirtilär

ança yoriyu yañı änüklämiş bir tişi (AP 609/16)

(...orman içinde daha içeriye doğru girdiler (ilerlediler). **Öylece** yürüyerek yeni yavrulamış bir dişi...)

[-1-]

Ançağınça: T. zf. O esnada, O sırada, bu sırada, -Dan sonra.

yalañuz kurug süñökläri ök turu kaltı

ançağınça bodisatav teginniñ uluğı eçisi (AP 618/14)

(...yalnız kuru kemikleri arta kaldı. **Bu sırada** Bodisattva prensin büyük ağabeyi...)

tep kaçan bartı yorınlar kanda ol

işälim tep teşdilär **ançağınça** anası (AP 620/15)

(...deyip “Nereye gitti? Yürüyün nerede o arayalım” diye konuştular. **O sırada** annesi...)

alp ada tep monçulayu siñilädi

ançağınça sapça ikinti buryukı kälip (AP 624/4)

(...zor (ve) tehlike” diye böylece sızlandı. **O esnada** sırayla ikinci kumandanı gelip...)

[-3-]

Ançak(ı)ya: T. zf. Azıcık, kısa bir süre, biraz (daha), o zamana.

näçätä ken temin **ançakaya** (AP 625/21)

ögländürtilär öglänü birlä ök

(...ne kadar zaman (sonra), **kısa bir süre** sonra (ancak) ayılttılar. Kendilerine geldikten/ (gelmeleri) ile...)

elig bāg hatunı **ançakıya** ögsirāmāki (AP 626/9)

sārılıp saçı başı yadılıp iki eligi

(...hükümdar(ın) hatunu(nun) **biraz** baygınlığı geçince, sakinleşince saçı başı dağılıp iki eli...)

[-2-]

Ançata: T. zf. Ondan sonra, o zamanda, bir süre sonra.

yañın käyirkänçig kılını ulıyu sıgıayı talıp

yügüp **ançata** ken temin andıran öñi (AP 620/11)

(...böylece hüzünlenip feryat ederek, ağlayıp sızlayıp, bayılıp yıkılarak **bir süre sonra** oradan başka...)

[-1-]

Andıran: T. zm. Oradan.

ämğäkin tolgakın tetrü körüp tägrä

täğzinip közin idi **andıran** keřärü umatın (AP 612/16)

(...eziyetini, zahmetini iyice görüp çevresini dolanıp gözünü hiç **oradan** ayırmadan...)

yañın käyirkänçig kılını ulıyu sıgıayı talıp

yügüp ançata ken temin **andıran** öñi (AP 620/11)

(...böylece hüzünlenip feryat ederek, ağlayıp sızlayıp, bayılıp yıkılarak bir süre sonra **oradan** başka...)

[-2-]

Anı: T. zm. Onu.

anı uluğı mahabale tegin körüp inçä (AP 610/1)

tep teçi ay erinç tişi bars änükläğäli

(...**Onu** (kardeşlerin) büyüğü Mahābalā prens görüp şöyle diye dedi: “Ey zavallı dişi pars, yavrulayalı...)

teñinmädi bodisatav **anı** körüp ötrü (AP 616/13)

ediz tagka agtınıp ät’özin kuğı

(...yeltenmedi. Bodisattva **onu** görüp sonra yüksek (bir) dağa çıkıp vücudunu aşağıya...)

anı üzä ömgän tamırın sançıp kan (AP 616/21)

ündürüp akuru akuru barska yakın bardı

(...**onu** şah damarına batırıp kan çıkartıp yavaş yavaş parsa yakın vardı/yaklaştı.)

tiğig yogrulup yerkä yukup turmışın

körtilär nä **anı** körüp (AP 619/16)

(...balçık (gibi) yogrulup yere yapışıp durduğunu gördüler. Ve **onu** gördükleri (gibi)...)

äviñip süt akıp kälđi nä **anı** (AP 621/15)

körüp takı artokrak oyırkandı

(...şişip (süt dolup, memesinden) süt akıp geldi. Ve **onu** görünce daha çok endişelendi...)

tili tamgakı kañıp sav sözläyü umatın

kikinç bermädin şük turdı **anı** (AP 624/12)

(...dili damağına yapışıp söz söyleyemeden, cevap veremeden sessizce durdu. **Onu**...)

[-6-]

Anı için (-I-): T. zf. Onun için.

üzä tuñsar arıgsızlıg kıg yügmək

tetir **anı için** män bökünki küntä (AP 613/18)

(...nedeniyle tutulursa pislik ve dışkı yığınıdır. **Onun için** ben bugünkü günde...)

ulagı üzä tutuşmış ärtinü yırınçığ
yarsınçığ ärür **anı üçün** tägimlig ol (AP 614/13)

(...bağlantısıyla (birbirine) tutuşmuş/ bağlanmış son derece iğrenç (ve) pistir. **Onun için** yakışan/uygun olan şu anda...)

[-2-]

Anın: T. zf. Onun için, o yüzden.

bulmayukka **anın** açmak suvsamak (AP 610/5)
ämğäk üzä sıkılıp yañturu yänä

(...bulamayınca **o yüzden** açlık ve susuzluk eziyetinden sıkılarak yine dönüp...)

anın inçä bilmiş kargäk ät'öz ärsär (AP 613/13)
bäksiz mänüsüz tetir özkä yañturu

(...**onun için** öyle bilmiş olmalı. Vücut ise dayanıksız ve fanidir. Kendine karşı...)

bo bars turukı küçsüzi ugrunta **anın** meni (AP 616/17)
yegäli umaz tep ötrü bodisatav örü

(...bu pars zayıflığı (ve) güçsüzlüğü nedeniyle; **onun için** beni yiyemez diyerek sonra Bodisattva ayağa...)

aç barsıg aç ämgäkkä ägirtip
änükin yegäli kılмышın **anın** sezindim (AP 619/4)

(...aç parısı; (parsın) açlık eziyeti çekip yavrusunu yemek üzere olduğunu (anladım), **onun için** şüphelendim...)

[-4-]

Anıy: T. zm. Onun.

bar ärki ärtimlig artağ yavız adalar
tep teçi **anıy** ara iki ämigi (AP 621/14)

(...var (mıdır) acaba geçici, fena, kötü tehlikeler?” diye söyledi. O arada **onun** iki memesi...)

bartılar **anıñ** arasında bo sav takı
kächmäzkän bir buryuk tärkin tavraı (AP 623/1)

(...gittiler/vardılar. **Onun** arasında bu söz (söylenti) daha geçmeden bir kumandan aceleyle...)

[-2-]

Anıta/Anıda: T. zf. O zaman, ondan, oraya, orada.

aça yada nomlayu yarlıkazun tep
öünti **anıda** ötrü tärri tärri (AP 607/6)

(...açarak vaaz edip, buyursun (ona) erişelim!” diye arz etti. **Ondan** sonra tanrı tanrısı...)

oğlanı birlä taştın tagta arıgta
ilinçükä bartı kaçan **anıta** tægip (AP 608/8)

(...oğlu ile dışarıda, dağda, ormanda eğlenceye gitti. Ne zaman (ki) **oraya** ulaşp...)

yemiş ävdigäli ataları elig bägkä
ötünüp ayıtıp kaltılar **anıta** (AP 608/12)

(...yemiş toplamak için babaları hükümdara (izin için) arz edip, sorup (orada) kaldılar. **Orada...**)

monda ınaru bärü yoriyu bir uluğ kamışlıg
bärk arıgka kirip ötrü **anıta** (AP 608/14)

(...burada, öteye beriye yürüyerek bir büyük kamışlı sık ormana girip sonra **orada...**)

yanıtu yanıp yıglaşu bayakı ol barş
yatur oronka bartılar kaçan **anıta** (AP 619/10)

(...yine geri dönüp ağlaşarak biraz önceki o pars(ın) yattığı yere vardılar. O zaman **oraya...**)

üzä bälirläp oğunup kälti nä oğunu
birlä ök **anța** korkınçlıgın busuşlugın (AP 621/2)

(...üzerine korkup uyanıverdi. Ve uyanmasıyla birlikte **orada** öylesine korkuyla (ve) kaygıyla...)

tägdilär ärsär **anța** ötrü bodısatavnıñ (AP 625/9)
yaş süñökläri ınaru bärü anța

(...geldikleri zaman ise; **ondan** sonra Bodisattva'nın ıslak kemiklerini öteye beriye oraya...)

tägdilär ärsär anța ötrü bodısatavnıñ
yaş süñökläri ınaru bärü **anța** (AP 625/10)

(...geldikleri zaman ise; **ondan** sonra Bodisattva'nın ıslak kemiklerini öteye beriye **oraya**...)

körmäyin ärti monı täg uluğ açığ
ämğäkig tep teçi **anța** ötrü (AP 626/8)

(...görmeden idi bunun gibi büyük acı (ve) eziyeti diye dedi. **Ondan** sonra...)

[-9-]

Antag: T. zf. Öyle, böyle, o gibi.

sınar yağsız yavlaksız ärti
ol **antag** osuglug çoglug yalınlig (AP 607/20)

(... yandan düşmansız, hasımsız (bir kişi) idi. O **öyle** haşmetli, parıltılı...)

tusu kılgalı bilgä biliglig yaruk közümüz
yok bolur ärki ymä **antag** birär uluğ (AP 611/16)

(...yarar kılacak, hikmetli ve aydınlık gözümüz yok mu oluyor acaba? Yine **öyle** birer yüce...)

üstünki täñrilär bo savıg körüp anşız
uluğ muñađıp tanlap bodısatavnıñ **antag** (AP 617/14)

(...yukarıdaki tanrılar bu söze bakıp çok fazla şaşırıp, hayret edip Bodisattva'nın **böyle**...)

bir **antag** sav turur teginig tiläp (AP 622/2)

tağı bulmaz tep bo nä sav ärki tep

(...**böyle** bir söylenti var: “Prensi arayıp hâlâ bulama(dılar)” diye. “Bu nasıl söz acaba?” diye...)

[-4-]

Aṇa: T. zm. Ona.

elig bägkă tığdi ötrü elig

bäg **aṇa** ay buryuk a amrak atayım (AP 624/6)

(...hükümdara ulaştı. Sonra hükümdar **ona**: “Ey kumandan! Sevgili yavrucuğum...)

[-1-]

Aṇsız: T. zf. Son derece, fevkalade, aşırı, çok fazla.

üstünki tənrlär bo savıg körüp **aṇsız** (AP 617/13)

uluğ muṇadıp taṇlap bodisatavnıṇ antag

(...yukarıdaki tanrılar bu söze bakıp **çok fazla** şaşırıp, hayret edip Bodisattva'nın böyle...)

[-1-]

Apam: T. bağ. Eğer.

tep sakındı yänä ok inçä

tep sakındı **apam** birök bo ät'özümin (AP 614/1)

(...diye düşündü. Yine şöyle diye düşündü. **Eğer** (şimdi) bu vücudumu...)

[-1-]

Apamuluk: T. sf. Sonu olmayan, sonsuz, ebedi, en iyi.

amtı maṇa bo ät'özümin tiṭip ıdalap

üzäliksiz üstünki yeg **apamuluk** mänü (AP 614/15)

(...şimdi bana bu vücudumu feda edip, vazgeçip ulaşılmaz, en üsteki, iyi, **ebedi/sonsuz**...)

[-1-]

Ara: T. edat. Ara, arada, arasında.

bar ärki ärтімlig artaқ yavız adalar
tep teçi anıñ **ara** iki ämigi (AP 621/14)

(...var (mıdır) acaba geçici, fena, kötü tehlikeler?” diye söyledi. O **arada** onun iki memesi...)

[-1-]

Ara+sı+n+da(-I-): T. is. Arasında, arada, -da/-de, içinde.

turgurup erinçkädilär tsuyurkadılar
inçip olarnıñ **arasında** aglaıı ıakı (AP 612/13)

(...besleyerek, merhamet ettiler, (ona) acıdılar. Fakat onların **arasında** özellikle de (en çok)...))

bartılar anıñ **arasında** bo sav ıakı (AP 623/1)
kächmäzkän bir buryuk tärkin tavraıı

(...gittiler/vardılar. Onun **arasında** bu söz (söylenti) daha geçmeden bir kumandan aceleyle...)

[-2-]

Arıg(I): T. sf. Arı, pak, temiz ve iyi olan, hoşı giden, helal, orman.

Arıg+sız+lıg(-I-): T. sf. Temiz olmayan, kirli, pislik.

üzä tuısar **arısızlıg** kıg yügmäk (AP 613/17)
tetir anı üçün män bökünki күntä

(...nedeniyle tutulursa **pislik** ve dışkı yığınıdır. Onun için ben bugünkü günde...)

[-1-]

Arıg+sız+lar+ın(-II-): T. sf. Temiz olmayanların, kirlerin, pisliklerin.
mān ʔakı ymā bo āt'öz ārsār altı
kırk törlüg **arıgsızların** tolu suv üzäki (AP 614/7)

(...Ve yine bu vücut otuz altı türlü **kirlerin** dolu (olduğu) su üzerindeki...)

[-1-]

Arıg(II): T. is. Orman.

arıg içintä ʔakı içgärü kirtilär (AP 609/15)
ança yorıyu yañı änüklämiş bir tişi

(...**orman** içinde daha içeriye doğru girdiler (ilerlediler). Öylece yürüyerek yeni yavrulamış bir dişi...)

[-1-]

Arıg+ka(-I-): T. is. Ormana.
monda ınaru bärü yorıyu bir uluğ kamışlıg
bärk **arıgka** kirip ötrü ança (AP 608/14)

(...burada, öteye beriye yürüyerek bir büyük kamışlı sık **ormana** girip sonra orada...)

mahasatve tegin kántü özi yañturu

yanä ol **arıgka** kirip aç bars öskintä (AP 615/17)

(...Mahāsattva prens kendi başına tekrar (dönüp) yine o **ormana** girip, aç parsın önüne...)

birlä kamağun yumğı bartılar **arıgka** (AP 623/21)
ilinçü mäñi kılğalı kamağta

(...ile beraber, hepsi birlikte **ormana** gittiler eğlenmek, neşelenmek için; hepsinden...)

yügrük atların koşuglug kañlıta
olurup ol kamışlıg **arıgka** tavrağ (AP 625/6)

(...dörtñal koşan atların koşulduğı arabaya oturup/ binip o kamışlı **ormana** hızlıca...)

[-4-]

Arıg+ta(-II-): T. is. Ormanda.

oğlanı birlä taştın tagta **arıgta** (AP 608/7)

ilinçükä bartı kaçan anda tägip

(...oğlu ile dışarıda, dağda, **ormanda** eğlenceye gitti. Ne zaman (ki) oraya ulaşır...)

[-1-]

Arıg Sämäk: T. ik. Orman.

bo **arıg sämäk** içindä kaçır yavlak käyiklär (AP 608/20)

bar bolup biz yokağguluk ämgängülük

(...bu **orman** içinde vahşi, yabani hayvanlar var olup biz yok olacak(lardan) ve eziyet çekecek(lerden)...)

tüşdi yağdı ol **arıg sämäk** içi (AP 617/11)

hua çäçäk üzä tolu boltı ol üdün

(...düştü, yağdı. O **orman(ın)** içi çiçekler ile dolu oldu. O zaman...)

[-2-]

Arıtı: T. zf. Tüm, tamamıyla, asla, hiç, kesinlikle artık.

kavışsar ölsär mänin ät'özüm ämgänmägäy

män **arıtı** tep teçi hatun (AP 623/16)

(...kavuşursam, ölsem (de) benim vücudum eziyet çekmeyecek, ben **hiç** diye söyledi. Hatun...)

arıtı bilinmüz boltılar ötrü ol (AP 625/17)

üdün ol buryuklar başın täğräki

(...artık **hiç** bilemez oldular. Sonra o zaman o kumandanlar(ın) başı (ve) çevredeki...)

[-2-]

Arkuru Turkuru: T. ik. Öteye beriye.

turup tururun sını süñöki saçı birlä **arkuru** (AP 619/13)

turkuru yatmışın akmış kanı tuprakta

(...durup durduğunu vücudu (ve) kemiği, saçlarıyla birlikte **öteye beriye** (saçılmış)
yattığını, akan kanının toprakta...)

[-1-]

Arslan: T. is. Aslan.

Arslan+nıñ(-I): T. is. Aslanın.

tep kikiñ berti barsnıñ irbişnıñ

manunıñ **arslannıñ** böriniñ (AP 610/14)

(...diye cevap verdi: “Kaplanın, parsın, vaşağın, **aslanın**, kurdun...)

[-1-]

Arta-: T. f. Bozulmak, çürümek, geçici olmak.

Arta-dı(-I): T. f. Bozuldu, çürüdü.

miñ azunlartın bärü yoksuz asıgsız

näçä näçä yirüdi **artadı** näñ ymä ädligsiz (AP 612/1)

(...binlerce devirden beri faydasız (olup) nice (süredir) bozuldu, **çürüdü**. Asla yine de kıymetsiz...)

artadı buzuldı näñ ymä bo(AP 613/7)

ät'özüg küyü küzätü ayayu tutup

(...**çürüdü**, bozuldu. Hiç de bu vücudu koruyup gözeterek, saygı göstererek...)

[-2-]

Artak: T. sf. Kötü, belalı, bozuk, fena.

bar ärki artırılğ **artak** yavız adalar (AP 621/13)

tep teçi anıñ ara iki ämigi

(...var (mıdır) acaba geçici, fena, **kötü** tehlikeler?” diye söyledi. O arada onun iki memesi...)

[-1-]

Arşamak: T. sf. Bozulmak, çürümek, geçici olmak.

yinçü äd tavar üzä tapındım **arşamak** (AP 613/5)

buzulmak törölüg üçün ürüg uzaı

(...inci, mal mülk için tapındım. **Çürümek** bozulmak, (hayatın) töresi (olduğu) için (bu beden) daima...)

[-1-]

Artat-: T. f. Bozmak, çürütmek.

Artat+ma+galı(-I-): T. zf. Bozulmasını, çürümesini.

artatmagalı idi umadım näçä käd (AP 613/9)

uzanıp igıddım ärsär ymä kaltı yavlak

(...çürümesini asla engelleyemedim. Ne kadar çok uğraşıp (vücudumu) beslediysem de tıpkı kötü (bir) düşman...)

[-1-]

Artokrak: T. zf. Fazlaca, daha çok.

äviıtip süt akıp kälđi nä anı

körüp takı **artokrak** oyırkandı (AP 621/16)

(...şışıp (süt dolup, memesinden) süt akıp geldi. Ve onu görünce **daha çok** endişelendi...)

[-1-]

Arži: *Soğd. rz'y < Skr rsi* is. (Budizm'den önceki kâhin, (Budizm'de) doğaüstü varlık, keşiş.

Arži+lar(-I-): *Soğd. rz'y < Skr rsi* is. Keşişler, evliyalar.

bo ärsär **aržılar** turguluk oron ol (AP 609/7)

mäniıı idi korkınçım ayınçım yok öıı

(...“Burası ise **kutsal din büyükler(inin) (evliyalalar(in))** durduğu yerdir. (Bu nedenle) benim hiç korkum, endişem yok. Dahası...)

[-1-]

As: T. f. Asmak, çoğaltmak, arttırmak.

As-mış(-I-): T. f. Çoğaltmış, arttırmış.

töröçä başladaçı imärigmä kamağ

bodunun karasın **asmış** üklitmiş koptın (AP 607/18)

(...törelere göre, önderlik eden, etrafına toplanan bütün halkını, **çoğaltmış**, her taraftan...)

[-1-]

As-ıp(-II-): T. zf. Asıp.

butıkı üzä **asıp** inçä tep bäk katığ (AP 615/19)

sav sözläti män amtı tolپ sansartakı

(...budağı üzerine **asıp** şöyle diyerek çok sert söz söyledi. Ben şimdi bütün dünyadaki...)

[-1-]

Asıg Tusu: T. ik. Fayda, yarar.

biz inçip yänä adınaguka **asıg** (AP 611/14)

tusu kılğalı bilgä biliglig yaruk közümüz

(...Ancak yine başkasına **fayda yarar** kılacak, hikmetli ve aydınlık gözümüz...)

ıdalap tınıglarka **asıg tusu** kılurlar tep (AP 611/19)

teçi bo monça savıg eçiläriñä sözläp

(...feda edip başka canlılara **fayda yarar** sağlarlar diye dedi.” Bu bunca sözü ağabeylerine söyledikten...)

[-2-]

Asıġ+ka(-I-): T. is. Fayda, faydası.
bolup nä ärsär **asıġka** tusuka(AP 612/2)
kirmädi näçökin bökünki küntä monı

(...olup ne ise **fayda**, yarar getirmedi (faydası olmadı). Niçin bugünkü günde bunun...)

[-1-]

Asıġsız: T. sf. Faydasız, manasız, yararsız.

miñ azunlartın bärü yoksuz **asıġsız** (AP 611/23)
näçä näçä yirüdi artadı näñ ymä ädligsiz

(...binlerce devirden beri **faydasız** (olup) nice (süredir) bozuldu, çürüdü. Asla yine de kıymetsiz...)

[-1-]

Asıġ+sız+ı(-I-): T. sf. Faydasızlığı.
asıġsız üzä yavlak yaġı täğ korkınçıġ (AP 613/15)
ärür yarsınçıġ kirligi

(...**faydasızlığı(ndan)** dolayı kötü düşman gibi korkunçtur. İğrenç (ve) kirliliği...)

[-1-]

Asgın: T. zf. Asılı.

tägdüktä ötrü iniläri mahasatve teginniñ
tonı kamış butıķı üzä **asgın** (AP 619/12)

(...vardıktan sonra küçük kardeşleri Mahāsattva prensin elbisesi(nin) kamış budağı üzerinde **asılı**...)

[-1-]

Astup: *Skr. stupa* is. Bir azizin ölümünden sonra yadigâr kalan eşyasını saklandığı sandık veya kule.

udug kıltılar kaçan tapıg udug kılguluk
törüsün ärtdürdüktä ötrü **astup** (AP 627/20)

(...uğurladılar. Ne zaman (ki) saygı (ve) uğurlama yapılacak (uğurlama) törenini tamamladıktan / geçirdikten sonra **sandık(stupa)**...)

[-1-]

Aş İçgü: T. ik. Yiyecek içecek.

adın ıakı öñi **aş içgü** yok kim (AP 610/17)
bo alaıurmuş aç barsıg tırgürgülük

(...başka da **yiyecek** (ve) **içeceğı** yoktur ki bu zayıflamış aç parsı diriltecek''...)

aş içgü bälgürtdäçi bo erinç (AP 611/3)
tınlıg üçün ät'özüg titip monuı

(...**yiyecek** (ve) **içeceğı** gösterebilir? Bu zavallı canlı için vücudunu feda edip bunun...)

inçip inandım **aş içgü** ton kädım oron (AP 613/3)
töşäk at yaıa kanlı kölük ärdini

(...böylece inandım; **yiyecek içecek**, giyim kuşam, yer, döşek, at, fil, yük hayvanı, mücevher...)

[-3-]

Aş: T. is. Yiyecek, yemek, aş.

Aş+ı(-I-): T. is. Yemeğı, aş, yiyeceğı.
bo bars nägü yeyür uzaııkı **aşı** nägü (AP 610/11)
ol tep ayııdı eçisi tegin inçä

(...bu pars ne yer? Her zamanki **yiyeceğı** nedir?' diye sordu. Ağabeyi prens şöyle...)

tilkünün **aşı** ärsär yalañuz yintäm (AP 610/15)

isig ät kan ärür montada

(...tilkinin **yiyeceği** ise yalnızca, sadece sıcak et (ve) kandır. Bundan...)

[-2-]

Aşuk-: T. f. Acele etmek.

Aşuk-up(-I-): T. zf. Acele edip, aceleyle.

körüp elig bağ hatunı birlä **aşukup** (AP 624/13)

inçä tep ayıtdı tärkin sözlän

(...görünce hükümdar ve hatunu ile **aceleyle** şöyle diye sordu: “Çabuk söyleyin...)

[-1-]

At: T. is. Ad, isim.

At+ı (-I-): T. is. Adı, ismi.

atı mahabale ärti ikinçisi orthon (AP 608/3)

oğlınıñ atı mahadeve ärti üçünçi

(...**adı** Mahābalā idi. İkincisi, ortanca oğlunun adı Mahādeva idi. Üçüncü...)

atı mahabale ärti ikinçisi orthon

oğlınıñ **atı** mahadeve ärti üçünçi (AP 608/4)

(...adı Mahābalā idi. İkincisi, ortanca oğlunun **adı** Mahādeva idi. Üçüncü...)

’äñ kiçigi oğlınıñ **atı** mahasatve (AP 608/5)

ärti bir ugurta ol elig han üç

(...en küçük oğlunun **adı** Mahāsattva idi. Zamanın birinde o hükümdar üç...)

[-3-]

At+ılg(-II-): T. is. Adlı, isimli.

uluşta maharaṭe **atılg** elig han (AP 607/9)

bar ärti ol ymä maharaṭe elig han

(...ülkesinde Mahāratha **adlı** (bir) hükümdar var idi. Yine (o) Mahāratha (adlı) hükümdar...)

[-1-]

At: T. is. At, binek hayvanı.

inçip inandım aş içgü ton kâdim oron
töşäk **at** yaña kaňlı kölük ärdini (AP 613/4)

(...böylece inandım; yiyecek, içecek, giyim kuşam, yer, döşek, **at**, fil, yük hayvanı, mücevher...)

[-1-]

At+lar+ı+n(-I-): T. is. Atların.
yügrük **atların** koşuglug kaňlita (AP 625/5)
olurup ol kamişlıg arıgka tavrağ

(...dörtal koşan **atların** koşulduğı arabaya oturup/ binip o kamişlı ormana hızlıca...)

[-1-]

Ağa: T. is. Baba, ata.

Ağa+lar+ı(-I-): T. is. Babaları.
yemiş ävdigäli **ağaları** elig bägkä (AP 608/11)
ötünüp ayıtp kaltılar ança

(...yemiş toplamak için **babaları** hükümdara (izin için) arz edip, sorup (orada) kaldılar. Orada...)

[-1-]

Atım: T. sf. Savaşçı, nişancı, nişancılık.

agılıkları ı tarıg äd tavar üzä
tolu alp **atım** süülüg küçinä tükällig (AP 607/13)

(...hazineleri, tahıl (ve) mal mülk ile dolu, kahraman (ve) **savaşçı**, askeri gücü mükemmel (idi).)

[-1-]

Atay: T. is. Yavru (hayvan veya insan yavruları için kullanılan küçültme veya sevgi bildirme sözcüğü).

Atay+ı(-I-): T. is. Yavrusu.

tüşär bolur üç kögürçgän **aıayı** laçınka (AP 620/20)
kovıtur ärkän birisi tutsukup

(...düşüyor olur. Üç güvercin **yavrusu** (bir) doğan (tarafından) kovalanıyor iken birisi yakalanıp...)

[-1-]

Atay+ım(-II-): T. is. Yavrum, yavrucuğum.

elig bägkä ıägdi ötrü elig
bäg aıa ay buryuk a amrak **aıayım** (AP 624/6)

(...hükümdara ulaştı. Sonra hükümdar ona : “Ey kumandan! Sevgili **yavrucuğum**...)

[-1-]

Atay+ın(-III-): T. is. Yavrusunu.

montada adın üç kögürçgän
aıayın laçın koşup üçäğüni birisin (AP 627/8)

(...“Bundan başka üç güvercin **yavrusunu** doğan koşup üçünden birisini...)

[-1-]

Atay+ım+ın(-IV-): T. is. Yavrucuğumu.

aıayımın oğulum yaıı bolmışta (AP 623/11)
ögrünçüm sävinçim az ärdi kenindä

(...**yavrucuğumu**; oğlum yeni doğduğunda mutluluğum sevincim az idi. Sonrasında...)

ay kalmış sünök yer sayu içgınnmış
mân kânçimin sâvâr amrak **aṭayımın** (AP 626/17)

(...ey kalan kemikleri her yerde kaybetmişim ben genceciğimi. Sevimli sevgili
yavrucuğumu...)

[-2-]

Av: T. f. (birinin etrafında) toplanmak, (birinin etrafını) çevrelemek.

Av-ı(-I): T. zf. Toplanıp.
yeṭi kün bolmış yeṭi ânüklâri
avıp mæn yumşak tiläğü ok täğınç (AP 610/4)

(...yedi gün olmuş. Yedi yavrusu (onun) etrafında **toplanıp**, yiyecek isteyip de
bulamayınca...)

[-1-]

Ay: T. ünl. Ünlem, nida, ey!

inçä tep teḍi **ay** inilärim (AP 608/17)
mäniñ bökünki kün ärtiñü korkgum

(...şöyle diye dedi: “**Ey** kardeşlerim benim bugünkü gün (içimde) çok korkum...)

anı uluğı mahabale tegin körüp inçä
tep teḍi **ay** erinç tişi bars ânüklägäli (AP 610/2)

(...Onu (kardeşlerin) büyüğü Mahābalā prens görüp şöyle diye dedi: “**Ey** zavallı dişi pars,
yavrulayalı...)

yänä orṭon inisiñä **ay** (AP 611/7)
inim alp titğülük tavar alp iş næn

(...yine ortanca kardeşine “**Ey** kardeşim, malı da işi de feda etmek zordur...)

tegin inçä tep teḍi **ay** eçilärim (AP 611/11)
a biz kamağun amtı isig özümüzkä

(...prens şöyle diye dedi: “**Ey** ağabeylerim! Ey! biz hepimiz şimdi sıcak canımıza...)

kälip közintä tolu yaşı birlä tärkin
elig bägkâ barıp **ay** uluğ elig (AP 622/7)

(...boğularak gözünde dolu yaşı ile hemen hükümdara gidip/varıp: “**Ey** büyük hükümdar...)

ay ämgäk ay ämgäk bökünki küntä amrak (AP 622/14)
ögükkiyâmin ymä yitdürdim ıçgındım

(...“**Ey** keder, ey keder! Bugünkü günde sevgili yavrucuğumu da yitirdim, kaybettim...)

ay ämgäk **ay** ämgäk bökünki küntä amrak (AP 622/14)
ögükkiyâmin ymä yitdürdim ıçgındım

(...“**Ey** keder, **ey** keder! Bugünkü günde sevgili yavrucuğumu da yitirdim, kaybettim...)

kälip elig bägkâ yakın tægip **ay** (AP 623/3)
uluğ elig bäg busanu yarlıkamazun iki

(...gelip hükümdara yakın varıp / yakınına gelip: “**Ey** büyük hükümdar(ım) üzölmeyin (lütfen) iki...)

tınıp inçä tep teçi muğ **ay** muğ (AP 623/9)
ay yitürmiş män isig sävâr amrak

(...nefes alıp, şöyle diye dedi: “**Ey** keder ey keder!/ Eyvah! Kaybetmişim ben sıcak, sevimli, sevgili...)

tınıp inçä tep teçi muğ ay muğ
ay yitürmiş män isig sävâr amrak(AP 623/10)

(...nefes alıp, şöyle diye dedi: “**Ey** keder **ey** keder!/ Eyvah! Kaybetmişim ben sıcak, sevimli, sevgili...)

elig bägkâ tægdi ötrü elig
bäg aña **ay** buryuk a amrak atayım (AP 624/6)

(...hükümdara ulaştı. Sonra hükümdar ona : “**Ey** kumandan! Sevgili yavrucuğum...)

kälip ärttürdi sentidä öñrä
ölmäkig bulayın **ay** künkiyäm (AP 626/6)

(...gelip (seni) (ele) geçirdi? Senden önce ölümü bulasaydım **ey** güneşim!..)

ät'özin öñi saçılıp yatur
ay kalmış süñök yer sayu ıçgınnmış (AP 626/16)

(...vücudunu? Her yere saçılıp yatıyor **ey** kalan kemikleri her yerde kaybetmişim...)

[-13-]

Aya: T. f. Saymak, saygı göstermek, hürmet etmek.

Aya-yu(-I): T. zf. Saygı göstererek, hürmet edip.
artadı buzuldı nän ymä bo
ät'özüg küyü küzätü **ayayu** tutup (AP 613/8)

(...çürüdü, bozuldu. Hiç de bu vücudu koruyup gözeterek, **saygı göstererek**...)

[-1-]

Ayat-: T. f. Saydırtmak, hürmet ettirmek.

Ayat-mış(-I): T. f. saydırtmış, hürmet ettirmiş.
iymış basmış üküşkä **ayatmış** ağırlatmış (AP 607/15)
uzaşı köni nomça

(...basmış, (kendine) tabii kılmış, çoğuna (kendini) **saydırtmış**. Daima, doğru kanunlara göre...)

[-1-]

Ayag: T. is. Saygı, hürmet.

şarırın ävçidilär yıgdılar uluğ
törlüg törön tokun ağır **ayag** tapıg (AP 627/18)

(...kutsal eşyalarını topladılar. Büyük (bir) çeşit tören (ve) merasimle **saygı** (ve) hürmet (ile)...)

[-1-]

Ayınç: T. is. Korku, endişe.

Ayınç+ıg(-I): T. is. Korkuyu, endişeyi.

kanıg ıgıg agrıgıg korkınçıg **ayınçıg** (AP 614/4)

barçanı tiñmiş ıdalamış bolur

(...(ve) kabahatleri, çibanı, irini, kanı, hastalığı, ağrısı, **korkuyu** hepsini terk etmiş, göndermiş olur- ...)

[-1-]

Ayınç+ım(-II): T. is. Korkum, endişem.

bo ärsär arılar turguluk oron ol

mäniñ idi korkınçım **ayınçım** yok öñi (AP 609/8)

(...“Burası ise kutsal din büyükler(inin)(evliyalara(ın)) durduğu yerdir. (Bu nedenle) benim hiç korkum, **endişem** yok. Dahası...)

[-1-]

Ayıt: T. f. Söylemek, sormak.

Ayıt-dı(-I): T. f. Söyledi, sordu.

bo bars nägü yeyür uzañıkı aşı nägü

ol tep **ayıtđı** eçisi tegin inçä (AP 610/12)

(...bu pars ne yer? Her zamanki yiyeceğı nedir?” diye **sordu**. Ağabeyi prens şöyle...)

körüp elig bağ hatunı birlä aşukup

inçä tep **ayıtđı** tärkin sözläñ (AP 624/14)

(...görünce hükümdar ve hatunu ile aceleyle şöyle diye **sordu**: “Çabuk söyleyin...)

[-2-]

Ayıt-ıp(-II): T. zf. Sorup.

yemiş ävdigäli ataları elig bağkä

ötünüp **ayıtıp** kaltılar anda (AP 608/12)

(...yemiş toplamak için babaları hükümdara (izin için) arz edip, **sorup** (orada) kaldılar. Orada...)

[-1-]

Ayıṭ-sar(-III-): T. f. Sorsalar.

barmadın ögümüz kaṇımız biziṇä

uṭru körüp **ayıṭsar** biz ikägü nägü (AP 620/5)

(...varmadın/gitmedin. Annemiz babamız bizi karşılarında görüp **sorsalar** biz ikimiz ne...)

[-1-]

Az: T. zf. Az, çoğun zıddı.

aṭayımın oğulum yaṇı bolmışta

ögrünçüm sävinçim **az** ärdi kenindä (AP 623/12)

(...yavrucuğumu; oğlum yeni doğduğunda mutluluğum sevincim **az** idi. Sonrasında...)

[-1-]

Azıg: T. is. Azı (dişi).

tüşädi ämigi tüpürä bıçılur bolur

azıg tişläri ağzıntın koṇrulup (AP 620/19)

(...gördü. (rüyasında) memesi dibinden bıçılır olur, **azı** dişleri ağzından koparılıp...)

birgärü tüpürä bıçılur düşädim **azıg** (AP 627/3)

tişim koṇrulup düşüp kälir boltı

(...birlikte dibinden kesildiğini gördüm. **Azı** dişim koparılıp düşer oldu...)

[-2-]

Azkiya: T. zf. Azıcık, birazcık.

bögünüp ötrü iki eçiläriṇä **azkiya** (AP 615/13)

öṇrä yorıyu turzunlar män una

(...düşünüp sonra iki ağabeylerine:“(siz) **azıcık** ileri doğru yürüye durunuz. Ben hemen...)

[-1-]

Azu: T. bağ. Ve, ya da, veya, yahut, yoksa.

bäg män montag montag sav aşıdım bo
nä sav ol **azu** biziñ amrak ögükümüz (AP 622/9)

(...bey ben böyle böyle (bir) söz işittim. Bu nasıl (bir) sözdür? **Yoksa** bizim sevgili yavrumuz...)

[-1-]

Azun: *Soğd.* is. Budizm’de varlık şekli. Budizm’de varoluş yaşam süresi, dünya.

ažun tınlıqlar oğlanın nom buşılığ (AP 615/3)
mäñi üzä mäñilätgülük tep monçulayu

(...**dünya** canlılarının oğlunu kanun ve sadaka mutluluğuyla sevindirecek diye. Böylece...)

[-1-]

Ažun+lar+tın(-I): *Soğd.* is. Budizm’de varlık şekli. Budizm’de varoluş yaşam süresi, devirden.

miñ **ažunlartın** bärü yoksuz asığsız (AP 611/23)
näçä näçä yirüdi artadı näñ ymä ädligsiz

(...binlerce **devirden** beri faydasız (olup) nice (süredir) bozuldu, çürüdü. Asla yine de kıymetsiz...)

[-1-]

Äd Tavar: T. ik. Mal, mülk.

ärtiñü uluğ bay barımlıg tsañları
agılıqları ı tarıg **äd tavar** üzä (AP 607/12)

(...son derece büyük, zengin(idi) ambarları hazineleri, tahıl (ve) mal mülk ile...)

yinçü **äd tavar** üzä tapındım artamak (AP 613/5)

buzulmak törölüg üçün ürüg uzaı

(...inci, **mal mülk** için tapındım. Çürümek bozulmak, (hayatın) töresi(olduğu) için (bu beden) daima...)

[-2-]

Ädgü: T. sf. İyi, güzel üstün, doğru erdem, iyilik.

Ädgü+g(-I): T. is. İyiyi.

biliglig küçüg küçländürgülük tolu tükäl

bışrunmaklıg **ädgüg** ägsüksüz bütürgülük (AP 614/21)

(...bilgi gücünü güçlendirecek, dolu (ve) tam öğrenmeyi, **iyiyi** eksiksiz bitirecek...)

[-1-]

Ädligsiz: T. is. Değersiz, kıymetsiz.

miñ azunlartın bärü yoksuz asıgsız

näçä näçä yirüdi artadı näñ ymä **ädligsiz** (AP 612/1)

(...binlerce devirden beri faydasız (olup) nice (süredir) bozuldu, çürüdü. Asla yine de **kıymetsiz**...)

[-1-]

Ägirt-: T.f. Kuşatılmak, etrafı sarılmak, sıkıştırılmış olmak.

Ägirt-ip(-I): T. zf. Kuşatılıp, sıkıştırılıp, sarıp, çekip.

änükläriñä **ägirtip** kavzaııp açmak suvsamak (AP 609/19)

üzä sıkılıp turumış yavrimış sınımış

(...yavrularını(n) (etrafını) **sarıp** sarmalayıp, açlık ve susuzluktan sıkılıp, zayıflamış bitkin düşmüş...)

aç barsıg aç ämgäkkä **ägirtip** (AP 619/3)

änükin yegäli kılmaşın anın sezindim

(...aç parsı; (parsın) açlık eziyeti **çekip** yavrusunu yemek üzere olduğunu (anladım), onun için şüphelendim...)

ägirtip siñiläyü inçä tep teçi (AP 623/19)

üç ögüklärim birgärü tapıgçıları

(...**kuşatılıp**, inleyerek şöyle diye dedi: “Üç yavrum birlikte hizmetçileri...)

[-3-]

Ägsüksüz: T. sf. Eksiksiz, tam.

biliglig küçüg küçländürgülük tolu tükäl

bışrunmaklıg ädgüg **ägsüksüz** bütürgülük (AP 614/21)

(...bilgi gücünü güçlendirecek, dolu (ve) tam öğrenmeyi, iyiyi **eksiksiz** bitirecek...)

[-1-]

Ämgäk: T. is. Eziyet, çile, zorluk.

amraklartın adırılğuluk **ämgäk** bolmazun(AP 609/3)

ärti tep korkar män tep bo savıg aşidip

(...sevilenlerden ayrılacak (olmanın) **sıkıntı(sı)** olmasın diye korkuyorum ben.” Bu sözü duyunca...)

bulmayukka anın açmak suvsamak

ämgäk üzä sıkılıp yanțuru yänä (AP 610/6)

(...bulamayınca açlık ve susuzluk **eziyet(inden)** sıkılarak yine dönüp...)

nirvanıg tilägülük busuş saşınç

ämgäk tolgakıg birtäm tarkarguluk (AP 614/17)

(...Nirvāṇa’yı isteyecek; keder (ve) acıyı, **eziyeti**, ıstırabını bütünüyle uzaklaştıracak...)

ay **ämgäk** ay ämgäk bökünki küntä amrak (AP 622/14)

ögükkiyâmin ymä yitdürdim ıçgındım

(...“Ey **keder**, ey keder! Bugünkü günde sevgili yavrucuğumu da yitirdim, kaybettim...)

ay ämgäk ay **ämgäk** bökünki küntä amrak (AP 622/14)

ögükkiyâmin ymä yitdürdim ıçgındım

(...“Ey keder, ey **keder**! Bugünkü günde sevgili yavrucuğumu da yitirdim, kaybettim...)

nä ada ärdi atayım körkläkiyâ

ögüküm ölmäk **ämgäk** näçökin öñrä (AP 626/4)

(...“Ne tehlike/ bela idi yavrucuğum güzel yavrucağım! Ölüm **eziyet(i)** neden erken...)

[-6-]

Ämgäk+i (-I-): T. is. Eziyeti, kederi.

oğuluğ yitürdüktä busuşı **ämgäki** üküş (AP 623/13)

turur birök oğulum bo tuşta tirig äsän

(...oğlumu yitirdiğimde acısı, **kederi** çoktur. Eğer oğlum(a) bu vakitte sağ salım...)

[-1-]

Ämgäk+ig(-II-): T. is. Eziyeti.

körmäyin ärti monı tæg uluğ açığ

ämgäkig tep teçi anđa ötrü (AP 626/8)

(...görmeden idi bunun gibi büyük acı (ve) **eziyeti** diye dedi. Ondan sonra...)

[-1-]

Ämgäk+in (-III-): T. is. Eziyetini, eziyetle, eziyetiyle.

törümüş küçsirämiş alañurmuş aç

bars açmak suvsamak **ämgäkin** ärtiñü (AP 610/23)

(...güçsüzleşmiş, zayıflamış, aç pars açlık susuzluk **eziyetini** (eziyetiyle) son derece...)

mahasatve tegin ol barsnıñ açın turukın
ämgäkin tolgakın tetrü körüp tägrä (AP 612/15)

(...Mahāsattva prens o parsın açlığını, zayıflığını, **eziyetini**, zahmetini iyice görüp çevresini...)

yüräkiñä ursukmış täg sıkılur män
ämgäkin tolپ ät'özüm titräyür encim (AP 621/10)

(...yüreğine vurulmuş gibi sıkılıyorum **eziyetle** bütün vücudum titriyor. Huzurum...)

[-3-]

Ämgäk+ kä (-IV-): T. is. Eziyete, kedere, sıkıntıya.
aç barsıg aç ämgäkkä ägirtip (AP 619/3)
änükin yegäli kılmışın anın sezindim

(...aç parsı; (parsın) açlık **eziyeti** çekip (**eziyete** girip) yavrusunu yemek üzere olduğunu (anladım), onun için şüphelendim...)

män känçimin sävär amrak atayımın
busuşka **ämgäkkä** basıtıp täpräñsiz (AP 626/18)

(...ben genceciğimi. Sevimli sevgili yavrucuğumu **sıkıntıya** ve kedere bastırılıp kımıldayamaz/ hareketsiz...)

ärđi körür ärmiş män oğgurak bo
ämgäkkä tuşguka yänä tüşädim (AP 627/6)

(...idi. Görmüşüm ben açıkça bu **sıkıntıya** rastlayacağımı. Yine rüya gördüm...)

monı täg busuş kağgu **ämgäkkä** (AP 626/21)
katıg važir ärmäz mü kim mäniñ

(...bunun gibi keder, kaygı (ve) **eziyete**, katı elmas değil mi? Ki benim...)

[-4-]

Ämgäk+lär+i (-V-): T. is. Eziyetleri, sıkıntıları.

bo savıg elig bağli hatunlı aşidip

açıgları **ämgäkläri** üzä umadın (AP 625/2)

(...Bu sözü hem hükümdar hem de hatun işitince acıları, **sıkıntıları** üzerine (kendilerini) tutamayıp...)

[-1-]

Ämgäk+ tin(-VI-): T. is. Eziyetten.

ät'özünüzni ıdalap **ämgäktin** tartmaklıg (AP 618/1)

buyanıñız yetinçsiz tetir oğgurak

(...vücudunuzu feda edip (canlıları) **eziyetten** kurtarma sevabınız ulaşılmazdır. Mutlaka (siz)...)

[-1-]

Ämgäk+ lig (-VII-): T. sf. Eziyetli.

üç uguş yerçüdäki **ämgäklig** toloytakı (AP 616/6)

tınlıglarıg örü tartıp ozgurup enç

(...Üç alemdeki, **eziyetli** okyanustaki canlıları yukarı çekip kurtarıp, mutlu...)

[-1-]

Ämgän-: T. f. Eziyet çekmek, acı çekmek.

Ämgän+gü+lük(-I-): T. sf. Eziyet çekecek(lerden), sıkıntı çekenlerden.

bar bolup biz yokadguluk ämgängülük (AP 608/21)

bolmalım tep ikinçisi tegin inçä

(...var olup biz yok olacak(lardan) ve **eziyet çekecek(lerden)** olmayalım diye"... ikinci prens şöyle...)

[-1-]

Ämgän-mä-gäy(-II-): T. sf. Eziyet çekmeyecek.

kavışsar ölsär mänin ät'özüm **ämgänmägäy** (AP 623/15)

män arıtı tep teçi hatun

(...kavuşursam, ölsem (de) benim vücudum **eziyet çekmeyecek**, ben hiç diye söyledi.
Hatun...)

[-1-]

Ämig: T. is. Göğüs, meme.

Ämig+i(-I-): T. is. Göğsü, memesi.

tüşädi **ämig** tüpürä bıçılur bolur (AP 620/18)

aızıg tişläri ağızıntın koñrulup

(...gördü. (rüyasında) **memesi** dibinden bıçılır olur, azı dişleri ağızından koparılıp...)

bar ärki ärtimlig artağ yavız adalar

tep teçi anıñ ara iki **ämig** (AP 621/14)

(...var (mıdır) acaba geçici, fena, kötü tehlikeler?" diye söyledi. O arada onun iki **memesi**...)

[-2-]

Ämig+im(-II-): T. is. Göğsüm, memem.

ürtmiş tąg közüm **ämigim** täpräyür (AP 621/7)

öñräkitä öñi şük düz öñisig okın

(...örtülmüş gibi; gözüm, **göğsüm** seğiriyor, eskisinden farklı, sakın(ve) doğru, okla...)

näçökin turur monı tąg tülümtä

bälgülüg körtüm ärdi bo bälgüg iki **ämigim** (AP 627/2)

(...nasıl durur bunun gibi? Rüyamda ben belli ki görmüşüm bu işareti iki **göğsüm**...)

[-2-]

Änük: T. is. Hayvan yavrusu, enik, genellikle köpek cinsinden hayvan yavruları için kullanılır.

Änük+in(-I-): T. is. Yavrusu.

aç barsıg aç ämgäkkä ägirtip

änükün yegäli kılmışın anın sezindim (AP 619/4)

(...aç parsı; (parsın) açlık eziyeti çekip **yavrusu(nu)** yemek üzere olduğunu (anladım), onun için şüphelendim...)

[-1-]

Änük+lär+i(-II-): T. is. Yavruları.

yeți kün bolmış yeți **änükläri** (AP 610/3)

avıp mäñ yumşak tiläğü ok täginç

(...yedi gün olmuş. Yedi **yavrusu (yavruları)** (onun) etrafında toplanıp, yiyecek isteyip de bulamayınca...)

[-1-]

Änük+lär+in(-II-): T. is. Yavrularını.

öz **änüklärin** yegäli kılınur (AP 610/7)

montada kâz erinç tınlıg bolgay mu

(...kendi **yavrularını** yemek (zorunda) kalıyor. Bundan daha sefil bir canlı olur mu?)

[-1-]

Änük+lär+i+ ɳä (-III-): T. is. Yavrularına, yavrularını.

änükläriñä ägirtip kavzaıp açmak suvsamak (AP 609/19)

üzä sıkılıp turumış yavrımış sınımış

(...**yavrularını(n)** (etrafını) sarıp sarmalayıp, açlık ve susuzluktan sıkılıp, zayıflamış bitkin düşmüş...)

[-1-]

Änükklä-: T. f. Yavrulamak (hayvan).

Änükklä-gäli(-I-): T. zf. Yavrulayalı.

anı uluğı mahabale tegin körüp inçä

tep teçi ay erinç tişi bars **änüklägäli** (AP 610/2-3)

(...Onu (kardeşlerin) büyüğü Mahābalā prens görüp şöyle diye dedi: “Ey zavallı dişi pars, **yavrulayalı...**)

[-1-]

Änükklä-mış(-II-): T. sf. Yavrulamış.

arıg içintä takı içgärü kirtilär

ança yorıyu yağı **änüklämiş** bir tişi (AP 609/16)

(...orman içinde daha içeriye doğru girdiler (ilerlediler). Öylece yürüyerek yeni **yavrulamış** bir dişi...)

[-1-]

Änükklä-p(-III-): T. zf. Yavrulayıp, Yavrulayalı.

barsıg körtilär ol aç bars ymä

änükläp yeti kün artmış ärti yeti (AP 609/18)

(...parsı gördüler. O aç pars daha **yavrulayalı** yedi gün geçmiş idi. Yedi...)

[-1-]

’Äñ: T. is. En.

säviglig körklüg mänizlig üç oğlanı

ärti **’äñ**’ilki uluğı oğlanının (AP 608/2)

(...sevimli, güzel yüzlü, üç oğlu vardı. **En** ilki, büyük oğlunun...)

’äñ kiçigi oğlının atı mahasatve (AP 608/5)

ärti bir ugurta ol elig han üç

(...**en** küçük oğlunun adı Mahāsattva idi. Zamanın birinde o hükümdar üç...)

tingalı olurdılar tıngalı olurmışta
'äŋ uluğı tegin iki iniläriñä (AP 608/16)

(...dinlenmek için oturdular. Dinlenmek için oturduklarında **en** büyük prens, iki küçük kardeşine...)

'äŋ kiçigi mahasatveg ıçgıñmıñ (AP 622/10)
ärgäy mü biz tep teçi bo savıg elig bağ

(...**en** küçüğü (oğlumuz) Mahāsattva'yı kaybetmiş olmayalım? diye dedi. Bu sözü hükümdar...)

tegiñlär su äsän täginür 'äŋ (AP 623/5)
kiçigi mahasatve tegin taķı tapıñu

(...prens sağ salim ulaşıyor/geliyor. **En** küçüğü Mahāsattva prens(le) daha karşılaşıp...)

kapıp eltür bolur amtı yitürdüm
'äŋ kiçigi sävär amrak ögükümin (AP 627/10)

(...kapıp götürür olur. Şimdi yitirdim **en** küçüğü, sevimli, sevgili yavrumu...)

[-6-]

Är-: T. yf. – imek.

Är-di / Är-ti(-I): T. yf. - imek, İdi.
uluñta **maharaŋe** atlıg elig han
bar **är̄ti** ol ymä maharete elig han (AP 607/10)

(...ülkesinde Mahāratha adlı (bir) hükümdar var **idi**. Yine (o) Mahāratha (adlı) hükümdar...)

bodunun karasın asmış üklitmiş koptın
sınar yağısız yavlaksız **är̄ti** (AP 607/19)

(...halkını, çoğaltmış, her taraftan düşmansız, hasımsız (bir kişi) **idi**.)

sävıglıg körklüg mänızlıg üç oğlanı
ärti 'añ' ilki uluğı oğlanınığ (AP 608/2)

(...sevimli, güzel yüzlü, üç oğlu **vardı**. En ilki, büyük oğlunun...)

atı mahabale **ärti** ikinçisi orthon (AP 608/3)
oğlınığ atı mahadeve **ärti** üçünçi

(...adı Mahābalā **idi**. İkincisi, ortanca oğlunun adı Mahādeva idi. Üçüncü...)

atı mahabale **ärti** ikinçisi orthon
oğlınığ atı mahadeve **ärti** üçünçi (AP 608/4)

(...adı Mahābalā idi. İkincisi, ortanca oğlunun adı Mahādeva **idi**. Üçüncü...)

amraklartın adırılğuluk ämgäk bolmazun
ärti tep korkar män tep bo savıg äşidip (AP 609/4)

(...sevilenlerden ayrılacak (olmanın) sıkıntısı olmasın diye korkuyorum ben.” Bu sözü
duyunca...)

barsıg körtilär ol aç bars ymä
änükläp yeti kün ärtmiş **ärti** yeti (AP 609/18)

(...parsı gördüler. O aç pars daha yavrulayalı yedi gün geçmiş **idi**. Yedi...)

ät'özläri alaşurup küçi küsüni üzülüp
unakaya ölgäli yatur **ärti** nä (AP 609/22)

(...bedenleri halsizleşip, gücü kuvveti kesilmiş (bir halde) neredeyse ölecekmiş gibi
yatıyordu.)

aşayımın oğulum yanı bolmışta
ögrünçüm sävinçim az **ärđi** kenindä (AP 623/12)

(...yavrucuğumu; oğlum yeni doğduğunda mutluluğum sevincim az **idi**. Sonrasında...)

nä ada **ärđi** aşayım körkläkiyä (AP 626/3)
ögüküm ölmäk ämgäk näçökin öñrä

(...“ Ne tehlike/ bela **idi** yavrucuğum güzel yavrucağım! Ölüm eziyet(i) neden erken...)

ölmekig bulayın ay ay künkiyäm
körmäyin **ärti** monı tæg uluğ açığ (AP 626/7)

(...ölümü bulasaydım ey güneşim! Görmeyey**dim** bunun gibi büyük acı...)

tæg yertä agınayu inçä tep
yığladı kim **ärti** ärki bıçtaçı ögükkiyam (AP 626/14)

(...gibi yerde debelenerek şöyle diye ağladı. Kim **idi** acaba kesen sevgili yavrucuğumun...)

näçökin turur monı tæg tülüntä
bälgülüg körtüm **ärđi** bo bälgüg iki ämigim(AP 627/2)

(...nasıl durur bunun gibi? Rüyamda ben belli ki görmüş**tüm** bu işareti iki göğsüm...)

tişim koñrulup tüşüp kälir boltı
ärđi körür ärmiş män oğgurak bo (AP 627/5)

(...dişim koparılıp düşüyor **idi**. Görmüşüm ben açıkça bu...)

[-13-]

Är-diñ(-II-): T. yf. İdin.

körklä kövşäk tokılıg inimiz
ärđiñ küvüz a ögkä kañka (AP 619/23)

(... “Güzel, nazik, hürmetli kardeşimiz **idin**. Ey sevimli! Anne babaya (kendini)...)

[-1-]

Är-gäy (-III-): T. yf. – imek.

’äñ kiçigi mahasatveg içgınnmış
ärgäy mü biz tep teçi bo savıg elig bäg (AP 622/11)

(...en küçüğü (oğlumuz) Mahāsattva’yı kaybetmiş **olmayalım?** diye dedi. Bu sözü hükümdar...)

[-1-]

Är-miş (-IV-): T. yf. İmiş.

ärkän kıyça ärtär yolkı kişitin

teginig tiläp ƭakı bulmaz **ärmiş** tep (AP 621/20)

(...iken yoldan geçen yolcu kişiden: “Prens aranıp henüz bulunamamış” diye...)

mahasatve kanta **ärmiş** tep ayıtu (AP 624/7)

yarlıkadı ol buryukı bo yarlıgıg äşidip

(...Mahāsattva nerede **imiş?**” diye sorarak buyurdu. O kumandanı bu buyruğu işitince...)

buyruk a kişigi oğlum kanta **ärmiş** (AP 624/15)

ätözüm busurkanur buşrulur ootka

(...ey kumandan! Küçük oğlum neredeymiş? Vücudum sıkılıyor, daralıyor. Ateşte...)

tişim koñrulup tüşüp kälir boltı

ärdi körür **ärmiş** män oğgurak bo (AP 627/5)

(...dişim koparılıp düşüyor idi. Görmüşüm ben açıkça bu...)

[-4-]

Ärsär(-V-): T. yf. İse.

kim mäniñ bo ät’özümün esirkägüm idi

kälmäz ƭäk biziñä näçökin **ärsär** (AP 609/2)

(...ki benim bu vücudumu bağışlayacağım hiç (aklıma) gelmez. Sadece bizim eğer ki **olursa...**)

bo **ärsär** arılar turguluk oron ol

mäniñ idi korkınçım ayıñım yok öñi (AP 609/8)

(...“Burası **ise** kutsal din büyükler(inin)(evliyalar(ın)) durduğu yerdir. (Bu nedenle) benim hiç korkum, endişem yok. Dahası...)

tilküniñ aş **ärsär** yalañuz yintäm (AP 610/15)

isig ät kan ärür montada

(...tilkinin yiyeceği **ise** yalnızca, sadece sıcak et (ve) kandır. Bundan...)

bolup nā **ärsär** asıgka tusuka(AP 612/2)

kirmädi nāçökin bökünki küntä monı

(...olup ne **ise** fayda, yarar getirmedi (faydası olmadı). Niçin bugünkü günde bunun...)

artatmagalı idi umadım nāçä käd

uzanıp igiğdim **ärsär** ymä kaltı yavlak (AP 613/10)

(...(...çürümesini asla engelleyemedim. Ne kadar çok uğraşıp (vücudumu) beslediysem de tıpkı kötü (bir) düşman...)

sävinçsiz utlısız kılta mäñin küçümin

anın inçä bilmiş kargäk ätöz **ärsär** (AP 613/13)

(...mutsuz nasipsiz kıldı benim gücümü. Onun için öyle bilmeli. Vücut **ise**...)

barçanı tiñmiş ıdalamış bolur

män ıakı ymä bo ätöz **ärsär** altı(AP 614/6)

(...hepsini terk etmiş, göndermiş olurum. Ve yine bu vücut **ise** otuz...)

yakçırıp ol iki eçilärin köñülgärip

näçökin **ärsär** tuysar oñarsar (AP 615/10)

(...tutuşturup, o iki ağabeylerini gönlünden geçirerek nasıl **olsa** duyarlarsa hissederlerse...)

tağdilär **ärsär** ança ötrü bodısatavnın (AP 625/9)

yaş süñökläri inaru bärü ança

(...geldikleri zaman **ise**; ondan sonra Bodisattva'nın ıslak kemiklerini öteye beriye oraya...)

[-9-]

Är-ür(-VI-): T. yf. – imek.

isig ät kan **ärür** montada (AP 610/16)

adın ıakı öñi aş içgü yok kim

(...sıcak et (ve) **kandır**. Bundan başka da yiyecek ve içeceği yoktur ki...)

arısız üzä yavlak yağı teg korkınçığ

ärür yarsınçığ kirligi (AP 613/16)

(...faydasızlığı(ndan) dolayı kötü düşman gibi korkunç**tur**. İğrenç (ve) kirliliği...)

ulagı üzä tutuşmuş artırñü yırınçığ

yarsınçığ **ärür** anı üçün tağımlig ol(AP 614/13)

(...bağlantısıyla (birbirine) tutuşmuş/ bağlanmış son derece iğrenç (ve) pist**ir**. Onun için yakışan/uygun olan şu anda...)

[-3-]

Ärdini: *Soğd. rtn- < Skr. ratna* is. Mücevher, değerli taş.

inçip inandım aş içgü ton kädim oron

töşäk at yaña kañlı kölük **ärdini** (AP 613/4)

(...böylece inandım; yiyecek, içecek, giyim kuşam, yer, döşek, at, fil, yük hayvanı, **mücevher**...)

[-1-]

Ärkän: T. zf. İken.

hatun balıkta ediz ıalığıta yatıp

udıyur **ärkän** artırñü yavız tül (AP 620/17)

(...hatun şehirde yüksek (bir) kulede yatıp uyuyor **iken** son derece kötü (bir) rüya...)

tüşär bolur üç kögürçgän atayı laçınka

kovıtur **ärkän** birisi tutsukup (AP 620/21)

(...düşüyor olur. Üç güvercin yavrusu (bir) doğan (tarafından) kovalanıyor **iken** birisi yakalanıp...)

ikägüsi korkınçlıg ozar bolur tep

monçulayu түşäyü yatur **ärkän** yer täprämäki (AP 620/23)

(...(diğer) ikisi korkuyla kaçar olur’’ diye (hatun) böylece rüya görürken yatıyor **iken** yer sarsıntısı...)

hatunun bir tapıgçı kızı taşın turur

ärkän kıyça ärtär yolkı kişitin (AP 621/19)

(...hatunun bir hizmetçi kızı dışarıda durur **iken** yoldan geçen yolcu kişiden...)

[-4-]

Ärki: T. zf. Belki, acaba.

bulgay **ärki** biz yeg adrok buyanıg tep (AP 609/11)

teçi ol üdün bo üç teginlär

(...Biz (bundan) daha iyi sevabı bulabilecek miyiz **acaba** diye? ” dedi. O zaman bu üç prens...)

tusu kılğalı bilgä biliglig yaruk közümüz

yok bolur **ärki** ymä antag birär uluğ (AP 611/16)

(...yarar kılacak, hikmetli ve aydınlık gözümüz yok mu oluyor **acaba**? Yine öyle birer yüce...)

kün täñri köktin tüşär täñridäm

hua çäçäklär bulğaşu oğgurak **ärki** (AP 618/20)

(...Gün tanrı gökten düşüyor ilahi çiçekler kesin yığın halinde (bu) **acaba** ...)

inimkä ät’özin tiğti **ärki** mü tep (AP 619/5)

ol üdün ol iki tegitlär monçulayu

(...kardeşime **acaba** (kardeşim) vücudunu feda eder mi ki diye. O zaman o iki prens böylece...)

inça tep teçi nägü **ärki** amtı (AP 621/3)

tıltağı yağız yer monçulayu täpräyür ügüzlär

(...şöyle diye dedi: “ Nedir **acaba** şimdi (bu rüyamın) sebebi? Kara toprak bu denli sarsılıyor, ırmaklar...)

bar **ärki** artırılmış artak yavız adalar (AP 621/13)

tep teçi anıñ ara iki ämigi

(...var (mıdır) **acaba** geçici, fena, kötü tehlikeler?” diye söyledi. O arada onun iki memesi...)

hatunka inçä tep ötüñdi hatun

uka yarlıkadı mu **ärki** taşın (AP 622/1)

(...hatuna şöyle diye arz etti: “Kraliçe(m) anladılar mı **acaba**? diye buyurdu, dışarıda...)

bir antag sav turur teginig tiläp

tağı bulmaz tep bo nä sav **ärki** tep (AP 622/3)

(...böyle bir söylenti var: “Prensi arayıp hālā bulama(dılar)” diye. “Bu ne demek **acaba**?” diye...)

ärki mü män tep yaşın yodunu hatunun (AP 622/16)

ütläyü inçä tep teçi tözünüm

(...mi ben **acaba**?” deyip gözyaşını silip hatununu teselli ederek şöyle diye dedi: “(Ey) azizim...)

täg yertä agıñayın inçä tep

yığladı kim ärti **ärki** bıçtaçı ögükküyäm (AP 626/14)

(...gibi yerde debelenerek şöyle diye ağladı. Kim idi **acaba** kesen sevgili yavrucuğumun...)

busuşka ämgäkkä basıtıp täpräñsiz

boltum ärmäz mü kim ärti **ärki** (AP 626/19)

(...sıkıntıya ve kedere ile bastırılıp kımıldayamaz/ hareketsiz oldum değil mi? Kim idi **acaba**...)

[-11-]

Ärmäz: T. is. Değil.

monı teg busuş kağgu ämgäkkä
katıg važir **ärmäz** mü kim mänjin (AP 626/22)

(...bunun gibi keder, kaygı (ve) eziyete, katı elmas **değil** mi? Ki benim...)

busuşka ämgäkkä basıtıp täpräñsiz
boltum **ärmäz** mü kim ärti ärki (AP 626/19)

(...sıkıntıya ve kedere ile bastırılıp kımıldayamaz/ hareketsiz oldum **değil** mi? Kim idi acaba...)

[-2-]

Ärt-: T. f. Geçmek, aşmak, zaman geçmek.

Ärt-miş(-I-): T. sf. Geçmiş.
burhan inçä tep yarlıkadı anant
öñrä **ärtmiş** üddä bo çambudivip (AP 607/8)

(...(Buddha) şöyle buyurdu: Ananda **geçmiş(te)** / eskiden bu dünya...)

barsıg körtılär ol aç bars ymä
änükläp yeti kün **ärtmiş** ärti yeti (AP 609/18)

(...parsı gördüler. O aç pars daha yavrulayalı yedi gün **geçmiş** idi. Yedi...)

[-2-]

Ärt-mäz(-II-): T. f. Geçmez, geçemez.

İnim alp titgölüg tavar alp iş näj
inçip isig öztä **ärtmäs** tep teçi (AP 611/9)

(...kardeşim, malı da işi de feda etmek zordur ancak canını (bağışlamayı zorlukta) **geçemez**” diye dedi.)

[-1-]

Ärt-är(-III-): T. f. Geçer, geçen.
hatunun bir tapıgçı kızı taştın turur
ärkän kıyça **ärtär** yolki kişitin (AP 621/19)

(...hatunun bir hizmetçi kızı dışarıda durur iken yoldan **geçen** yolcu kişiden...)

[-1-]

Ärtdür-: T. f. Geçirmek, yapmak, işlemek, tamamlamak.

Ärtdür-di (-I-): T. f. Geçirdi.
kälip **ärtdürdi** sentidä ögrä
ölmäkig bulayın ay künkiyäm (AP 626/6)

(...gelip (seni) (ele) **geçirdi**? Senden önce ölümü bulasaydım ey güneşim!..)

[-1-]

Ärtdür-dük+de (-II-): T. sf. Geçirdikten, bitirdikte(n).
ilinçükä mänji işin **ärtürdüktä** ötrü (AP 608/9)
ol üç tegitlär hua çäçäk tüş

(...eğlence, mutluluk işini **bitirdikte(n)** sonra o üç prens çiçek, meyve (ve)...)

udug kıtlılar kaçan tapıg udug kılguluk
törüsün **ärtürdüktä** ötrü astup (AP 627/20)

(...uğurladılar. Ne zaman (ki) saygı (ve) uğurlama yapılacak (uğurlama) törenini **tamamladıktan/ geçirdikten** sonra sandık(stupa)...)

[-2-]

Ärt-dür-üp (-III-): T. zf. Geçirip.
kăzigın tizigin **ärtdürüp** ol bars (AP 612/10)
üzä öñin öñin yarlıkançuçı köñül

(...sırasını **geçirip**, o pars için ayrı ayrı şefkatli gönül...)

[-1-]

Ärtimlig: T. sf. Fani, geçici.

bar ärki **ärtimlig** artağ yavız adalar (AP 621/13)

tep teçi anıñ ara iki ämigi

(...var (mıdır) acaba **geçici**, fena, kötü tehlikeler?” diye söyledi. O arada onun iki memesi...)

[-1-]

Ärtiñü: T. zf. Son derece, iyice, pek çok, aşırı, olağanüstü, oldukça.

ärtiñü uluğ bay barımlıg tsañları (AP 607/11)

agılıkları ı tarıg äd tavar üzä

(...**son derece** büyük, zengin(idi) ambarları hazineleri, tahıl (ve) mal mülk ile...)

inçä tep teçi ay inilärim (AP 608/17)

mäniñ bökünki kün **ärtiñü** korkgum

(...şöyle diye dedi: “ Ey kardeşlerim benim bugünkü gün (içimde) **çok** korkum...)

ät’özümüzkä **ärtiñü** ilinmiş yapşınmış (AP 611/13)

biz inçip yänä adınaguka asıg

(...vücudumuza **iyice** bağlanmış, yapışmışız. Ancak yine başkasına fayda...)

törümiş küçsirämiş alañurmuş aç

bars açmak suvsamak ämgäkin **ärtiñü**(AP 610/23)

(...güçsüzleşmiş, zayıflamış, aç pars açlık susuzluk eziyetini (eziyetiyle) **son derece**...)

ulagı üzä tutuşmış **ärtiñü** yırınçıg (AP 614/12)

yarsınçıg ärür anı üçün tägimlig ol

(...bağlantısıyla (birbirine) tutuşmuş/ bağlanmış **son derece** iğrenç (ve) pistir. Onun için yakışan/uygun olan şu anda...)

hatun balıkta ediz çalıkta yatıp

udıyur ärkän **ärtiñü** yavız tül (AP 620/17)

(...hatun şehirde yüksek (bir) kulede yatıp uyuyor iken **son derece** kötü (bir) rüya...)

[-6-]

Äsän: T. sf. Sağ, salim, sağlıklı.

tegitlär su **äsän** täginür 'äñ (AP 623/5)

kiçigi mahasatve tegin ƣakı tapışu

(...prens **sağ salim** ulaşıyor/geliyor. En küçüğü Mahāsattva prens(le) daha karşılaşp...)

oğuluğ yitürdüktä busuşı ämgäki üküş

turur birök oğulum bo tuşta tirig **äsän** (AP 623/14)

(...oğlumu yitirdiğimde acısı, kederi çoktur. Eğer oğlum(a) bu vakitte **sağ salim**...)

[-2-]

Äsirkänçsiz: T. sf. Esirgemeyen, cömert.

oğulça kızça yiti kınıg ögrünçlüg

äsirkänçsiz ıdok köñülünüz üzä (AP 617/22)

(...oğul gibi, kız gibi keskin, sert, sevinçli, **cömert**, kutsal gönlünüz ile...)

[-1-]

Äşid-: T. f. İşitmek, duymak.

Äşid-ip(-I-): T. zf. İşitip, işitince, duyup, duyunca.

amraklartın adırılğuluk ämgäk bolmazun

ärti tep korkar män tep bo savıg **äşidip** (AP 609/4)

(...sevilenlerden ayrılacak (olmanın) sıkıntısı olmasın diye korkuyorum ben.” Bu sözü **duyunca**...)

tep teçi bo savıg **äşidip** mahasatve (AP 610/9)

tegin ötrü eçisi teginkä

(...diye dedi.” Bu sözü **işitip** Mahāsattva prens sonra ağabeyi prene...)

tep teđi bo savıg **ăşidip** ötrü ikin̄tisi (AP 610/19)

mahadeve tegin ukun̄suzın

(...diye dedi. Bu sözü **duyunca** sonra ikinci prens Mahādeva düşünmeden (farkında olmadan)...)

isig özin ulagalı udaçı tep

teđi uluğı tegin bo savıg **ăşidip** (AP 611/6)

(...hayatını devam ettirecek?’’ diye dedi. Büyük prens bu sözü **duyunca**...)

inimizniñ at’özin tiñmāk bālgüsi

tep teđi bo savıg **ăşidip** kiçigi inisi (AP 618/22)

(...kardeşimizin vücudunu feda etmesinin belirtisi diye söyledi. Bu sözü **duyunca** küçük kardeşi...)

teđi ol üdün hatun bo savıg **ăşidip** (AP 622/4)

uluğ busuşta kağguta turup açığı

(...söyledi. O zaman hatun bu sözü **duyup** büyük kederde (ve) kaygıda, acıya kapılıp...)

ăşidip ürkä bālin̄läyü açığı üzä (AP 622/12)

tıkılıp ağılayu inçä tep sözläti

(...**işitince** ürkerek korkarak acıya boğulup ağlayarak şöyle diye söyledi...)

täginmāz tiläyü täginürlär tep

ötündi elig bağ bo savıg **ăşidip** uluğ (AP 623/8)

(...ulaşılamadı, arıyorlar’’ diye arz etti. Hükümdar bu sözü **işitip** büyük(derin)...)

mahasatve kanta ärmiş tep ayıtu

yarlıkadı ol buryukı bo yarlıgıg **ăşidip** (AP 624/8)

(...Mahāsattva nerede imiş?’’ diye sorarak buyurdu. O kumandanı bu buyruğu **işitince**...)

bo savıg elig bağli hatunlı **ăşidip** (AP 625/1)

açıgları ämgäkläri üzä umadın

(...Bu sözü hem hükümdar hem de hatun **işitince** acıları, sıkıntıları üzerine (kendilerini) tutamayıp...)

bo savıg **äşidip** okın ursukmış kişi (AP 623/17)
täg busuş kağguka köñüli köküzi

(...bu sözü **işitip** okla vurulmuş (bir) kişi gibi acı (ve) kaygıyla gönlü göğsü...)

[-11-]

Äşid-ti(-II-): T. f. İşitti, duydu.
sav **äşidti** nä monı äşidü birlä ök (AP 621/21)
ürkip bälirläp ötrü orđoka kirip

(...söz/haber **işitti**. Ve hizmetçi kız bunu işitmesiyle birlikte ürküp korkup sonra saraya girip (hizmetçi kız)...)

[-1-]

Äşid-tim(-III-): T. f. İşittim, duydum.
bäg män montag montag sav **äşidtim** bo (AP 622/8)
nä sav ol azu biziñ amrak ögükümüz

(...bey ben böyle böyle (bir) söz **işittim**. Bu nasıl (bir)sözdür? Yoksa bizim sevgili yavrumuz...)

[-1-]

Äşid-ü(-IV-): T. zf. İşitip, işitmesiyle, duyup.
bolalım tep ikinñisi tegin inçä
tep teçi **äşidü** yarlıkazun eçim a (AP 608/23)

(...olmayalım diye”... İkinci prens şöyle diye dedi: “**Duyup** yapın lütfen ey ağabeyim!)

sav äşidti nä monı **äşidü** birlä ök (AP 621/21)
ürkip bälirläp ötrü orđoka kirip

(...söz/haber işitti. Ve hizmetçi kız bunu **işitmesiyle** birlikte ürküp korkup sonra saraya girip (hizmetçi kız)...)

[-2-]

Ät: T. is. Et.

tilküniñ aşı ärsär yalañuz yintäm
isig **ät** kan ärür montada (AP 610/16)

(...tilkinin yiyeceğı ise yalnızca, sadece sıcak **et** (ve) kandır. Bundan...)

[-1-]

Ät+i+n(-I): T. is. Etini.

kan akmışın körti ötrü ol kanıg
yalgayu **ätin** barça yep koğdı (AP 618/12)

(...kan aktığını gördüğünde o kanı yalayıp **etini(n)** hepsini yiyip (koydu) bitirdi.)

[-1-]

Ät'öz: T. is. Vücut, beden.

anın inçä bilmiş kârgäk **ät'öz** ärsär (AP 613/13)
bäksiz mänüşüz tetir özkä yañturu

(...onun için öyle bilmiş olmalı. **Vücut** ise dayanıksız ve fanidir. Kendine karşı...)

män ıakı ymä bo **ät'öz** ärsär altı (AP 614/6)
kırk törlüg arıgsızların tolu suv üzäki

(... Ve yine bu **vücut** ise otuz altı türlü kirlerin dolu (olduğı) su üzerindeki...)

[-2-]

Ät'öz+üg(-I): T. is. Vücudu.

aş içgü bälgürtdäçi bo erinç
tınlıg üçün **ät'özüg** tiñip monuñ (AP 611/4)

(...yiyecek ve içeceği gösterebilir? Bu zavallı canlı için **vücudunu** feda edip bunun...)

artadı buzuldı nāṇ ymā bo

āt'özüg küyü küzätü ayayu tuṭup (AP 613/8)

(...çürüdü, bozuldu. Hiç de bu **vücuğu** koruyup gözeterek, saygı göstererek...)

alḳu burhanlar üzä ögıtmiş ıdok

nomlug **āt'özüg** tanuklaguluk kamağ beş (AP 615/2)

(...Bütün Buddhalar tarafından övülmüş, kutsal kanunlu **vücuğu** tanıklayacak. Bütün beş...)

[-3-]

Ät'öz+in(-II-): T. is. Vücuğu.

teṭinmädi bodisatav anı körüp ötrü

ediz tagka ağıtıp **āt'özin** kuḳı (AP 616/14)

(...yeltenmedi. Bodisattva onu görüp sonra yüksek (bir) dağa çıkıp **vücuğunu** aşağıya...)

inimizniñ **āt'özin** tiṭmək bālgüsü (AP 618/21)

tep teḳi bo savıg äşidip kiçigi inisi

(...kardeşimizin **vücuğunu** feda etmesinin belirtisi diye söyledi. Bu sözü duyunca küçük kardeşi...)

inimkä **āt'özin** tiṭti ärki mü tep (AP 619/5)

ol üḳün ol iki tegiṭlär monçulayu

(...kardeşime acaba (kardeşim) **vücuğunu** feda eder mi ki diye. O zaman o iki prens böylece...)

buryuk ötrü bodisatav tegin **āt'özin**(AP 624/21)

buşi berip nätäg kılmiş işlärin eyin

(...kumandan sonra Bodisattva prens(in) **vücuğunu** sadaka (olarak) verip neler yaptığını, işlerini...)

bartılar kaçan bodisatavniñ

āt'özin buşi bermiş yer oronka (AP 625/8)

(...vardılar. O zaman Bodisattva'nın **vücudunu** sadaka (olarak) verdiği yere...)

ät'özin öñi saçılıp yañur (AP 626/15)

ay kalmış süñök yer sayu içginmiş

(...**vücudunu**? Her yere saçılıp yatıyor ey kalan kemikleri her yerde kaybetmişim...)

[-6-]

Ät'öz+üm(-III-): T. is. Vücudum.

ötrü kântü köñülintä inçä tep

sakındı kaltı bo mäniñ **ät'özüm** yüz (AP 611/22)

(...sonra kendi gönlünde şöyle diye düşündü: “Kaldı ki bu benim **vücudum** yüz...)

yüräkiñä ursukmış tæg sıkılur män

ämğäkin tolپ **ät'özüm** titräyür ençim (AP 621/10)

(...yüreğine vurulmuş gibi sıkılıyorum eziyetle bütün **vücudum** titriyor. Huzurum...)

kavışsar ölsär mäniñ **ät'özüm** ämgänmäğäy (AP 623/15)

män arıtı tep teçi hatun

(...kavuşursam, ölsem (de) benim **vücudum** eziyet çekmeyecek, ben hiç diye söyledi. Hatun...)

buryuk a kiçigi oğlum kanta ärmiş

ät'özüm busurkanur buşrulur ootka (AP 624/16)

(...ey kumandan! Küçük oğlum neredeymiş? **Vücudum** sıkılıyor, daralıyor. Ateşte...)

[-4-]

Ät'öz+ümüz(-IV-): T. is. Vücudumuz.

biziñä kărgäksiz bo **ät'özümüz** tirigi (AP 620/8)

tep ol iki tegiñlär monçulayu

(...bize gereği yok (artık) bu **vücudumuz(un)** canlılığı(nın)/ sağlığı(nın) diye.” O iki prens böylece...)

[-1-]

Ät'öz+im+in(-V-): T. is. Vücudumu.

kim mäneñ bo ät'özümün esirkägüm idi (AP 609/1)

kälmäz tāk biziñä näçökin ärsär

(...ki benim bu **vücudumu** bağışlayacağım hiç (aklıma) gelmez. Sadece bizim eğer ki olursa...)

tep sakındı çak amtı maña ugrayu

ät'özümün isig özümün tiğgölük (AP 612/21)

(...diye düşündü: “işte şimdi bana tam (da) **vücudumu**, sıcak canımı (hayatımı) feda edecek...)

bo ät'özümün yonlap muñađınçığ uluğ (AP 613/19)

iş küğök kılayın sansarlıg taloy ügüz

(...bu **vücudumu** huzura kavuşturup olağanüstü büyük (bir) iş güç kılayım. Samsāra okyanus ırmağı...)

tep sakındı yänä ok inçä

tep sakındı apam birök bo ät'özümün (AP 614/1)

(...diye düşündü. Yine şöyle diye düşündü. Eğer (şimdi) bu **vücudumu**...)

amtı maña bo ät'özümün tiğip ıdalap (AP 614/14)

üzäliksiz üstünki yeg apamuluk mänü

(...şimdi bana bu **vücudumu** feda edip, vazgeçip ulaşılmaz, en üsteki, iyi, ebedi/sonsuz...)

täpräñsiz yayılmaksız uluğ yarlıkançuçı

könjül turgurup bo mäneñ sävār amrak ät'özümün (AP 616/2)

(...sarsılmaz, tereddütsüz büyük (bir)merhametli gönül göstererek bu benim sevdiğim sevgili **vücudumu**...)

[-6-]

Ät'öz+üm+in(-VI-): T. is. Vücudumun, bedenimin.

täg kârgâklîg işlâtgûlûk yonlaguluk

oron tapıp bo montag yıdığ kârgâksiz ätözümün (AP 612/5)

(...gibi gerekli kullanışlı (bir) yer bulup, bu böyle kötü kokan gereksiz **bedenimin**...) [-1-]

Ät'öz+üñüz+ni (-VII-): T. is. Vücudunuzu.

ät'özüñüzni ıdalap ämgâktin tartmâklîg (AP 618/1)

buyanıñız yetinçsiz tetir oğgurak

(...**vücudunuzu** feda edip (canlıları) eziyetten kurtarma sevabınız ulaşılmazdır. Mutlaka (siz)...) [-1-]

Ät'öz+kä (-VIII-): T. is. Vücuda.

bärü bo yıdığ sarsıg kanlıg yiriñlig

sävgüsüz taplagusuz yarsınçığ **ät'özkä** (AP 613/2)

(...beri bu kötü kokan, kanlı, irinli, sevimsiz, istenmeyen, iğrenç **vücuduma**...) [-1-]

Ät'öz+ümüz+kä (-IX-): T. is. Vücudumuza.

ät'özümüzkä ärtiñü ilinmiş yapşınmış (AP 611/13)

biz inçip yänä adınaguka asığ

(...**vücudumuza** iyice bağlanmış, yapışmışsınız. Ancak yine başkasına fayda...) [-1-]

Ät'öz+üm+tä (-X-): T. is. Vücudumda.

adırlmâklîg busuşum ymä yok inçip

ät'özümtä tolu ögrünç sävinç tugar (AP 609/10)

(...ayrılmanın sıkıntısı da yok. Sadece **vücudumda** tamamıyla neşe ve sevinç doğuyor.) [-1-]

Ät'öz+lär+i (-XI-): T. is. Vücutları, bedenleri.

ät'özläri alaıurup küçi küsüni üzölüp (AP 609/21)

unakaya ölgäli yatur ärti nâ

(...**bedenleri** halsizleşip, gücü kuvveti kesilmiş(bir halde) neredeyse ölecekmiş gibi yatıyordu. Ve...)

[-1-]

Ät'öz+lär+in (-XII-) T. İs. Vücutlarını.

yarlıkançuçı köıüllüg kutlug yalaıuklar

ürüg uzaıı öz **ät'özlärin** tiıip (AP 611/18)

(...merhametli, gönüllü, kutlu insanlar daima kendi **vücutlarını** feda edip...)

ök **ät'özlärin** ol süıök üzä kämişip (AP 619/17)

ögsiräp tınsırap kamıldılar nâçätä

(...**vücutlarını** o kemik üzerine atıp kendilerinden geçip yere serildiler/yıııldılar. Bir süre/ ne kadar (zaman)...)

monta saçılıp yatmışın körüp **ät'özlärin**

birgäru yerkä çalıp ögsiräp (AP 625/11-12)

(...buraya saçılıp yattığını görünce **vücutlarını** / kendilerini (birden) birlikte yere atarak akılları başlarından gidip...)

[-3-]

Ävdi-: T. f. Toplamak, yıımak, bir araya getirmek.

Ävdi+gäli(-I-): T. zf. Toplamaya, toplamak için.

yemiş **ävdigäli** aıaları elig bägkä (AP 608/11)

ötünüp ayıtıp kaltılar ança

(...yemiş **toplamak için** babaları hükümdara (izin için) arz edip, sorup (orada) kaldılar. Orada...)

[-1-]

Ävdi+diler(-II-): T. f. Topladılar.

bodisatvniñ kalmış sünölküg

şarırın **ävdidilär** yıǵdılar uluǵ (AP 627/17)

(...Bodisattva'nın kalan kemiklerini, kutsal eşyalarını **topladılar**. Büyük (bir)...)

[-1-]

Ävid-: T. f. (Memeye süt gelip) şişmek.

Ävid-ip(-I-): T. zf. Şişip.

adalar tep teǵı anıñ ara iki ämigi

ävidip süt akıp kälti nä anı (AP 621/15)

(...diye söyledi. O arada onun iki memesi **şişip** (süt dolup, memesinden)süt akıp geldi. Ve onu...)

[-1-]

Äzüg: T. is. Yalan, yanlış, hata.

yavlak bälǵü utlısı idi **äzüg** bolmadı (AP 627/11)

tep monçulayu yıǵladı ötrü ol üdüñ

(...kötü belirtinin sonucu hiç **yalan** olmadı diyerek böylece ağladı. Sonra o zaman...)

[-1-]

Bag: T. is. Bağ.

Bag+tın(-I-): T. is. Bağından.

siz tugmak ölmäklig bäk bagtın (AP 618/5)

tärkkäyä üdüñ täggäy siz tängäşsiz

(...Doğum (ve) ölümün sıkı **bağından** en kısa zamanda erişeceksiniz. Benzersiz...)

[-1-]

Balık: T. is. Şehir, kent.

Balık+ta(-I): T. is. Şehirde, kentte.

hatun balıkta ediz alıta yatıp (AP 620/16)

udıyur ran rtin yavız tl

(...hatun **şehirde** yüksek (bir) kulede yatıp uyuyor iken son derece kötü (bir) rya...)

[-1-]

Balık+tın(-II): T. is. Şhirden, kentten.

tilyin barın yokın bilyin tep trkin

buryukları ınanları birl yumı **balıktın** (AP 622/21-22)

(...arayayım, varlıını yokluunu bileyim’’ deyip derhal kumandanları (ve) danımanları ile birlikte hepsi **şhirden**...)

[-1-]

Balık(-III): T. is. Balık.

z kökzin tokıyu kaltı **balık** (AP 626/11)

suvıntın adırılıp isig kumta agınamı

(...ile gösne vurarak sanki **balık(ın)** suyundan ayrılıp sıcak kumda debelenmesi...)

[-1-]

Bar: T. is. Var.

uluta maharte atlı elig han

bar rti ol ym maharte elig han (AP 607/10)

(...lkesinde Mahratha adlı (bir) hkmdar **var** idi. Yine (o) Mahratha (adlı) hkmdar...)

bar bolup biz yokaguluk mgnglk (AP 608/21)

bolmalım tep ikintisi tegin in

(...**var** olup biz yok olacak(lardan) ve eziyet ekecek(lerden) olmayalım diye’’... ikinci prens yle...)

bar ärki ärтімlig artaқ yavız adalar (AP 621/13)

tep teçi anıñ ara iki ämigi

(...**var** (mıdır) acaba geçici, fena, kötü tehlikeler?” diye söyledi. O arada onun iki memesi...)

[-3-]

Barın Yokın: T. ik. varlığını yokluğunu.

tiläyin **barın yokın** biläyin tep tärkin(AP 622/20)

buryukları ınançları birlä yumğı balıktın

(...arayayım, varlığını yokluğunu bileyim” deyip derhal kumandanları (ve) danışmanları ile birlikte hepsi şhirden...)

[-1-]

Bar-: T. f. Varmak, gitmek, ulaşmak.

Bar-dı-lar(-I-): T. f. Gittiler, ulaştılar, vardılar.

koğup öñi yorıp **bardılar** ötrü ol (AP 612/18)

üçün mahasatve bodisatav yorıyu inçä

(...(bakmayı) bırakıp başka tarafa yürüyüp **gittiler**. Sonra o zaman Mahāsattva Bodhisattva yürürken şöyle...)

yorıp bartılar ol üçün mahasatve (AP 620/12)

teginniñ tapığçıları teginimiz kaçdı

(...(yere) yürüyüp **gittiler**/ayrıldılar. O zaman Mahāsattva prensin hizmetçileri: “Prensimiz gecikti”...)

yanıuru yanıp yığlaşu bayakı ol bars

yatur oronka **bartılar** kaçan anđa (AP 619/10)

(...yine geri dönüp ağlaşarak biraz önceki o pars(ın) yattığı yere **vardılar**. O zaman oraya...)

bartılar anıñ arasında bo sav ıakı (AP 623/1)

käçmäzkän bir buryuk tärkin tavraı

(...**gittiler/vardılar**. Onun arasında bu söz (söylenti) daha geçmeden bir kumandan aceleyle...)

birlä kamağun yumğı **bartılar** arıgka (AP 623/21)

ilinçü mäñi kılğalı kamağta

(...ile beraber, hepsi birlikte ormana **gittiler** eğlenmek, neşelenmek için; hepsinden...)

bartılar kaçan bodısatavnıñ (AP 625/7)

ät'özin buşı bermiş yer oronka

(...**vardılar**. O zaman Bodisattva'nın vücudunu sadaka (olarak) verdiği yere...)

[-6-]

Bar-ıp (-II-): T. zf. Gidip, ulaşip, varıp.

kälip közintä tolu yaşı birlä tärkin

elig bägkä **barıp** ay uluğ elig (AP 622/7)

(...boğularak gözündə dolu yaşı ile hemen hükümdara **gidip/varıp**: “Ey büyük hükümdar...)

[-1-]

Bar-madın (-III-): T. zf. Varmadın, gitmedin.

barmadın ögümüz kañımız biziñä (AP 620/4)

uıru körüp ayıtsar biz ikäğü näğü

(...**varmadın/gitmedin**. Annemiz babamız bizi karşılarında görüp sorsalar biz ikimiz ne...)

katıg važir ärmäz mükim mäñiñ

bo yüräkim yarılıp büksilip **barmadın** (AP 626/23)

(...katı elmas değıl mi? Ki benim bu yüreğim yarılıp, parçalanıp **gitmedin**...)

[-2-]

Bar-tı(-IV-): T. f. Vardı, gitti, ulaştı.

oğlanı birlä taştın tagta arıgta

ilinçükä **bartı** kaçan anda tägip (AP 608/8)

(...oğlu ile dışarıda, dağda, ormanda eğlenceye **gitti**. Ne zaman (ki) oraya ulaşır...)

anı üzä ömgän tamırın sançıp kan

ündürüp akuru akuru barska yakın **bardı** (AP 616/22)

(...onu şah damarına batırıp kan çıkartıp yavaş yavaş parsa yakın **vardı/yaklaştı**.)

tep kaçan **bartı** yorınlar kanda ol (AP 620/14)

iştälim tep teşdilär ançagınça anası

(...deyip “Nereye **gitti**? Yürüyün nerede o arayalım” diye konuştular. O sırada annesi...)

[-3-]

Barça: T. sf. Bütün, hepsi, bütünüyle, büsbütün, tamamıyla.

yaşuksuz öñsüz öläz boldı

buluñ yınak **barça** bütürü karardı(AP 617/8)

(...ışıltsız, renksiz, soluk oldu. Her taraf **tamamıyla** büsbütün karardı.)

kan akmışın körti ötrü ol kanıg

yalgayu ätin **barça** yep koğdı (AP 618/12)

(...kan aktığını gördü sonra o kanı yalayıp etinin **hepsini** yiyip (koydu) bitirdi.)

[-2-]

Barça+nı(-I-): T. is. Her şeyi, hepsini.

kanıg igig agrıgıg korkınçıg ayınçıg

barçanı tiñmiş ıdalamış bolur (AP 614/5)

(...(ve) kabahatleri, çıbanı, irini, kanı, hastalığı, ağrısı, korkuyu **hepsini** terk etmiş, göndermiş olur- ...)

[-1-]

Barımlıg: T. is. Zengin, varlıklı.

ärtnü uluğ bay **barımlıg** tsañları (AP 607/11)

agılıkları ı tarıg äd tavar üzä

(...son derece büyük, **zengin** (idi) ambarları hazineleri, tahıl (ve) mal mülk ile...)

[-1-]

Bars: T. is. Kaplan, pars.

barsıg körtilär ol aç **bars** ymä

änükläp yeti kün ärtmiş ärti yeti (AP 609/18)

(...parsı gördüler. O aç **pars** daha yavrulayalı yedi gün geçmiş idi. Yedi...)

anı uluğı mahabale tegin körüp inçä

tep teçi ay erinç tişi **bars** änüklägäli (AP 610/2)

(...Onu (kardeşlerin) büyüğü Mahābalā prens görüp şöyle diye dedi: “Ey zavallı dişi **pars**, yavrulayalı...)

bo **bars** nägü yeyür uzatıkı aşı nägü (AP 610/11)

ol tep ayıtdı eçisi tegin inçä

(...bu **pars** ne yer? Her zamanki yiyeceği nedir?” diye sordu. Ağabeyi prens şöyle...)

törümiş küçsirämiş alañurmuş aç

bars açmak suvsamak ämgäkin ärtinü(AP 610/23)

(...güçsüzleşmiş, zayıflamış, aç **pars** açlık susuzluk eziyetini (eziyetiyle) son derece...)

käzigin tizigin ärttürüp ol **bars** (AP 612/10)

üzä öñin öñin yarlıkançuçı köñül

(...sırasını geçirip, o **pars** için ayrı ayrı şefkatli gönül...)

mahasatve tegin k nt   zi yan uru
y n  ol arıgka kirip a  **bars**  skint  (AP 615/17)

(...Mah sattva prens kendi başına tekrar (dönüp) yine o ormana girip, a  **pars(in)**
 n ne...)

ol  d n tegin mon a sav sözlöp
ol a  **bars**  skint  suna yattı (AP 616/10)

(...o vakit prens bu şekilde söz söyleyerek o a  **pars(in)**  n nde uzanarak yattı.)

k nt n n ulu  yarlıkançuçu k n ll  
 ogı yalını  grınta ol a  **bars** yeg li (AP 616/12)

(...kendisinin yüce merhametli gönlünün aydınlığı (ve)ı ı ı nedeniyle o a  **pars** (onu)
yemeye...)

 nd r p akuru akuru barska yakın bardı
kaçan **bars**  skint  t gd kt  (AP 616/23)

(...çıkartıp yavaş yavaş parsa yakın vardı/yaklaştı. O zaman **pars(in)** yanına vardıktan...)

tep te i ol  d n ol a  **bars** (AP 618/9)
kaçan bodisatavnı   mg nintin

(...diye söylediler. O zaman o a  **pars** Bodisattva'nın  ah damarından...)

yan uru yanıp yı la u bayakı ol **bars** (AP 619/9)
yatur oronka bartılar kaçan ança

(...yine geri dönüp a la arak biraz önceki o **pars(in)** yattığı yere vardılar. O zaman
oraya...)

[-11-]

Bars+ıg(-I-): T. is. Kaplanı, parısı.

barsıg k rt l r ol a  bars ym  (AP 609/17)

 n kl p yeti k n  rtmi   rti yeti

(...**parsı** gördüler. O aç pars daha yavrulayalı yedi gün geçmiş idi. Yedi...)

adın takı öñi aş içgü yok kim
bo alaıurmuş aç **barsıg** tırgürgülük (AP 610/18)

(...başka da yiyecek ve içeceği yoktur ki bu zayıflamış aç **parsı** diriltecek’’...)

aç **barsıg** aç ämgäkkä ägirtip (AP 619/3)
änükin yegäli kılmışın anın sezindim

(...aç **parsı**; (parsın) açlık eziyeti çekip yavrusunu yemek üzere olduğunu (anladım), onun için şüphelendim...)

[-3-]

Bars+ka(-II-): T. is. Kaplana, parsa.
sıdılmış kâmişmiş yin yar tæg
tıtıp ıdalap bo erinç yarlıg aç **barska** (AP 612/7-8)

(...fırlatılmış atılmış, sümük, tükürük gibi (bir yana) fırlatıp bırakıp, bu zavallı aç **parsa**...)

anı üzä ömgän tamırın sançıp kan
ündürüp akuru akuru **barska** yakın bardı (AP 616/22)

(...onu şah damarına batırıp kan çıkartıp yavaş yavaş **parsa** yakın vardı/yaklaştı.)

[-2-]

Bars+nıñ(-III-): T. is. Kaplanın, parsın.
tep kikinç berti **barsnıñ** irbişnıñ (AP 610/13)
manunıñ arslannıñ böriniñ

(...diye cevap verdi: “**Kaplanın**, parsın, vaşağın, aslanın, kurdun...)

mahasatve tegin ol **barsnıñ** açın turukın (AP 612/14)
ämgäkin tolgakın tetrü körüp tägrä

(...Mahāsattva prens o **parsın** açlığını, zayıflığını, eziyetini, zahmetini iyice görüp çevresini...)

[-2-]

Bas-: T. f. Basmak.

Bas-mış(-I): T. f. Basmış, tabi kılmış.

iymiş **basmış** üküşkâ ayatmış ağırlatmış (AP 607/15)

ürüg uzatı köni nomça

(...basmış, (kendine) **tabii kılmış**, çoğuna (kendini) saydırtmış. Daima, doğru kanunlara göre...)

[-1-]

Basa: T. zf. Ondan sonra, sonra, sonradan.

inçip isig öztâ artmâz tep teçi

bo savnıñ **basa** soñınta mahasatve (AP 611/10)

(...ancak canını (bağışlamayı zorlukta) geçemez” diye dedi. Bu sözün üzerine **sonradan** Mahāsattva...)

basa yetdim tep ötünüp eçilärin ıdıp (AP 615/15)

mahasatve tegin kântü özi yanıturu

(...**sonra** yetişirim diye arz edip, ağabeylerini gönderip Mahāsattva prens kendi başına tekrar(dönüp)...))

[-2-]

Bası-: T. f. Ezilmek, basılmak.

Bası-ıp(-I): T. zf. Bastırılıp.

män kânçimin sävâr amrak atayımın

busuşka ämgäkkä **basııp** täpräñsiz (AP 626/18)

(...ben genceciğimi. Sevimli sevgili yavrucuğumu sıkıntıya ve kedere **bastırılıp** kımıldayamaz/ hareketsiz...)

[-1-]

Baş: T. is. Baş, kafa.

Baş+ı(-I-): T. is. Baş, kafası.

elig bağ hatunu ançakıya ögsirämäki

särilip saç **başı** yadılıp iki eligi (AP 626/10)

(...hükümdar(ın) hatunu(nun) biraz baygınlığı geçince, sakinleşince saç **başı** dağılıp iki eli...)

[-1-]

Baş+ın(-II-): T. is. Baş, kafası.

arıtı bilinmüz boltılar ötrü ol

üdü ol buryuklar **başın** tägräki (AP 625/18)

(...artık hiç bilemez oldular. Sonra o zaman o kumandanlar(ın) **başı** (ve) çevredeki...)

[-1-]

Başla-: T. f. Başta olmak, önde olmak, başlamak, yönetmek.

Başla-daçı(-I-): T. sf. Önderlik eden, yöneten.

töröçä **başladaçı** imärigmä kamağ (AP 607/17)

bodunun karasın asmış üklitmiş koptın

(...törelere göre, **önderlik eden**, etrafına toplanan bütün halkını, çoğaltmış, her taraftan...)

[-1-]

Bay: T. is. Zengin, varlıklı.

ärtiñü uluğ **bay** barımlıg tsañları (AP 607/11)

agılıkları ı tarıg äd tavar üzä

(...son derece büyük, **zengin** (idi) ambarları hazineleri, tahıl (ve) mal mülk ile...)

[-1-]

Bayakı: T. zf. Deminki, önceki, evvelki, biraz önceki.

yanırturu yanıp yığlaşu **bayakı** ol bars (AP 619/9)

yatur oronka bartılar kaçan anda

(...yine geri dönüp ağlaşıarak **biraz önceki** o pars(ın) yattığı yere vardılar. O zaman oraya...)

[-1-]

Bäduk: T. sf. Büyük.

bäduk küsüşkä enip uluğ yarlıkançuçı (AP 615/7)

könül turgurup könülün köküzin

(...**büyük** arzuyla inip, yüce merhametli gönül göstererek, gönlünü, göğsünü ...)

[-1-]

Bäg: T. is. Hükümdar, bey, üst düzey görevli.

bäg män montag montag sav aşıdım bo (AP 622/8)

nä sav ol azu biziñ amrak ögükümüz

(...**bey** ben böyle böyle (bir) söz işittim. Bu nasıl (bir)sözdür? Yoksa bizim sevgili yavrumuz...)

[-1-]

Bäg+lär (-I-): T. is. Beyler.

bäglär ınançlar soğık suv bükürüp(AP 625/19)

yelpigü üzä yelpiyü elig bägig hatunug

(...**beyler**, danışmanlar/ buyruğundakiler, soğuk su serpip yelpaze ile yelpazeleyerek hükümdarı (ve) hatunu...)

tizigligin kamağ **bäglär** birlä yumğı (AP 627/15)

bodisatvnıñ kalmış süñöklüg

(...ziynetlerini bütün **beyler** (ile) birlikte hepsi Bodisattva'nın kalan kemiklerini...)

[-2-]

Bäk: T. sf. Sert, sıkı, sağlam, pek.

butıķı üzä asıp inçä tep **bäk** katıg (AP 615/19)

sav sözläti män amtı tolǵ sansartakı

(...budağı üzerine asıp şöyle diyerek çok **sert** söz söyledi. Ben şimdi bütün dünyadaki...)

siz tugmak ölmäklig **bäk** bagtın (AP 618/5)

tärkkäyä üçün täggäy siz tängäşsiz

(...Doğum (ve) ölümün **sıkı** bağından en kısa zamanda erişeceksiniz. Benzersiz...)

[-2-]

Bäklä-: T. f. Sabitlemek, sıkıştırmak, kapatmak.

Bäklä-di-lär(-I-): T. f. Kapattılar, sakladılar.

törüsın ärttürdükta ötrü astup

içindä **bäklädilär**(AP 627/21)

(...törenini tamamladıktan / geçirdikten sonra sandık(stupa) içinde **sakladılar**...)

[-1-]

Bäksiz: T. sf. Dayanıksız, sağlam olmayan, gevşek.

anın inçä bilmiş kargäk ät'öz ärsär

bäksiz mänüsüz tetir özkä yanțuru (AP 613/14)

(...onun için öyle bilmiş olmalı. Vücut ise **dayanıksız** ve fanidir. Kendine karşı...)

käräkü täg **bäksiz** yarpsız (AP 614/8)

kamağ kurtlarınıñ koñuzlarınıñ

Bälgü: T. is. Belirti, işaret, iz.

yavlak **bälgü** utlısı idi äzüg bolmadı (AP 627/11)

tep monçulayu yıgladı ötrü ol üçün

(...kötü **belirti(nin)** sonucu hiç yalan olmadı diyerek böylece ağladı. Sonra o zaman...)

[-1-]

Bälgü+g(-I-): T. is. Belirtiyi, işareti.

näçökin turur monı täg tülümtä

bälgülüg körtüm ärdi bo **bälgüg** iki ämigim (AP 627/2)

(...nasıl durur bunun gibi? Rüyamda ben belli ki görmüştüm bu **işareti** iki göğsüm...)

[-1-]

Bälgü+si(-II-): T. is. Belirtisi.

inimizniñ ät'özin tiñmäk **bälgüsi** (AP 618/21)

tep teçi bo savıg äşidip kiçiği inisi

(...kardeşimizin vücudunu feda etmesinin **belirtisi** diye söyledi. Bu sözü duyunca küçük kardeşi...)

idi bälgürmüz tüşämiş ol tülümnüñ

yavız turur **bälgüsi** oğgurak (AP 621/12)

(...hiç kalmadı / çok huzursuzum. Görünmez o rüyanın kötüdür **belirtisi** (anlamı) muhakkak...)

[-2-]

Bälgü+lüg(-III-): T. is. Belirli, belli ki.

näçökin turur monı täg tülümtä

bälgülüg körtüm ärdi bo bälgüg iki ämigim(AP 627/2)

(...nasıl durur bunun gibi? Rüyamda ben **belli ki** görmüştüm bu işareti iki göğsüm...)

[-1-]

Bälgür-: T. f. Belirmek, belli olmak, görünmek.

Bälgür-müz(-I-): T. f. Görünmez.

idi **bälgürmüz** tüşämiş ol tülümnüñ (AP 621/11)

yavız turur bälgüsi oğgurak

(...hiç kalmadı / çok huzursuzum. **Görünmez** o rüyanın kötüdür belirtisi (anlamı) muhakkak...)

[-1-]

Bälgürt-: T. f. Belirtmek, ortaya çıkmak, göstermek.

Bälgürt-däçi(-I-): T. sf. Gösterebilir.

aş içgü **bälgürtdäçi** bo erinç (AP 611/3)

tınlıg üçün ät'özüg tiñip monuñ

(...yiyecek ve içeceği **gösterebilir**? Bu zavallı canlı için vücudunu feda edip bunun...)

[-1-]

Bäliñlä-: T. f. Korkmak, ürkmek.

Bäliñlä-p(-I-): T. zf. Korkup, ürküp.

ötrü ürküp **bäliñläp** tıdıg ada kılıp (AP 615/11)

küsämiş küşüşümin kandurmagay tep

(...sonra ürküp **korkup** engel olup istediğim arzumu durduramayacaklar diye...)

üzä **bäliñläp** oñunup kälti nä oñunu (AP 621/1)

birlä ök anña korkınçlıgın busuşlugın

(...üzerine **korkup** uyanıverdi. Ve uyanmasıyla birlikte orada öylesine korkuyla (ve) kaygıyla...)

sav äşidti nä monı äşidü birlä ök

ürkip **bäliñläp** ötrü orđoka kirip (AP 621/22)

(...söz/haber işitti. Ve hizmetçi kız bunu işitmesiyle birlikte ürküp **korkup** sonra saraya girip (hizmetçi kız)...))

[-3-]

Bäliqlä-y-ü(-II-): T. zf. Korkarak, ürkerek.

äşidip ürkä bäliqläyü açığı üzä (AP 622/12)

tıkılıp ağılayu inçä tep sözläti

(...işitince ürkerek **korkarak** acıya boğulup ağlayarak şöyle diye söyledi...)

[-1-]

Bäliqlägü: T. is. Korku.

Bäliqlägü+m(-I-): T. is. Korkum, endişem.

bäliqlägüm kälir inçä bolmazun kaltı (AP 608/19)

bo arıg sämäk içindä kaçır yavlak käyiklär

(...**endişem** geliyor (doğuyor). Öyle olmasın ki bu orman içinde vahşi, yabani hayvanlar...)

[-1-]

Bärk: T. sf. Koyu, sıkı, sık.

monda ınaru bärü yorıyu bir uluğ kamışlıg

bärk arıgka kirip ötrü anda (AP 608/14)

(...burada, öteye beriye yürüyerek bir büyük kamışlı **sık** ormana girip sonra orada...)

[-1-]

Bärü: T. edat. (+DAn) beri, (+DAn) bu yana.

miñ aźunlartın **bärü** yoksuz asıgsız (AP 611/23)

näçä näçä yirüdi artadı nän ymä ädligsiz

(...binlerce devirden **beri** faydasız (olup) nice (süredir) bozuldu, çürüdü. Asla yine de kıymetsiz...)

bärü bo yıdıg sarsıg kanlıg yiriñlig

sävgüsüz taplagusuz yarsınçıg ät'özkä (AP 613/1)

(...**beri** bu kötü kokan, kanlı, irinli, sevimsiz, istenmeyen, iğrenç vücuduma...)

[-2-]

Büz: T. is. Bez, çıban.

Büz+ig(-I): T. is. Çıbanı.

tişär män ötrü ülgüsüz sansız mün

kağaglarıg kartıg **büzig** yiriñig (AP 614/3)

(...feda edersem sonra hesapsız sayısız kusur (ve) kabahatleri, **çıbanı**, irini...)

[-1-]

Ber-: T. f. Vermek.

Ber-ip(-I): T. zf. Verip.

buryuk ötrü bodisatav tegin ät'özin

buşi **berip** nätäg kılınış işlärin eyin (AP 624/22)

(...kumandan sonra Bodisattva prens(in) vücudunu sadaka (olarak) **verip** neler yaptığını, işlerini...)

[-1-]

Ber-mädin(-II): T. zf. Vermeden, veremedен.

tili tamgakı katıp sav sözläyü umatın

kikiñ bermädin şük turdı anı (AP 624/12)

(...dili damağına yapışıp söz söyleyemedен, cevap **veremedен** sessizce durdu. Onu...)

[-1-]

Ber-miş(-III): T. sf. Vermiş, verdiği.

bartılar kaçan bodisatavnıñ

ät'özin buşi **bermiş** yer oronka (AP 625/8)

(...vardılar. O zaman Bodisattva'nın vücudunu sadaka (olarak) **verdiği** yere...)

[-1-]

Ber-ti(-IV-) T. f. Verdi.

tep kikiñ **berti** barsnıñ irbişnıñ (AP 610/13)

manunıñ arslannıñ bõriniñ

(...diye cevap **verdi**: “Kaplanın, parsın, vaşağın, aslanın, kurdun...)

[-1-]

Ber-äyin(-V-): T. yf. Vereyim.

tärk bolmışımın tıtağın nomlayu

beräyin kop süzök köñülün tetrü (AP 607/2)

(...“Hızlıca yaratılışımın / oluşumun sebebini anlatı**vereyim** çok temiz/açık (bir) gönülle dikkatlice...)

[-1-]

Beş: T. sf. "Beş" sayı sıfatı.

alqu burhanlar üzä ögitmiş ıdok

nomlug ät'özüg tanuklaguluk kamağ **beş** (AP 615/2)

(...Bütün Buddhalar tarafından övülmüş, kutsal kanunlu vücudu tanımlayacak. Bütün **beş**...)

[-1-]

Bı Bıçgu: T. ik. Bıçak.

yegäli umaz tep ötrü badisatav örü

turup inaru bärü körüp **bı bıçgu** tiläp (AP 616/19)

(...yiyemez diyerek sonra Bodisattva ayağa kalkıp öteye beriye bakınarak **bıçak** arayıp...)

[-1-]

Bıç-: T. f. Biçmek, kesmek.

Bıç-taçı(-I-): T. sf. Kesen.

täg yertä agımayu inçä tep

yığladı kim ärti ärki **bıçtaçı** ögükküyäm (AP 626/14)

(...gibi yerde debelenerek şöyle diye ağladı. Kim idi acaba **kesen** sevgili yavrucuğumun...)

[-1-]

Bıç-: T. f. Kesilmek, biçilmek.

Biçil-ur(-I-): T. sf. Biçildiğini, biçilir, kesildiğini.

tüşädi ämigi tüpürä **biçilur** bolur (AP 620/18)

azıg tişläri ağızıntın koñrulup

(...gördü. (rüyasında) memesi dibinden **biçilir** olur, azı dişleri ağızından koparılıp...)

birgärü tüpürä **biçilur** түşädim azıg (AP 627/3)

tişim koñrulup түşüp kälir boltı

(...birlikte dibinden **kesildiğini** gördüm. Azı dişim koparılıp düşer oldu...)

[-2-]

Bışrun-: T. f. Öğrenmek, talim etmek, alıştırma yapmak.

Bışrun+mak+lğ(-I-): T. sf. Öğrenmeyi.

biliglig küçüg küçländürgülük tolu tükäl

bışrunmaklğ ädgüg ägsüksüz bütürgülük (AP 614/21)

(...bilgi gücünü güçlendirecek, dolu (ve) tam **öğrenmeyi**, iyiyi eksiksiz bitirecek...)

[-1-]

Bil-: T. f. Bilmek, anlamak.

Bil-äyin(-I-): T. f. Bileyim.

tiläyin barın yokın **biläyin** tep tärkin (AP 622/20)

buryukları inançları birlä yumğı balıktın

(...arayayım, varlığını yokluğunu **bileyim**’’ deyip derhal kumandanları (ve) danışmanları ile birlikte hepsi şehirden...)

[-1-]

Bil-iñlär(-I-): T. f. Biliniz.

anant a sizlär inçä **biliñlär** (AP 627/22)

(... Ey Ananda! Sizler öyle **biliniz!**)

[-1-]

Bil-miş(-II-): T. sf. Bilmiş.

anın inçä **bilmiş** kargäk ät’öz ärsär (AP 613/13)

bäksiz mänüsüz tetir özkä yanıturu

(...onun için öyle **bilmiş** olmalı. Vücut ise dayanıksız ve fanidir. Kendine karşı...)

[-1-]

Bilgä: T. is. Bilge, hâkim, hikmetli.

tugmak ölmäklig tægzinçig amırtgurguluk

nizvanılıg ilişig üzgülük dyan **bilgä** (AP 614/19)

(...doğum (ve) ölüm döngüsünü sonlandıracak ihtiras bağlarını kesecek, tefekkür ve **hikmetli**...)

[-1-]

Bilgä+lär+kä(-I-): T. is. Bilgeler, bilgelerce, hâkimlere.

kim kamağ **bilgälärkä** sävgülük taplaguluk (AP 616/5)

üç uguş yerçüdäki ämgäklig toloytakı

(...Çünkü (bu) bütün **bilgelerce** sevicecek onaylanacak (bir şeydir). Üç alemdeki, eziyetli okyanustaki ...)

[-1-]

Bilgä biliglig: T. is. Hikmet bilgisi, hikmetli.

tusu kılğalı **bilgä biliglig** yaruk közümüz (AP 611/15)

yok bolur ärki ymä antag birär uluğ

(...yarar kılacak, **hikmetli** ve aydınlık gözümüz yok mu oluyor acaba? Yine öyle birer yüce...)

yüz buyanlığ eține ețineğülük tolu

tükäl **bilgä biliglig** tüpgärgülük (AP 614/23)

(...yüz sevaplı donanımı (ile) donanacak. Dolu (ve) tam **hikmet bilgisini** araştırarak...)

[-2-]

Bilin-: T. f. Bilinmek.

Bilin-mäz(-I-): T. sf. Bilinmez, bilemez, bilinmeyen, bilemiyorum.

artı **bilinmäz** boltılar ötrü ol (AP 625/17)

üdü ol buryuklar başın tägräki

(...artık hiç **bilemez** oldular. Sonra o zaman o kumandanlar(ın) başı (ve) çevredeki...)

örtänip köyär täg ögümin köñülümün

ıçgınıp muñkul bolup **bilinmäz män** (AP 624/18)

(...yanıp yakılır gibi aklımı gönlümü kaybederek perişan olup (ne yapacağımı) **bilemiyorum.**)

[-2-]

Bir: T. sf. Bir, sayı sıfatı.

'äñ kiçiği oğlınıñ atı mahasatve

ärti **bir** ugrta ol elig han üç (AP 608/6)

(...en küçük oğlunun adı Mahāsattva idi. Zamanın **bir**(inde) o hükümdar üç...)

monda ınaru bārū yoriyu **bir** uluğ kamışlıg (AP 608/13)

bārka arıgka kirip ötrü anda

(...burada, öteye beriye yürüyerek **bir** büyük kamışlı sık ormana girip sonra orada...)

arıg içintä takı içgärü kirtilär

ança yoriyu yañı änüklämiş **bir** tişi (AP 609/16)

(...orman içinde daha içeriye doğru girdiler (ilerlediler). Öylece yürüyerek yeni yavrulmuş **bir** dişi...)

yogurkandı ol üdün ol hatunnun

bir tapıgçı kızı taştın turur (AP 621/18)

(...kaygılandı o zaman o hatunun **bir** hizmetçi kızı dışarıda durur...)

bir antag sav turur teginig tiläp (AP 622/2)

takı bulmaz tep bo nä sav ärki tep

(...böyle **bir** söylenti var: “Prensi arayıp hālā bulama(dılar)” diye. “Bu ne demek acaba?” diye...)

bartılar anıñ arasında bo sav takı

käçmäzkän **bir** buryuk tärkin tavrañı (AP 623/2)

(...gittiler/vardılar. Onun arasında bu söz (söylenti) daha geçmeden **bir** kumandan aceleyle...)

[-6-]

Birär: T. sf. Birer.

tusu kılğalı bilgä biliglig yaruk közümüz

yok bolur ärki ymä antag **birär** uluğ (AP 611/16)

(...yarar kılacak, hikmetli ve aydınlık gözümüz yok mu oluyor acaba? Yine öyle **birer** yüce...)

[-1-]

Birgärü: T. bağ. Birlikte.

birgärü birläkiyä ünüp üçägü (AP 620/2)

nägülük tiñdiñ özügin bizni birlä

(...**birlikte** beraber çıkıp üçümüz neden feda ettin kendini bizimle birlikte...)

ägirtip siñiläyü inçä tep teñi

üç ögüklärüm **birgärü** tapıgçıları (AP 623/20)

(...kuşatılıp, inleyerek şöyle diye dedi: “Üç yavrum **birlikte** hizmetçileri...)

monta saçılıp yatmışın körüp ät’özlärin

birgärü yerkä çalıp ögsiräp (AP 625/12)

(...buraya saçılıp yattığını görünce vücutlarını / kendilerini (birden) **birlikte** yere atarak akılları başlarından gidip...)

birgärü tüpürä bıçılur tüşädim azıg (AP 627/3)

tişim koñrulup tüşüp kälir boltı

(...**birlikte** dibinden kesildiğini gördüm. Azı dişim koparılıp düşer oldu...)

[-4-]

Birisi: T. zm. Biri, birisi, bir tanesi.

tüşär bolur üç kögürçgän atayı laçınka

kovıtur ärkän **birisi** tutsukup (AP 620/21)

(...düşüyor olur. Üç güvercin yavrusu (bir) doğan (tarafından) kovalanıyor iken **birisi** yakalanıp...)

[-1-]

Birisi+n(-I): T. zm. Birisini.

montada adın üç kögürçgän

atayın laçın koşup üçägünü **birisin** (AP 627/8-9)

(...“Bundan başka üç güvercin yavrusunu doğan koşup üçünden **birisini**...”) [-1-]

Birlä: T. edat. İle, birlikte.

oğlanı **birlä** taşın tagta arıgta (AP 608/7)

ilinçükä bartı kaçan anda tägip

(...oğlu **ile** dışarıda, dağda, ormanda eğlenceye gitti. Ne zaman (ki) oraya ulaşır...)

nägülük umug ınag bolmaz män tep

monçulayu sakınıp eçiläri **birlä** sözläşgülük (AP 612/9)

(...niçin umut (sığınak) olmayayım?’’ diye böylece düşünüp, ağabeyleri **ile** sözleşilecek...)

ügüzlär taglar **birlä** (AP 618/17)

kalısız bulıñ yınak kararıp öläz boltı

(...ırmaklar, dağlar **ile** tümünden, her taraf kararıp soluk oldu.)

turup tururın sını süñöki saçı **birlä** arkuru (AP 619/13)

turkuru yatmışın akmış kanı tuprakta

(...durup durduğunu vücudu (ve) kemiği, saçlarıyla **birlikte** öteye beriye (saçılmış) yattığını, akan kanının toprakta...)

birgärü birläkiyä ünüp üçäğü

nägülük tiñdiñ özügin bizni **birlä** (AP 620/3)

(...birlikte beraber çıkıp üçümüz neden feda ettin kendini bizimle **birlikte**...)

üzä bälirläp oñunup kälti nä oñunu

birlä ök anıa korkınçlıgın busuşlugın (AP 621/2)

(...üzerine korkup uyanıverdi. Ve uyanmasıyla **birlikte** orada öylesine korkuyla (ve) kaygıyla...)

sav aşidti nä monı aşidü **birlä** ök (AP 621/21)

ürkip bälirläp ötrü orđoka kirip

(...söz/haber işitti. Ve hizmetçi kız bunu işitmesiyle **birlikte** ürküp korkup sonra saraya girip (hizmetçi kız)...)

kälip közintä tolu yaşı **birlä** tärkin (AP 622/6)

elig bägkâ barıp ay uluğ elig

(...boğularak gözünde dolu yaşı **ile** hemen hükümdara gidip/varıp: “Ey büyük hükümdar...)

tiläyin barın yokın biläyin tep tärkin

buryukları ınançları **birlä** yumğı balıktın (AP 622/21)

(...arayayım, varlığını yokluğunu bileyim” deyip derhal kumandanları (ve) danışmanları ile **birlikte** hepsi şehirden...)

birlä kamağun yumğı bartılar arıgka (AP 623/21)

ilinçü mäni kılğalı kamağta

(...**ile** beraber, hepsi birlikte ormana gittiler eğlenmek, neşelenmek için; hepsinden...)

körüp elig bağ hatunı **birlä** aşukup (AP 624/13)

inçä tep ayıtdı tärkin sözlän

(...görünce hükümdar ve hatunu **ile** aceleyle şöyle diye sordu: “Çabuk söyleyin...)

näçätä ken temin ançakaya

ögländürtilär öglänü **birlä** ök (AP 625/22)

(...ne kadar zaman (sonra), kısa bir süre sonra (ancak) ayılttılar. Kendilerine geldikten/ (gelmeleri) **ile**...)

elig bağ ulatı iki oğlanı **birlä** (AP 627/13)

ulıšu sıgtaşu ketärmäyök yeviglig

(...hükümdar bey ve iki oğlu **birlikte** ağlayıp sızlayarak çıkarmadan süslerini...)

tizigligin kamağ bağlar **birlä** yumğı (AP 627/15)

bodisatvnıñ kalmı şünöklüg

(...ziynetlerini bütün beyler (ile) **birlikte** hepsi Bodisattva’nın kalan kemiklerini...)

[-14-]

Birläkiyâ: T. bağ. Birlikte, bir olarak, beraber.

birgärü **birläkiyâ** ünüp üçägü (AP 620/2)

nägülük tiğin özugin bizni birlä

(...birlikte **beraber** çıkıp üçümüz neden feda ettin kendini bizimle birlikte...)

tep ötünälim sözlälim ol yeg bolgay

üçägü **birläkiyâ** ölsär biz näñ (AP 620/7)

(...diye cevap verelim, söyleyelim? Şu daha iyi olacaktı: “üçümüz **beraber** ölseydik. Hiç...)

[-2-]

Birök: T. bağ. Eğer, şayet, ola ki.

tep sakındı yänä ok inçä

tep sakındı apam **birök** bo ät’özümün (AP 614/1)

(...diye düşündü. Yine şöyle diye düşündü. **Eğer** (şimdi) bu vücudumu...)

oğuluğ yitürdüktä busuşı ämgäki üküş

turur **birök** oğulum bo tušta tirig äsän (AP 623/14)

(...oğlumu yitirdiğimde acısı, kederi çoktur. **Eğer** oğlum(a) bu vakitte sağ salim...)

[-2-]

Birtäm: T. zf. Tamamen, büsbütün, bütünüyle, bir kerede.

nirvanıg tilägülük busuş saşınç

ämgäk tolgakıg **birtäm** tarkarguluk (AP 614/17)

(...Nirvāṇa’yı isteyecek; keder (ve) acıyı, eziyeti, ıstırabını **bütünüyle** uzaklaştıracak...)

bolgay siz täggäli mänjülüg kertü yeg

oronka **birtäm** öñi üdrülgäy (AP 618/4)

(...ulaşmış olacaksınız. Ebedi, doğru, (en) iyi yere (makama) **tamamıyla** farklı ayrılacak...)

[-2-]

Biz: T. zm. Biz.

bar bolup **biz** yokaḍguluk ämgängülük (AP 608/21)

bolmalım tep ikinṭisi tegin inçä

(...var olup **biz** yok olacak(lardan) ve eziyet çekecek(lerden) olmayalım diye"... ikinci prens şöyle...)

bulgay ärki **biz** yeg adrok buyanıg tep (AP 609/11)

teḍi ol üḍün bo üç teginlär

(...Biz (bundan) daha iyi sevabı bulabilecek miyiz acaba diye? ” dedi. O zaman bu üç prens...)

tegin inçä tep teḍi ay ečilärim

a **biz** kamaḡun amṭı isig özümüzkä (AP 611/12)

(...prens şöyle diye dedi: “Ey ağabeylerim! Ey! **Biz** hepimiz şimdi sıcak canımıza, kendimize...)

yapşınmış biz inçip yänä adınaguka asıḡ (AP 611/14)

tusu kılḡalı bilgä biliglig yaruk közümüz

(...**yapışmışız**. Ancak yine başkasına fayda yarar kılacak, hikmetli ve aydınlık gözümüz...)

barmadın öḡümüz kaḡımız biziḡä

uṭru körüp ayıṭsar **biz** ikäḡü näḡü (AP 620/5)

(...varmadın/gitmedin. Annemiz babamız bizi karşılarında görüp sorsalar **biz** ikimiz ne...)

tep öṭünälim sözlälim ol yeg bolgay

üçäḡü birläkiyä ölsär **biz** näḡ (AP 620/7)

(...diye cevap verelim, söyleyelim? Şu daha iyi olacaktı: “üçümüz beraber ölsey**dik**. Hiç...)

’āṇ kiçigi mahasatveg içgınmış
ärgäy mü **biz** tep teḏi bo savıg elig bāg (AP 622/11)

(...en küçüğü (oğlumuz) Mahāsattva’yı kaybetmiş olmayalım? diye dedi. Bu sözü hükümdar...)

[-7-]

Biz+iṇ+ä(-I): T. zm. Bizim, bizi, bize.
kim māniṇ bo āt’özümün esirkägüm idi
kālmāz tāk **biziṇä** nāçökin ärsār (AP 609/2)

(...ki benim bu vücudumu bağışlayacağım hiç (aklıma) gelmez. Sadece **bizim** eğer ki olursa...)

barmadın ögümüz kaṇımız **biziṇä** (AP 620/4)
uṭru körüp ayıtsar biz ikägü nāgü

(...varmadın/gitmedin. Annemiz babamız **bizi** karşılarında görüp sorsalar biz ikimiz ne...)

biziṇä käreğäksiz bo āt’özümüz tirigi (AP 620/8)
tep ol iki tegitlär monçulayu

(...**bize** gereği yok (artık) bu vücudumuz(un) canlılığı(nın)/ sağlığı(nın) diye.” O iki prens böylece...)

[-3-]

Biz+i+ṇ(-II): T. zm. Bizim.
bāg mǎn montag montag sav äşıdtim bo
nā sav ol azu **biziṇ** amrak ögükümüz (AP 622/9)

(...bey ben böyle böyle (bir) söz işittim. Bu nasıl (bir) sözdür? Yoksa **bizim** sevgili yavrumuz...)

[-1-]

Biz+ni(-III-): T. zm. Bizi, bizimle.

birgärü birläkiyä ünüp üçäğü

nägülük tiđiň özügin **bizni** birlä (AP 620/3)

(...birlikte beraber çıkıp üçümüz neden feda ettin kendini **bizimle** birlikte...)

[-1-]

Biz+ni+tä (-IV-): T. zm. Bizden.

sıkılıp unakaya ölgäli turur **biznitä** (AP 611/1)

adın kim bolgay moňa yaraglıg

(...sıkılıp neredeyse ölmek üzeredir. **Bizden** başka kim (var ki) olacak buna uygun, yararlı...)

[-1-]

Bo: T. zm. Bu.

burhan inçä tep yarlıkadı anant

öñrä ärtmiş üddä **bo** çambudivip (AP 607/8)

(...(Buddha) şöyle buyurdu: Ananda geçmiş(te) / eskiden **bu** dünya...)

bäliñlägüm kälir inçä bolmazun kaltı

bo arıg sämäk içindä kaçır yavlak käyıklär(AP 608/20)

(...endişem geliyor (doğuyor). Öyle olmasın ki **bu** orman içinde vahşi, yabani hayvanlar...)

kim mäniñ **bo** ät'özümün esirkägüm idi (AP 609/1)

kälmäz tāk biziñä näçökin ärsär

(...ki benim **bu** vücudumu bağışlayacağım hiç (aklıma) gelmez. Sadece bizim eğer ki olursa...)

amraklartın adırılğuluk ämgäk bolmazun

ärti tep korkar män tep **bo** savıg aşidip (AP 609/4)

(...sevilenlerden ayrılacak (olmanın) sıkıntısı olmasın diye korkuyorum ben.” **Bu** sözü duyunca...)

bo ärsär aržilar turguluk oron ol (AP 609/7)

mäniñ idi korkınçım ayınçım yok öñi

(...“**Bu**(rası) ise kutsal din büyükler(inin)(evliyalara(in)) durduğı yerdir. (Bu nedenle) benim hiç korkum, endişem yok. Dahası...)

bulgay ärki biz yeg adrok buyanıg tep

teçi ol üdün **bo** üç teginlär (AP 609/12)

(...Biz (bundan) daha iyi sevabı bulabilecek miyiz acaba diye? ” dedi. O zaman **bu** üç prens...)

tep teçi **bo** savıg äşidip mahasatve (AP 610/9)

tegin ötrü eçisi teginkä

(...diye dedi.” **Bu** sözü işitip Mahāsattva prens sonra ağabeyi prene...)

bo bars năgü yeyür uzaťıkı aş năgü (AP 610/11)

ol tep ayıtdı eçisi tegin inčä

(...**bu** pars ne yer? Her zamanki yiyeceğı nedir?” diye sordu. Ağabeyi prens şöyle...)

adın ťakı öñi aş içgü yok kim

bo alańurmış aç barsıg tırgürgülük (AP 610/18)

(...başka da yiyecek ve içeceğı yoktur ki **bu** zayıflamış aç parsı diriltecek”...)

tep teđi **bo** savıg äşidip ötrü ikinťisi (AP 610/19)

mahadeve tegin ukunčsuzın

(...diye dedi. **Bu** sözü duyunca sonra ikinci prens Mahādeva düşünmeden (farkında olmadan)...))

inčä tep teđi **bo** montag osuglug (AP 610/21)

törümiş küčsirämiş alańurmış aç

(...şöyle diye dedi: “**Bu** böylesine yaratılışlı güçsüzleşmiş, zayıflamış, aç...)

aş içgü bālgürtdāçi **bo** erinç (AP 611/3)

tınlıg üçün āt'özüg tiṭip monuṅ

(...yiyecek ve içeceği gösterebilir? **Bu** zavallı canlı için vücudunu feda edip bunun...)

isig özin ulagalı udaçı tep

teḍi uluḡı tegin **bo** savıg āşidip (AP 611/6)

(...hayatını devam ettirecek?" diye dedi. Büyük prens **bu** sözü duyunca...)

inçip isig öztā ārtmāz tep teḍi

bo savnıṅ basa soṅınta mahasatve (AP 611/10)

(...ancak canını (bağışlamayı zorlukta) geçemez" diye dedi. **Bu** sözün üzerine sonradan Mahāsattva...)

ıdalap tınlıglarka asıḡ tusu kılurlar tep

teḍi **bo** monça savıg eçilāriṅā sözlāp (AP 611/20)

(...feda edip başka canlılara fayda yarar sağlarlar diye dedi." **Bu** bunca sözü ağabeylerine söyledikten...)

ötrü kāntü köṅülintā inçā tep

sakındı kaltı **bo** māniṅ āt'özüm yüz (AP 611/22)

(...sonra kendi gönlünde şöyle diye düşündü: "Kaldı ki **bu** benim vücudum yüz...)

tāg kārḡāklıg işlātḡülük yonlaguluk

oron tapıp **bo** montag yıdıḡ kārḡāksiz ātözümin (AP 612/5)

(...gibi gerekli kullanışlı (bir) yer bulup, **bu** böyle kötü kokan gereksiz bedenimin...)

sıdmiş kāmışmiş yiṅ yar tāg

tiṭip ıdalap **bo** erinç yarlıg aç barska (AP 612/7)

(...fırlatılmış atılmış, sümük, tükürük gibi (bir yana) fırlatıp bırakıp, **bu** zavallı aç parsa...)

bārü **bo** yıdıḡ sarsıḡ kanlıg yiriṅlig (AP 613/1)

sāvgüsüz taplagusuz yarsıncıḡ āt'özkā

(...beri **bu** kötü kokan, kanlı, irinli, sevimsiz, istenmeyen, iğrenç vücuduma...)

artadı buzuldu nāḡ ymā **bo** (AP 613/7)

āt'özüg küyü küzātü ayayu tutup

(...çürüdü, bozuldu. Hiç de **bu** vücudu koruyup gözeterek, saygı göstererek...)

bo āt'özimin yoḡlap muḡadınçığ uluḡ (AP 613/19)

iş küḡök kılayın sansarlıḡ taloy ügüz

(...**bu** vücudumu huzura kavuşturup olağanüstü büyük (bir) iş güç kılayım. Samsāra okyanus ırmağı...)

tep sakındı yānā ok inčā

tep sakındı apam birök **bo** āt'özümün (AP 614/1)

(...diye düşündü. Yine şöyle diye düşündü. Eğer (şimdi) **bu** vücudumu...)

barçanı tiṭmiş ıdalamış bolur

mān ṭakı ymā **bo** ātöz ārsār altı(AP 614/6)

(...hepsini terk etmiş, göndermiş olurum. Ve yine **bu** vücut ise otuz...)

amtı maḡa **bo** āt'özümün tiṭip ıdalap (AP 614/14)

üzālıksız üstünki yeg apamuluk māḡü

(...şimdi bana **bu** vücudumu feda edip, vazgeçip ulaşılmaz, en üsteki, iyi, ebedi/sonsuz...)

tāprānçsiz yayılmaksız uluḡ yarlıkançuçı

kōḡül turgurup **bo** māniḡ sāvār amrak āt'özümün (AP 616/2)

(...sarsılmaz, tereddütsüz büyük (bir) merhametli gönül göstererek **bu** benim sevdiğim sevgili vücudumu...)

bo bars turukı küçsüzi ugrunta anın meni(AP 616/17)

yegāli umaz tep ötrü bodisatav örü

(...**bu** pars zayıflığı (ve) güçsüzlüğü nedeniyle; onun için beni yiyemez diyerek sonra Bodisattva ayağa...)

ötrü ol üdün **bo** ağır uluğ yağız (AP 617/1)
yer altı törlüğün täprädi kabşadı

(...sonra o vakit **bu** ağır (ve) yüce kara toprak altı türlü titredi, sallandı.)

üstünki täñrilär **bo** savıg körüp anşız (AP 617/13)
uluğ muñađıp tañlap bodisatavnıñ antag

(...yukarıdaki tanrılar **bu** söze bakıp çok fazla şaşırıp, hayret edip Bodisattva'nın böyle...)

inimizniñ ät'özin tiñmäk bälğüsi
tep teçi **bo** savıg äşidip kiçigi inisi (AP 618/22)

(...kardeşimizin vücudunu feda etmesinin belirtisi diye söyledi. **Bu** sözü duyunca küçük kardeşi...)

biziñä kärgäksiz **bo** ät'özümüz tirigi (AP 620/8)
tep ol iki tegiñläär monçulayu

(...bize gereği yok (artık) **bu** vücudumuz(un) canlılığı(nın)/ sağlığı(nın) diye.” O iki prens böylece...)

bir antag sav turur teginig tiläp
tağı bulmaz tep **bo** nä sav ärki tep (AP 622/3)

(...böyle bir söylenti var: “Prensi arayıp hālā bulama(dılar)” diye. “**Bu** ne demek acaba?” diye...)

teçi ol üdün hatun **bo** savıg äşidip (AP 622/4)
uluv busuşta kağguta turup açığı

(...söyledi. O zaman hatun **bu** sözü duyup büyük kederde (ve) kaygıda, acıya kapılıp...)

bäg män montag montag sav äşidtim **bo** (AP 622/8)
nä sav ol azu biziñ amrak ögükümüz

(...bey ben böyle böyle (bir) söz işittim. **Bu** nasıl (bir)sözdür? Yoksa bizim sevgili yavrumuz...)

'aṅ kiçiḡi mahasatveg ıçgınmıṣ
ärgäy mü biz tep teḡi **bo** savıḡ elig bāḡ (AP 622/11)

(...en küçüḡü (oğlumuz) Mahāsattva'yı kaybetmiṣ olmayalım? diye dedi. **Bu** sözü hükümdar...)

bartılar anıḡ arasında **bo** sav ṭakı (AP 623/1)
kächmäzkän bir buryuk tärkin tavraṭı

(...gittiler/vardılar. Onun arasında **bu** söz (söylenti) daha geçmeden bir kumandan aceleyle...)

täḡinmäz tiläyü täḡinürlär tep
ötündi elig bāḡ **bo** savıḡ äşidip uluḡ (AP 623/8)

(...ulaşılamadı, arıyorlar” diye arz etti. Hükümdar **bu** sözü işitip büyük(derin)...)

oḡuluḡ yitürdüktä busuṣı ämgäki üküṣ
turur birök oḡulum **bo** tuṣta tirig äsän (AP 623/14)

(...oğlumu yitirdiḡimde acısı, kederi çoktur. Eğer oğlum(a) **bu** vakitte sağ salim...)

bo savıḡ äşidip okın ursukmıṣ kişi (AP 623/17)
täḡ busuṣ kaḡguka köṇülü köküzi

(...**bu** sözü işitip okla vurulmuş (bir) kişi gibi acı (ve) kaygıyla gönlü göḡsü...)

mahasatve kanta ärmiṣ tep ayıṭu
yarlıkadı ol buryukı **bo** yarlıḡıḡ äşidip(AP 624/8)

(...Mahāsattva nerede imiṣ?’’ diye sorarak buyurdu. O kumandanı **bu** buyruḡu işitince...)

bo savıḡ elig bāḡli hatunlı äşidip (AP 625/1)
açıḡları ämgäkläri üzä umadın

(...**Bu** sözü hem hükümdar hem de hatun işitince acıları, sıkıntıları üzerine (kendilerini) tutamayıp...)

katıg važir ärmäz mü kim mänin(AP 626/23)

bo yüräkim yarılıp büksilip barmadın

(...katı elmas değıl mi? Ki benim **bu** yüreğim yarılıp, parçalanıp gitmedin...)

näçökin turur monı täg tülüntä

bälgülüg körtüm ärdi **bo** bälgüg iki ämigim (AP 627/2)

(...nasıl durur bunun gibi? Rüyamda ben belli ki görmüştüm **bu** işareti iki göğsüm...)

ärdi körür ärmış män oğgurak **bo** (AP 627/5)

ämğäkkä tuşguka yänä tüşädim

(...idi. Görmüşüm ben açıkça **bu** sıkıntıya rastlayacağımı. Yine rüya gördüm...)

[-43-]

Bodisatav: *ThorA. Bodhisattu / ThorB. bodhisātve < Skr. bodhisattva* is. Buddha olacak kimse, Buddha adayı.

koğup öñi yorıp bardılar ötrü ol

üçün mahasatve **bodisatav** yorıyu inçä (AP 612/19)

(...(bakmayı) bırakıp başka tarafa yürüyüp gittiler. Sonra o zaman Mahāsattva **Bodhisattva** yürürken şöyle...)

teñinmädi **bodisatav** anı körüp ötrü (AP 616/13)

ediz tagka ağıtınıp ät'özin kuğı

(...yeltenmedi. **Bodisattva** onu görüp sonra yüksek (bir) dağa çıkıp vücudunu aşağıya...)

kämişdi kaçan yerkä tädüktä

bodisatav yänä inçä tep sakındı inçip (AP 616/16)

(...attı. Yere düştüğü zaman **Bodisattva** yine şöyle diye düşündü: “Ancak...)

bo bars turukı küçsüzi ugrunta anın meni

yegäli umaz tep ötrü **bodisatav** örü (AP 616/18)

(...bu pars zayıflığı (ve) güçsüzlüğü nedeniyle; onun için beni yiyemez diyerek sonra **Bodisattva** ayağa...)

yalañuz kurug süñökläri ök turu kaltı
ançagınça **bodisatav** teginniñ uluğı eçisi (AP 618/14)

(...yalnız kuru kemikleri arta kaldı. Bu sırada **Bodisattva** prensin büyük ağabeyi...)

buryuk ötrü **bodisatav** tegin ät'özin (AP 624/21)
buşi berip nätäğ kılmış işlärin eyin

(...kumandan sonra **Bodisattva** prens(in) vücudunu sadaka (olarak) verip neler yaptığını, işlerini...)

[-6-]

Bodisatav+nıñ(-I-): *ThorA. Bodhisattu / ThorB. bodhisātve < Skr. bodhisattva* is. Buddha olacak kimsenin, Buddha adayının, Bodisattva'nın. üstünki tññrılar bo savıg körüp anşız
uluğ muñađıp tañlap **bodisatavnıñ** antag (AP 617/14)

(...yukarıdaki tanrılar bu söze bakıp çok fazla şaşırıp, hayret edip **Bodisattva'nın** böyle...)

tep teçi ol üdün ol aç bars
kaçan **bodisatavnıñ** ömgänintin (AP 618/10)

(...diye söylediler. O zaman o aç pars **Bodisattva'nın** şah damarından...)

bartılar kaçan **bodisatavnıñ** (AP 625/7)
ät'özin buşi bermiş yer oronka

(...vardılar. O zaman **Bodisattva'nın** vücudunu sadaka (olarak) verdiği yere...)

tğdilär ärsär anđa ötrü **bodisatavnıñ** (AP 625/9)
yaş süñökläri maru bärü anđa

(...geldikleri zaman ise; ondan sonra **Bodisattva'nın** ıslak kemiklerini öteye beriye oraya...)

tizigligin kamağ bağlar birlä yumğı
bodisatvınnı kalmış süñöklüg (AP 627/16)

(...ziynetlerini bütün beyler (ile) birlikte hepsi **Bodisattva'nın** kalan kemiklerini...)

[-5-]

Bodun: T. is. Halk.

Bodun+ın(-I): T. is. Halkını.
töröçä başladaçı imärigmä kamağ
bodunun karasın asmış üklitmiş koptın(AP 607/18)

(...törelere göre, önderlik eden, etrafına toplanan bütün **halkını**, çoğaltmış,
her taraftan...) [-1-]

Bol-: T. f. Olmak, yardımcı eylem.

Bol-ayın (-I): T. yf. Olayım.
içindä tar **kämi bolayın** tugmak ölmäklig (AP 613/21)
tägzinçdin taşgaru tartıp üntüräyin

(...içinde sal (ve) **gemi olayım**. (Vücudumu) doğum (ve) ölüm döngüsünden dışarı çekip
yükseleyim''...)

[-1-]

Bol-dı(-II): T. yf. Oldu.
yaşuksuz öñsüz **öläz boldı** (AP 617/7)
buluñ yınak barça bütürü karardı

(...ışılıtsız, renksiz, **soluk oldu**. Her taraf tamamıyla büsbütün karardı.)

[-1-]

Bol-galı (-III): T. zf. Olmak için.
şlok sözlätülär
uluğ tınlıg uduñuz umug inag **bolgalı** (AP 617/18)

(...şiiir söylediler: “Yüce canlı olmanız nedeniyle umut ve sığınak **olmak için**...)

[-1-]

Bol-gay (-IV-): T. f. Olacak, olur.

öz ânüklärin yegäli kılınur

montada kâz erinç tınlıg **bolgay** mu (AP 610/8)

(...kendi yavrularını yemek (zorunda) kalıyor. Bundan daha sefil bir canlı **olur** mu?)

sıkılıp unakaya ölgäli turur biznitä

adın kim **bolgay** moña yaraglıg (AP 611/2)

(...sıkılıp neredeyse ölmek üzeredir. Bizden başka kim (var ki) **olacak** buna uygun, yararlı...)

tep ötünälim sözlälim ol yeg **bolgay** (AP 620/6)

üçägü birläkiyä ölsär biz näñ

(...diye cevap verelim, söyleyelim? Şu daha iyi **olacak**(tı): “üçümüz beraber ölseydik. Hiç...)

kiçigi sävär amrak oğulum yalañuz kalıp

kälmäsär bolmış **bolgay** oğgurak adırılğuluk(AP 624/2)

(...küçüğü sevimli, sevgili oğlum yalnız kalıp gelmezse olmuş **olacak**(tır) muhakkak ayrılık...)

[-4-]

Bol-gay-siz(-V-): T. f. Olacaksınız.

bolgay siz täggäli mänjülüg kertü yeg (AP 618/3)

oronka birtäm öñi üđrülğäy

(...ulaşmış **olacaksınız**. Ebedi, doğru, (en) iyi yere (makama) tamamıyla farklı ayrılacak...)

[-1-]

Bol-ma-dı(-VI-): T. f. Olmadı.

yavlak bālgü utlısı idi āzūg **bolmadı** (AP 627/11)

tep monçulayu yıǵladı ötrü ol üdün

(...kötü belirtinin sonucu hiç yalan **olmadı** diyerek böylece ağladı. Sonra o zaman...)

[-1-]

Bol-ma-lım(-VII-): T. f. Olmayalım.

bar bolup biz yokaǵguluk āmgāngülük

bolmalım tep ikinčisi tegin inčä (AP 608/22)

(...var olup biz yok olacak(lardan) ve eziyet çekecek(lerden) **olmayalım** diye"... ikinci prens şöyle...)

[-1-]

Bol-maz(-VIII-): T. f. Olmaz, olmayayım.

nāgülük umug inag **bolmaz** män tep (AP 612/8)

monçulayu sakınıp ečiläri birlä sözlāşgülük

(...niçin umut (sığınak) **olmayayım?**" diye böylece düşünüp, ağabeyleri ile sözleşilecek...)

[-1-]

Bol-ma-zun(-IX-) T. f. Olmasın.

bāliǵlāgüm kälir inčä **bolmazun** kaltı (AP 608/19)

bo arıg sāmāk içindä kaǵır yavlak kâyıklär

(...endişem geliyor (doğuyor). Öyle **olmasın** ki bu orman içinde vahşi, yabani hayvanlar...)

amraklartın adırılǵuluk āmgāk **bolmazun** (AP 609/3)

ärti tep korkar män tep bo savıg āşıdip

(...sevilenlerden ayrılacak (olmanın) sıkıntısı **olmasın** diye korkuyorum ben." Bu sözü duyunca...)

[-2-]

Bol-mış(-X-): T. f. Olmuş.

yeṭi kün **bolmış** yeṭi ânükläri (AP 610/3)

avıp mäj yumşak tiläğü ok täginç

(...yedi gün **olmuş**. Yedi yavrusu (onun) etrafında toplanıp, yiyecek isteyip de bulamayınca...)

kiçigi sävär amrak oğulum yalañuz kalıp

kälmäsär **bolmış** bolgay oğgurak adırılğuluk (AP 624/2)

(...küçüğü sevimli, sevgili oğlum yalnız kalıp gelmezse **olmuş** olacaktır muhakkak ayrılık...)

[-2-]

Bol-mış+ım+nı(-XI-): T. sf. Oluşumun, yaratılışının.

tärk bolmışımın tıltağın nomlayu

beräyin kop süzök köñülün tetrü (AP 607/2)

(...“Hızlıca **yaratılışımın/oluşumun** sebebini anlatıvereyim çok temiz/açık (bir) gönülle dikkatlice...)

[-1-]

Bol-mış+ta(-XII-): T. sf. Doğduğunda, olduğunda.

aṭayımın oğulum yañı **bolmışta** (AP 623/11)

ögrünçüm sävinçim az ärdi kenindä

(...yavrucuğumu; oğlum yeni **doğduğunda** mutluluğum sevincim az idi. Sonrasında...)

[-1-]

Bol-tı(-XIII-): T. f. Oldu.

tüşdi yağdı ol arıg sämäk içi

hua çäçäk üzä tolu **boltı** ol üdün (AP 617/12)

(...düştü, yağdı. O orman(ın) içi çiçekler ile dolu **oldu**. O zaman...)

ügüzlär taglar birlä

kalısız bulıñ yıñak kararıp **öläz boltı** (AP 618/18)

(...ırmaklar, dağlar ile tünden, her taraf kararıp **soluk oldu.**)

köllär yayılıp ı ıgaçlar ırgalur

kün täñriniñ yarukı **öñsüz boltı** (AP 621/6)

(...göller yayılıp, ağaçlar sallanıyor. Gün tanrının ışıǵı **solgun oldu.** (Üzeri)...)

birgärü tüpürä bıçılur tüşädım azıǵ

tişim koñrulup tüşüp kälir **boltı** (AP 627/4)

(...birlikte dibinden kesildiǵını gördüm. Azı dişim koparılıp düşer **oldu...**)

[-4-]

Bol-tı-lar(-XIV-): T. f. Oldular.

arıtı bilinmäs **boltılar** ötrü ol (AP 625/17)

üdün ol buryuklar başın täğräki

(...artık hiç bilemez **oldular.** Sonra o zaman o kumandanlar(ın) başı (ve) çevredeki...)

[-1-]

Bol-tum(-XV-): T. f. Oldum.

busuşka ämgäkkä basıtıp täpräñsiz

boltum ärmäs mü kim ärti ärki (AP 626/19)

(...sıkıntıya ve kedere ile bastırılıp kımıldayamaz/ hareketsiz **oldum** değil mi? Kim idi acaba...)

[-1-]

Bol-up(-XVI-): T. zf. Olup.

bar **bolup** biz yokağguluk ämgängülük (AP 608/21)

bolmalım tep ikinñisi tegin inçä

(...var **olup** biz yok olacak(lardan) ve eziyet çekecek(lerden) olmayalım diye"... ikinci prens şöyle...)

bolup nă ärsär asıǵka tusuka (AP 612/2)

kirmädi năçökin bökünki küntä monı

(...**olup** ne ise fayda, yarar getirmedi (faydası olmadı). Niçin bugünkü günde bunun...)

örtänip köyär täg ögümin köñülümın

ıçgınıp muñkul **bolup** bilinmăz măn (AP 624/18)

(...yanıp yakılır gibi aklımı gönlümü kaybederek perişan **olup** (ne yapacağımı) bilemiyorum.)

[-3-]

Bol-ur(XVII): T. f. Olur, oluyor.

tusu kılǵalı bilgä biliglig yaruk közümüz

yok **bolur** ärki ymä antag birär uluǵ (AP 611/16)

(...yarar kılacak, hikmetli ve aydınlık gözümüz yok mu **oluyor** acaba? Yine öyle birer yüce...)

kanıǵ ıǵıǵ aǵrıǵıǵ korkınçıǵ ayınçıǵ

barçanı tiñmiş ıdalamış **bolur** (AP 614/5)

(...(ve) kabahatleri, çıbanı, irini, kanı, hastalığı, ağrıyı, korkuyu hepsini terk etmiş, göndermiş **olur-** ...)

tüşädi ämigi tüpürä bıçılur **bolur** (AP 620/18)

azıǵ tişläri aǵızıntın koñrulup

(...gördü. (rüyasında) memesi dibinden bıçilir **olur**, azı dişleri ağzından koparılıp...)

tüşär **bolur** üç kögürçğan atayı laçınka (AP 620/20)

kovıtur ärkän birisi tutsukup

(...düşüyor **olur**. Üç güvercin yavrusu (bir) doğan (tarafından) kovalanıyor iken birisi yakalanıp...)

ikägüsi korkınçlıǵ ozar **bolur** tep

monçulayu түşäyü yatur ärkän yer täprämäki (AP 620/23)

(...(diğer) ikisi korkuyla kaçar **olur**” diye (hatun) böylece rüya görürken yatıyor iken yer sarsıntısı...)

kapıp eltür **bolur** amtı yitürdüm (AP 627/9)

’añ kiçigi sävâr amrak ögükümin

(...kapıp götürür **olur**. Şimdi yitirdim en küçüğü, sevimli, sevgili yavrumu...)

[-6-]

Bögün-: T. f. Düşünmek, gönlünden geçirmek.

Bögün-üp(-I-): T. zf. Düşünüp.

bögünüp ötrü iki eçilärinä azkıya (AP 615/13)

ögrä yorıyu turzunlar män una

(...**düşünüp** sonra iki ağabeylerine:“(siz) azıcık ileri doğru yürüye durunuz. Ben hemen...)

[-1-]

Bökünki: T. zf. Bugünkü, bugün.

inçä tep teçi ay inilärim (AP 608/17)

mäniñ **bökünki** kün ärtiñü korkgum

(...şöyle diye dedi: “ Ey kardeşlerim benim **bugünkü** gün (içimde) çok korkum...)

üzä tuşsar arıgsızlıg kıg yügmäk

tetir anı üçün män **bökünki** küntä (AP 613/18)

(...nedeniyle tutulursa pislik ve dışkı yığındır. Onun için ben **bugünkü** günde...)

bolup nä ärsär asıgka tusuka

kirmädi näçökin **bökünki** küntä monı (AP 612/2)

(...olup ne ise fayda, yarar getirmedi (faydası olmadı). Niçin **bugünkü** günde bunun...)

ay ämgäk ay ämgäk **bökünki** küntä amrak (AP 622/14)

ögükkiyämin ymä yitdürdim ıçgındım

(...“Ey keder, ey keder! **Bugünkü** günde sevgili yavrucuğumu da yitirdim, kaybettim...)

[-4-]

Böri: T. is. Kurt.

Böri+niñ(-I-): T. is. Kurdun.
tep kikiñ berti barsniñ irbişniñ
manuniñ arslanniñ **böriniñ** (AP 610/14)

(...diye cevap verdi: “Kaplanın, parsın, vaşağın, aslanın, **kurdun**...)

[-1-]

Bul-: T. f. Bulmak, elde etmek.

Bul-ayın(-I-): T. f. Bulayım.
kälip ärttürdi sentidä öñrä
ölmäkig **bulayın** ay küñkiyäm (AP 626/6)

(...gelip (seni) (ele) geçirdi? Senden önce ölümü **bulasaydım/ bulayım** ey güneşim!..)

[-1-]

Bul-gay(-II-): T. f. Bulacak, bulabilecek.
bulgay ärki biz yeg adrok buyanıg tep (AP 609/11)
teçi ol üdün bo üç teginlär

(...Biz (bundan) daha iyi sevabı **bulabilecek** miyiz acaba diye? ” dedi. O zaman bu üç prens...)

[-1-]

Bul-ma-dı(-III-): T. f. Bulamadı.
ınaru bärü körüp bı bıçgu tiläp (AP 616/19)
bulmadı ötrü kurımış katıg kamış alıp

(...öteye beriye bakınarak bıçak arayıp **bulamadı**. Sonra kurumuş sert (bir) kamış alıp...)

[-1-]

Bul-ma-yuk-ka(-IV-): T. zf. Bulamayınca.

bulmayukka anın açmak suvsamak (AP 610/5)

ämğäk üzä sıkılıp yanțuru yänä

(...**bulamayınca** o yüzden açlık ve susuzluk eziyetinden sıkılarak yine dönüp...)

[-1-]

Bul-maz(-V-): T. f. Bulmaz, bulunamamış.

ärkän kıyça ärtär yolki kişitin

teginig tiläp ƭakı bulmaz ärmiş tep (AP 621/20)

(...iken yoldan gečen yolcu kişiden: “Prens aranıp henüz **bulunamamış**” diye...)

bir antag sav turur teginig tiläp

ƭakı **bulmaz** tep bo nä sav ärki tep (AP 622/2)

(...böyle bir söylenti var:“Prensi arayıp hālā **bulama(dılar)** ”diye. “Bu nasıl söz acaba?” diye...)

[-2-]

Bulgaşu: T. is. Yığın halinde, karışık.

kün täñri köktin tüşär täñridäm

hua çäçäklär **bulgaşu** oğgurak ärki (AP 618/20)

(...Gün tanrı gökten düşüyor ilahi çiçekler kesin **yığın halinde** (bu) acaba ...)

[-1-]

Buluñ: T. is. Bucak, yön, taraf.

yaşuksuz öñsüz öläz boldı

buluñ yıñak barça bütürü karardı(AP 617/8)

(...ışıltsız, renksiz, soluk oldu. **Her taraf** tamamıyla büsbütün karardı.)

ügüzlär taglar birlä

kalısız **buluñ** yıñak kararıp öläz boltı (AP 618/18)

(...ırmaklar, dağlar ile tümenden, **her taraf** kararıp soluk oldu.)

[-2-]

Burhan: *Çin.* İs. Buddha.

burhan inçä tep yarlıkadı anant (AP 607/7)

öñrä ärtmiş üddä bo çambudivip

(...(Buddha) şöyle buyurdu: Ananda geçmiş(te) / eskiden bu dünya...)

tağı tınlıklar üçün üzäliksiz üstünki

yeg **burhan** kutı küsüşin (AP 615/22)

(...canlılar için (en) yüce, (en) üstün (ve en) iyi **Buddha** şansı arzusunu...)

tiğär män ıdalayur män buzulmaksız

çolmaksız **burhan** kutın tiläyür män (AP 616/4)

(...feda ediyorum, gönderiyorum. Bozulmadan çürümeden **Buddha** şansını (makamını) diliyorum.)

burhan kutıña yanmaksızın (AP 618/7)

tanuklap ençgü mäñi tapgay siz

(...**Buddha** kutsallığına tereddütsüz tanıklayıp sevinç ve mutluluk bulacaksınız...)

[-4-]

Burhan+lar(-I): *Çin.* is. Buddhalar.

alku **burhanlar** üzä ögitmiş ıdok (AP 615/1)

nomlug ät'özüg tanuklaguluk kamağ beş

(...Bütün **Buddhalar** tarafından övülmüş, kutsal kanunlu vücudu tanıklayacak. Bütün beş...)

[-1-]

Buryuk: T. is. Kumandan, vezir, krala hizmet eden bey.

bartılar anıñ arasında bo sav akı
kkmzkn bir **buryuk** trkin tavraı (AP 623/2)

(...gittiler/vardılar. Onun arasında bu sz (sylenti) daha gemeden bir **kumandan** aceleyle...)

elig bgk tgdi tr elig
bg aa ay **buryuk** a amrak aayım (AP 624/6)

(...hkmdara ulatı. Sonra hkmdar ona : “Ey **kumandan!** Sevgili yavrucuğum...)

buryuk a kiigi oğlum kanta rmi (AP 624/15)
t’zm busurkanur burulur ootka

(...ey **kumandan!** Kk oğlum neredeymi? Vcudum sıkılıyor, daralıyor. Atete...)

buryuk tr bodisatav tegin t’zin (AP 624/21)
buı berip ntg kılmı ilrin eyin

(...**kumandan** sonra Bodisattva prens(in) vcudunu sadaka (olarak) verip neler yaptığını, ilerini...)

[-4-]

Buryuk+ı(-I-): T. is. Kumandanı.

alp ada tep monulayu siildi
anağına sapa ikinti **buryukı** klip (AP 624/4)

(...zor (ve) tehlike” diye bylece sızlandı. O esnada sırayla ikinci **kumandanı** gelip...)

mahasatve kanta rmi tep ayıu
yarlıkadı ol **buryukı** bo yarlıgıg ıdip (AP 624/8)

(...Mahsattva nerede imi?” diye sorarak buyurdu. O **kumandanı** bu buyruğ iitince...)

[-2-]

Buryuk+lar(-II-): T. is. Kumandanlar.

arıtı bilinmâz boltılar ötrü ol

üdüñ ol **buryuklar** başın tägräki (AP 625/18)

(...artık hiç bilemez oldular. Sonra o zaman o **kumandanlar**(ın) başı (ve) çevredeki...)

[-1-]

Buryuk+lar+ı(-III-): T. is. Kumandanları.

tiläyin barın yokın biläyin tep tärkin

buryukları ınançları birlä yumğı balıktın (AP 622/21)

(...arayayım, varlığını yokluğunu bileyim’’ deyip derhal **kumandanları** (ve) danışmanları ile birlikte hepsi şehirden...)

[-1-]

Busurkan-: T. f. Endişelenmek, kederlenmek.

Busurkan-ur(-I-): T. f. Endişelenir, kederlenir, daralıyor, sıkılıyor.

buryuk a kiçigi oğlum kanta ärmış

ät’özüm **busurkanur** buşrulur ootka (AP 624/16)

(...ey kumandan! Küçük oğlum neredeymiş? Vücudum **sıkılıyor**, daralıyor. Ateşte...)

[-1-]

Busuş: T. is. Acı, keder, üzüntü, dert, kaygı.

nirvanıg tilägülük **busuş** saķınç (AP 614/16)

ämğäk tolgakıg birtäm tarkarguluk

(...Nirvāṇa’yı isteyecek; **keder** (ve) acıyı, eziyeti, ıstırabını bütünüyle uzaklaştıracak...)

bo savıg äşidip okın ursukmış kişi

täg **busuş** kağguka köñüli köküzi (AP 623/18)

(...bu sözü işitip okla vurulmuş (bir) kişi gibi **acı** (ve) kaygıyla gönlü göğsü...)

monı t g **busuş** kağgu  mg kk  (AP 626/21)

katığ vağir  rm z m  kim m niğ

(...bunun gibi **keder**, kaygı (ve) eziyete, katı elmas değil mi? Ki benim...)

[-3-]

Busuş+ı(-I-): T. is. Kederi, üzüntüsü.

oğuluğ yit rd kt  **busuşı**  mg ki  k ş (AP 623/13)

turur birök oğulum bo tuşta tirig  s n

(...oğlumu yitirdiğimde **acısı**, kederi çoktur. Eğer oğlum(a) bu vakitte sağ salim...)

[-1-]

Busuş+ka(-II-): T. is. Kedere, sıkıntıya, üzüntüye.

m n k n imin s v r amrak atayımın

busuşka  mg kk  basıtıp t pr n siz (AP 626/18)

(...ben genceciğimi. Sevimli sevgili yavrucuğumu **sıkıntıya** ve kedere bastırılıp kımıldayamaz/ hareketsiz...)

[-1-]

Busuş+luğ (-III-): T. is. Kederli,  z nt l .

k zint  isig yaşı t k l  **busuşlug** (AP 624/9-10)

kağgulugın yığlayu ağızı kurup

(...gözünden sıcak yaş dökerek **kederli** kaygılı (bir şekilde) ağlayarak ağzı kuruyup...)

[-1-]

Busuş+luğ+ın (-IV-): T. is. Kaygıyla.

 z  b linl p oğunup k lti n  oğunu

birl   k ança korkınçlığın **busuşlugın** (AP 621/2-3)

(... zerine korkup uyanıverdi. Ve uyanmasıyla birlikte orada öylesine korkuyla (ve) **kaygıyla**...)

[-1-]

Busuş+um (-V-): T. is. Kaygım, üzüntüm, sıkıntım.

adırılmaklıg **busuşum** ymā yok inçip (AP 609/9)

ât'özümtā tolu ögrünç sävinç tugar

(...ayrılmanın **sıkıntısı/ ayrılma sıkıntım** da yok. Sadece vücudumda tamamıyla neşe ve sevinç doğuyor.)

[-1-]

Busuş+ta(-VI-): T. is. Kederde, kaygıda.

teçi ol üçün hatun bo savıg āşidip

uluğ busuşta kağguta turup açığı (AP 622/5)

(...söyledi. O zaman hatun bu sözü duyup büyük **kederde** (ve) kaygıda, acıya kapılıp...)

[-1-]

Buş-: T. f. Üzülmek, canı sıkılmak.

Buş+ma(-I-): T. sf. Üzülme.

a sän nāñ **buşma** buşrulma mān amtı (AP 622/18)

kamağun ünüp amrak ögüklärimin

(...sen hiç **üzülme**, kaygılanma ben şimdi hepsini çağırıp sevgili yavrularımı...)

[-1-]

Buşi: Çin. *pu-şī*. is. Sadaka, (Budizm'de) altı yahut on faziletten biri.

buryuk ötrü bodisatav tegin ât'özin

buşi berip nāṭāg kılmış işlärin eyin (AP 624/22)

(...kumandan sonra Bodisattva prens(in) vücudunu **sadaka** (olarak) verip neler yaptığını, işlerini...)

bartılar kaçan bodisatavnıñ

ât'özin **buşi** bermiş yer oronka (AP 625/8)

(...vardılar. O zaman Bodisattva'nın vücudunu **sadaka** (olarak) verdiği yere...)

[-2-]

Buşı+lıg(-I-): *Çin. pu-şĩ.* is. Sadaka.

ažun tınlıglar oğlanın nom **buşılg** (AP 615/3)

māñi üzä māñilätgülük tep monçulayu

(...dünya canlılarının oğlunu kanun ve **sadaka** mutluluğuyla sevindirecek diye.
Böylece...)

[-1-]

Buşrul-: T. f. Kederlenmek.

Buşrul-ma(-I-): T. sf. Kederlenme, kaygılanma.

a sän nāñ buşma **buşrulma** mән amtı (AP 622/18)

kamağun ünüp amrak ögüklärimin

(...sen hiç üzülme, **kaygılanma** ben şimdi hepsini çağırıp sevgili yavrularımı...)

[-1-]

Buşrul-ur(-II-): T. sf. Kederleniyor, daralıyor.

buryuk a kiçigi oğlum kanta ärmiş

ät'özüm busurkanur **buşrulur** ootka (AP 624/16)

(...ey kumandan! Küçük oğlum neredeymiş? Vücudum sıkılıyor, **daralıyor**. Ateşte...)

[-1-]

Butıķ: T. is. Budak, dal.

Butıķ+ı(-I-): T. is. Budağı.

butıķı üzä asıp inçä tep bāk katıg (AP 615/19)

sav sözläti mән amtı tolp sansartakı

(...**budağı** üzerine asıp şöyle diyerek çok sert söz söyledi. Ben şimdi bütün dünyadaki...)

tägdüktä ötrü iniläri mahasatve teginniñ

tonı kamış **butıķı** üzä asgın (AP 619/12)

(...vardıktan sonra küçük kardeşleri Mahāsattva prensin elbisesi(nin) kamış **budağı** üzerinde asılı...)

[-2-]

Buyan: *Soğd. pwny'n(h) < Skr. punya* is. İyi amel, sevap, iyilik.

Buyan+ıñız (-I-): *Soğd. pwny'n(h) < Skr. punya* is. Sevabınız.

ät'özünüzni ıdalap ämgäktin tartmaklıg

buyanıñız yetinçsiz tetir oğgurak (AP 618/2)

(...vücudunuzu feda edip (canlıları) eziyetten kurtarma **sevabınız** ulaşılmazdır. Mutlaka (siz)...)

[-1-]

Buyan+ıg(-II-): *Soğd. pwny'n(h) < Skr. punya* is. Sevabı.

bulgay ärki biz yeg adrok **buyanıg** tep (AP 609/11)

teçi ol üdün bo üç teginlär

(...Biz (bundan) daha iyi **sevabı** bulabilecek miyiz acaba diye? ” dedi. O zaman bu üç prens...)

[-1-]

Buyan+lıg(-III-): *Soğd. pwny'n(h) < Skr. punya* is. Sevaplı.

yüz **buyanlıg** eñigin eñingülük tolu (AP 614/22)

tükäl bilgä biligig tüpgärgülük

(...yüz **sevaplı** donanımı (ile) donanacak. Dolu (ve) tam hikmet bilgisini araştırarak.) [-1-]

Buzul-: T. f. Bozulmak.

Buzul-dı(-I-) T. f. Bozuldu.

artadı **buzuldı** näñ ymä bo (AP 613/7)

ät'özüg küyü küzätü ayayu tutup

(...çürüdü, **bozuldu**. Hiç de bu vücudu koruyup gözeterek, saygı göstererek...)

[-1-]

Buzul-mak(-II-): T. sf. Bozulmak, çürümek.

yiñcü äd tavar üzä tapındım arıamak

buzulmak törölüg üçün ürüg uzaı (AP 613/6)

(...inci, mal mülk için tapındım. Çürümek **bozulmak**, (hayatın) töresi(olduğu) için (bu beden) daima...)

[-1-]

Buzul-mak+sız(-III-): T. sf. Bozulmadan.

köñül turgurup bo mäniñ sävär amrak ät'özümün

tiñär män ıdılayur män **buzulmaksız** (AP 616/3)

(...gönül göstererek bu benim sevdiğim sevgili vücudumu feda ediyorum, gönderiyorum. Bozulmadan...)

[-1-]

Büksil-: T. f. Yarılmak, açılmak, yırtılmak.

Büksil-ip(-I-): T. zf. Yarılıp, parçalanıp.

katıg vañır ärmäz mü kim mäniñ

bo yüräküm yarılıp **büksilip** barmadın (AP 626/23)

(...katı elmas değil mi? Ki benim bu yüreğim yarılıp, **parçalanıp** gitmedin...)

[-1-]

Bükür-: T. f. Su serpmek, su püskürtmek.

Bükür-üp(-I-): T. zf. (Su) serpip.

bäglär inançlar soğık suv **bükürüp** (AP 625/19)

yelpigü üzä yelpiyü elig bāgig hatunug

(...(beyler, danışmanlar/ buyruğundakiler, soğuk su **serpip** yelpaze ile yelpazeleyerek hükümdarı (ve) hatunu...)

[-1-]

Bütür-: T. f. Bitirmek, tamamlamak.

Bütür+gülük(-I-): T. sf. Bitirecek.

biliglig küçüg küçländigülük tolu tükäl

bışrunmaklıg ädgüg ägsüksüz **bütürgülük** (AP 614/21)

(...bilgi gücünü güçlendirecek, dolu (ve) tam öğrenmeyi, iyiyi eksiksiz **bitirecek**...)

[-1-]

Bütürü: T. zf. Tamamıyla, bütünüyle.

yaşuksuz öñsüz öläz boldı

buluñ yınak barça **bütürü** karardı (AP 617/8)

(...ışıltsız, renksiz, soluk oldu. Her taraf **tamamıyla** büsbütün karardı.)

yer täprämişin körüp inisiñä

inçä tep teçi yağız yer **bütürü** täpräyür (AP 618/16)

(...yerin sarsıldığını görüp kardeşine şöyle dedi: “ Kara toprak **bütünüyle** titriyor.)

[-2-]

Çak: T. Zf. Tam olarak, tam da, tam.

tep sakındı **çak** amtı maña ugrayu (AP 612/20)

ät’özümün isig özümün titgülük

(...diye düşündü: “işte şimdi bana **tam** (da) vücudumu, sıcak canımı (hayatımı) feda edecek...)

boltum ärmäz mü kim ärti ärki

ölürdäçi ögükküyäm **çak** seni tägürdäçi (AP 626/20)

(...oldum değil mi? Kim idi acaba öldüren yavruçuğum **tam** da seni? Değecek...)

[-2-]

Çal-: T. f. Atmak, vurmak, yere çalmak.

Çal-ı(-I-): T. zf. Yere çalıp, yere atarak.

monta saçılıp yatmışın körüp ât'özlärin

birgärü yerkä **çalıp** ögsiräp (AP 625/12)

(...buraya saçılıp yattığını görünce vücutlarını / kendilerini (birden) birlikte **yere atarak** akılları başlarından gidip...)

[-1-]

Çambudivip: ç 'mpwdyvyp < ThorA. Jambudvip / ThorB. jambudvīp < Skr.

jambūdvīpa is. Dünya, bu dünyanın adı.

burhan inçä tep yarlıkadı anant

öñrä ärtmiş üddä bo **çambudivip** (AP 607/8)

(...(Buddha) şöyle buyurdu: Ananda geçmiş(te) / eskiden bu **dünya**...)

[-1-]

Çatık: ç 'dyk < ThorA. / ThorB. jātak < Skr. jambūnada is. Doğum efsanesi, (Buddha ve Bodhisattvaların doğum hikâyeleri).

Çatık+lg(-I-): ç 'dyk < ThorA. / ThorB. jātak < Skr. jambūnada is. Doğum

efsanesi, (Buddha ve Bodhisattvaların doğum hikâyeleri). Efsanesi (?)

muñađınçığ **çatıklıg** işinjä eyin (AP 617/15)

ögirip ögä alkayu inçä tep

(...olağanüstü (doğum) **efsanesi** işine sevinip övünerek şöyle diye...)

[-1-]

Çäçäk: T. is. Çiçek.

ilinçü mäñi işin ärtürdüktä ötrü

ol üç tegitlär hua **çäçäk** tüş (AP 608/10)

(...eğlence, mutluluk işini bitirdikte(n) sonra o üç prens **çiçek**, meyve (ve)...))

tüşdi yağdı ol arıg sāmāk içi
hua **çäçäk** üzä tolu boltı ol üdün (AP 617/12)

(...düştü, yağdı. O orman(ın) içi **çiçek(ler)** ile dolu oldu. O zaman...)

[-2-]

Çäçäk+lär(-I-): T. is. Çiçekler.

Kalıqtın täñridäm yıd yıpar hua **çäçäklär** (AP 617/10-11)
tüşdi yağdı ol arıg sāmāk içi

(...yüzünden kutsal, hoş kokulu nilüfer **çiçekler(i)** düştü, yağdı. O orman(ın) içi...)

kün täñri köktin tüşär täñridäm
hua **çäçäklär** bulgaşu oğgurak ärki (AP 618/20)

(...Gün tanrı gökten düşüyor ilahi **çiçekler** kesin yığın halinde (bu) acaba ...)

[-2-]

Çın: T. sf. Gerçek, doğru, hakiki.

tsuyurkayu sözlämiş **çın** savın (AP 619/1)
teminkäyä körmıştä turuk küçsüz

(...merhamet göstererek söylediği **doğru** sözünü (işittim). Biraz önce gördüğümüzde (o) zayıf (ve) güçsüz...)

[-1-]

Çog: T. is. Parlaklık.

Çog+ı(-I-): T. is. Aydınlığı, parlaklığı.

käntünüñ uluğ yarlıkançuçı köñüllüg
çogı yalını ugrınta ol aç bars yegäli (AP 616/12)

(...kendisinin yüce merhametli gönlünün **aydınlığı** (ve) ışığı nedeniyle o aç pars (onu) yemeye...)

[-1-]

Çoglug: T. sf. Güçlü, kuvvetli, haşmetli.

sınjar yağsız yavlaksız arti

ol antag osuglug **çoglug** yalınlg (AP 607/20)

(... yandan düşmansız, hasımsız (bir kişi) idi. O öyle **haşmetli**, parıltılı...)

[-1-]

Çolmaksız: T. sf. Sıkıntısız, çürümeden.

tițār măn ıdalayur măn buzulmaksız

çolmaksız burhan kutın tilâyür măn (AP 616/4)

(...feda ediyorum, gönderiyorum. Bozulmadan **çürümeden** Buddha şansını (makamını) diliyorum.)

[-1-]

Düz: T. is. Doğru, müstakim.

ürtmiş tåg közüm ämigim täpräyür

öñräkitä öñi şük **düz** öñisig okın (AP 621/8)

(...örtülmüş gibi; gözüm, göğsüm seğiriyor, eskisinden farklı, sakın (ve) **doğru**, okla...)

[-1-]

Dyan: *d'yn* < *Soğd. dy'(')n* / *ThorA./B. dhyāna*, is. Derin düşünme, tefekküre dalma, inceleme.

tugmak ölmäklig tågzinçig amırtgurguluk

nizvanılıg ilişig üzgülük **dyan** bilgä (AP 614/19)

(...doğum (ve) ölüm döngüsünü sonlandıracak ihtiras bağlarını kesecek, **tefekkür** ve hikmetli...)

[-1-]

Eçi: T. is. Büyük erkek kardeş, ağabey.

Eçi+lär+i(-I-): T. is. Ağabeyleri.

nägülük umug ınag bolmaz män tep

monçulayu sakınıp **eçiläri** birlä sözläşgülük (AP 612/9)

(...niçin umut (sığınak) olmayayım?’’ diye böylece düşünüp, **ağabeyleri** ile sözleşilecek...)

[-1-]

Eçi+lär+im(-II-): T. is. Ağabeylerim.

tegin inçä tep teçi ay **eçilärim** (AP 611/11)

a biz kamağun amtı isig özümüzkä

(...prens şöyle diye dedi: “Ey **ağabeylerim!** Ey! biz hepimiz şimdi sıcak canımıza...)

[-1-]

Eçi+lär+in(-III-): T. is. Ağabeylerini.

basa yetdim tep ötüñüp **eçilärin** ıdıp (AP 615/15)

mahasatve tegin kántü özi yanıturu

(...sonra yetişirim diye arz edip, **ağabeylerini** gönderip Mahāsattva prens kendi başına tekrar(dönüp)...))

yakçırıp ol iki **eçilärin** köñülgärip (AP 615/9)

näçökin ärsär tuysar oñarsar

(...tutuşturup, o iki **ağabeylerini** gönlünden geçirerek nasıl olsa duyarlarsa hissederlerse...)

[-2-]

Eçi+lär+i+ñä(-IV-): T. is. Ağabeylerine ağabeyine.

üçünçi mahasatve tegin iki

eçiläriñä ötrü inçä tep ötüñdi (AP 609/6)

(...üçüncü prens, Mahāsattva iki **ağabeyine** sonra şöyle diyerek arz etti...)

ıdalap tınlıglarka asıg tusu kılurlar tep
teçi bo monça savıg **eçiläriñä** sözläp (AP 611/20)

(...feda edip başka canlılara fayda yarar sağlarlar diye dedi.” Bu bunca sözü **ağabeylerine** söyledikten...)

bögünüp ötrü iki **eçiläriñä** azkıya (AP 615/13)
öñrä yorıyu turzunlar män una

(...düşünüp sonra iki **ağabeylerine**: “(siz) azıcık ileri doğru yürüye durunuz. Ben hemen...)

[-3-]

Eçi+m(-V-): T. is. Ağabeyim.
bolalım tep ikinçisi tegin inçä
tep teçi äşidü yarlıkazun **eçim** a (AP 608/23)

(...olmayalım diye”... İkinci prens şöyle diye dedi: “Duyup yapın lütfen ey **ağabeyim!**)

[-1-]

Eçi+si(-VI-): T. is. Ağabeyi.
tep teçi bo savıg äşidip mahasatve
tegin ötrü **eçisi** teginkä (AP 610/10)

(...diye dedi.” Bu sözü işitip Mahāsattva prens sonra **ağabeyi** prene...)

bo bars năgü yeyür uzaţıkı aş năgü
ol tep ayıtdı **eçisi** tegin inçä (AP 610/12)

(...bu pars ne yer? Her zamanki yiyeceğı nedir?” diye sordu. **Ağabeyi** prens şöyle...)

yalañuz kurug süñökläri ök turu kaltı
ançaginça bodisatav teginniñ uluğı **eçisi** (AP 618/14-15)

(...yalnız kuru kemikleri arta kaldı. Bu sırada Bodisattva prensin büyük **ağabeyi**...)

[-3-]

Ediz: T. sf. Yüksek.

tetinmedi bodisatav anı körüp ötrü

ediz tagka agtınıp ätözin kuğı (AP 616/14)

(...yeltenmedi. Bodisattva onu görüp sonra **yüksek** (bir) dağa çıkıp vücudunu aşağıya...)

hatun balıkta **ediz** kalıkta yatıp (AP 620/16)

udıyur ärkän ärtiñü yavız tül

(...hatun şehirde **yüksek** (bir) kulede yatıp uyuyor iken son derece kötü (bir) rüya...)

[-2-]

Elig: T. is. El.

Elig+lär+i(-I-): T. is. Elleri, eli.

elig bāg hatunı ançakıya ögsirämäki

särilip saçı başı yadılıp iki eligi (AP 626/10-11)

(...hükümdar(ın) hatunu(nun) biraz baygınlığı geçince, sakinleşince saçı başı dağılıp iki **eli, elleri...**)

[-1-]

Elig+lär+in(-I-): T. is. Ellerini.

ken temin öglänip ötrü **eliglärin**(AP 619/19)

örü kötürüp uluğ ünin ulıdılar

(...sonra akılları başlarına gelip, sonra **ellerini** yukarı kaldırıp yüksek sesle haykırdılar...)

ötrü **eliglärin** örü kötürüp ulıy (AP 626/1)

sıgtayı inçä tep takşurdılar

(...sonra **ellerini** yukarı kaldırıp ağlayarak sızlayarak şöyle diye ağıt yaktdılar...)

[-2-]

Elig Han: T. ik. Hükümdar, han, kral.

uluṣta maharaṭe aṭlıg **elig han** (AP 607/9)

bar ärti ol ymä maharaṭe elig han

(...ülkesinde Mahāratha adlı (bir) **hükümdar** var idi. Yine (o) Mahāratha (adlı) hükümdar...)

uluṣta maharaṭe aṭlıg elig han

bar ärti ol ymä maharaṭe **elig han** (AP 607/10)

(...ülkesinde Mahāratha adlı (bir) hükümdar var idi. Yine (o) Mahāratha (adlı) **hükümdar**...)

’äṇ kiçiği oğlınıṭ aṭı mahasatve

ärti bir ugurta ol **elig han** üç (AP 608/6)

(...en küçük oğlunun adı Mahāsattva idi. Zamanın birinde o **hükümdar** üç...)

[-3-]

Elig Han+nıṭ(-I): T. is. Hükümdar, han, kral.

küçlög küsünlög **elig hannıṭ** (AP 607/21)

uluṭı hatunıta tugmıṣ körgäli

(...güçlü kuvvetli **hükümdarın** büyük hanımından doğmuş, görmek için / (görmeye değer)...)

[-1-]

Elig Bäg: T. ik. Hükümdar, han, kral.

elig bägkä barıp ay uluṭ **elig** (AP 622/7-8)

bäg män montag montag sav äşıdım bo

(...hükümdar(a) gidip/varıp: “Ey büyük **hükümdar** ben böyle böyle (bir) söz işittim. Bu...)

’äṇ kiçiği mahasatveg içgınmıṣ

ärgäy mü biz tep teḍi bo savıṭ **elig bäg** (AP 622/11)

(...en küçüğü (oğlumuz) Mahāsattva’yı kaybetmiş olmayalım? diye dedi. Bu sözü **hükümdar**...)

kālīp elig bāgkā yakın tāgīp ay
uluğ **elig bāg** busanu yarlıkamazun iki (AP 623/4)

(...gelip hükümdara yakın varıp / yakınına gelip: “Ey büyük **hükümdar**(ım) üzölmeyin (lütfen) iki...)

tāginmāz tilāyü tāginürlār tep
ötündi **elig bāg** bo savıg āşidip uluğ (AP 623/8)

(...ulaşılamadı, arıyorlar” diye arz etti. **Hükümdar** bu sözü işitip büyük(derin)...)

elig bāgkā tāgdi ötrü **elig** (AP 624/5-6)
bāg aña ay buryuk a amrak atayım

(...hükümdara ulaştı. Sonra **hükümdar** ona : “Ey kumandan! Sevgili yavrucuğum...)

körüp **elig bāg** hatunı birlā aşukup (AP 624/13)
inçā tep ayıtdı tārkin sözlāñ

(...görünce **hükümdar** ve hatunu ile aceleyle şöyle diye sordu: “Çabuk söyleyin...)

elig bāg hatunı ançakıya ögsirāmāki (AP 626/9)
sārılıp saçı başı yadılıp iki eligi

(...**hükümdar**(ın) hatunu(nun) biraz baygınlığı geçince, sakinleşince saçı başı dağılıp iki eli...)

elig bāg ulatı iki oğlanı birlā (AP 627/13)
ulışu sıgtaşu ketärmäyök yeviglig

(...**hükümdar** bey ve iki oğlu birlikte ağlayıp sızlayarak çıkarmadan süslerini...)

[-8-]

Elig Bāg+ig(-I-): T. is. Beyi, hükümdarı.
bāglār inançlar soğık suv bükürüp
yelpigü üzä yelpiyü **elig bāgig** hatunug (AP 625/20)

(...beyler, danışmanlar/ buyruğundakiler, soğuk su serpip yelpaze ile yelpazeleyerek **hükümdarı** (ve) hatunu...)

[-1-]

Elig Bağ+kä (-II-): T. is. Beye, hükümdara.
yemiş ävdigäli aıları **elig bağkä** (AP 608/11)
ötünüp ayıtıp kaltılar anda

(...yemiş toplamak için babaları **hükümdara** (izin için) arz edip, sorup (orada) kaldılar. Orada...)

kälip közintä tolu yaşı birlä tärkin
elig bağkä barıp ay uluğ elig (AP 622/7)

(...boğularak gözünde dolu yaşı ile hemen **hükümdara** gidip/varıp: “Ey büyük hükümdar...)

kälip **elig bağkä** yakın tägip ay (AP 623/3)
uluğ elig bağ busanu yarlıkamazun iki

(...gelip **hükümdara** yakın varıp / yakınına gelip: “Ey büyük hükümdar(ım) üzölmeyin (lütfen) iki...)

elig bağkä tägdi ötrü elig (AP 624/5)
bäg aña ay buryuk a amrak atayım

(...**hükümdara** ulaştı. Sonra hükümdar ona : “Ey kumandan! Sevgili yavrucuğum...)

[-4-]

Elig Bağ+li (-IV-): T. is. Beyli, hükümdarlı, hem...hem.
bo savıg **elig bağli** hatunlı äşidip (AP 625/1)
açıgları ämgäkläri üzä umadın

(...Bu sözü **hem hükümdar** hem de hatun işitince acıları, sıkıntıları üzerine (kendilerini) tutamayıp...)

[-1-]

Elt-: T. f. Götürmek, yakalayıp götürmek.

Elt-ür(-I-): T. f. Götürür.

kapıp **eltür** bolur amtı yitürdüm (AP 627/9)

'añ kiçigi sävâr amrak ögükümin

(...kapıp **götürür** olur. Şimdi yitirdim en küçüğü, sevimli, sevgili yavrumu...)

[-1-]

En-: T. f. İnmek.

En-ip(-I-): T. zf. İnip.

bädük küsüşkä **enip** uluğ yarlıkançuçı (AP 615/7)

könül turgurup könülin köküzin

(...büyük arzuyla **inip**, yüce merhametli gönül göstererek, gönlünü, göğsünü ...)

[-1-]

Enç: T. is. Rahat, huzur, mutlu.

tağı tınlıglarığ örü tartıp oğgurup **enç** (AP 616/7)

mänjilig kılayın tep teçi

(...canlıları yukarı çekip kurtarıp, **mutlu** mesut kılayım diye söyledi.)

[-1-]

Enç+gü(-I-): T. is. Sevinç.

burhan kutıña yanmaksızın

tanuklap **ençgü** mäni tapgay siz (AP 618/8)

(...Buddha kutsallığına tereddütsüz tanıklayıp **sevinç** ve mutluluk bulacaksınız...)

[-1-]

Enç+im(-II-): T. is. Rahatım, huzurum.

yüräkiñä ursukmış täğ sıkılur män

ämğäkin tolپ ät'özüm titräyür **ençim** (AP 621/10-11)

(...yüreğine vurulmuş gibi sıkılıyorum eziyetle bütün vücudum titriyor. **Huzurum...**)

[-1-]

Erinç: T. sf. Sefil, zavallı.

anı uluğı mahabale tegin körüp inçä
tep teçi ay **erinç** tişi bars änüklägäli (AP 610/2)

(...Onu (kardeşlerin) büyüğü Mahābalā prens görüp şöyle diye dedi: “Ey **zavallı** dişi pars, yavrulayalı...)

öz änüklärin yegäli kılınur
montada káz **erinç** tınlıg bolgay mu (AP 610/8)

(...kendi yavrularını yemek (zorunda) oluyor. Bundan daha **sefil** bir canlı olur mu?)

aş içgü bälğürtdäçi bo **erinç** (AP 611/3)
tınlıg üçün ät’özüg tişip monuğ

(...yiyecek ve içeceği gösterebilir? Bu **zavallı** canlı için vücudunu feda edip bunun...)

sıdmiş kâmişmiş yin yar tæg
tişip ıdalap bo **erinç** yarlıg aç barska (AP 612/7)

(...fırlatılmış atılmış, sümük, tükürük gibi (bir yana) fırlatıp bırakıp, bu **zavallı** aç parsa...)

[-4-]

Erinçkä-: T. f. Merhamet etmek, acımak.

Erinçkä-di-lär(-I-): T. f. Merhamet ettiler.

turgurup **erinçkädilär** tsuyurkadılar
inçip olarnıñ arasında aglaşı ıakı (AP 612/13)

(...besleyerek, **merhamet ettiler**, (ona) acıdılar. Fakat onların arasında özellikle de (en çok)...)

[-1-]

Esirkä-: T. f. Esirgemek, cimrilik etmek.

Esirkä+gü+m(-I-): T. f. Bağışlayacağım.

kim mäneñ bo ät'özüm **esirkägüm** idi (AP 609/1)

kälmäz täk biziñä näçökin ärsär

(...ki benim bu vücudumu **bağışlayacağım** hiç (aklıma) gelmez. Sadece bizim eğer ki olursa...)

[-1-]

Etiğ: T. is. Süs, donanım.

Etiğ+in(-I-): T. is. Süsü, donanımı.

yüz buyanlığı **etiğin** eñingülük tolu (AP 614/22)

tükäl bilgä biligig tüpgärgülük

(...yüz sevaplı **donanımı** (ile) donanacak. Dolu (ve) tam hikmet bilgisini araştırarak...)

[-1-]

Etin-: T. f. Donanmak.

Etin-gülük(-I-) T. f. Donanacak.

yüz buyanlığı etigin **eñingülük** tolu (AP 614/22)

tükäl bilgä biligig tüpgärgülük

(...yüz sevaplı donanımı (ile) **donanacak**. Dolu (ve) tam hikmet bilgisini araştırarak...)

[-1-]

Eyin: T. edat. Takiben, takip ederek, (-Dan) dolayı, (-A) göre.

muñađınçığ çatıklıg işiñä **eyin** (AP 617/15)

ögirip ögä alkayu inçä tep

(...olağanüstü (doğum) efsanesi işine sevinip övünerek şöyle diye...)

[-1-]

Hatun: T. is. Kadın, kraliçe, hatun.

hatun balıkta ediz alıta yatıp (AP 620/16)

udıyur rkn rtiü yavız tül

(...**hatun** şehirde yüksek (bir) kulede yatıp uyuyor iken son derece kötü (bir) rüya...)

hatunka ina tep ötündi **hatun** (AP 621/23)

uka yarlıkadı mu rki taştın

(...hatuna şöyle diye arz etti: “**Kraliçe(m)** anladılar mı acaba? diye buyurdu, dışarıda...)

tei ol üdün **hatun** bo savı şidip (AP 622/4)

ulu busuta kaguta turup aıı

(...söyledi. O zaman **hatun** bu sözü duyup büyük kederde (ve) kaygıda, acıya kapılıp...)

kavısar ölsr mni t’özüm mgnmgy

mn arıtı tep tei **hatun** (AP 623/16)

(...kavuşursam, ölsem (de) benim vücudum eziyet çekmeyecek, ben hiç diye söyledi.
Hatun...)

[-4-]

Hatun+ug(-I-): T. is. Hatunu, kadını.

bqlr inanlar soı suv bükürüp

yelpiü üz yelpiyü elig bgig **hatunug** (AP 625/20-21)

(...beyler, danışmanlar/ buyruundakiler, souk su serpip yelpaze ile yelpazeleyerek
hükümdarı (ve) **hatunu...**)

[-1-]

Hatun+ı(-II-): T. is. Hatunu, kadını.

körüp elig bg **hatunı** birl aşukup (AP 624/13)

ina tep ayıtdı trkin sözln

(...görünce hükümdar ve **hatunu** ile aceleyle şöyle diye sordu: “Çabuk söyleyin...)

elig b g **hatunı** ançakıya  gsir m ki (AP 626/9)

s rilip saçı ba ı yadılıp iki eligi

(...hükümdar(ın) **hatunu(nun)** biraz baygınlı ı geçince, sakinle ince saçı ba ı da ılıp iki eli...)

[-2-]

Hatun+m(-III-): T. is. Hatunu, kadını.

 rki m  m n tep ya ın yodunu **hatunın** (AP 622/16)

 tl y  in   tep te i tözünüm

(...mi ben acaba?” deyip g zya ını silip **hatunu(nu)** teselli ederek şöyle diye dedi: “(Ey) azizim...)

[-1-]

Hatun+ka(-IV-): T. is. Hatuna, kadına.

hatunka in   tep    ndi hatun (AP 621/23)

uka yarlıkadı mu  rki ta tın

(...**hatuna**   yle diye arz etti: “Kraliçe(m) anladılar mı acaba? diye buyurdu, dışarıda...)

[-1-]

Hatun+h(-V-): T. is. Hatun, hem...hem.

bo savı  elig b gli **hatunlı**   idip (AP 625/1)

a ı ları  mg kl ri  z  umadın

(...Bu sözü hem hükümdar **hem de hatun** işitince acıları, sıkıntıları üzerine (kendilerini) tutamayıp...)

[-1-]

Hatun+nı (-VI-): T. is. Hatunun, kadının.

yogurkandı ol   d n ol **hatunnı ** (AP 621/17)

bir tapı  ı kızı ta tın turur

(...kaygılandı o zaman o **hatunun** bir hizmetçi kızı dışarıda durur...)

[-1-]

Hatun+ın+ta(-VII-): T. is. Hatunundan, hanımından.

küçlüg küsünlüg elig hannıñ

uluğı **hatunınta** tugmış körgäli (AP 607/22)

(...güçlü kuvvetli hükümdarın büyük **hanımından** doğmuş, görmek için / (görmeye değer)...))

[-1-]

Hua: Çin. is. Çiçek, nilüfer çiçeği, ilahi çiçek.

ilinçü mäñi işin ärtürdüktä ötrü

ol üç tegitlär **hua** çäçäk tüş (AP 608/10)

(...eğlence, mutluluk işini bitirdikte(n) sonra o üç prens **çiçek**, meyve (ve)...))

kara tuman üzä ürtüldi kök

kalıqtın täñridäm yıd yıpar **hua** çäçäklär (AP 617/10)

(...Kara duman üstüne örtüldü. Gökyüzünden kutsal, hoş kokulu **nilüfer** çiçekleri...))

tüşdi yağdı ol arıg sämäk içi

hua çäçäk üzä tolu boltı ol üdün (AP 617/12)

(...düştü, yağdı. O orman(ın) içi **çiçek**ler ile dolu oldu. O zaman...))

kün täñri köktin tüşär täñridäm

hua çäçäklär bulgaşu oğgurak ärki (AP 618/20)

(...Gün tanrı gökten düşüyor **ilahi** çiçekler kesin yığın halinde (bu) acaba ...))

[-4-]

I Tarıg: T. ik. bitki, ekin, tahıl.

ärtiñü uluğ bay barımlıg tsañları

agılıkları **ı tarıg** äd tavar üzä (AP 607/12)

(...son derece büyük, zengin(idi) ambarları hazineleri, **tahıl** (ve) mal mülk ile...)

[-1-]

I Igaç: T. ik. Ağaç.

tınsırap inçä kaltı uluğ **ı ıgaç** küçlüg (AP 625/13)

katıg yeelkä tokıtılıp kamılmış tæg

(...kendinden geçip şöyle sanki büyük (bir) **ağac(m)** güçlü sert bir yel/rüzgar ile vurularak devrilmesi gibi...)

[-1-]

I Igaç+lar(-I): T. ik. Ağaçlar.

köllär yayılıp **ı ıgaçlar** ırgalur (AP 621/5)

kün tægriñiñ yarukı öñsüz boltı

(...göller yayılıp, **ağaçlar** sallanıyor. Gün tanrının ışığı solgun oldu. (Üzeri)...)

[-1-]

Içgın-: T. f. Elden çıkarmak, kaybetmek, bırakmak, yitirmek.

Içgın-dım(-I): T. f. Kaybettim.

ay ämgäk ay ämgäk bökünki küntä amrak

ögükkiyämin ymä yitdürdim **ıçgındım** (AP 622/15)

(...“Ey keder, ey keder! Bugünkü günde sevgili yavrucuğumu da yitirdim, **kaybettim**...)

[-1-]

Içgın-ıp(-II-): T. zf. Kaybedip, kaybederek.

örtänip köyär tæg ögümin köñülümün

ıçgınıp muñkul bolup bilinmäz män (AP 624/18)

(...yanıp yakılır gibi aklımı gönlümü **kaybederek** perişan olup (ne yapacağımı) bilemiyorum.)

tüşdilär kamıldılar öglärin köñüllärin

ıçgınıp nä kılınmışın (AP 625/16)

(...(yere) düştüler, yığıldılar. Akıllarını, gönüllerini **kaybedip** ne yapacaklarını...)

[-2-]

İçgin-mış(-III-): T. sf. Kaybetmiş.

'äñ kiçigi mahasatveg **ıçgınnmış** (AP 622/10)

ärgäy mü biz tep teçi bo savıg elig bağ

(...en küçüğü (oğlumuz) Mahāsattva'yı **kaybetmiş** olmayalım? diye dedi. Bu sözü hükümdar...)

ät'özin öñi saçılıp yañur

ay kalmış süñök yer sayu **ıçgınnmış** (AP 626/16-17)

(...vücudunu? Her yere saçılıp yatıyor ey kalan kemikleri her yerde **kaybetmişim**...)

[-2-]

Id-: T. f. Göndermek, yollamak.

Id-ıp(-I-): T. zf. Gönderip, yollayıp.

yağı törösinçä yañuru meni kämişü **ıdıp** (AP 613/11)

sävinçsiz utlısız kılıtı mänin küçümin

(... düşman töresince yine beni fırlatıp, yenip, **gönderip**, mutsuz nasipsiz kıldı benim gücümü.)

[-1-]

Idala-: T. f. Bırakmak, feda etmek, vazgeçmek, kurban etmek.

Idala-guluk (-I-): T. f. Feda edecek, bağışlayacak.

ıdalaguluk üç kolu soka kälti (AP 612/22)

nä üçün tep tesär kim män ilkisizdin

(...**bağışlayacak**, zaman tam (da) çıka geldi.” Niçin diye denirse: “Çünkü ben ezelden...)

[-1-]

Idala-mış (-II-): T. sf. Feda etmiş, göndermiş.

kanığ ığığ agrığıg korkınçığ ayınçığ

barçanı tiğmiş **ıdalamış** bolur (AP 614/5)

(...(ve) kabahatleri, çıbanı, irini, kanı, hastalığı, ağrıyı, korkuyu hepsini terk etmiş, **göndermiş** olur- ...)

[-1-]

Idala-p (-III-): T. zf. Feda edip, bırakıp, vazgeçip.

ıdalap tınlıglarka asığ tusu kılurlar tep (AP 611/19)

teçi bo monça savığ eçiläriñä sözläp

(...**feda edip** başka canlılara fayda yarar sağlarlar diye dedi.” Bu bunca sözü ağabeylerine söyledikten...)

sidmiş kâmişmiş yin yar tæg

tiğip **ıdalap** bo erinç yarlıg aç barska (AP 612/7)

(...fırlatılmış atılmış, sümük, tükürük gibi (bir yana) fırlatıp **bırakıp**, bu zavallı aç parsa...)

amtı maña bo ät’özümün tiğip **ıdalap** (AP 614/14)

üzäliksiz üstünki yeg apamuluk mänü

(...şimdi bana bu vücudumu feda edip, **vazgeçip** ulaşılmaz, en üsteki, iyi, ebedi/sonsuz...)

ät’özünüzni **ıdalap** ämgäktin tartmaklıg (AP 618/1)

buyanıñız yetinçsiz tetir oğgurak

(...vücudunuzu **feda edip** (canlıları) eziyetten kurtarma sevabınız ulaşılmazdır. Mutlaka (siz)...))

[-4-]

Idala-y-ur (-III-): T. f. Feda ediyor.

tiṭār mǎn **idalayur mǎn** buzulmaksız

çolmaksız burhan kutın tiläyür mǎn (AP 616/4)

(...**feda ediyor(u)m**, gönderiyorum. Bozulmadan çürümeden Buddha şansını (makamını) diliyorum.)

[-1-]

Idok: T. is. Kutsal, mukaddes.

alķu burhanlar üzä ögitmiş **idok** (AP 615/1)

nomlug ät'özüg tanuklaguluk kamağ beş

(...Bütün Buddhalar tarafından övülmüş, **kutsal** kanunlu vücudu tanıklayacak. Bütün beş...)

oğulça kızça yiti kınığ ögrünçlüg

äsirkänçsiz **idok** köñülünüz üzä (AP 617/22)

(...oğul gibi, kız gibi keskin, sert, sevinçli, cömert, **kutsal** gönlünüz ile...)

[-2-]

Inan-: T. f. İnanmak, itimat etmek, güvenmek.

Inan-dım(-I-): T. f. İnandım.

inçip **mandım** aş içgü ton kädım oron(AP 613/3)

töşäk at yaña kañlı kölük ärdini

(...böylece **inandım**; yiyecek, içecek, giyim kuşam, yer, döşek, at, fil, yük hayvanı, mücevher...)

[-1-]

Inanç: T. is. Vezir, bakan (bir unvan).

Inanç+lar(-I-): T. is. Vezirler, danışmanlar, buyruğundakiler.

bäglär **mançlar** soğık suv bükürüp (AP 625/19)

yelpigü üzä yelpiyü elig bägig hatunug

(...beyler, **danışmanlar/ buyruğundakiler**, soğuk su serpip yelpaze ile yelpazeleyerek hükümdarı (ve) hatunu...)

[-1-]

Inanç+lar+ı(-II-): T. is. Vezirleri, danışmanları.

tiläyin barın yokın biläyin tep tärkin

buryukları **inançları** birlä yumğı balıktın (AP 622/21)

(...arayayım, varlığını yokluğunu bileyim’’ deyip derhal kumandanları (ve) **danışmanları** ile birlikte hepsi şehirden...)

[-1-]

Inaru Bärü: T. ik. Öteye beriye.

monda **maru bärü** yorıyu bir uluğ kamışlıg (AP 608/13)

bärk arıgka kirip ötrü ança

(...burada, **öteye beriye** yürüyerek bir büyük kamışlı sık ormana girip sonra orada...)

yegäli umaz tep ötrü badisatav örü

turup **maru bärü** körüp bı bıçgu tiläp (AP 616/19)

(...yiyemez diyerek sonra Bodisattva ayağa kalkıp **öteye beriye** bakınarak bıçak arayıp...)

tägdilär ärsär ança ötrü bodisatavnıñ

yaş süñökläri **maru bärü** ança (AP 625/10)

(...geldikleri zaman ise; ondan sonra Bodisattva’nın ıslak kemiklerini **öteye beriye** oraya...)

[-3-]

Irgal-: T. f. Irgalanmak, sallanmak, sarsılmak.

Irgal-ur(-I-): T. f. Sallanıyor.

köllär yayılıp ı ıgaçlar **irgalur** (AP 621/5)

kün täñriniñ yarukı öñsüz boltı

(...göller yayılıp, ağaçlar **sallanıyor**. Gün tanrının ışığı solgun oldu. (Üzeri)...)

[-1-]

İç: T. is. İç, içi.

İç+i(-I-): T. is. İçi.

tüşdi yağdı ol arıg sāmāk **İç** (AP 617/11)

hua çāçāk üzä tolu boltı ol üdün

(...düştü, yağdı. O orman(ın) **İç** çiçekler ile dolu oldu. O zaman...)

[-1-]

İç+i+n+dä(-II-): T. zf. İçinde.

bo arıg sāmāk **İçindä** kaçır yavlak käyiklär (AP 608/20)

bar bolup biz yokadguluk ämgängülük

(...bu orman **İçinde** vahşi, yabani hayvanlar var olup biz yok olacak(lardan) ve eziyet çekecek(lerden)...)

İçindä tar kâmi bolayın tugmak ölmäklig (AP 613/21)

tägzinçdin taşgaru tartıp üntüräyin

(...**İçinde** sal (ve) gemi olayım. (Vücudumu) doğum (ve) ölüm döngüsünden dışarı çekip yükseleyim'')...

törüsın ärttürdükta ötrü astup

İçindä bāklädilär (AP 627/21)

(...törenini tamamladıktan / geçirdikten sonra sandık(stupa) **İçinde** sakladılar.)

[-3-]

İç+i+n+tä(-III-): T. zf. İçinde.

arıg **İçintä** ıakı içgärü kirtilär (AP 609/15)

ança yorıyu yanı änüklämiş bir tişi

(...orman **İçinde** daha içeriye doğru girdiler (ilerlediler). Öylece yürüyerek yeni yavrulamış bir dişi...)

[-1-]

İçgärü: T. edat. İleriye doğru, içeriye doğru.

arığ içintä takı içgärü kirtilär (AP 609/15)

ança yorıyu yanı änüklämiş bir tişi

(...orman içinde daha **içeriye doğru** girdiler (ilerlediler). Öylece yürüyerek yeni yavrulamış bir dişi...)

[-1-]

İdi: T. zf. Asla, hiçbir şekilde, hiçbir surette.

kim mänin bo at'özümün esirkägüm **idi** (AP 609/1)

kälmäz tāk biziñä näçökin ärsär

(...ki benim bu vücudumu bağışlayacağım **hiç** (aklıma) gelmez. Sadece bizim eğer ki olursa...)

bo ärsär arılar turguluk oron ol

mänin **idi** korkınçım ayınçım yok öñi (AP 609/8)

(...“Burası ise kutsal din büyükler(inin)(evliyalara(ın)) durduğu yerdir. (Bu nedenle) benim **hiç** korkum, endişem yok. Dahası...)

tägzinip közin **idi** andıran keřärü umatın (AP 612/16)

ür keç teşrü körü turup ötrü

(...dolanıp gözünü **hiç** ondan ayırmadan uzun uzun dikkatlice bakarak durduktan sonra...)

artatmagalı **idi** umadım näçä käd (AP 613/9)

uzanıp igiğdim ärsär ymä kaltı yavlak

(...çürümesini **asla** engelleyemedim. Ne kadar çok uğraşıp (vücudumu) beslediysem de tıpkı kötü (bir) düşman...)

idi bālgürmāz tüşāmiş ol tülümñüñ (AP 621/11)

yavız turur bālgüsü oğgurak

(...**hiç** kalmadı / çok huzursuzum. Görünmez o rüyanın kötüdür belirtisi (anlamı) muhakkak...)

yavlak bālgü utlısı **idi** āzūg bolmadı (AP 627/11)

tep monçulayu yıǵladı ötrü ol üdün

(...kötü belirtinin sonucu **hiç** yalan olmadı diyerek böylece ağladı. Sonra o zaman...)

[-6-]

İg: T. is. Hastalık.

İg+ig(-I-): T. is. Hastalığı.

kanıg **igig** agrıgıg korkınçıg ayınçıg (AP 614/4)

barçanı tiñmiş ıdalamış bolur

(...(ve) kabahatleri, çıbanı, irini, kanı, **hastalığı**, ağrıyı, korkuyu hepsini terk etmiş, göndermiş olur- ...)

[-1-]

İgıd-: T. f. Beslemek, bakmak.

İgıd-dim(-I-): T. f. Besledim, beslediysem.

artatmagalı idi umadım nāçā kād

uzanıp **igıddim** ārsār ymā kaltı yavlak (AP 613/10)

(...çürümesini asla engelleyemedim. Ne kadar çok uğraşıp (vücudumu) **beslediysem** de tıpkı kötü (bir) düşman...)

[-1-]

İkägü: T. sf. Her ikisi, ikisi birden, ikimiz.

barmadın ögümüz kañımız biziñä

uñru körüp ayıtsar biz **ikägü** nāgü (AP 620/5)

(...varmadın/gitmedin. Annemiz babamız bizi karşılarında görüp sorsalar biz **ikimiz** ne...)

[-1-]

İkägü+si(-I-): T. sf. İkisi.

ikägüsi korkınçlıg ozar bolur tep (AP 620/22)

monçulayu tüşäyü yatur ärkän yer täprämäki

(...(diğer) **ikisi** korkuyla kaçır olur’’ diye (hatun) böylece rüya görürken yatıyor iken yer sarsıntısı...)

[-1-]

İki: T. sf. İki, iki tane olan, sayı sıfatı.

tingalı olurdılar tıngalı olurmışta

’äj uluğı tegin **iki** iniläriñä (AP 608/16)

(...dinlenmek için oturdular. Dinlenmek için oturduklarında en büyük prens, **iki** küçük kardeşine...)

üçünçi mahasatve tegin **iki** (AP 609/5)

eçiläriñä ötrü inçä tep ötündi

(...üçüncü prens, Mahāsattva **iki** ağabeyine sonra şöyle diyerek arz etti...)

yakçırıp ol **iki** eçilärin köñülgärip (AP 615/9)

näçökin ärsär tuysar oñarsar

(...tutuşturup, o **iki** ağabeylerini gönlünden geçirerek nasıl olsa duyarlarsa hissederlerse...)

bögünüp ötrü **iki** eçiläriñä azkıya (AP 615/13)

öñrä yorıyu turzunlar män una

(...düşünüp sonra **iki** ağabeylerine: “(siz) azıcık ileri doğru yürüye durunuz. Ben hemen...)

inimkä ät’özin titti ärki mü tep

ol üdün ol **iki** tegiñlär monçulayu (AP 619/6)

(...kardeşime acaba (kardeşim) vücudunu feda eder mi ki diye. O zaman o **iki** prens böylece...)

biziñä kârgäksiz bo ät'özümüz tirigi
tep ol **iki** tegitlär monçulayu (AP 620/9)

(...bize gereği yok (artık) bu vücudumuz(un) canlılığı(nın)/ sağlığı(nın) diye.” O **iki** prens böylece...)

bar ärki artırilig artağ yavız adalar
tep teçi anıñ ara **iki** ämigi (AP 621/14)

(...var (mıdır) acaba geçici, fena, kötü tehlikeler?” diye söyledi. O arada onun **iki** memesi...)

kälip elig bāgkā yakın tēgip ay
uluğ elig bāg busanu yarlıkamazun **iki** (AP 623/4)

(...gelip hükümdara yakın varıp / yakınına gelip: “Ey büyük hükümdar(ım) üzölmeyin (lütfen) **iki**...)

elig bāg hatunı ançakıya ögsirämäki
särilip saçı başı yadılıp **iki** eligi (AP 626/10)

(...hükümdar(ın) hatunu(nun) biraz baygınlığı geçince, sakinleşince saçı başı dağılıp **iki** eli...)

näçökin turur monı tēg tölümtä
bälgölüg körtüm ärdi bo bālgüg **iki** ämigim (AP 627/2)

(...nasıl durur bunun gibi? Rüyamda ben belli ki görmüşüm bu işareti **iki** göğsüm...)

elig bāg ulatı **iki** oğlanı birlä (AP 627/13)
ulıñu sıgtañu ketärmäyök yeviglig

(...hükümdar bey ve **iki** oğlu birlikte ağlayıp sızlayarak çıkarmadan süslerini...)

[-11-]

İkinçi: T. sf. İkinci.

alp ada tep monçulayu siñilädi
ançagınça sapça **ikinçi** buryukı kälip (AP 624/4)

(...zor (ve) tehlike” diye böylece sızlandı. O esnada sırayla **ikinci** kumandanı gelip...)

kılmañ mäniñ köküzümin yarılğuluk
singuluk tep teçi ol üdün **ikinçi** (AP 624/20)

(...Yapmayın benim göğsümü yarılacak kırılacak diye söyledi. O zaman **ikinci**...)

[-2-]

İkinçi+si (-I-): T. sf. İkincisi, ikinci.
atı mahabale ärti **ikinçisi** orthon (AP 608/3)
oğlınıñ atı mahadeve ärti üçünçi

(...adı Mahābalā idi. **İkincisi**, ortanca oğlunun adı Mahādeva idi. Üçüncü...)

bar bolup biz yokağguluk ämgängülük
bolmalım tep **ikinçisi** tegin inçä (AP 608/22)

(...var olup biz yok olacak(lardan) ve eziyet çekecek(lerden) olmayalım diye”... **ikinci** prens şöyle...)

tep teçi bo savıg äşidip ötrü **ikinçisi** (AP 610/19-20)
mahadeve tegin ukunçsuzın

(...diye dedi. Bu sözü duyunca sonra **ikinci** prens Mahādeva düşünmeden (farkında olmadan)...)

[-3-]

İlkisiz: T. sf. Öncesiz, başlangıçsız, ezeli.

İlkisiz+din(-I-): T. is. Ezelden.
ıdalaguluk üd kolu soka kälti
nä üçün tep tesär kim män **ilkisizdin** (AP 612/23)

(...bağışlayacak, zaman tam (da) çıka geldi.” Niçin diye denirse: “Çünkü ben **ezelden**...)

[-1-]

İlin-: T. f. Takılmak, ilişmek, bağlanmak (Dünyevi şeylere).

İlin-miş(-I-): T. sf. Bağlanmış.

ät'özümüzkä ärtiñü **ilinmiş** yapşınmış(AP 611/13)

biz inçip yänä adınaguka asıg

(...vücudumuza iyice **bağlanmış**, yapışmışız. Ancak yine başkasına fayda...)

[-1-]

İlinçü: T. sf. Eğlenmek, eğlence, gezme, dolaşma.

ilinçü mänî işin ärtürdüktä ötrü (AP 608/9)

ol üç tegiñlär hua çäçäk tüş

(...**eğlence**, mutluluk işini bitirdikte(n) sonra o üç prens çiçek, meyve (ve)...)

birlä kamağun yumğı bartılar arıgka

ilinçü mänî kılğalı kamağta (AP 623/22)

(...ile beraber, hepsi birlikte ormana gittiler **eğlenmek**, neşelenmek için; hepsinden...)

[-2-]

İlinçü+kä(-I-): T. zf. Eğlenmeye, eğlenceye.

oğlanı birlä taştın tagta arıgta

ilinçükä bartı kaçan anda tägip (AP 608/8)

(...oğlu ile dışarıda, dağda, ormanda **eğlenceye** gitti. Ne zaman (ki) oraya ulaşıp...)

[-1-]

İliş: T. is. Bağ, bağlantı, ilişki, ilişik.

İliş+ig(-I-): T. is. Bağlarını.

tugmak ölmäklig tägzinçig amırtgurguluk

nizvanılıg **ilişig** üzgülük dyan bilgä (AP 614/19)

(...doğum (ve) ölüm döngüsünü sonlandıracak ihtiras **bağlarını** kesecek, tefekkür ve hikmetli...)

[-1-]

İmārigmā: T. sf. Çevreleyen, etrafa toplanan.

töröçä başladaçı **imārigmā** kamağ (AP 607/17)

bodunun karasın asmış üklitmiş koptın

(...törelere göre, önderlik eden, **etrafına toplanan** bütün halkını, çoğaltmış, her taraftan...)

[-1-]

İnçä: T. zf. Şöyle, öyle, öylece.

burhan **inçä** tep yarlıkadı anant (AP 607/7)

öñrä ärtmiş üddä bo çambudivip

(...(Buddha) **şöyle** buyurdu: Ananda geçmiş(te) / eskiden bu dünya...)

inçä tep teçi ay inilärim (AP 608/17)

mäniñ bökünki kün ärtiñü korkgum

(...**şöyle** diye dedi: “ Ey kardeşlerim benim bugünkü gün (içimde) çok korkum...)

bäliñlägüm kälir **inçä** bolmazun kaltı (AP 608/19)

bo arıg sāmāk içiñdä kaçır yavlak käyiklär

(...endişem geliyor (doğuyor). **Öyle** olmasın ki bu orman içinde vahşi, yabani hayvanlar...)

bar bolup biz yokağguluk ämgängülük

bolmalım tep ikinñisi tegin **inçä** (AP 608/22)

(...var olup biz yok olacak(lardan) ve eziyet çekecek(lerden) olmayalım diye”... ikinci prens **şöyle**...)

üçünçi mahasatve tegin iki

eçiläriñä ötrü **inçä** tep öñündi (AP 609/6)

(...üçüncü prens, Mahāsattva iki ağabeyine sonra **şöyle** diyerek arz etti...)

anı uluğı mahabale tegin körüp **inçä** (AP 610/1)

tep teçi ay erinç tişi bars änükläğäli

(...Onu (kardeşlerin) büyüğü Mahābalā prens görüp **şöyle** diye dedi: “Ey zavallı dişi pars, yavrulayalı...)

bo bars nāgü yeyür uzaţıkı aşı nāgü

ol tep ayıtdı eçisi tegin **inçä** (AP 610/12)

(...bu pars ne yer? Her zamanki yiyeceğı nedir?” diye sordu. Ağabeyi prens **şöyle**...)

inçä tep teçi bo montag osuglug (AP 610/21)

törümiş küçsirämiş alaŋurmuş aç

(...**şöyle** diye dedi: “Bu böylesine yaratılışlı güçsüzleşmiş, zayıflamış, aç...)

tegin **inçä** tep teçi ay eçilärim (AP 611/11)

a biz kamağun amtı isig özümüzkä

(...prens **şöyle** diye dedi: “Ey ağabeylerim! Ey! biz hepimiz şimdi sıcak canımıza...)

ötrü kântü köñülintä **inçä** tep (AP 611/21)

sakındı kaltı bo mäniñ ät’özüm yüz

(...sonra kendi gönlünde **şöyle** diye düşündü: “Kaldı ki bu benim vücudum yüz...)

koğup öñi yorıp bardılar ötrü ol

üçün mahasatve bodisatav yorıy **inçä** (AP 612/19)

(...(bakmayı) bırakıp başka tarafa yürüyüp gittiler. Sonra o zaman Mahāsattva Bodhisattva yürürken **şöyle**...)

anın **inçä** bilmiş kărgäk ät’öz ärsär(AP 613/13)

bäksiz mänüsüz tetir özkä yanţuru

(...onun için **öyle** bilmiş olmalı. Vücut ise dayanıksız ve fanidir. Kendine karşı...)

tep sakındı yänä ok **inçä** (AP 613/23)

tep sakındı apam birök bo ät’özümün

(...diye düşündü. Yine **şöyle** diye düşündü. Eğer (şimdi) bu vücudumu...)

butıkı üzä asıp **inçä** tep bäk katıg (AP 615/19)

sav sözläti män amtı tolپ sansartakı

(...budağı üzerine asıp **şöyle** diyerek çok sert söz söyledi. Ben şimdi bütün dünyadaki...)

kämişdi kaçan yerkä tägdüktä

bodisatav yänä **inçä** tep sakındı inçip (AP 616/16)

(...attı. Yere düştüğü zaman Bodisattva yine **şöyle** diye düşündü: “Ancak...)

inçä kaltı uluğ yeel kälip köl suvın (AP 617/3)

tokıp yaymış täg yokaru kuğı yayıldı

(...**öyle** ki büyük (bir) rüzgarın gelip göl suyunu çarpıp dalgalandırdığı, salladığı gibi yukarı aşağı dağıldı...)

muñađınçıg çatıklıg işinä eyin

ögirip ögä alkayu **inçä** tep (AP 617/16)

(...olağanüstü (doğum) efsanesi işine sevinip övünerek **şöyle** diye...)

yer täprämişin körüp inisiñä

inçä tep teçi yağız yer bütürü täpräyür (AP 618/16)

(...yerin sarsıldığını görüp kardeşine **şöyle** diye dedi: “ Kara toprak bütünüyle titriyor.)

tep teçi bo savıg äşidip kiçigi inisi

inçä tep teçi äşidtim mahasatvenıñ (AP 618/23)

(...diye söyledi. Bu sözü duyunca küçük kardeşi **şöyle** diye dedi: “ Duydum Mahāsattva’nın...)

sıgıadılar ulıyu sıgıayı **inçä** tep (AP 619/21)

teđilär körklä kövşäk tokılıg inimiz

(...ağladılar, ağlaya sızlaya **şöyle** diye dediler: “Güzel, nazik, hürmetli kardeşimiz...)

inçä tep teđi năgü ärki amtı (AP 621/3)
tıtağı yağız yer monçulayu täpräyür ügüzlär

(...**şöyle** diye dedi: “ Nedir acaba şimdi (bu rüyamın) sebebi? Kara toprak bu denli sarsılıyor, ırmaklar...)

hatunka **inçä** tep ötündi hatun (AP 621/23)
uka yarlıkadı mu ärki taşın

(...hatuna **şöyle** diye arz etti: “Kraliçe(m) anladılar mı acaba? diye buyurdu, dışarıda...)

äşidip ürkä bälirläyü açığı üzä
tıkılıp agılayu **inçä** tep sözläti (AP 622/13)

(...işitince ürkerek korkarak acıya boğulup ağlayarak **şöyle** diye söyledi...)

ärki mü män tep yaşın yodunu hatunun
ütläyü **inçä** tep teçi tözünüm (AP 622/17)

(...mi ben acaba?” deyip gözyaşını silip hatununu teselli ederek **şöyle** diye dedi: “(Ey) azizim...)

tınıp **inçä** tep teçi muñ ay muñ (AP 623/9)
ay yitürmiş män isig sävăr amrak

(...nefes alıp, **şöyle** diye dedi: “Ey keder ey keder!/ Eyvah! Kaybetmişim ben sıcak, sevimli, sevgili...)

ägirtip sıñıläyü **inçä** tep teçi (AP 623/19)
üç ögüklärüm birgärü tapıgçıları

(...kuşatılıp, inleyerek **şöyle** diye dedi: “Üç yavrum birlikte hizmetçileri...)

körüp elig bağ hatunı birlä aşukup
inçä tep ayıtdı tärkin sözlän (AP 624/14)

(...görünce hükümdar ve hatunu ile aceleyle **şöyle** diye sordu: “Çabuk söyleyin...)

tınsırap **inçä** kaltı uluğ ı ıgaç küçlüg (AP 625/13)

katıg yeelkä tokıtılıp kamılmış tæg

(...kendinden geçip **şöyle** sanki büyük (bir) ağac(ın) güçlü sert bir yel/rüzgar ile vurularak devrilmesi gibi...)

ötrü eliglärin örü kötürüp ulıyu

sıgıayı **inçä** tep takşurdılar (AP 626/2)

(...sonra ellerini yukarı kaldırıp ağlayarak sızlayarak **şöyle** diye ağıt yaktılar...)

tæg yertä agınayu **inçä** tep (AP 626/13)

yıgıladı kim ärti ärki bıçtaçı ögükkiyäm

(...gibi yerde debelenerek **şöyle** diye ağladı. Kim idi acaba kesen sevgili yavrucuğumun...)

anant a sizlär **inçä** bilirlär (AP 627/22)

(... Ey Ananda! Sizler **öyle** biliniz!)

[-31-]

İnçip: T. zf. Ancak, böylelikle, bununla birlikte, fakat, yine de, sadece.

adırlımlık busuşum ymä yok **inçip** (AP 609/9)

ät'özümtä tolu ögrünç sävinç tugar

(...ayrılmanın sıkıntısı da yok. **Sadece** vücudumda tamamıyla neşe ve sevinç doğuyor.)

inçip isig öztä ärtmäz tep teçi (AP 611/9)

bo savnıñ basa soñınta mahasatve

(...**ancak** canını (bağışlamayı zorlukta) geçemez” diye dedi. Bu sözün üzerine sonradan Mahāsattva...)

biz **inçip** yänä adınaguka asıg (AP 611/14)

tusu kılğalı bilgä biliglig yaruk közümüz

(...**Ancak** yine başkasına fayda yarar kılacak, hikmetli ve aydınlık gözümüz...)

turgurup erinçkädilär tsuyurkadılar
inçip olarnıñ arasında aglañı ıakı (AP 612/13)

(...besleyerek, merhamet ettiler, (ona) acıdılar. **Fakat** onların arasında özellikle de (en çok)...))

inçip inandım aş içgü ton kädim oron (AP 613/3)
töşäk at yaña kanlı kölük ärdini

(...**böylece** inandım; yiyecek, içecek, giyim kuşam, yer, döşek, at, fil, yük hayvanı, mücevher...))

kämişdi kaçan yerkä tägdüktä
bodisatav yänä inçä tep sakındı **inçip** (AP 616/16)

(...attı. Yere düştüğü zaman Bodisattva yine şöyle diye düşündü: “**Ancak**...))

[-6-]

İni: T. is. Küçük erkek kardeş.

İni+lär+i(-I): T. is. Küçük erkek kardeşleri.
tägdüktä ötrü **iniläri** mahasatve teginniñ (AP 619/11)
tonı kamış butıkı üzä asgın

(...vardıktan sonra küçük **kardeşleri** Mahāsattva prensin elbisesi(nin) kamış budağı üzerinde asılı...))

[-1-]

İni+lär+im(-II): T. is. Kardeşlerim.
inçä tep teçi ay **inilärim** (AP 608/17)
mäniñ bökünki kün ärtiñü korkgum

(...şöyle diye dedi: “ Ey **kardeşlerim** benim bugünkü gün (içimde) çok korkum...))

[-1-]

İni+lär+i+ŋä(-III-): T. is. Kardeşlerine, kardeşine.

tingalı olurdılar tıngalı olurmışta

’äŋ uluğı tegin iki **iniläriŋä** (AP 608/16)

(...dinlenmek için oturdular. Dinlenmek için oturduklarında en büyük prens, iki küçük **kardeşine...**)

[-1-]

İni+m(-IV-): T. is. Küçük erkek kardeşim.

yänä orŋon inisiŋä ay

inim alp tiŋgölük tavar alp iş näŋ (AP 611/8)

(...yine ortanca kardeşine “Ey **kardeşim**, malı da işi de feda etmek zordur...”)

[-1-]

İni+miz(-V-): T. is. Küçük erkek kardeşimiz.

sıŋtadılar ulıyu sıŋtayı inçä tep

teđilär körklä kövşäk tokılıŋ **inimiz** (AP 619/22)7

(...ağladılar, ağlaya sızlaya şöyle diye dediler: “Güzel, nazik, hürmetli **kardeşimiz...**)

[-1-]

İni+miz+niŋ(-VI-): T. is. Küçük erkek kardeşimizin.

inimizniŋ ät’özin tiŋmäk bälğüsi (AP 618/21)

tep teçi bo savıŋ äşidip kiçigi inisi

(...**kardeşimizin** vücudunu feda etmesinin belirtisi diye söyledi. Bu sözü duyunca küçük kardeşi...)

[-1-]

İni+m+kä(-VII-): T. is. Küçük erkek kardeşime.

inimkä ät’özin tiŋti ärki mü tep (AP 619/5)

ol üçün ol iki tegiŋlär monçulayu

(...**kardeşime** acaba (kardeşim) vücudunu feda eder mi ki diye. O zaman o iki prens böylece...)

[-1-]

İni+si(-VIII-): T. is. Küçük erkek kardeşi.

inimizniñ at'özin tiñmäk bälğüsi

tep teçi bo savıg aşıdıp kiçigi **inisi** (AP 618/22)

(...kardeşimizin vücudunu feda etmesinin belirtisi diye söyledi. Bu sözü duyunca küçük **kardeşi**...)

[-1-]

İni+si+ñä(-IX-): T. is. Küçük erkek kardeşine.

yänä orthon **inisiñä** ay (AP 611/7)

inim alp tiñgölük tavar alp iş nän

(...yine ortanca **kardeşine** “Ey kardeşim, malı da işi de feda etmek zordur...)

yer täprämişin körüp **inisiñä** (AP 618/15)

inçä tep teçi yağız yer bütürü täpräyür

(...yerin sarsıldığını görüp **kardeşine** şöyle diye dedi: “ Kara toprak bütünüyle titriyor.)

[-2-]

İrbiş: *irbiş* < *Moğ. irbiz* is. pars, panter.

İrbiş+niñ(-I-) *irbiş* < *Moğ. İrbiz* is. parsın, panterin.

tep kikiñç berti barsniñ **irbişniñ** (AP 610/13)

manuniñ arslanniñ böriniñ

(...diye cevap verdi: “Kaplanın, **parsın**, vaşağın, aslanın, kurdun...)

[-1-]

İsig: T. sf. Sevgili, sevimli, sıcak.

tınıp inçä tep teçi muñ ay muñ
ay yitürmiş män **isig** sävâr amrak (AP 623/10)

(...nefes alıp, şöyle diye dedi: “Ey keder ey keder!/ Eyvah! Kaybetmişim ben **sıcak**,
sevimli, sevgili...)

[-1-]

İsig(-I-): T. sf. Sıcak.
tilküniñ aşı ärsär yalañuz yintäm
isig ät kan ärür montada (AP 610/16)

(...tilkinin yiyeceği ise yalnızca, sadece **sıcak** et (ve) kandır. Bundan...)

közintä **isig** yaşı tökülü busuşlug(AP 624/9)
kağgulugın yığlayu ağızı kurup

(...gözünden **sıcak** yaş dökerek kederli kaygılı (bir şekilde) ağlayarak ağızı kuruyup...)

üzä köküzin tokıyu kaltı balık
suvıntın adırılıp **isig** kumta agınamış (AP 626/12)

(...ile göğsüne vurarak sanki balık(ın) suyundan ayrılıp **sıcak** kumda debelenmesi...)

[-3-]

İsig öz+(-II-): T. İk. Hayat, can.
isig özin ulagalı udaçı tep (AP 611/5)
teçi uluğı tegin bo savıg aşidip

(...**hayatını** devam ettirecek?’’ diye dedi. Büyük prens bu sözü duyunca...)

inçip **isig öztä** ärtmâz tep teçi (AP 611/9)
bo savnıñ basa soñınta mahasatve

(...ancak **canını** (bağışlamayı zorlukta) geçemez’’ diye dedi. Bu sözün üzerine sonradan
Mahāsattva...)

tegin inçä tep teđi ay ečilärim
a biz kamağun amtı **isig özümüzkä** (AP 611/12)

(...prens şöyle diye dedi: “Ey ağabeylerim! Ey! Biz hepimiz şimdi **sıcak canımıza**, kendimize...)

tep sakındı çak amtı maña ugrayu

ätözümün **isig özümin** titgülük (AP 612/21)

(...diye düşündü: “işte şimdi bana tam (da) vücudumu, **sıcak canımı** (hayatımı) feda edecek...)

[-4-]

İştä-: T. f. Aramak, istemek.

İştä+gäli(-I-): T. zf. Aramak için.

taşgaru ünüp öñi öñi yadılıp

oron oron sayu tilägäli **istägäli** (AP 622/23)

(...dışarıya çıkıp, ayrı ayrı yerlere yayılıp/dağılıp her tarafa her biri (prensleri) **aramak için**...)

[-1-]

İştä-lim(-II-): T. f. Arayalım.

tep kaçan bartı yorınlar kanda ol

istälim tep teşdilär ançagınça anası (AP 620/15)

(...deyip “Nereye gitti? Yürüyün nerede o **arayalım**” diye konuştular. O sırada annesi...)

[-1-]

İş: T. is. İş, görev.

yänä orthon inisiñä ay

inim alp titgülük tavar alp **iş** näj (AP 611/8)

(...yine ortanca kardeşine “Ey kardeşim, malı da **iş(i)** de feda etmek zordur...)

[-1-]

İş+i+n(-I-): T. is. İşini.

ilincü māñi **işin** ärtürdükta ötrü (AP 608/9)

ol üç tegiṭlār hua çäçäk tüş

(...eğlence, mutluluk **işini** bitirdikte(n) sonra o üç prens çiçek, meyve (ve)...)

[-1-]

İş+i+ṇä(-II-): T. is. İşine.

muṇaḍıncıg çatıklıg **işinä** eyin (AP 617/15)

ögirip ögä alkayu inçä tep

(...olağanüstü (doğum) efsanesi **işine** sevinip övünerek şöyle diye...)

[-1-]

İş+lär+in(-III-): T. is. İşlerini.

buryuk ötrü bodisatav tegin ät'özin

buşı berip näṭäg kılmuş **işlärin** eyin (AP 624/22)

(...kumandan sonra Bodisattva prens(in) vücudunu sadaka (olarak) verip neler yaptığını, **işlerini**...)

[-1-]

İş Küḍök: T. ik. İş güç.

bo ät'özimin yonlap muṇaḍıncıg uluḡ

iş küḍök kılayın sansarlıg taloy ügüz (AP 613/20)

(...bu vücudumu huzura kavuşturup olağanüstü büyük (bir) **iş güç** kılayım. Samsāra okyanus ırmağı...)

[-1-]

İşlät-: T. f. Kullanmak, işletmek.

İşlät-gülük(-I-): T. sf. Kullanışlı.

täg käreğäklig **işlätgülük** yonlaguluk (AP 612/4)

oron tapıp bo montag yıdıg käreğäksiz ätözümün

(...gibi gerekli **kullanışlı** (bir) yer bulup, bu böyle kötü kokan gereksiz bedenimin...)

[-1-]

İy-: T. f. Tabi kılmak, takip etmek.

İy-miş(-I-): T. f. Basmış, (kendine) tabi kılmış.

iymiş basmış üküşkâ ayatmış ağırlatmış (AP 607/15)

ürüg uzatı köni nomça

(...**basmış**, (kendine) tabii kılmış, çoğuna (kendini) saydırtmış. Daima, doğru kanunlara göre...)

[-1-]

Kabşa-: T. f. Sallanmak, deprenmek, yerinden oynamak.

Kabşa-dı(-I-): T. f. Sallandı.

ötrü ol üdün bo ağır uluğ yağız

yer altı törlüğün täprädi **kabşadı** (AP 617/2)

(...sonra o vakit bu ağır (ve) yüce kara toprak altı türlü titredi, **sallandı**.)

[-1-]

Kaçan: T. zf. Ne zaman, ne zaman ki, işte o zaman, zaman, nereye.

oğlanı birlä taştın tagta arıgta

ilinçükä bartı **kaçan** ança tägip (AP 608/8)

(...oğlu ile dışarıda, dağda, ormanda eğlenceye gitti. **Ne zaman** (ki) oraya ulaşıp...)

kämişdi **kaçan** yerkä tägdüktä (AP 616/15)

bodisatav yänä inçä tep sakındı inçip

(...attı. Yere düştüğü **zaman** Bodisattva yine şöyle diye düşündü: “Ancak...)

ündürüp akuru akuru barska yakın bardı

kaçan bars öskintä tägdüktä (AP 616/23)

(...çıkartıp yavaş yavaş parsa yakın vardı/yaklaştı. **O zaman** pars(ın) yanına vardıktan...)

tep teçi ol üdün ol aç bars

kaçan bodisatavniñ ömgänintin (AP 618/10)

(...diye söylediler. **O zaman** o aç pars Bodisattva'nın şah damarından...)

yanıturu yanıp yığlaşu bayakı ol barş

yatur oronka bartılar **kaçan** anđa (AP 619/10)

(...yine geri dönüp ağlaşarak biraz önceki o pars(ın) yattığı yere vardılar. **O zaman** oraya...)

tep **kaçan** bartı yorınlar kanda ol (AP 620/14)

iştälim tep teşdilär ançagınça anası

(...deyip “**Nereye** gitti? Yürüyün nerede o arayalım” diye konuştular. O sırada annesi...)

bartılar **kaçan** bodisatavniñ (AP 625/7)

ät'özin buşı bermiş yer oronka

(...vardılar. **O zaman** Bodisattva'nın vücudunu sadaka (olarak) verdiği yere...)

udug kıltılar **kaçan** tapıg udug kılğuluk (AP 627/19)

törösın ärtödürdükta ötrü astup

(...uğurladılar. Ne **zaman** (ki) saygı (ve) uğurlama yapılacak (uğurlama) törenini tamamladıktan/ geçirdikten sonra sandık(stupa)...)

[-8-]

Kağag: T. is. Günah, suç, kötülük, kusur.

Kağag+lar+ıg(-I): T. is. Kabahatleri, kusurları.

tişär män ötrü ülgüsüz sansız mün

kağaglarıg kartıg bāzig yiriñig (AP 614/3)

(...feda edersem sonra hesapsız sayısız kusur (ve) **kabahatleri**, çıbanı, irini...)

[-1-]

Kadaş: T. is. Akraba, kardeş.

ärdiñ küvâz a ögkâ kañka
sävitmiş ärdiñ **kadaş** a näçökin yänä (AP 620/1)

(...idin. Ey sevimli! Anne babaya (kendini) sevdirmiş idin ey **kardeş**(imiz)! Neden yine...)

[-1-]

Kağgu: T. is. Keder, kaygı.

monı täğ busuş **kağgu** ämgäkkä (AP 626/21)
katıg važır ärmâz mü kim mäniñ

(...bunun gibi keder, **kaygı** (ve) eziyete, katı elmas değil mi? Ki benim...)

[-1-]

Kağgu+ka(-I-): T. is. Kaygıya, kaygıyla, kedere.

bo savıg âşidip okın ursukmış kişi
täğ busuş **kağguka** köñüli köküzi (AP 623/18)

(...bu sözü işitip okla vurulmuş (bir) kişi gibi acı (ve) **kaygıyla** gönlü göğsü...)

[-1-]

Kağgu+lug+ın(-II-): T. is. Kederli, kaygılı.

közintä isig yaşı tökülü busuşlug
kağgulugın yığlayu ağızı kurup (AP 624/10)

(...gözünden sıcak yaş dökerek kederli **kaygılı** (bir şekilde) ağlayarak ağızı kuruyup...)

[-1-]

Kağgu+ta(-III-): T. is. Kaygıda.

teçi ol üçün hatun bo savıg âşidip
uluğ busuşta **kağguta** turup açığı (AP 622/5)

(...söyledi. O zaman hatun bu sözü duyup büyük kederde (ve) **kaygıda**, acıya kapılıp...)

[-1-]

Kadır Yavlak: T. ik. Vahşi, sert, kötü.

bo arıg sāmāk içindä **kadır** yavlak kâyıklär (AP 608/20)

bar bolup biz yokadguluk ämgängülük

(...bu orman içinde **vahşi**, yabani hayvanlar var olup biz yok olacak(lardan) ve eziyet çekecek(lerden)...)

[-1-]

Kal-: T. f. Kalmak, arta kalmak.

Kal-ı(-I-): T. zf. Kalıp.

kiçiği sāvār amrak oğulum yalañuz **kalıp** (AP 624/1)

kälmäsär bolmış bolgay oğgurak adırılğuluk

(...küçüğü sevimli, sevgili oğlum yalnız **kalıp** gelmezse olmuş olacaktır muhakkak ayrılık...)

[-1-]

Kal-mış(-II-): T. sf. Kalmış, kalan.

ät'özin öñi saçılıp yañur

ay **kalmış** süñök yer sayu içgıñmış (AP 626/16)

(...vücudunu? Her yere saçılıp yatıyor ey **kalan** kemikleri her yerde kaybetmişim...)

tızıglıgıñ kamağ bağlär birlä yumğı

bodisatvñıñ **kalmış** süñöklüg (AP 627/16)

(...ziynetlerini bütün beyler (ile) birlikte hepsi Bodisattva'nın **kalan** kemiklerini...)

[-2-]

Kal-tı(-III-): T. f. Kaldı.

yalgayu ätin barça yep koğdı

yalañuz kurug süñökleri ök turu **kaltı**(AP 618/13)

(...yalayıp etinin hepsini yiyip (koydu) bitirdi. yalnız kuru kemikleri arta **kaldı**.)

[-1-]

Kal-tı-lar(-IV-): T. f. Kaldılar

öñünüp ayıñıp **kaltılar** anda (AP 608/12)

monda ınaru bärü yorıyu bir uluğ kamışlıg

(...(izin için) arz edip, sorup (orada) **kaldılar**. Orada burada, öteye beriye yürüyerek bir büyük kamışlı...)

[-1-]

Ƙalıƙ: T. is. Gökyüzü, kule.

Ƙalıƙ+ta(-I-): T. is. Evin üst katı, kule, teras, gök.

hatun balıkta ediz **Ƙalıƙta** yatıp (AP 620/16)

udıyur ärkän ärtiñü yavız tül

(...hatun şehirde yüksek (bir) **kulede** yatıp uyuyor iken son derece kötü (bir) rüya...)

[-1-]

Kalısız: T. sf. Bütün, hepsi, her taraf.

üğüzlär taglar birlä

kalısız buluñ yıñak kararıp öläz boltı (AP 618/18)

(...ırmaklar, dağlar ile tümünden, **her taraf** kararıp soluk oldu.)

[-1-]

Kaltı: T. edat. Tıpkı, aynı, sanki, ki, kaldı ki.

bäliñlägüm kälir inçä bolmazun **kaltı** (AP 608/19)

bo arıg sāmāk içindä kaçır yavlak käyiklär

(...endişem geliyor (doğuyor). Öyle olmasın **ki** bu orman içinde vahşi, yabani hayvanlar...)

ötrü kântü köñülintä inçä tep
sakındı **kaltı** bo mäniñ ät'özüm yüz (AP 611/22)

(...sonra kendi gönlünde şöyle diye düşündü: “**Kaldı ki** bu benim vücudum yüz...)

artatmagalı idi umadım näçä käd
uzanıp igiğdim ärsär ymä **kaltı** yavlak (AP 613/10)

(...çürümesini asla engelleyemedim. Ne kadar çok uğraşıp (vücudumu) beslediysem de **tıpkı** kötü (bir) düşman...)

inçä **kaltı** uluğ yeel kälip köl suvın (AP 617/3)
tokıp yaymış tæg yokaru kuğı yayıldı

(...öyle **ki** büyük (bir) rüzgarın gelip göl suyunu çarpıp dalgalandırdığı, salladığı gibi yukarı aşağı dağıldı...)

tınsırıp inçä **kaltı** uluğ ı ıgaç küçlüg (AP 625/13)
katıg yeelkä tokıtılıp kamılmış tæg

(...kendinden geçip şöyle **sanki** büyük (bir) ağac(ın) güçlü sert bir yel/rüzgar ile vurularak devrilmesi gibi...)

üzä köküzin tokıyu **kaltı** balık (AP 626/11)
suvıntın adırılıp isig kumta agınamış

(...ile göğsüne vurarak **sanki** balık(ın) suyundan ayrılıp sıcak kumda debelenmesi...)

[-6-]

Kamağ: T. sf. Bütün, tamamı, hepsi.

töröçä başladaçı imäriğmä **kamağ** (AP 607/17)
bodunun karasın asmış üklitmiş koptın

(...törelere göre, önderlik eden, etrafına toplanan **bütün** halkını, çoğaltmış, her taraftan...)

käräkü tæg baksız yarpsız
kamağ kurtların koñuzların (AP 614/9)

(...kabarcık gibi gevşek (ve) dayanıksız **bütün** kurtların (ve) böceklerin...)

alku burhanlar üzä ögitmiş ıdok
nomlug ät'özüg tanuklaguluk **kamağ** beş (AP 615/2)

(...Bütün Buddhalar tarafından övülmüş, kutsal kanunlu vücudu tanıklayacak. **Bütün** beş...)

kim **kamağ** bilgälärkä sävgülük taplaguluk (AP 616/5)
üç uguş yertinçüdäki ämgäklig taloytakı

(...Çünkü (bu) **bütün** bilgilerce sevilecek onaylanacak (bir şeydir). Üç alemdeki, eziyetli okyanustaki ...)

tizigligin **kamağ** bağlar birlä yumğı (AP 627/15)
bodisatvnıñ kalmış süñöklüg

(...ziynetlerini **bütün** beyler (ile) birlikte hepsi Bodisattva'nın kalan kemiklerini...)

[-5-]

Kamağ+ta(-I-): T. sf. Hepsi, hepsinden.
birlä kamağun yumğı bartılar arıgka
ilinçü mänji kılğalı **kamağta** (AP 623/22)

(...ile beraber, hepsi birlikte ormana gittiler eğlenmek, neşelenmek için; **hepsinden**...)

[-1-]

Kamağun: T. sf. Bütün, hep, toplam, hep birlikte, hepimiz.

tegin inçä tep teçi ay eçilärim
a biz **kamağun** amtı isig özümüzkä (AP 611/12)

(...prens şöyle diye dedi: “Ey ağabeylerim! Ey! Biz **hepimiz** şimdi sıcak canımıza, kendimize...)

a sän näñ buşma buşrulma män amtı
kamağun ünüp amrak ögüklärimin (AP 622/19)

(...sen hiç üzülme, kaygılanma ben şimdi **hepsini** çağırıp sevgili yavrularımı...)

birlä **kamağun** yumğı bartılar arıgka (AP 623/21)

ilinçü mäni kılğalı kamağta

(...ile beraber, **hepsi** birlikte ormana gittiler eğlenmek, neşelenmek için; hepsinden...)

[-3-]

Kamıl-: T. f. Yere düşmek, yere serilmek, bayılmak.

Kamıl-dı-lar(-I-): T. f. Serildiler, bayıldılar.

ök at'özlärin ol süñök üzä kemişip

ögsiräp tınsırıp **kamıldılar** näçätä (AP 619/18)

(...vücutlarını o kemik üzerine atıp kendilerinden geçip yere **serildiler/yığıldılar**. Bir süre/ ne kadar (zaman)...)

tüşdilär **kamıldılar** öglärin köñüllärin (AP 625/15)

ıçgınıp nä kılınmışın

(...(yere) düştüler, **yığıldılar**. Akıllarını, gönüllerini kaybedip ne yapacaklarını...)

[-2-]

Kamıl-mış(-II-): T. sf. Devrilmesi, serilmesi.

tınsırıp inçä kaltı uluğ ı ıgaç küçlüg

katıg yeelkä tokıtılıp **kamılmış** tæg (AP 625/14)

(...kendinden geçip şöyle sanki büyük (bir) ağac(ın) güçlü sert bir yel/rüzgar ile vurularak **devrilmesi** gibi...)

[-1-]

Kamış: T. is. Kamış, bambu.

ınaru bärü körüp bı bıçgu tiläp

bulmadı ötrü kurımış katıg **kamış** alıp (AP 616/20)

(...öteye beriye bakınarak bıçak arayıp bulamadı. Sonra kurumuş sert (bir) **kamış** alıp...)

tägip tärkin tavraı tonın suçulup **kamış** (AP 615/18)

butıkı üzä asıp inçä tep bäk katıg

(...varıp / ulaşıp, hemen çabucak giysisini çıkarıp **kamış** budağı üzerine asıp şöyle diyerek çok sert...)

tägdüktä ötrü iniläri mahasatve teginniñ

tonı **kamış** butıkı üzä asgın (AP 619/12)

(...vardıktan sonra küçük kardeşleri Mahāsattva prensin elbisesi(nin) **kamış** budağı üzerinde asılı...)

[-3-]

Kamış+lıg(-I): T. is. Kamışlık, kamışlı, bambu ormanı.

monda ınaru bärü yorıyu bir uluğ **kamışlıg** (AP 608/13-14)

bärk arıgka kirip ötrü anda

(...burada, öteye beriye yürüyerek bir büyük **kamışlı** sık ormana girip sonra orada...)

yügrük atların koşuglug kañlıta

olurup ol **kamışlıg** arıgka tavrağ (AP 625/6)

(...dörtal koşan atların koşulduğı arabaya oturup/ binip o **kamışlı** ormana hızlıca...)

[-2-]

Kan: T. is.Vücuttaki kırmızı renkli sıvı, kan.

tilküniñ aşı ärsär yalañuz yintäm

isig ät **kan** ärür montada (AP 610/16)

(...tilkinin yiyeceğı ise yalnızca, sadece sıcak et (ve) **kandır**. Bundan...)

anı üzä ömgän tamırın sançıp **kan**(AP 616/21)

ündürüp akuru akuru barska yakın bardı

(...onu şah damarına batırıp **kan** çıkartıp yavaş yavaş parsa yakın vardı/yaklaştı.)

kan akmışın körti ötrü ol kanıg (AP 618/11)

yalgayu ätin barça yep koğdı

(...**kan** aktığını gördü sonra o kanı yalayıp etinin hepsini yiyip (koydu) bitirdi.)

[-3-]

Kan+ı(-I-): T. is. (Onun) kanı.

turup tururin sını süñöki saçı birlä arkuru

turkuru yatmışın akmış **kanı** tuprakta (AP 619/14)

(...durduğunu vücudu (ve) kemiği, saçlarıyla birlikte öteye beriye (saçılmış) yattığını, akan **kanı(nın)** toprakta...)

[-1-]

Kan+ıg(-II-): T. is. (Onun) kanı.

kanıg igig agrıgıg korkınçıg ayınçıg (AP 614/4)

barçanı tiñmiş ıdalamış bolur

(...(ve) kabahatleri, çibanı, irini, **kanı**, hastalığı, ağrıyı, korkuyu hepsini terk etmiş, göndermiş olur- ...)

kan akmışın körti ötrü ol **kanıg** (AP 618/11)

yalgayu ätin barça yep koğdı

(...kan aktığını gördü sonra o **kanı** yalayıp etinin hepsini yiyip (koydu) bitirdi...)

[-2-]

Kan+nıg(-III-): T. is. Kanın.

terkini **kannıg** yiriñniñ ornagı (AP 614/10)

sinirin tamırın yörgälmiş süñöklär

(...yığıldığı **kanın**, irinin yeri sinirini damarın çevrelediği kemiklerin...)

[-1-]

Kan+lg(-IV-): T. sf. Kanlı.

bärü bo yıdıg sarsıg **kanlg** yiriñlig (AP 613/1)

sävgüsüz taplagusuz yarsınçıg ät'özkä

(...beri bu kötü kokan, **kanlı**, irinli, sevimsiz, istenmeyen, iğrenç vücuduma...)

[-1-]

Kandur-: T. f. (Dileğini) yerine getirmek, ulaştırmak, tatmin etmek.

Kandur-ma-gay(-I-): T. f. Durduramayacak.

ötrü ürküp bälirläp tıdıg ada kılıp

küsämiş küşüşümin **kandurmagay** tep (AP 615/12)

(...sonra ürküp korkup engel olup istediğim arzumu **durduramayacak**(lar) diye...)

[-1-]

Kanta: T. zf. Nerede? Soru zarfı.

mahasatve **kanta** ärmiş tep ayıtu (AP 624/7)

yarlıkadı ol buryukı bo yarlıgıg äşidip

(...Mahāsattva **nerede** imiş?’’ diye sorarak buyurdu. O kumandanı bu buyruğu işitince...)

buryuk a kiçigi oğlum **kanta** ärmiş (AP 624/15)

ät'özüm busurkanur buşrulur ootka

(...ey kumandan! Küçük oğlum **nerede**ymiş? Vücudum sıkılıyor, daralıyor. Ateşte...)

[-2-]

Kanda(-I-): T. zf. Nerede? Soru zarfı.

tep kaçan bartı yorınlar **kanda** ol (AP 620/14)

iştälim tep teşdilär ançağınça anası

(...deyip “Nereye gitti? Yürüyün **nerede** o arayalım’’ diye konuştular. O sırada annesi...)

[-1-]

Kaḡ: T. is. Baba.

Kaḡ+ımız(-I-): T. is. Babamız.

barmadın ögümüz **kaḡımız** biziḡä (AP 620/4)

uṭru körüp ayıtsar biz ikäḡü näḡü

(...varmadın/gitmedin. Annemiz **babamız** bizi karşılarında görüp sorsalar biz ikimiz ne...)

[-1-]

Kaḡ+ka(-II-): T. is. Babaya.

ärdiḡ küvüz a öḡkä **kaḡka** (AP 619/23)

sävitmiş ärdiḡ kadaş a näçökin yänä

(...Ey sevimli! Anneye **babaya** (kendini) sevdirmiş idin ey kardeş(imiz)! Neden yine...)

[-1-]

Kaḡlı: T. is. Araba, kaḡanı, yük hayvanı.

inçip inandım aş içḡü ton kädım oron

töşäk at yaḡa **kaḡlı** kölük ärdini (AP 613/4)

(...böylece inandım; yiyecek, içecek, giyim kuşam, yer, döşek, at, fil, **yük hayvanı**, mücevher...)

[-1-]

Kaḡlı+ta(-I-): T. is. Arabaya.

yüḡrük atların koşuḡlug **kaḡlıta** (AP 625/5)

olurup ol kamışlıḡ arıḡka tavraḡ

(...dörtнал koşan atların koşulduḡu **arabaya** oturup/ binip o kamışlı ormana hızlıca...)

[-1-]

Kap: T. f. Birdenbire çekip almak, yakalayıp tutmak.

Kap-ı(-I): T. zf. Kapıp, yakalayıp.

kapıp eltür bolur amtı yitürdüm (AP 627/9)

'äj kiçigi sävăr amrak ögükümin

(...**kapıp** götürür olur. Şimdi yitirdim en küçüğü, sevimli, sevgili yavrumu...)

[-1-]

Kara: T. sf. Kara, siyah.

kara tuman üzä ürtüldi kök (AP 617/9)

kalıqtın täñriđäm yıd yıpar hua çäçäklär

(...**Kara** duman üstüne örtüldü. Gökyüzünden kutsal, hoş kokulu nilüfer çiçekleri...)

[-1-]

Kara+sı+n(-I): T. is. Halk, avam tabakası.

töröçä başladaçı imärigmä kamağ

bodunun **karasın** asmış üklitmiş koptın (AP 607/18)

(...törelere göre, önderlik eden, etrafına toplanan bütün **halkını**, çoğaltmış, her taraftan...)

[-1-]

Karar-: T. f. Kararmak.

Karar-dı(-I): T. f. Karardı.

yaşuksuz öñsüz öläz boldı

buluñ yıñak barça bütürü **karardı** (AP 617/8)

(...ıñıltısız, renksiz, soluk oldu. Her taraf tamamıyla büsbütün **karardı**...)

[-1-]

Karar-ıp(-II): T. zf. Kararıp.

ügüzlär taglar birlä

kalısız buluñ yıñak **kararıp** öläz boltı (AP 618/18)

(...ırmaklar, dağlar ile tümenden, her taraf **kararıp** soluk oldu...)

[-1-]

Kart: T. is. Yara, çıban.

Kart+ıg(-I-): T. is. Çıbanı.

tişsär män ötrü ülgüsüz sansız mün

kağaglarıg **kartıg** bāzig yiriñig (AP 614/3)

(...feda edersem sonra hesapsız sayısız kusur (ve) kabahatleri, **çıbanı**, irini...)

[-1-]

Kat-: T. f. Katmak, sertleşmek.

Kat-ıp(-I-): T. zf. Yapışıp.

tili tamgakı **katıp** sav sözläyü umatın (AP 624/11)

kikiñç bermädin şük turdı anı

(...dili damağına **yapışıp** söz söyleyemeden, cevap veremeden sessizce durdu. Onu...)

[-1-]

Katıg: T. sf. Sert, katı.

butıķı üzä asıp inçä tep bāk **katıg** (AP 615/19)

sav sözläti män amtı tolǵ sansartakı

(...budağı üzerine asıp şöyle diyerek çok **sert** söz söyledi. Ben şimdi bütün dünyadaki...)

ınaru bärü körüp bı bıçgu tiläp

bulmadı ötrü kurımış **katıg** kamış alıp (AP 616/20)

(...öteye beriye bakınarak bıçak arayıp bulamadı. Sonra kurumuş **sert** (bir) kamış alıp...)

tınsırıp inçä kaltı uluğ ı ıgaç küçlüg

katıg yeelkä tokıtılıp kamılmış tæg (AP 625/14)

(...kendinden geçip şöyle sanki büyük (bir) ağac(ın) güçlü **sert** bir yel/rüzgar ile vurularak devrilmesi gibi...)

monı tåg busuş kaḍgu ämgäkkä

katıḡ važir ärmäz mü kim mäniḡ (AP 626/22)

(...bunun gibi keder, kaygı (ve) eziyete, **katı** elmas değil mi? Ki benim...)

[-4-]

Kavış-: T. f. Kavuşmak.

Kavış-sar(-I-): T. f. Kavuşursam.

kavışsar ölsär mäniḡ ät'özüm ämgänmäḡäy (AP 623/15)

män arıtı tep teḍi hatun

(...**kavuşursam**, ölsem (de) benim vücudum eziyet çekmeyecek, ben hiç diye söyledi. Hatun...)

[-1-]

Kavzaṭ-: T. f. Kuşatılmak, çevrenmek, etrafı sarılmak.

Kavzaṭ-ıp(-I-): T. zf. Kuşatıp, etrafını sarıp, sarmalayıp.

änükläriḡä äḡirtip **kavzaṭıp** açmak suvsamak (AP 609/19)

üzä sıkılıp turumış yavrımıḡ sınımış

(...yavrularını(n) (etrafını) sarıp **sarmalayıp**, açlık ve susuzluktan sıkılıp, zayıflamış bitkin düşmüş...)

[-1-]

Käç-: T. f. Geçmek, (vakit) geçmek.

Käç-mäz-kän(-I-): T. zf. Geçmeden.

bartılar anıḡ arasında bo sav ıakı

käçmäzkän bir buryuk tärkin tavraṭı (AP 623/2)

(...gittiler/vardılar. Onun arasında bu söz (söylenti) daha **geçmeden** bir kumandan aceleyle...)

[-1-]

Käç-di(-I): T. f. Gecikti.

yorıp bartılar ol üdün mahasatve

teginniñ tapıgçıları teginimiz **käçdi** (AP 620/13)

(...(yere) yürüyüp gittiler/ayrıldılar. O zaman Mahāsattva prensin hizmetçileri: “ Prensimiz **gecikti**”...)

[-1-]

Käd: *Soğd.* sf. Çok, pek çok.

artatmagalı idi umadım näçä **käd** (AP 613/9)

uzanıp iğiddim ärsär ymä kaltı yavlak

(...çürümesini asla engelleyemedim. Ne kadar **çok** uğraşıp (vücudumu) beslediysem de tıpkı kötü (bir) düşman...)

[-1-]

Käl-: T. f. Gelmek.

Käl-đi(-I): T. f. Geldi.

äviṭip süt akıp **kälđi** nä anı (AP 621/15)

körüp ṭakı artokrak oyırkandı

(...şişip (süt dolup, memesinden) süt akıp **geldi**. Ve onu görünce daha çok endişelendi...)

[-1-]

Käl-mäz(-II): T. f. Gelmez.

kim mäniñ bo ät’özümün esirkägüm idi

kälmäz täk biziñä näçökin ärsär (AP 609/2)

(...ki benim bu vücudumu bağışlayacağım hiç (aklıma) **gelmez**. Sadece bizim eğer ki olursa...)

[-1-]

Käl-mä-sär(-III-): T. f. Gelmezse.

kiçigi sävâr amrak oğulum yalañuz kalıp

kälmäsär bolmış bolgay oğgurak adırılğuluk (AP 624/2)

(...küçüğü sevimli, sevgili oğlum yalnız kalıp **gelmezse** olmuş olacaktır muhakkak ayrılık...)

[-1-]

Käl-ip(-IV-): T. zf. Gelip, (acı) çekip, (acıya) boğularak.

inça kaltı uluğ yeel **kälip** köl suvın (AP 617/3)

tokıp yaymış tæg yokaru kuğı yayıldı

(...öyle ki büyük (bir) rüzgarın **gelip** göl suyunu çarpıp dalgalandırdığı, salladığı gibi yukarı aşağı dağıldı...)

sözläşü açığıları **kälip** (AP 619/7)

yerinütilär yıǵladılar ötrü tärkin

(...söyleşerek (konuşarak) acı **çekip** yerindiler, ağladılar. Sonra hızlıca...)

kälip közintä tolu yaşı birlä tärkin (AP 622/6)

elig bägkâ barıp ay uluğ elig

(...(acıya) **boğularak** gözünde dolu yaşı ile hemen hükümdara gidip/varıp: “Ey büyük hükümdar...)

kälip elig bägkâ yakın tægip ay (AP 623/3)

uluğ elig bäg busanu yarlıkamazun iki

(...**gelip** hükümdara yakın varıp / yakınına gelip: “Ey büyük hükümdar(ım) üzölmeyin (lütfeñ) iki...)

alp ada tep monçulayu siñilädi

ançagınça sapça ikinti buryukı **kälip** (AP 624/4)

(...zor (ve) tehlike” diye böylece sızlandı. O esnada sırayla ikinci kumandanı **gelip**...)

kälip ärtdürdi sentidä öñrä (AP 626/5)

ölmäkig bulayın ay künkiyäm

(...**gelip** (seni) (ele) geçirdi? Senden önce ölümü bulasaydım ey güneşim!..)

[-6-]

Käl-ir(-V-): T. f. Gelir, geliyor, (diş) düşer.

bälinlägüm **kälir** inçä bolmazun kaltı (AP 608/19)

bo arıg sāmāk içindä kaçır yavlak käyiklär

(...endişem **geliyor** (doğuyor). Öyle olmasın ki bu orman içinde vahşi, yabani hayvanlar...)

birgärü tüpürä bıçılur tüşädim azıg

tişim koñrulup tüşüp **kälir** boltı (AP 627/4)

(...birlikte dibinden kesildiğini gördüm. Azı dişim koparılıp **düşer** oldu...)

[-2-]

Käl-ti(-VI-): T. yf. Geldi.

ıdalaguluk üç kolu **soka kälti** (AP 612/22)

nä üçün tep tesär kim män ilkisizdin

(...bağışlayacak, zaman tam (da) **çıka geldi**.” Niçin diye denirse: “Çünkü ben ezelden...)

üzä bälirläp **oğunup kälti** nä oğunu (AP 621/1)

birlä ök anğa korkınçlıgın busuşlugın

(...üzerine korkup **uyanıverdi**. Ve uyanmasıyla birlikte orada öylesine korkuyla (ve) kaygıyla...)

[-2-]

Kämi: T. is. Gemi.

içindä tar **kämi** bolayın tugmak ölmäklig (AP 613/21)

tägzinçdin taşgaru tartıp üntüräyin

(...içinde sal (ve) **gemi** olayım. (Vücudumu) doğum (ve) ölüm döngüsünden dışarı çekip yükseleyim’’...)

[-1-]

Kämiş-: T. f. Bırakmak, atmak, vazgeçmek.

Kämiş-di(-I-): T. f. Attı.

ediz tagka agtınıp ät’özin kuğı

kämişdi kaçan yerkä tagdüktä (AP 616/15)

(...yüksek (bir) dağa çıkıp vücudunu aşağıya **attı**. Yere düştüğü zaman...)

[-1-]

Sığ-mış Kämiş-mış(-II-): T. ik. Fırlatılmış atılmış.

sığmış **kämişmiş** yın yar tæg (AP 612/6)

tiğip ıdalap bo erinç yarlıg aç barska

(...fırlatılmış atılmış, sümük, tükürük gibi (bir yana) fırlatıp bırakıp, bu zavallı aç parsa...)

[-1-]

Kämiş-ip(-III-): T. zf. Atıp.

ök ät’özlärin ol süñök üzä **kämişip** (AP 619/17)

ögsiräp tınsırap kamıldılar näçätä

(...vücutlarını o kemik üzerine **atıp** kendilerinden geçip yere serildiler/yığıldılar. Bir süre/ ne kadar (zaman)...)

[-1-]

Kämiş-ü(-IV-): T. zf. Atıp, Fırlatıp.

yağı törösınçä yanıturu meni **kämişü** utup (AP 613/11)

sävinçsiz utlısız kılıtı mäniñ küçümin

(... düşman töresince yine beni **fırlatıp**, yenip, gönderip, mutsuz nasipsiz kıldı benim gücümü.)

[-1-]

Känç: T. is. Genç, çocuk, oğlan.

Känç+im+in (-I-): T. is. Genceciğimi.

män **känçimin** sävär amrak atayımın(AP 626/17)

busuşka ämgäkkä basıtıp täpräñsiz

(...ben **genceciğimi**. Sevimli sevgili yavrucuğumu sıkıntıya ve kedere bastırılıp kımıldayamaz/ hareketsiz...)

[-1-]

Käntü: T. zm. Kendi.

ötrü **käntü** köñülintä inçä tep (AP 611/21)

sakındı kaltı bo mäniñ at'özüm yüz

(...sonra **kendi** gönlünde şöyle diye düşündü: “Kaldı ki bu benim vücudum yüz...)

[-1-]

Käräkü: T. sf. Köpük kabarcık.

käräkü täg baksız yarpsız(AP 614/8)

kamağ kurtların koñuzların

(...**kabarcık** gibi gevşek (ve) dayanıksız bütün kurtların (ve) böceklerin...)

[-1-]

Kärgäk: T. is. Gerek, lazım, olmalı.

anın inçä bilmiş **kärgäk** at'öz ärsär (AP 613/13)

baksız mänüsüz tetir özkä yanıturu

(...onun için öyle bilmiş **olmalı**. Vücut ise dayanıksız ve fanidir. Kendine karşı...)

[-1-]

Kärgäklig: T. sf. Gerekli.

täg **kärgäklig** işlätgülük yonlaguluk (AP 612/4)

oron tapıp bo montag yıdığ kärgäksiz ätözümün

(...gibi **gerekli** kullanışlı (bir) yer bulup, bu böyle kötü kokan gereksiz bedenimin...)

[-1-]

Kärgäksiz: T. sf. Gereksiz.

täg kärgäklig işlätgülük yonlaguluk

oron tapıp bo montag yıdığ **kärgäksiz** ätözümün (AP 612/5)

(...(gibi gerekli kullanışlı (bir) yer bulup, bu böyle kötü kokan **gereksiz** bedenimin...)

biziñä **kärgäksiz** bo ät'özümüz tirigi (AP 620/9)

tep ol iki tegitlär monçulayu

(...bize **gereği yok** (artık) bu vücudumuz(un) canlılığı(nın)/ sağlığı(nın) diye.” O iki prens böylece...)

[-2-]

Käyik: T. is. Geyik, yabani hayvan, vahşi hayvan.

Käyik+lär(-I): T. is. Geyikler, yabani hayvanlar.

bo arığ sāmāk içindä kaçır yavlak **käyiklär** (AP 608/20)

bar bolup biz yokağguluk ämgängülük

(...bu orman içinde vahşi, **yabani hayvanlar** var olup biz yok olacak(lardan) ve eziyet çekecek(lerden)...)

[-1-]

Käyirkänçig: T. zf. Acıklı, acınacak (halde), hazin, hüzünlenip.

yañın **käyirkänçig** kılını ulıyu sıgıayı talıp (AP 620/10)

yügüp ançata ken temin andıran öñi

(...böylece **hüzünlenip** feryat ederek, ağlayıp sızlayıp, bayılıp yıkılarak bir süre sonra oradan başka...)

[-1-]

Kâz: T. zf. Daha, daha da.

öz ânüklârin yegâli kılınur
montada **kâz** erinç tınlığ bolgay mu (AP 610/8)

(...kendi yavrularını yemek (zorunda) kalıyor. Bundan **daha** sefil bir canlı olur mu?)

[-1-]

Kâzig: T. is. Sıra, müddet.

Kâzig+i+n(-I): T. is. Sırasını.
kâzigin tızigin ârttürüp ol bars (AP 612/10)
üzâ öñin öñin yarlıkançuçı köñül

(...sırasını geçirip, o pars için ayrı ayrı şefkatli gönül...)

[-1-]

Kâzig+çe(-II): T. is. Sırasıyla.
buşı berip nätäğ kılmış işlârin eyin
kâzigçä tüzü tükâti ötündi (AP 624/23)

(...sadaka (olarak) verip neler yaptığını, işlerini **sırasıyla** ayrıntılı bir şekilde arz etti.)

[-1-]

Ken: T. zf. Sonra.

ken temin öglänip ötrü eliglârin (AP 619/19)
örü kötürüp uluğ ünin ulıdılar

(...sonra akılları başlarına gelip, sonra ellerini yukarı kaldırıp yüksek sesle haykırdılar...)

yağın käyirkänçig kılını ulıyu sıgıayu talıp
yügüp ançata **ken** temin andıran öñi (AP 620/11)

(...böylece hüzünlenip feryat ederek, ağlayıp sızlayıp, bayılıp yıkılarak bir süre **sonra** oradan başka...)

näçätä **ken** temin ançakaya (AP 625/21)
ögländürtilär öglänü birlä ök

(...ne kadar zaman **sonra**, kısa bir süre sonra (ancak) ayıltılar. Kendilerine geldikten/ (gelmeleri) ile...)

[-3-]

Ken+in+dä(-I-): T. zf. Sonrasında.
aṭayımın oğulum yañı bolmışta
ögrünçüm sävinçim az ärdi **kenindä** (AP 623/12)

(...yavrucuğumu; oğlum yeni doğduğunda mutluluğum sevincim az idi. **Sonrasında...**)

[-1-]

Keñürü: T. zf. Genişçe, açarak yayarak, genişletip.

tıñlañlar tep yarlıkadı ötrü tözün
anant täginälim täñrim **keñürü** (AP 607/4)

(...dinleyiniz!” diye buyurdu. Sonra aziz Ananda ulaşalım “Tanrım bize **genişletip...**)

[-1-]

Kertü: T. is. Gerçek, hakikat, doğru.

bolgay siz täggäli mänjülüg **kertü** yeg (AP 618/3)
oronka birtäm öñi üdrülgäy

(...ulaşmış olacaksınız. Ebedi, **doğru**, (en) iyi yere (makama) tamamıyla farklı ayrılacak...)

[-1-]

Ketär-: T. f. Gidermek, uzaklaştırmak.

Ketär-mä-yük(-I-): T. zf. Çıkarmadan.

elig bağ ulatı iki oğlanı birlä

ulıšu sıgtaşu **ketärmäyük** yeviglig (AP 627/14)

(...hükümdar bey ve iki oğlu birlikte ağlayıp sızlayarak **çıkarmadan** süslerini...) [-1-]

Ketär-ü (-II-): T. zf. Ayırmadan.

tägzinip közin idi andıran **keřärü** umatın (AP 612/16)

ür keç tetrü körü turup ötrü

(...dolanıp gözünü hiç ondan **ayırmadan** uzun uzun dikkatlice bakarak durduktan sonra...)

[-1-]

Kıg: T. is. Gübre, dışkı, tezek.

üzä tuțsar arıgsızlıg **kıg** yügmək (AP 613/17)

tetir anı üçün män bökünki küntä

(...nedeniyle tutulursa pislik ve **dışkı** yığınıdır. Onun için ben bugünkü günde...)

[-1-]

Kıl-: T. f. Kılmak, yapmak, etmek.

Kıl-ayın(-I-): T. f. Yapayım.

bo ät'özimin yoňlap muñađınçıg uluğ

iş küdök **kılayın** sansarlıg taloy ügüz (AP 613/20)

(...bu vücudumu huzura kavuşturup olağanüstü büyük (bir) iş güç **kılayım**. Samsāra okyanus ırmağı...)

taķı tınlıglarıg örü tartıp ozgurup enç

mänjilig **kılayın** tep teçi(AP 616/8)

(...canlıları yukarı çekip kurtarıp, mutlu mesut **kılayım** diye söyledi.)

[-2-]

Kıl-galı(-II-): T. zf. Yapmaya, yapmak için, kılacak.

tusu **kılğalı** bilgä biliglig yaruk közümüz (AP 611/15)

yok bolur ärki ymä antag birär uluğ

(...yarar **kılacak/ yapmak için**, hikmetli ve aydınlık gözümüz yok mu oluyor acaba? Yine öyle birer yüce...)

birlä kamağun yumğı bartılar arıgka

ilinçü mänji **kılğalı** kamağta (AP 623/22)

(...ile beraber, hepsi birlikte ormana gittiler eğlenmek için, neşelenmek için; hepsinden...)

[-2-]

Kıl-guluk(-III-): T. sf. Yapılacak.

udug kıtlılar kaçan tapığ udug **kılğuluk** (AP 627/19-20)

törösın ärttürdüktä ötrü astup

(...uğurladılar. Ne zaman (ki) saygı ve uğurlama **yapılacak** (uğurlama) törenini tamamladıktan/ geçirdikten sonra sandık(stupa)...)

[-1-]

Kıl-ıp(-IV-): T. zf. Kılıp, yapıp, olup.

ötrü ürküp bälınläp tıdığ ada **kılıp** (AP 615/11)

küsämiş küşüşümin kandurmagay tep

(...sonra ürküp korkup engel **olup** istediğim arzumu durduramayacaklar diye...)

[-1-]

Kıl-mağ(-V-): T. f. Yapmayın.

kılmağ mäniñ köküzümin yarılğuluk (AP 624/19)

sınguluk tep teçi ol üdün ikinti

(...**Yapmayın** benim göğsümü yarılacak kırılacak diye söyledi. O zaman ikinci...)

[-1-]

Kıl-mış(-VI-): T. sf. Yaptığını.

buryuk ötrü bodisatav tegin ät'özin

buşi berip nätäğ **kılmış** işlärin eyin (AP 624/22)

(...kumandan sonra Bodisattva prens(in) vücudunu sadaka (olarak) verip neler **yaptığını**, işlerini...)

[-1-]

Kıl-mış-ın(-VII-): T. sf. (yemek üzere) olduğunu.

aç barsıg aç ämgäkkä ägirtip

änükin yegäli **kılmışın** anın sezindim (AP 619/4)

(...aç parısı; (parsın) açlık eziyeti çekip yavrusunu yemek üzere **olduğunu** (anladım), onun için şüphelendim...)

[-1-]

Kıl-tı(-VIII-): T. f. Yaptı, kıldı.

yağı törösınçä yanțuru meni kâmişü uțup

sävinçsiz utlısız **kıltı** mäniñ küçümin (AP 613/12)

(... düşman töresince yine beni fırlatıp, yenip, gönderip, mutsuz nasipsiz **kıldı** benim gücümü.)

[-1-]

Kıl-tı-lar(-IX-): T. yf. Yaptılar, kıldılar.

udug kıltılar kaçan tapıg udug kılğuluk (AP 627/19)

törösın ärtdürdüktä ötrü astup

(...**uğurladılar**. Ne zaman (ki) saygı (ve) uğurlama yapılacak (uğurlama) törenini tamamladıktan/ geçirdikten sonra sandık(stupa)...)

[-1-]

Kıl-ur-lar(-X-): T. f. Yaparlar, sağlarlar.

ıdalap tınıglarka asıg tusu **kılurlar** tep (AP 611/19)

teđi bo monça savıg ečiläriñä sözläp

(...feda edip başka canlılara fayda yarar **sağlarlar** diye dedi.” Bu bunca sözü ağabeylerine söyledikten...)

[-1-]

Kılın-: T. f. Kılınmak, yapılmak.

Kılın-mış+ın(-I-): T. sf. Yapacağını, yapacak(ları)nı.
tüşdilär kamıldılar öglärin köjüllärin
ıçgınıp nä **kılınmışın** (AP 625/16)

(...(yere) düştüler, yıgıldılar. Akıllarını, gönüllerini kaybedip ne **yapacaklarını**...)

[-1-]

Kılın-u(-II-): T. f. Kılarak, yıkılarak.
yañın käyirkänçig **kılınu** ulıyu sıgıayı talıp (AP 620/10)
yügüp ançata ken temin andıran öñi

(...böylece hüzünlenip feryat ederek, ağlayıp sızlayıp, bayılıp **yıkılarak** bir süre sonra oradan başka...)

[-1-]

Kılın-ur(-III-): T. f. (yemek zorunda) kalır, kalıyor.
öz änüklärin yegäli **kılınur** (AP 610/7)
montada kâz erinç tınlıg bolgay mu

(...kendi yavrularını yemek (zorunda) **kalıyor**. Bundan daha sefil bir canlı olur mu?)

[-1-]

Kınıg: T. sf. Kuvvetli, sağlam, kararlı, kesin, sert.

adıra üdürä sakınıp ötrü mahasatve
tegin yiti **kınıg** tülüktä turup uluğ (AP 615/6)

(...inceden inceye düşünüp sonra Mahāsattva prens keskin, **sert** (bir) kuvvetle kalkıp yüce...)

oğulça kızça yiti **kınıg** ögrünçlüg (AP 617/21)

äsirkänçsiz ıdok köñülünüz üzä

(...oğul gibi, kız gibi keskin, **sert**, sevinçli, cömert, kutsal gönlünüz ile...)

[-2-]

Kıy: *Çin.* is. Sokak, cadde, yol.

Kıy+ça(-I-): *Çin.* is. Yoldan.

ärkän **kıyça** ärtär yolkı kişitin (AP 621/19)

teginig tiläp takı bulmaz ärmış tep

(...iken **yoldan** geçen yolcu kişiden: “Prens aranıp henüz bulunamamış” diye...)

[-1-]

Kız: T. is. Kız, kız evlat.

Kız+ça(-I-): T. zf. Kız gibi.

oğulça **kızça** yiti kınıg ögrünçlüg (AP 617/21)

äsirkänçsiz ıdok köñülünüz üzä

(...oğul gibi, **kız gibi** keskin, sert, sevinçli, cömert, kutsal gönlünüz ile...)

[-1-]

Kız+ı(-II-): T. is. Kızı.

yogurkandı ol üçün ol hatunnun

bir tapıgçı **kızı** taştın turur (AP 621/18)

(...kaygılandı o zaman o hatunun bir hizmetçi **kızı** dışarıda durur...)

[-1-]

Kıçig: T. sf. Küçük.

Kıçig+i(-I-): T. is. Küçüğü, küçük.

’äñ **kıçigi** oğlınıñ atı mahasatve (AP 608/5)

ärti bir ugurta ol elig han üç

(...en **küçük** oğlunun adı Mahāsattva idi. Zamanın birinde o hükümdar üç...)

inimizniñ ät'özin tiñmäk bälğüsü
tep teçi bo savıg äşidip **kiçigi** inisi (AP 618/22)

(...kardeşimizin vücudunu feda etmesinin belirtisi diye söyledi. Bu sözü duyunca **küçük** kardeşi...)

'äñ **kiçigi** mahasatveg içgınnıñ (AP 622/10)
ärgäy mü biz tep teçi bo savıg elig bağ

(...en **küçüğü** (oğlumuz) Mahāsattva'yı kaybetmiş olmayalım? diye dedi. Bu sözü hükümdar...)

tegiñlär su äsän täginür 'äñ
kiçigi mahasatve tegin taşkı tapıñu (AP 623/6)

(...prens sağ salim ulaşıyor/geliyor. En **küçüğü** Mahāsattva prens(le) daha karşılaşıp...)

kiçigi sävär amrak oğulum yalañuz kalıp (AP 624/1)
kälmasär bolmış bolgay oğgurak adırılğuluk

(...**küçüğü** sevimli, sevgili oğlum yalnız kalıp gelmezse olmuş olacaktır muhakkak ayrılık...)

buryuk a **kiçigi** oğlum kanta ärmiş (AP 624/15)
ät'özüm busurkanur buşrulur ootka

(...ey kumandan! **Küçük** oğlum neredeymiş? Vücudum sıkılıyor, daralıyor. Ateşte...)

kapıp eltür bolur amtı yitürdüm
'äñ **kiçigi** sävär amrak ögükümin (AP 627/10)

(...kapıp götürür olur. Şimdi yitirdim en **küçüğü**, sevimli, sevgili yavrumu...)

[-7-]

Kikinç: T. is. Yanıt, cevap.

tep **kikinç** berti barsnıñ irbişnıñ (AP 610/13)
manunıñ arslannıñ bõriniñ

(...diye **cevap** verdi: “Kaplanın, parsın, vaşağın, aslanın, kurdun...)

tili tamgakı katıp sav sözläyü umatın
kikinç bermädin şük turdı anı (AP 624/12)

(...dili damağına yapışıp söz söyleyemedi, **cevap** veremedi sessizce durdu. Onu...)

[-2-]

Kim: T. zm. Kim.

Kim(-I): T. bağ. Ki bağlacı.
kim mäniñ bo ät’özümün esirkägüm idi (AP 609/1)
kälmez tāk biziñä näçökin ärsär

(...**ki** benim bu vücudumu bağışlayacağım hiç (aklıma) gelmez. Sadece bizim eğer ki olursa...)

adın tākı öñi aş içgü yok **kim** (AP 610/17)
bo alañurmış aç barsıg tırgürgülük

(...başka da yiyecek ve içeceği yoktur **ki** bu zayıflamış aç parsı diriltecek”...)

monı täg busuş kağgu ämgäkkä
katıg važir ärmäz mü **kim** mäniñ (AP 626/22)

(...bunun gibi keder, kaygı (ve) eziyete, katı elmas değil mi? **Ki** benim...)

[-3-]

Kim(-II): T. bağ. Çünkü.
ıdalaguluk üç kolu soka kälti
nä üçün tep tesär **kim** män ilkisizdin (AP 612/23)

(...bağışlayacak, zaman tam (da) çıka geldi.” Niçin diye denirse: “**Çünkü** ben ezelden...)

kim kamağ bilgälärkä sävgülük taplaguluk (AP 616/5)

üç uguş yerçüdäki ämgäklig toloytakı

(...**Çünkü** (bu) bütün bilgilerce sevilecek onaylanacak (bir şeydir). Üç alemdeki, eziyetli okyanustaki ...)

[-2-]

Kim(-III-): T. zm. ‘‘Hangi kişi’’ anlamında soru zamiri.

sıkılıp unakaya ölgäli turur biznitä

adın **kim** bolgay moņa yaraglıg (AP 611/2)

(...sıkılıp neredeyse ölmek üzeredir. Bizden başka **kim** (var ki) olacak buna uygun, yararlı...)

täg yertä agımayu inçä tep

yığladı **kim** ärti ärki bıçtaçı ögükküyäm (AP 626/14)

(...gibi yerde debelenerek şöyle diye ağladı. **Kim** idi acaba kesen sevgili yavrucuğumun...)

boltum ärmäz mü **kim** ärti ärki (AP 626/19)

ölürdäçi ögükküyäm çak seni tägürdäçi

(...oldum değil mi? **Kim** idi acaba öldüren yavrucuğum tam da seni? Değecek...)

[-3-]

Kir-: T. f. Girmek.

Kir-ip(-I-): T. zf. Girip.

monda ınaru bärü yorıyu bir uluğ kamışlıg

bärk arıgka **kirip** ötrü anda (AP 608/14)

(...burada, öteye beriye yürüyerek bir büyük kamışlı sık ormana **girip** sonra orada...)

sav äşidti nä monı äşidü birlä ök

ürkip bälirläp ötrü orđoka **kirip** (AP 621/22)

(...söz/haber işitti. Ve hizmetçi kız bunu işitmesiyle birlikte ürküp korkup sonra saraya **girip** (hizmetçi kız)...)

mahasatve tegin kântü özi yanțuru
yänä ol arıgka **kirip** aç bars öskintä (AP 615/17)

(...Mahāsattva prens kendi başına tekrar (dönüp) yine o ormana **girip**, aç parsın önüne...)

[-3-]

Kir-mä-di(-II-): T. f. Girmedi, getirmedi.
bolup nă ärsär asıgka tusuka
kirmädi năçökin bökünki küntä monı (AP 612/3)

(...olup ne ise fayda, yarar **getirmedi** (faydası olmadı). Niçin bugünkü günde bunun...)

[-1-]

Kir-ti-lär(-III-): T. f. Girdiler.
arıg içintä ƣakı içgärü **kirtilär**
ança yorıyu yaƣı änüklämiş bir tişi (AP 609/15)

(...orman içinde daha içeriye doğru **girdiler** (ilerlediler). Öylece yürüyerek yeni yavrulamış bir dişi...)

[-1-]

Kirlig: T. sf. Kirli, pis.

Kirlig+i(-I-): T. is. Kirliliği.
asıgsızı üzä yavlak yağı täg korkınçıg
ärür yarsınçıg **kirligi** (AP 613/16)

(...faydasızlığı(ndan) dolayı kötü düşman gibi korkunçtur. İğrenç (ve) **kirliliği**...)

[-1-]

Kişi: T. is. Kişi, adam, insan, kimse, şahıs.

bo savıg aşidip okın ursukmış **kişi** (AP 623/17)

täg busuş kağguka köñüli köküzi

(...bu sözü işitip okla vurulmuş (bir) **kişi** gibi acı (ve) kaygıyla gönlü göğsü...)

[-1-]

Kişi+tin(-I-): T. is. Kişiden.

ärkän kıyça ärtär yolki **kişitin** (AP 621/19)

teginig tiläp takı bulmaz ärmiş tep

(...iken yoldan geçen yolcu **kişiden**: “Prens aranıp henüz bulunamamış” diye...)

[-1-]

Koç: T. f. Koymak, bırakmak.

Koç-dı(-I-): T. f. Koydu.

kan akmışın körti ötrü ol kanıg

yalgayu ätin barça yep **koğdı** (AP 618/12)

(...kan aktığını gördüğünde o kanı yalayıp etini(n) hepsini yiyip (**koydu**) bitirdi.)

[-1-]

Koç-up(-II-): T. zf. Koyup, bırakıp.

koğup öñi yorıp bardılar ötrü ol (AP 612/18)

üçün mahasatve bodisatav yorıyu inçä

(...(bakmayı) **bırakıp** başka tarafa yürüyüp gittiler. Sonra o zaman Mahāsattva Bodhisattva yürürken şöyle...)

[-1-]

Kolu: T. is. Vakit, zaman, dönem.

ıdalaguluk üç **kolu** soka kälti (AP 612/22)

nä üçün tep tesär kim män ilkisizdin

(...bağışlayacak, **zaman** tam (da) çıka geldi.” Niçin diye denirse: “Çünkü ben ezelden...)

[-1-]

Koşrul-: T. f. Koparılmak.

Koşrul-up(-I-): T. zf. Koparılıp.

birgärü tüpürä bıçılur tüşädım azıg

tişim **koşrulup** tüşüp kälir boltı (AP 627/4)

(...birlikte dibinden kesildiğini gördüm. Azı dişim **koparılp** düşer oldu...)

tüşädi ämigi tüpürä bıçılur bolur

azıg tişläri ağızıntın **koşrulup** (AP 620/19)

(...gördü. (rüyasında) memesi dibinden bıçılır olur, azı dişleri ağzından **koparılp**...)

[-2-]

Koşuz: T. is. Böcek, kurt.

Koşuz+lar+nı(-I-): T. is. Böceklerin.

käräkü täg baksız yarpsız

kamağ kurtların **koşuzların** (AP 614/9)

(...kabarcık gibi gevşek (ve) dayanıksız bütün kurtların (ve) **böceklerin**...)

[-1-]

Kop: T. zf. Çok.

tärk bolmışımın tıltağın nomlayu

beräyin **kop** süzök köñülin tetrü (AP 607/2)

(...“Hızlıca yaratılışımın / oluşumun sebebini anlatıvereyim **çok** temiz/açık (bir) gönülle dikkatlice...)

[-1-]

Koptın: T. zf. Her taraftan, her yandan.

töröçä başladaçı imärigmä kamağ

bodunun karasın asmış üklitmiş **koptın** (AP 607/18-19)

(...törelere göre, önderlik eden, etrafına toplanan bütün halkını, çoğaltmış, **her taraftan**...)

[-1-]

Kork-: T. f. Korkmak.

Kork-ar(-I): T. f. Korkar, korkuyorum.

amraklartın adırılğuluk ämgäk bolmazun

ärti tep **korkar** män tep bo savıg äşidip (AP 609/4)

(...sevilenlerden ayrılacak (olmanın) sıkıntısı olmasın diye **korkuyorum** ben.” Bu sözü duyunca...)

[-1-]

Korkgu: T. is. Korku.

Korkgu+m(-I): T. is. Korkum.

mäniñ bökünki kün ärtünü **korkgum**(AP 608/18)

bäliñlägüm kälir inçä bolmazun kaltı

(...benim bugün (içimde) çok **korkum** var olup biz yok olacak(lardan) ve eziyet çekecek(lerden)...)

[-1-]

Korkınç: T. is. Korku, endişe.

Korkınç+ım(-I): T. is. Korkum.

bo ärsär arılar turguluk oron ol

mäniñ idi **korkınçım** ayınçım yok öñi (AP 609/8)

(...“Burası ise kutsal din büyükler(inin)(evliyalara(ın)) durduğu yerdir. (Bu nedenle) benim hiç **korkum**, endişem yok. Dahası...)

[-1-]

Korkınçıg: T. sf. Korkunç.

asığsız üzä yavlak yağı tåg **korkınçıg**(AP 613/15)

ärür yarsınçıg kirligi

(...faydasızlığı(ndan) dolayı kötü düşman gibi **korkunçtur**. İğrenç (ve) kirliliği...)

[-1-]

Korkınç+ıg(-I-): T. is. Korkuyu.

kanıg igig agrıgıg **korkınçıg** ayınçıg (AP 614/4)

barçanı tıtmış ıdalamış bolur

(...(ve) kabahatleri, çıbanı, irini, kanı, hastalığı, ağrıyı, **korkuyu** hepsini terk etmiş, göndermiş olur- ...)

[-1-]

Korkınçlıg: T. sf. Korkutucu, korkulu, korkuyla.

ikägüsi **korkınçlıg** ozar bolur tep (AP 620/22)

monçulayu tüşäyü yatur ärkän yer täprämäki

(...(diğer) ikisi **korkuyla** kaçır olur'' diye (hatun) böylece rüya görürken yatıyor iken yer sarsıntısı...)

[-1-]

Korkınç+lıg+ın(-I-): T. sf. Korkuyla.

üzä bälirläp oğunup kälti nä oğunu

birlä ök anța **korkınçlıgın** busuşlugın (AP 621/2)

(...üzerine korkup uyanıverdi. Ve uyanmasıyla birlikte orada öylesine **korkuyla** (ve) kaygıyla...)

[-1-]

Koş-: T. f. Koşmak, katmak.

Koş-up(-I-): T. zf. Koşup

montada adın üç kögürçgän

atayın laçın **koşup** üçägünü birisin (AP 627/8)

(...“Bundan başka üç güvercin yavrusunu doğan **koşup** üçünden birisini...)

[-1-]

Koşuglug: T. sf. Hazırlanmış, koşulduğu (hayvanın çekeceği hayvana koşulup
hazırlanmış şekli).

yügrük atların **koşuglug** kañlita (AP 625/5)

olurup ol kamışlıg arıgka tavraç

(...dörtal koşan atların **koşulduğu** arabaya oturup/ binip o kamışlı ormana hızlıca...)

[-1-]

Kovıt-: T. f. Kovalanmak, avlanmak.

Kovıt-ur(-I-): T. f. Kovalanır, kovalanıyor.

tüşär bolur üç kögürçgän atayı laçınka

kovıtur ärkän birisi tutsukup (AP 620/21)

(...düşüyor olur. Üç güvercin yavrusu (bir) doğan (tarafından) **kovalanıyor** iken birisi
yakalanıp...)

[-1-]

Kögürçgän: T. is. Güvercin.

tüşär bolur üç **kögürçgän** atayı laçınka (AP 620/20)

kovıtur ärkän birisi tutsukup

(...düşüyor olur. Üç **güvercin** yavrusu (bir) doğan (tarafından) kovalanıyor iken birisi
yakalanıp...)

montada adın üç **kögürçgän** (AP 627/7)

aṭayın laçın koşup uçäğünü birisin

(...“Bundan başka üç **güvercin** yavrusunu doğan koşup üçünden birisini...)

[-2-]

Kök: T. is. Gök, gökyüzü.

Kök+tin(-I-): T. is. Gökten.

kün täñri **köktin** tüşär täñridäm (AP 618/19)

hua çäçäklär bulgaşu oḍgurak ärki

(...Gün tanrı **gökten** düşüyor ilahi çiçekler kesin yığın halinde (bu) acaba ...)

[-1-]

Kök Ƙalıƙ: T. is. Gök, gökyüzü.

yaykaldı **kök Ƙalıƙ** yüüzindäki kün (AP 617/5)

täñri rahuka siñirtmiş täğ yaruksuz

(...çalkalandı. **Gökyüzündeki** gün Tanrı Rahuka (karanlıklar prensi) tarafından yutulmuş gibi ışıksız...)

[-1-]

Kök Ƙalıƙ+tın(-I-): T. is. Gökyüzünden.

kara tuman üzä ürtüldi **kök** (AP 617/9)

Ƙalıƙtın täñridäm yıḍ yıpar hua çäçäklär

(...Kara duman üstüne örtüldü. **Gökyüzünden** kutsal, hoş kokulu nilüfer çiçekleri...)

[-1-]

Köküz: T. is. Göğüs, bağır, gönül.

Köküz+i(-I-): T. is. Göğsü.

bo savıg aşidip okın ursukmış kişi

täğ busuş kaḍguka köñüli **köküzi** (AP 623/18)

(...bu sözü işitip okla vurulmuş (bir) kişi gibi acı (ve) kaygıyla gönlü **göğsü**...)

[-1-]

Köküz+i+n(-II-): T. is. Göğsünü.

bädük küsüşkä enip uluğ yarlıkançuçı

könül turgurup köñülin **köküzin** (AP 615/8-9)

(...büyük arzuyla inip, yüce merhametli gönül göstererek, gönlünü, **göğsünü** ...)

üzä **köküzin** tokıyu kaltı balık (AP 626/11)

suvıntın adırılıp isig kumta agınamış

(...ile **göğsüne** vurarak sanki balık(ın) suyundan ayrılıp sıcak kumda debelenmesi...)

[-2-]

Köküz+üm+in(-III-): T. is. Göğsümü.

kılmañ mäniñ **köküzümin** yarılğuluk (AP 624/19)

singuluk tep teçi ol üdün ikinçi

(...Yapmayın benim **göğsümü** yarılacak kırılacak diye söyledi. O zaman ikinci...)

[-1-]

Köl: T. is. Göl, nehir, deniz.

inça kaltı uluğ yeel kälip **köl** suvın (AP 617/3)

tokıp yaymış tæg yokaru kuğı yayıldı

(...öyle ki büyük (bir) rüzgarın gelip **göl** suyunu çarpıp dalgalandırdığı, salladığı gibi yukarı aşağı dağıldı...)

[-1-]

Köl+lär(-I-): T. is. Göller.

köllär yayılıp ı ıgaçlar ırgalur (AP 621/5)

kün tənriñin yarukı öñsüz boltı

(...**göller** yayılıp, ağaçlar sallanıyor. Gün tanrının ışığı solgun oldu. (Üzeri)...))

[-1-]

Kölük: T. is. Taşıt, binek, yük hayvanı/arabası.

inçip inandım aş içgü ton kâdim oron
töşäk at yaña kanlı **kölük** ärdini (AP 613/4)

(...böylece inandım; yiyecek, içecek, giyim kuşam, yer, döşek, at, fil, **yük hayvanı**, mücevher...)

[-1-]

Köni: T. sf. Doğru.

iymiş basmış üküşkâ ayatmış ağırlatmış
ürüg uzağı **köni** nomça (AP 607/16)

(...basmış, (kendine) tabii kılmış, çoğuna (kendini) saydırtmış. Daima, **doğru** kanunlara göre...)

[-1-]

Köñül: T. is. Gönül.

käzigin tizigin ärtdürüp ol bars
üzä öñin öñin yarlıkançuçı **köñül** (AP 612/11)

(...sırasını geçirip, o pars için ayrı ayrı şefkatli **gönül**...)

bädük küsüşkä enip uluğ yarlıkançuçı
köñül turgurup köñülin köküzin (AP 615/8)

(...büyük arzuyla inip, yüce merhametli **gönül** göstererek, gönlünü, göğsünü ...)

täpräñsiz yayılmaksız uluğ yarlıkançuçı
köñül turgurup bo mäniñ sävär amrak ät'özümün (AP 616/2)

(...sarsılmaz, tereddütsüz büyük (bir) merhametli **gönül** göstererek bu benim sevdiğim sevgili vücudumu...)

[-3-]

Köñül+i(-I-): T. is. Gönlü.

bo savıg aşidip okın ursukmış kişi

täg busuş kağguka **köñüli** köküzi (AP 623/18)

(...bu sözü işitip okla vurulmuş (bir) kişi gibi acı (ve) kaygıyla **gönlü** göğsü...)

[-1-]

Köñül+i+n(-II-): T. is. Gönlünü, gönülle.

tärk bolmışımın tıtağın nomlayu

beräyin kop süzök **köñülin** tetrü (AP 607/2)

(...“Hızlıca yaratılışımın / oluşumun sebebini anlatıvereyim çok temiz/açık (bir) **gönülle** dikkatlice...)

bağük küsüşkä enip uluğ yarlıkançuçı

köñül turgurup **köñülin** köküzin (AP 615/8)

(...büyük arzuyla inip, yüce merhametli gönül göstererek, **gönlünü**, göğsünü ...)

[-2-]

Köñül+i+n+tä(-III-): T. is. Gönlünde.

ötrü kántü **köñülintä** inçä tep (AP 611/21)

sakındı kaltı bo mäniñ ät’özüm yüz

(...sonra kendi **gönlünde** şöyle diye düşündü: “Kaldı ki bu benim vücudum yüz...)

[-1-]

Köñül+läri+n(-IV-): T. is. Gönüllerini.

tüşdilär kamıldılar öglärin **köñüllärin** (AP 625/15-16)

ıçgınıp nä kılınmışın

(...(yere) düştüler, yığıldılar. Akıllarını, **gönüllerini** kaybedip ne yapacaklarını...)

[-1-]

Köñül+läri+n+tä+ki(-V-): T. İs. Gönüllerindeki.

öz öz **köñüllärintäki** sakınmış savların (AP 609/13)

sözläşip ötrü örü turup ol

(...kendi (içlerindeki), **gönüllerindeki** düşündükleri sözlerini söyleyip, sonra ayağa kalkıp o...)

[-1-]

Könül+üñüz(-VI-): T. is. Gönlünüz.

uluğ yarlıkançuçı **köñülüñüz** üzä tüp (AP 617/19)

tüz körür siz tınlıglarıg öztä tugmış

(...yüce merhametli **gönlünüz** ile dümdüz (eşit) görürsünüz canlıları (tıpkı) kendinizden doğmuş...)

oğulça kızça yiti kınıg ögrünçlüg

äsirkänçsiz ıdok **köñülüñüz** üzä (AP 617/22)

(...oğul gibi, kız gibi keskin, sert, sevinçli, cömert, kutsal **gönlünüz** ile...)

[-2-]

Könül+üm+in(-VII-): T. is. Gönlümü.

örtänip köyär tæg ögümin **köñülümin** (AP 624/17)

ıçgınıp muñkul bolup bilinmüz män

(...yanıp yakılır gibi aklımı **gönlümü** kaybederek perişan olup (ne yapacağımı) bilemiyorum.)

[-1-]

Köñülgär-: T. f. Gönlünden geçirmek, düşünmek.

Köñülgär-ip(-I-): T. zf. Gönlünden geçirerek.

yakçırıp ol iki eçilärin **köñülgärip** (AP 615/9-10)

näçökin ärsär tuysar oñarsar

(...tutuşturup, o iki ağabeylerini **gönlünden geçirerek** nasıl olsa duyarlarsa hissederlerse...)

[-1-]

Köñüllüg: T. sf. ... Kalpli, ... Gönle sahip, (iyi) düşünceli.

yarlıkançuçı **köñüllüg** kutlug yalañuklar (AP 611/17)

ürüg uzaıı öz ät'özlärin tiıip

(...merhametli, **gönüllü**, kutlu insanlar daima kendi vücutlarını feda edip...)

käntünüñ uluğ yarlıkançuçı **köñüllüg**

çoğı yalını ugrınta ol aç bars yegäli (AP 616/12)

(...kendisinin yüce merhametli **gönüllü** /**gönlünün** aydınlığı (ve)ıışığı nedeniyle o aç pars (onu) yemeye...)

[-2-]

Kör-: T. f. Görmek.

Kör-gäli(-I-): T. zf. Görmek için.

küçlüg küsünlüg elig hannıñ

uluğı hatunınta tugmış **körgäli** (AP 607/22)

(...güçlü kuvvetli hükümdarın büyük hanımından doğmuş, **görmek için** / (**görmeye değer**)...)

[-1-]

Kör-mä-yin(-II-): T. zf. Görmeden

körmäyin ärti monı täğ uluğ açığ (AP 626/7)

ämğäkig tep teçi anda ötrü

(...**görmeden** idi bunun gibi büyük acı (ve) eziyeti diye dedi. Ondan sonra...)

[-1-]

Kör-miş+tä(-III-): T. sf. Gördüğümüzde.

tsuyurkayu sözlämiş çın savın

teminkäyä **körmiştä** turuk küçsüz(AP 619/2)

(...merhamet göstererek söylediği doğru sözünü (ışittim). Biraz önce **gördüğümüzde** (o) zayıf (ve) güçsüz...)

[-1-]

Kör-ti(-IV-): T. f. Gördü.

kan akmışın **körti** ötrü ol kanıg (AP 618/11)

yalgayu ätın barça yep koğdı

(...kan aktığını **gördü** sonra o kanı yalayıp etinin hepsini yiyip (koydu) bitirdi.)

[-1-]

Kör-ti-lär(-V-): T. f. Gördüler.

barsıg **körtilär** ol aç bars ymä (AP 609/17)

änükläp yeti kün ärtmiş ärti yeti

(...parsı **gördüler**. O aç pars daha yavrulayalı yedi gün geçmiş idi. Yedi...)

tiğig yogrulup yerkä yukup turmışın

körtilär nä anı körüp (AP 619/16)

(...balçık (gibi) yogrulup yere yapışıp durduğunu **gördüler**. Ve onu gördükleri (gibi)...)

[-2-]

Kör-tüm(-VI-): T. f. Gördüm, görmüştüm.

näçökin turur monı täg tülümtä

bälgülüg **körtüm ärdi** bo bälgüg iki ämigim (AP 627/2)

(...nasıl durur bunun gibi? Rüyamda ben belli ki **görmüştüm** bu işareti iki göğsüm...)

[-1-]

Kör-ü(-VII-): T. zf. Bakarak.

tägzinip közin idi andıran keřärü umatın

ür keç tetrü **körü** turup ötrü (AP 612/17)

(...dolanıp gözünü hiç ondan ayırmadan uzun uzun dikkatlice **bakarak** durduktan sonra...)

[-1-]

Kör-üg-sä-p(-VIII-): T. zf. Görmeyi arzulayıp, görmek isteyip.

ulışdılar sıgtaşdılar oğlını

ölmiş yerin **körügsäp** tärkin tavraı(AP 625/4)

(...ağlaştılar sızlaştılar. Oğlunun öldüğü yeri **görmek isteyip** hemen aceleyle...)

[-1-]

Kör-üp(-IX-): T. zf. Görüp, görünce, bakınarak, bakıp.

anı uluğı mahabale tegin **körüp** inçä (AP 610/1)

tep teçi ay erinç tişı bars änüklägäli

(...Onu (kardeşlerin) büyüğü Mahābalā prens **görüp** şöyle diye dedi: “Ey zavallı dişi pars, yavrulayalı...)

mahasatve tegin ol barsnıñ açın turukın

ämğäkin tolgakın tetrü **körüp** tägrä (AP 612/15)

(...Mahāsattva prens o parsın açlığını, zayıflığını, eziyetini, zahmetini iyice **görüp** çevresini...)

tetinmädi bodisatav anı **körüp** ötrü (AP 616/13)

ediz tagka agtınıp ätözin kuğı

(...yeltenmedi. Bodisattva onu **görüp** sonra yüksek (bir) dağa çıkıp vücudunu aşağıya...)

yegäli umaz tep ötrü badisatav örü

turup maru bärü **körüp** bı bıçgu tiläp (AP 616/19)

(...yiyemez diyerek sonra Bodisattva ayağa kalkıp öteye beriye **bakınarak** bıçak arayıp...)

üstünki tənrlär bo savıg **körüp** aņsız (AP 617/13)

uluğ muņadıp taņlap bodisatavnıı antag

(...yukarıdaki tanrılar bu söze **bakıp** çok fazla şaşırp, hayret edip Bodisattva'nın böyle...)

yer täprämişin **körüp** inisiņa (AP 618/15)

inča tep teđi yağız yer bütürü täpräyür

(...yerin sarsıldığını **görüp** kardeşine şöyle dedi: “ Kara toprak bütünüyle titriyor.)

tiğig yogrulup yerkä yukup turmışın

körtilär nä anı **körüp** (AP 619/16)

(...balçık (gibi) yoğrulup yere yapışıp durduğunu gördüler. Ve onu **gördükleri** (gibi)...)

barmadın ögümüz kaņımız biziņa

uțru **körüp** ayıtsar biz ikäğü näğü (AP 620/5)

(...varmadın/gitmedin. Annemiz babamız bizi karşılarında **görüp** sorsalar biz ikimiz ne...)

äviğip süt akıp kälđi nä anı (AP 621/16)

körüp țakı artokrak oyırkandı

(...şişip (süt dolup, memesinden) süt akıp geldi. Ve onu **görünce** daha çok endişelendi...)

körüp elig bağ hatunı birlä aşukup (AP 624/13)

inča tep ayıtdı tärkin sözlän

(...**görünce** hükümdar ve hatunu ile aceleyle şöyle diye sordu: “Çabuk söyleyin...)

monta saçılıp yatmışın **körüp** at'özlärin(AP 625/11)

birgärü yerkä çalıp ögsiräp

(...buraya saçılıp yattığını **görünce** vücutlarını / kendilerini (birden) birlikte yere atarak akılları başlarından gidip...)

[-11-]

Kör-ür(-X-): T. f. Görür, görürsünüz.

uluğ yarlıkançuçı köñülünüz üzä tüp

tüz **körür siz** tınlıglarığ öztä tugmış (AP 617/20)

(...yüce merhametli gönlünüz ile dümdüz (eşit) **görürsünüz** canlıları (tıpkı) kendinizden doğmuş...)

ärdi **körür ärmiş** män oğgurak bo (AP 627/5)

ämğäkkä tuşguka yänä tüşädim

(...idi. **Görmüşüm** ben açıkça bu sıkıntıya rastlayacağımı. Yine rüya gördüm...)

[-2-]

Körklä: T. sf. Güzel, görkemli, gösterişli.

sıgıadılar ulıyu sıgıayı inçä tep

teñilär **körklä** kövşäk tokılığ inimiz (AP 619/22)

(...ağladılar, ağlaya sızlaya şöyle diye dediler: “**Güzel**, nazik, hürmetli kardeşimiz...)

[-1-]

Körkläkiyä: T. sf. Güzel, güzel görünüşlü.

nä ada ärdi atayım **körkläkiyä** (AP 626/3)

ögüküm ölmäk ämgäk näçökin öñrä

(...“ Ne tehlike/ bela idi yavruçuğum **güzel** yavruçağım! Ölüm eziyet(i) neden erken...)

[-1-]

Körklüg: T. sf. Güzel.

säviglig **körklüg** mänizlig üç oğlanı(AP 608/1)

ärti 'äñ'ilki uluğı oğlanınñ

(...sevimli, **güzel** yüzlü, üç oğlu vardı. En ilki, büyük oğlunun...)

[-1-]

Kötür-: T. f. Kaldırmak, yükseltmek, taşımak, götürmek.

Kötür-üp(-I-): T. zf. Götürüp, kaldırıp.

ken temin öglänip ötrü eliglärin

örü **kötürüp** uluğ ünin ulıdılar (AP 619/20)

(...sonra akılları başlarına gelip, sonra ellerini yukarı **kaldırıp** yüksek sesle haykırdılar...)

ötrü eliglärin örü **kötürüp** ulıyu (AP 626/1)

sıgıayı inçä tep takşurdılar

(...sonra ellerini yukarı **kaldırıp** ağlayarak sızlayarak şöyle diye ağıt yaktılar...)

[-2-]

Kövşäk: T. sf. Nazik, hoş, güzel.

sıgıadılar ulıyu sıgıayı inçä tep

teñilär körklä **kövşäk** tokılığ inimiz (AP 619/22)

(...ağladılar, ağlaya sızlaya şöyle diye dediler: “Güzel, **nazik**, hürmetli kardeşimiz...)

[-1-]

Köy-: T. f. Yanmak, kavrulmak.

Köy-är(-I-): T. f. Yanar, yakılır.

örtänip **köyär** täğ ögümin köñülümün (AP 624/17)

ıçgınıp muñkul bolup bilinmäz män

(...yanıp **yakılır** gibi aklımı gönlümü kaybederek perişan olup (ne yapacağımı) bilemiyorum.)

[-1-]

Köz: T. is. Göz.

Köz+i+n(-I-): T. is. Gözünü.

tägzinip **közin** idi andıran keñärü umatın (AP 612/16)

ür keç teñrü körü turup ötrü

(...dolanıp **gözünü** hiç ondan ayırmadan uzun uzun dikkatlice bakarak durduktan sonra...)

[-1-]

Köz+i+n+tä(-II-): T. is. Gözünde.

kälip **közintä** tolu yaşı birlä tärkin (AP 622/6)

elig bägkä barıp ay uluğ elig

(...boğularak **gözünde** dolu yaşı ile hemen hükümdara gidip/varıp: “Ey büyük hükümdar...)

közintä isig yaşı tökülü busuşlug (AP 624/9)

kağgulugın yığlayu ağızı kurup

(...**gözünde(n)** sıcak yaş dökerek kederli kaygılı (bir şekilde) ağlayarak ağzı kuruyup...)

[-2-]

Köz+üm(-III-): T. is. Gözüm.

ürtmiş tag **közüm** ämigim täpräyür (AP 621/7)

öñräkitä öñi şük düz öñisig okın

(...örtülmüş gibi; **gözüm**, göğsüm seğiriyor, eskisinden farklı, sakın(ve) doğru, okla...)

[-1-]

Köz+ümüz(-IV-): T. is. Gözümüz.

tusu kılğalı bilgä biliglig yaruk **közümüz** (AP 611/15-16)

yok bolur ärki ymä antag birär uluğ

(...yarar kılacak, hikmetli ve aydınlık **gözümüz** yok mu oluyor acaba? Yine öyle birer yüce...)

[-1-]

Kuğı: T. zf. Alt, aşağı.

teñinmädi bodisatav anı körüp ötrü

ediz tagka agtınıp ät’özin **kuğı**(AP 616/14)

(...yeltenmedi. Bodisattva onu görüp sonra yüksek (bir) dağa çıkıp vücudunu **aşağı(ya)**...)

inçä kaltı uluğ yeel kälip köl suvın
tokıp yaymış tæg yokaru **kuğı** yayıldı (AP 617/4)

(...öyle ki büyük (bir) rüzgarın gelip göl suyunu çarpıp dalgalandırdığı, salladığı gibi yukarı **aşağı** dağıldı...)

[-2-]

Kum: T. is. Deniz kıyısı vb. yerlerde çok bulunan, ufak, sert tanecikler, kum.

Kum+ta(-I-): T. is. Kumda.
üzä köküzin tokıyu kaltı balık
suvıntın adırılıp isig **kumta** agınamış (AP 626/12)

(...ile göğsüne vurarak sanki balık(ın) suyundan ayrılıp sıcak **kumda** debelenmesi...)

[-1-]

Kurt: T. is. Kurt, böcek.

Kurt+lar+nıñ(-I-): T. is. Kurtların.
käräkü tæg baksız yarpsız
kamağ **kurtların** koñuzların (AP 614/9)

(...kabarcık gibi gevşek (ve) dayanıksız bütün **kurtların** (ve) böceklerin...)

[-1-]

Kuru-/Kırı-: T. f. Kurumak.

Kur-up(-I-): T. zf. Kuruyup.
közintä isig yaşı tökülü busuşlug
kağgulugın yığlayu ağızı **kurup** (AP 624/10)

(...gözünden sıcak yaş dökerek kederli kaygılı (bir şekilde) ağlayarak ağızı **kuruyup**...)

[-1-]

Kurı-mış(-II-): T. sf. Kurumuş.

ınaru bārū körüp bı bıçgu tilāp

bulmadı ötrü **kurı-mış** katıg kamış alıp (AP 616/20)

(...öteye beriye bakınarak bıçak arayıp bulamadı. Sonra **kurumuş** sert (bir) kamış alıp...)

[-1-]

Kurug: T. sf. Kuru.

yalañuz **kurug** süñökläri ök turu kaltı (AP 618/13)

ançaginça bodisatav teginniñ uluğı eçisi

(...yalnız **kuru** kemikleri arta kaldı. Bu sırada Bodisattva prensin büyük ağabeyi...)

[-1-]

Kut: T. is. Mutluluk, saadet, kut.

Kut+ı(-I-): T. is. Şansı, kutu.

tağı tınlıqlar üçün üzäliksiz üstünki

yeg burhan **kutı** küsüşin (AP 615/22)

(...canlılar için (en) yüce, (en) üstün (ve en) iyi Buddha **şansı** arzusunu...)

[-1-]

Kut+ı+n(-II-): T. is. Şansını.

tiñär män ıdalayur män buzulmaksız

çolmaksız burhan **kutın** tiläyür män (AP 616/4)

(...feda ediyorum, gönderiyorum. Bozulmadan çürümeden Buddha **şansını** (makamını) diliyorum.)

[-1-]

Kut+ı+ña(-I-): T. sf. Kutsallığına.

burhan **kutıña** yanmaksızın (AP 618/7)

tanuklap ençgü mäñi tapgay siz

(...Buddha **kutsalılığına** tereddütsüz tanıklayıp sevinç ve mutluluk bulacaksınız...)

[-1-]

Kutlug: T. sf. Kutlu, kutsal, mukaddes.

yarlıkançuçı könjüllüg **kutlug** yalañuklar (AP 611/17)

ürüg uzağı öz ät'özlärin tiñip

(...merhametli, gönüllü, **kutlu** insanlar daima kendi vücutlarını feda edip...)

[-1-]

Kü-: T. f. Korumak, gözetmek.

Kü-y-ü Küzät-ü (-I-): T. bf. Koruyup gözeterek.

artadı buzuldı nāñ ymā bo

ät'özüg **küyü küzätü** ayayu tutup (AP 613/8)

(...çürüdü, bozuldu. Hiç de bu vücudu **koruyup gözeterek**, saygı göstererek...)

[-1-]

Küç: T. is. Güç, kuvvet.

Küç+üg(-I-): T. is. Gücünü.

biliglig **küçüg** küçländigülük tolu tükäl (AP 614/20)

bışrunmaklıg ädgüg ägsüksüz bütürgülük

(...bilgi **gücünü** güçlendirecek, dolu (ve) tam öğrenmeyi, iyiyi eksiksiz bitirecek...)

[-1-]

Küç+i(-II-): T. is. Gücü.

ät'özläri alañurup **küçi** küsünü üzülüp (AP 609/21)

unakaya ölgäli yatur ärti nā

(...bedenleri halsizleşip, **gücü** kuvveti kesilmiş(bir halde) neredeyse ölecekmiş gibi yatıyordu. Ve...)

[-1-]

Küç+üm+in(-III-): T. is. Gücümü.

yağı törösinçä yanțuru meni kâmişü uțup

sävinçsiz utlısız kılta mäniñ küçümin (AP 613/12)

(... düşman töresince yine beni fırlatıp, yenip, gönderip, mutsuz nasipsiz kıldı benim **gücümü.**)

[-1-]

Küç+i+ñä(-IV-): T. is. Gücüne, gücü.

agılıkları ı tarıg äd tavar üzä

tolu alp atım süülüg **küçinä** tükällig (AP 607/13)

(...hazineleri, tahıl (ve) mal mülk ile dolu, kahraman (ve) savaşçı, askeri **gücü** mükemmel (idi).)

[-2-]

Küçländig: T. f. Güçlendirmek.

Küçländig-gülük(-I-): T. sf. Güçlendirecek.

biliglig küçüg **küçländiggülük** tolu tükäl (AP 614/20)

bışrunmaklıg ädgüg ägsüksüz bütürgülük

(...bilgi gücünü **güçlendirecek**, dolu (ve) tam öğrenmeyi, iyiyi eksiksiz bitirecek...)

[-1-]

Küçlüg: T. sf. Güçlü, kuvvetli.

küçlüg küsünlüg elig hannıñ (AP 607/21)

uluğı hatunınta tugmış körgäli

(...**güçlü** kuvvetli hükümdarın büyük hanımından doğmuş, görmek için / (görmeye değer)...)

tınsırap inçä kaltı uluğ ı ıgaç **küçlüg** (AP 625/13-14)

katıg yeelkä tokıtılıp kamılmış tæg

(...kendinden geçip şöyle sanki büyük (bir) ağac(ın) **güçlü** sert bir yel/rüzgar ile vurularak devrilmesi gibi...)

[-2-]

Kücsirä-: T. f. Gücsüzleşmek, bitkin düşmek.

Kücsirä-miş(-I)-: T. sf. Gücsüzleşmiş.

inçä tep teçi bo montag osuglug

törümüş kücsirämiř alaıurımış aç (AP 610/22)

(...şöyle diye dedi: “Bu böylesine yaratılışlı **gücsüzleşmiş**, zayıflamış, aç...)

[-1-]

Kücsüz: T. sf. Gücsüz.

tsuyurkayu sözlämiř çın savın

teminkäyä körmiřtä turuk **kücsüz** (AP 619/2)

(...merhamet göstererek söylediği doğru sözünü (ışıttım). Biraz önce gördüğümüzde (o) zayıf (ve) **gücsüz**...)

[-1-]

Kücsüz+i(-I)-: T. sf. Gücsüzlüğü.

bo bars turukı **kücsüzi** ugrunta anın meni(AP 616/17)

yegäli umaz tep ötrü bodisatav örü

(...bu pars zayıflığı (ve) **gücsüzlüğü** nedeniyle; onun için beni yiyemez diyerek sonra Bodisattva ayağa...)

[-1-]

Kün: T. is. Gün.

inçä tep teçi ay inilärim

mäniņ bökünki **kün** ärtiņü korkgum(AP 608/18)

(...şöyle diye dedi: “ Ey kardeşlerim benim bugünkü **gün** (içimde) çok korkum...)

barsıg körtılär ol aç bars ymä
änükläp yeti **kün** ärtmiş ärti yeti (AP 609/18)

(...parsı gördüler. O aç pars daha yavrulayalı **yedi** gün geçmiş idi. Yedi...)

yeti **kün** bolmış yeti änükläri (AP 610/3)
avıp män yumşak tilägu ok täginç

(...yedi **gün** olmuş. Yedi yavrusu (onun) etrafında toplanıp, yiyecek isteyip de bulamayınca...)

kün täñri köktin tüşär täñridäm (AP 618/19)
hua çäçäklär bulgaşu oğgurak ärki

(...**Gün** tanrı gökten düşüyor ilahi çiçekler kesin yığın halinde (bu) acaba ...)

yaykaldı kök qalığ yüzündäki **kün** (AP 617/5)
täñri rahuka sinirtmiş täg yaruksuz

(...çalkalandı. Gökyüzündeki **gün** Tanrı Rahuka (karanlıklar prensi) tarafından yutulmuş gibi ışıksız...)

köllär yayılıp ı ıgaçlar ırgalur
kün täñriniñ yarukı öñsüz boltı (AP 621/6)

(...göller yayılıp, ağaçlar sallanıyor. **Gün** tanrının ışığı solgun oldu. (Üzeri)...)

[-6-]

Kün+tä(-I-): T. is. Günde.
bolup nä ärsär asıgka tusuka
kirmädi näçökin bökünki **küntä** monı (AP 612/3)

(...olup ne ise fayda, yarar getirmedi (faydası olmadı). Niçin bugünkü **günde** bunun...)

üzä tuşsar arıgsızlıg kıg yügmäk
tetir anı üçün män bökünki **küntä** (AP 613/18)

(...nedeniyle tutulursa pislik ve dışkı yığınıdır. Onun için ben bugünkü **günde**...)

ay ämgäk ay ämgäk bökünki **küntä** amrak (AP 622/14)

ögükkiyämin ymä yitdürdim ıçğındım

(...“Ey keder, ey keder! Bugünkü **günde** sevgili yavrucuğumu da yitirdim, kaybettim...)

[-3-]

Kün: T. is. Güneş.

Kün+kiyä+m(-I-): T. is. Güneşim (sevgi sözcüğü).

kälip ärttürdi sentidä öğrä

ölmäkig bulayın ay **künkiyäm**(AP 626/6)

(...gelip (seni) (ele) geçirdi? Senden önce ölümü bulasaydım ey **güneşim**!..)

[-1-]

Küsä-: T. f. İstemek, dilemek, arzulamak.

Küsä-miş(-I-): T. sf. İsteddiğim.

ötrü ürküp bälirläp tıdığ ada kılıp

küsämiş küsüşümin kandurmagay tep(AP 615/12)

(...sonra ürküp korkup engel olup **istediğim** arzumu durduramayacaklar diye...)

[-1-]

Küsün: T. is. Güç, kuvvet.

Kü+sü+ni(-I-): T. is. Gücü, kuvveti.

ät'özläri alağurup küçi **küsüni** üzülüp (AP 609/21)

unakaya ölgäli yatur ärti nä

(...bedenleri halsizleşip, **gücü** kuvveti kesilmiş(bir halde) neredeyse ölecekmiş gibi yatıyordu. Ve...)

[-1-]

Küsün+lüg(-II-): T. sf. Güçlü, kuvvetli.

küçlüg **küsünlüg** elig hannıñ (AP 607/21)

uluğı hatunınta tugmış körgäli

(...güçlü **kuvvetli** hükümdarın büyük hanımından doğmuş, görmek için / (görmeye değer)...)

[-1-]

Küsü: T. is. İstek, arzu.

Küsü+in(-I-): T. is. Arzusunu.

tınlıglar üçün üzäliksiz üşdüñki

yeg burhan kutı **küsüñin** (AP 615/22)

(...canlılar için (en) yüce, (en) üstün (ve en) iyi Buddha şansı **arzusunu**...)

[-1-]

Küsü+kä(-II-): T. is. Arzusuyla, arzuyla.

bädük **küsüškä** enip uluğ yarlıkançuçı (AP 615/7)

köñül turgurup köñülin köküzin

(...büyük **arzuyla** inip, yüce merhametli gönül göstererek, gönlünü, göğsünü ...)

[-1-]

Küsü+üm+in(-III-): T. is. Arzumu.

ötrü ürküp bälñläp tıdıg ada kılıp

küsämiş **küsüüm**in kandurmagay tep (AP 615/12)

(...sonra ürküp korkup engel olup istediğim **arzumu** durduramayacaklar diye...)

[-1-]

Küvüz: T. sf. Sevimli, gururlu, mağrur.

ärđiñ **küvüz** a ögkä kañka (AP 619/23)

sävitmiş ärđiñ kadaş a näçökin yänä

(...Ey **sevimli**! Anneye babaya (kendini) sevdirmiş idin ey kardeş(imiz)! Neden yine...)

[-1-]

Küzât-: T. f. Korumak, gözetmek.

Kü-yü Küzât-ü(-I-): T. bf. Koruyup gözeterek.

artadı buzuldu nâñ ymâ bo

ât'özüg küyü **küzâtü** ayayu tutup (AP 613/8)

(...çürüdü, bozuldu. Hiç de bu vücudu **koruyup gözeterek**, saygı göstererek...)

[-1-]

Laçın: *l'çyn* (< *Moğ. Naçin*) is. Doğan, şahin.

montada adın üç kögürçgân

aşayın **laçın** koşup üçäğüni birisin(AP 627/8)

(...“Bundan başka üç güvercin yavrusunu **doğan** koşup üçünden birisini...)

[-1-]

Laçın+ka(-I-): *l'çyn* (< *Moğ. Naçin*) is. Doğana, şahine, doğan tarafından.

tüşâr bolur üç kögürçgân aşayı **laçınka** (AP 620/20-21)

kovıtur ârkân birisi tutsukup

(...düşüyor olur. Üç güvercin yavrusu (bir) **doğan** (tarafından) kovalanıyor iken birisi yakalanıp...)

[-1-]

Mahabale: öz. is. << *Skr. Mahābala* (şahıs adı).

atı **mahabale** ârti ikinçisi orthon (AP 608/3)

oğlınıñ atı mahadeve ârti üçünçi

(...adı **Mahābalā** idi. İkincisi, ortanca oğlunun adı Mahādeva idi. Üçüncü...)

anı uluğı **mahabale** tegin körüp inçä (AP 610/1)

tep teçi ay erinç tişi bars änüklägäli

(...Onu (kardeşlerin) büyüğü **Mahābalā** prens görüp şöyle diye dedi: “Ey zavallı dişi pars, yavrulayalı...)

[-2-]

Mahadeve: öz. is. <ThorA. Mahādeve < Skr. Mahādeva (şahıs adı).

atı mahabale ärti ikinčisi orthon

oğlınıñ atı **mahadeve** ärti üçünçi (AP 608/4)

(...adı Mahābalā idi. İkincisi, ortanca oğlunun adı **Mahādeva** idi. Üçüncü...)

tep teđi bo savıg äşidip ötrü ikinčisi

mahadeve tegin ukunçsuzın (AP 610/20)

(...diye dedi. Bu sözü duyunca sonra ikinci prens **Mahādeva** düşünmeden (farkında olmadan)...)

[-2-]

Maharaṭe: öz. is. <ThorB. Mahārtte? < Skr. Mahāratha (şahıs adı).

uluşta **maharaṭe** aţlıg elig han (AP 607/9)

bar ärti ol ymä maharaṭe elig han

(...ülkesinde **Mahāratha** adlı (bir) hükümdar var idi. Yine (o) Mahāratha (adlı) hükümdar...)

uluşta **maharaṭe** aţlıg elig han

bar ärti ol ymä maharaṭe elig han (AP 607/10)

(...ülkesinde **Mahāratha** adlı (bir) hükümdar var idi. Yine (o) Mahāratha (adlı) hükümdar...)

[-2-]

Mahasatve: öz. is. *m̥q 'stvy ~ m 'q 'stvy < ThorB. mahāsatve < Skr. Mahāsattva*.(Şahıs adı): büyük canlı/insan.

'āṅ kiçigi oğlınıṅ atı **mahasatve** (AP 608/5)
ärti bir ugurta ol elig han üç

(...en küçük oğlunun adı **Mahāsattva** idi. Zamanın birinde o hükümdar üç...)

üçünçi **mahasatve** tegin iki (AP 609/5)
eçiläriṅä ötrü inçä tep ötündi

(...üçüncü prens, **Mahāsattva** iki ağabeyine sonra şöyle diyerek arz etti...)

tep teḍi bo savıḡ aşıdip **mahasatve** (AP 610/9)
tegin ötrü eçisi teginkä

(...diye dedi.” Bu sözü işitip **Mahāsattva** prens sonra ağabeyi prence...)

inçip isig öztä ärtmāz tep teḍi
bo savnıṅ basa soṅınta **mahasatve** (AP 611/10)

(...ancak canını (bağışlamayı zorlukta) geçemez” dedi. Bu sözün üzerine sonradan **Mahāsattva**...)

mahasatve tegin ol barsnıṅ açın turukın (AP 612/14)
ämğäkin tolgakın tetrü körüp tägrä

(...**Mahāsattva** prens o parsın açlıḡını, zayıflıḡını, eziyetini, zahmetini iyice görüp çevresini...)

koḍup öṅi yorıp bardılar ötrü ol
üḍün **mahasatve** bodisatav yorıy inçä (AP 612/19)

(...(bakmayı) bırakıp başka tarafa yürüyüp gittiler. Sonra o zaman **Mahāsattva** Bodhisattva yürürken şöyle...)

adıra üdürä sakınıp ötrü **mahasatve** (AP 615/5)
tegin yiti kınıḡ tülüktä turup uluḡ

(...inceden inceye düşünüp sonra **Mahāsattva** prens keskin, sert (bir) kuvvetle kalkıp yüce...)

basa yetdim tep ötünüp eçilärin ıdıp
mahasatve tegin kántü özi yanıturu (AP 615/16)

(...sonra yetişirim diye arz edip, ağabeylerini gönderip **Mahāsattva** prens kendi başına tekrar (dönüp)...))

tägdüktä ötrü iniläri **mahasatve** teginniñ (AP 619/11)
tonı kamış butıķı üzä asgın

(...vardıktan sonra küçük kardeşleri **Mahāsattva** prensin elbisesi(nin) kamış budağı üzerinde asılı...)

yorıp bartılar ol üdün **mahasatve** (AP 620/12)
teginniñ tapıǵıları teginimiz kaçdı

(...(yere) yürüyüp gittiler/ayrıldılar. O zaman **Mahāsattva** prensin hizmetçileri:“ Prensimiz gecikti”...)

tegitlär su äsän täginür ’äñ
kiçigi **mahasatve** tegin ıtakı tapıšu (AP 623/6)

(...prens sağ salim ulaşıyor/geliyor. En küçüğü **Mahāsattva** prens(le) daha karşılaşıp...)

mahasatve kanta ärmiş tep ayıtu (AP 624/7)
yarlıkadı ol buryukı bo yarlıgıg äşidip

(...**Mahāsattva** nerede imiş?’’ diye sorarak buyurdu. O kumandanı bu buyruğu işitince...)

[-12-]

Mahasatve+g(-I-): öz. is. *m q’stvy ~ m’q’stvy < ThorB. mahāsatve < Skr. Mahāsattvayī*. (Şahıs adı).

’äñ kiçigi **mahasatveg** ıçgınnmış (AP 622/10)
ärgäy mü biz tep teçi bo savıg elig bäg

(...en küçüğü (oğlumuz) **Mahāsattva’yı** kaybetmiş olmayalım? diye dedi. Bu sözü hükümdar...)

[-1-]

Mahasatve+nı(-II-): öz. is. *mq’stvy ~ m’q’stvy < ThorB. mahāsatve < Skr. Mahāsattvanın.*(Şahıs adı).

inçā tep teçi āşidtim **mahasatvenı** (AP 618/23)

tsoyurkayu sözlāmiş çın suvın

(...diye söyledi. Bu sözü duyunca küçük kardeşi şöyle diye dedi: “ Duydum **Mahāsattva’nın**...)

[-1-]

Manu: T. is. Vaşak, yaban kedisi.

Manu+nı(-I-): T. is. Vaşağın.

tep kikiñ berti barsnı irbişnı

manunı arslannı bōrini (AP 610/14)

(...diye cevap verdi: “Kaplanın, parsın, vaşağın, **aslanın**, kurdun...)

[-1-]

Maṇa: T. zm. Bana.

tep sakındı çak amtı **maṇa** ugrayu (AP 612/20)

āt’özümün isig özümün titgölük

(...diye düşündü: “işte şimdi **bana** tam (da) vücudumu, sıcak canımı (hayatımı) feda edecek...)

amtı **maṇa** bo āt’özümün tiṭip ıdalap (AP 614/14)

üzāliksiz üştünki yeg apamuluk māñü

(...şimdi **bana** bu vücudumu feda edip, vazgeçip ulaşılmaz, en üsteki, iyi, ebedi/sonsuz...)

[-2-]

Män: T. zm. Ben.

amraklartın adırılğuluk ämgäk bolmazun
ärti tep korkar **män** tep bo savıg aşidip (AP 609/4)

(...sevilenlerden ayrılacak (olmanın) sıkıntısı olmasın diye korkuyorum **ben.**” Bu sözü duyunca...)

nägülük umug ınag **bolmaz män** tep (AP 612/8)
monçulayu sakınıp ečiläri birlä sözläşgülük

(...niçin umut (sığınmak) **olmayayım?**” diye böylece düşünüp, ağabeyleri ile sözleşilecek...)

ıdalaguluk üd kolu soka kälti
nä üçün tep tesär kim **män** ilkisizdin (AP 612/23)

(...bağışlayacak, zaman tam (da) çıka geldi.” Niçin diye denirse: “Çünkü **ben** ezelden...)

üzä tuțsar arıgsızlıg kıg yügmäk
tetir anı üçün **män** bökünki küntä (AP 613/18)

(...nedeniyle tutulursa pislik ve dışkı yığınıdır. Onun için **ben** bugünkü günde...)

bolur män ƭakı ymä bo ät’öz ärsär altı (AP 614/6)
kırk törlüg arıgsızların tolu suv üzäki

(...**olurum.** Ve yine bu vücut ise otuz altı türlü kirlerin dolu (olduğu) su üzerindeki...)

bögünüp ötrü iki ečiläriñä azkıya
öñrä yorıyu turzunlar **män** una (AP 615/14)

(...düşünüp sonra iki ağabeylerine:“(siz) azıcık ileri doğru yürüye durunuz. **Ben** hemen...)

butıkı üzä asıp inçä tep bäk katıg
sav sözläti **män** amtı tolپ sansartakı (AP 615/20)

(...budağı üzerine asıp şöyle diyerek çok sert söz söyledi. **Ben** şimdi bütün dünyadaki...)

tiṭār mǎn ıdalayur mǎn buzulmaksız(AP 616/3)

çolmaksız burhan kutın tiläyür mǎn

(...**feda ediyorum**, gönderiyorum. Bozulmadan çürümeden Buddha şansını (makamını) diliyorum.)

tiṭār mǎn **ıdalayur mǎn** buzulmaksız

çolmaksız burhan kutın tiläyür mǎn (AP 616/4)

(...feda ediyorum, **gönderiyorum**. Bozulmadan çürümeden Buddha şansını (makamını) diliyorum.)

yüräkiñä ursukmış tǵ **sıkılur mǎn** (AP 621/9)

ämğäkin tolǵ ät'özüm tiṭräyür ençim

(...yüreğine vurulmuş gibi **sıkılıyorum** eziyetle bütün vücudum titriyor. Huzurum...)

bäğ **mǎn** montag montag sav aşidtim bo (AP 622/8)

nä sav ol azu biziñ amrak ögükümüz

(...bey **ben** böyle böyle (bir) söz işittim. Bu nasıl (bir)sözdür? Yoksa bizim sevgili yavrumuz...)

ärki mü **mǎn** tep yaşın yodunu hatunın (AP 622/16)

ütläyü inçä tep teḍi tözünüm

(...mi **ben** acaba?" deyip gözyaşını silip hatununu teselli ederek şöyle diye dedi: "(Ey) azizim...)

a sǎn nǎñ buşma buşrulma **mǎn** amtı (AP 622/18)

kamağun ünüp amrak ögüklärimin

(...sen hiç üzülme, kaygılanma **ben** şimdi hepsini çağırıp sevgili yavrularımı...)

tınıp inçä tep teḍi muñ ay muñ

ay yitürmiş **mǎn** isig sävār amrak (AP 623/10)

(...nefes alıp, şöyle diye dedi: "Ey keder ey keder!/ Eyvah! Kaybetmişim **ben** sıcak, sevimli, sevgili...)

kavışsar lsär mänin ät'özüm ämgänmäğäy

män arıtı tep teçi hatun (AP 623/16)

(...kavuşursam, ölsem (de) benim vücudum eziyet çekmeyecek, **ben** hiç diye söyledi.
Hatun...)

örtänip köyär tąg öğümin köñülümün

ıçgınıp muñkul bolup **bilinmüz män** (AP 624/18)

(...yanıp yakılır gibi aklımı gönlümü kaybederek perişan olup (ne yapacağımı)
bilemiyorum.)

män känçimin sävär amrak atayımın (AP 626/17)

busuşka ämgäkkä basıtıp täpräñsiz

(...**ben** genceciğimi. Sevimli sevgili yavrucuğumu sıkıntıya ve kedere bastırılıp
kımıldayamaz/ hareketsiz...)

näçökin turur monı tąg tülümtä **män** (AP 627/1)

bälgülüg körtüm ärdi bo bälgüg iki ämigim

(...nasıl durur bunun gibi? Rüyamda **ben** belli ki görmüşüm bu işareti iki göğsüm...)

ärdi körür ärmış **män** oğgurak bo (AP 627/5)

ämgäkkä tuşguka yänä tüşädim

(...idi. Görmüşüm **ben** açıkça bu sıkıntıya rastlayacağımı. Yine rüya gördüm...) [-19-]

Mänin: T. zm. Benim.

inçä tep teçi ay inilärim

mänin bökünki kün ärtinü korkgum(AP 608/18)

(...şöyle diye dedi: “ Ey kardeşlerim **benim** bugünkü gün (içimde) çok korkum...)

kim **mänin** bo ät'özümün esirkägüm idi (AP 609/1)

kälmüz tāk biziñä näçökin ärsär

(...ki **benim** bu vücudumu bağışlayacağım hiç (aklıma) gelmez. Sadece bizim eğer ki
olursa...)

bo ärsär arılar turguluk oron ol

mäniḡ idi korkınçım ayınçım yok öñi (AP 609/8)

(...“Burası ise kutsal din büyükler(inin)(evliyalara(ın)) durduğı yerdir. (Bu nedenle) **benim** hiç korkum, endişem yok. Dahası...)

ötrü kántü köñülintä inçä tep

sakındı kaltı bo **mäniḡ** ät’özüm yüz (AP 611/22)

(...sonra kendi gönlünde şöyle diye düşündü: “Kaldı ki bu **benim** vücudum yüz...)

yağı törösinçä yanțuru meni kämişü uțup

sävinçsiz utlısız kılta **mäniḡ** küçümin (AP 613/12)

(... düşman töresince yine beni fırlatıp, yenip, gönderip, mutsuz nasipsiz kıldı **benim** gücümü.)

täpräñsiz yayılmaksız uluğ yarlıkançuçı

köñül turgurup bo **mäniḡ** sävăr amrak ät’özüm (AP 616/2)

(...sarsılmaz, tereddütsüz büyük (bir) merhametli gönül göstererek bu **benim** sevdiğim sevgili vücudumu...)

kavışsar ölsär **mäniḡ** ät’özüm ämgänmäğäy (AP 623/15)

män arıtı tep teçi hatun

(...kavuşursam, ölsem (de) **benim** vücudum eziyet çekmeyecek, ben hiç diye söyledi. Hatun...)

kılmaḡ **mäniḡ** köküzümin yarılğuluk (AP 624/19)

singuluk tep teçi ol üçün ikinți

(...Yapmayın **benim** göğsümü yarılacak kırılacak diye söyledi. O zaman ikinci...)

monı tąg busuş kađgu ämgäkkä

katıḡ važir ärmäz mü kim **mäniḡ** (AP 626/22)

(...bunun gibi keder, kaygı (ve) eziyete, katı elmas değil mi? Ki **benim**...)

[-9-]

Mäñ: T. is. Yem, yiyecek.

yeñi kün bolmış yeñi änükläri
avıp **mäñ** yumşak tiläğü ok täginç (AP 610/4)

(...yedi gün olmuş. Yedi yavrusu (onun) etrafında toplanıp, **yiyecek** isteyip de bulamayınca...)

[-1-]

Mäñi: T. is. Sevinç, neşe, mutluluk.

ilinçü **mäñi** işin ärtürdüktä ötrü (AP 608/9)
ol üç tegitlär hua çäçäk tüş

(...eğlence, **mutluluk** işini bitirdikte(n) sonra o üç prens çiçek, meyve (ve)...)

ažun tınlıglar oğlanın nom buşılığ
mäñi üzä mäñilätgülük tep monçulayu (AP 615/4)

(...dünya canlılarının oğlunu kanun ve sadaka **mutluluğuyla** sevindirecek diye. Böylece...)

burhan kutıña yanmaksızın
tanuklap ençgü **mäñi** tapgay siz (AP 618/8)

(...Buddha kutsallığına tereddütsüz tanıklayıp sevinç ve **mutluluk** bulacaksınız...)

birlä kamağun yumğı bartılar arıgka
ilinçü **mäñi kılğalı** kamağta (AP 623/22)

(...ile beraber, hepsi birlikte ormana gittiler **eğlenmek**, neşelenmek için; hepsinden...)

[-4-]

Mäñilät-: T. f. Sevindirmek, mutlu kılmak.

Mäñilät-gülük(-I-): T. sf. Sevindirecek.
ažun tınlıglar oğlanın nom buşılığ
mäñi üzä **mäñilätgülük** tep monçulayu(AP 615/4)

(...dünya canlılarının oğlunu kanun ve sadaka mutluluğuyla **sevindirecek** diye. Böylece...)

[-1-]

Mäñilig: T. sf. Mutlu, mesut, sevinçli.

tınlıglarıg örü tartıp ozgurup enç
mäñilig kılayın tep teçi (AP 616/8)

(...canlıları yukarı çekip kurtarıp, mutlu **mesut** kılayım diye söyledi.)

[-1-]

Mäñizlig: T. sf. (Güzel) yüzlü, alımlı, yakışıklı.

säviglig körklüg **mäñizlig** üç oğlanı (AP 608/1)
ärti 'äñ' ilki uluğı oğlanının

(...sevimli, güzel **yüzlü**, üç oğlu vardı. En ilki, büyük oğlunun...)

[-1-]

Mäñü: T. is. Bengü, ebedi, ölümsüz.

amtı maña bo ät'özümün tiñip ıdalap
üzäliksiz üştünki yeg apamuluk **mäñü** (AP 614/15)

(...şimdi bana bu vücudumu feda edip, vazgeçip ulaşılmaz, en üsteki, iyi, **ebedi/sonsuz**...)

[-1-]

Mäñülüg: T. sf. Sonsuz olan, ebedi olan, ölümsüz.

bolgay siz täggäli **mäñülüg** kertü yeg (AP 618/3)
oronka birtäm öñi üdrülgäy

(...ulaşmış olacaksınız. **Ebedi**, doğru, (en) iyi yere (makama) tamamıyla farklı ayrılacak...)

[-1-]

Mäjüsüz: T. sf. Geçici, fani, ebedi olmayan, dayanıksız.

anın inçä bilmiş kârgäk ät'öz ärsär

bäksiz **mäjüsüz** tetir özkä yanțuru (AP 613/13)

(...onun için öyle bilmiş olmalı. Vücut ise dayanıksız ve **fanidir**. Kendine karşı...)

[-1-]

Meni: T. zm. Beni.

yağı törösinçä yanțuru **meni** kâmişü uțup (AP 613/11)

sävinçsiz utlısız kıltı mäniñ küçümin

(... düşman töresince yine **beni** fırlatıp, yenip, gönderip, mutsuz nasipsiz kıldı benim gücümü.)

[-1-]

Miñ: T. sf. Bin, binlerce.

miñ azunlartın bärü yoksuz asıǵsız (AP 611/23)

näçä näçä yirüdi artadı nän ymä ädligsiz

(...**binlerce** devirden beri faydasız (olup) nice (süredir) bozuldu, çürüdü. Asla yine de kıymetsiz...)

[-1-]

Monça: T. sf. Bunca, bu kadar.

ıdalap tınlıglarka asıǵ tusu kılurlar tep

teđi bo **monça** savıg ečiläriñä sözläp (AP 611/20)

(...feda edip başka canlılara fayda yarar sağlarlar diye dedi.” Bu **bunca** sözü ağabeylerine söyledikten...)

[-1-]

Monçulayu: T. zf. Böylece, bu şekilde, böylece, bunca, bu denli.

nägülük umug ınag bolmaz män tep

monçulayu sakınıp eçiläri birlä sözläşgülük (AP 612/9)

(...niçin umut (sığınak) olmayayım?’’ diye **böylece** düşünüp, ağabeyleri ile sözleşilecek...)

ažun tınlıglar oğlanın nom buşılıg

mäni üzä mänilätgülük tep **monçulayu** (AP 615/4)

(...dünya canlılarının oğlunu kanun ve sadaka mutluluğuyla sevindirecek diye. **Böylece...**)

inimkä ät’özin tiŋti ärki mü tep

ol üdün ol iki tegitlär **monçulayu**(AP 619/6-7)

(...kardeşime acaba (kardeşim) vücudunu feda eder mi ki diye. O zaman o iki prens **böylece...**)

biziñä kărgäksiz bo ät’özümüz tirigi

tep ol iki tegitlär **monçulayu** (AP 620/9)

(...bize gereği yok (artık) bu vücudumuz(un) canlılığı(nın)/ sağlığı(nın) diye.’’ O iki prens **böylece...**)

ikägüsi korkınçlıg ožar bolur tep

monçulayu tüşäyü yatur ärkän yer täprämäki (AP 620/23)

(...(diğer) ikisi korkuyla kaçar olur’’ diye (hatun) **böylece** rüya görürken yatıyor iken yer sarsıntısı...)

inçä tep teđi năgü ärki amtı

tıltağı yağız yer **monçulayu** täpräyür ügüzlär (AP 621/4)

(...şöyle diye dedi: “ Nedir acaba şimdi (bu rüyamın) sebebi? Kara toprak **bu denli** sarsılıyor, ırmaklar...)

alp ada tep **monçulayu** siñilädi (AP 624/3)

ançagınça sapça ikinți buryukı kălip

(...zor (ve) tehlike” diye **böylece** sızlandı. O esnada sırayla ikinci kumandanı gelip...)

yavlak bälgü utlısı idi äzüg bolmadı
tep **monçulayu** yıǵladı ötrü ol üdün (AP 627/12)

(...kötü belirtinin sonucu hiç yalan olmadı diyerek **böylece** ağladı. Sonra o zaman...)

[-8-]

Monda/Monta: T. zf. Burada, buraya.

monda inaru bärü yorıyu bir uluǵ kamışlıǵ (AP 608/13)
bärk arıǵka kirip ötrü anǵa

(...**burada**, öteye beriye yürüyerek bir büyük kamışlı sık ormana girip sonra orada...)

monta saçılıp yatmışın körüp ät’özlärin(AP 625/11)
birgärü yerkä çalıp ögsiräp

(...**buraya** saçılıp yattığını görünce vücutlarını / kendilerini (birden) birlikte yere atarak akılları başlarından gidip...)

[-2-]

Monı: T. zm. Bunu, bunun.

bolup nä ärsär asıǵka tusuka
kirmädi näçökin bökünki küntä **monı** (AP 612/3)

(...olup neyse fayda, yarar getirmedi (faydası olmadı). Niçin bugünkü günde **bunu(n)**...)

sav äşidti nä **monı** äşidü birlä ök (AP 621/21)
ürkip bälirläp ötrü orǵoka kirip

(...söz/haber işitti. Ve hizmetçi kız **bunu** işitmesiyle birlikte ürküp korkup sonra saraya girip (hizmetçi kız)...))

körmäyin ärti **monı** täg uluǵ açıǵ (AP 626/7)
ämğäkig tep teçi anǵa ötrü

(...görmeyeydim **bunu(n)** gibi büyük acı (ve) eziyeti diye dedi. Ondan sonra...)

moni tåg busuş kağgu ämgäkkä (AP 626/21)

katıg važir ärmäz mü kim mäniñ

(...**bunu(n)** gibi keder, kaygı (ve) eziyete, katı elmas değil mi? Ki benim...)

näçökin turur **moni** tåg tülümtä män (AP 627/1)

bälgülüg körtüm ärdi bo bälgüg iki ämigim

(...nasıl durur **bunu(n)** gibi? Rüyamda ben belli ki görmüştüm bu işareti iki göğsüm...)

[-5-]

Montada: T. zf. Bundan, bundan da, daha; buradan.

öz änüklärin yegäli kılınur

montada kâz erinç tınlıg bolgay mu (AP 610/8)

(...kendi yavrularını yemek (zorunda) kalıyor. **Bundan** daha sefil bir canlı olur mu?)

tilküniñ aşı ärsär yalañuz yintäm

isig ät kan ärür **montada** (AP 610/16)

(...tilkinin yiyeceği ise yalnızca, sadece sıcak et (ve) kandır. **Bundan...**)

montada adın üç kögürçgän (AP 627/7)

añayın laçın koşup üçäğünü birisin

(...“**Bundan** başka üç güvercin yavrusunu doğan koşup üçünden birisini...)

[-3-]

Montag: T. zf. Böylesi, bu(nun) gibi, benzeri, böyle, böylesine.

inçä tep teçi bo **montag** osuglug (AP 610/21)

törümüñ küçsirämiş alañurmuş aç

(...şöyle diye dedi: “Bu **böylesine** yaratılışlı güçsüzleşmiş, zayıflamış, aç...)

täg kărgăklig işlâtgûlûk yonlaguluk
oron tapıp bo **montag** yıdıg kărgăksiz âtözûmin (AP 612/5)

(...gibi gerekli kullanışlı (bir) yer bulup, bu **böyle** kötü kokan gereksiz bedenimin...)

băg măn **montag montag** sav âşidtim bo (AP 622/8)
nă sav ol ažu biziņ amrak ögükümüz

(...bey ben **böyle böyle** (bir) söz işittim. Bu nasıl (bir)sözdür? Yoksa bizim sevgili yavrumuz...)

[-3-]

Monuņ: T. zm. Bunun.

aş içgü bălgürtdäçi bo erinç
tınlîg üçün ât'özüg titip **monuņ** (AP 611/4)

(...yiyecek ve içeceği gösterebilir? Bu zavallı canlı için vücudunu feda edip **bunun**...)

[-1-]

Moņa: T. zm. Buna.

sıkılıp unakaya ölgäli turur biznitä
adın kim bolgay **moņa** yaraglıg (AP 611/2)

(...sıkılıp neredeyse ölmek üzeredir. Bizden başka kim (var ki) olacak **buna** uygun, yararlı...)

[-1-]

Mu, Mü: T. edat. "mı, mi, mu, mü" soru enklitiği.

öz ânüklärin yegäli kılınur
montada kăz erinç tınlîg bolgay **mu** (AP 610/8)

(...kendi yavrularını yemek (zorunda) kalıyor. Bundan daha sefil bir canlı olur **mu**?)

inimkă ät'özin tıtti ärki **mü** tep (AP 619/5)

ol üdün ol iki tegiṭlär monçulayu

(...kardeşime acaba (kardeşim) vücudunu feda eder **mi** ki diye. O zaman o iki prens böylece...)

hatunka inçä tep ötündi hatun

uka yarlıkadı **mu** ärki taştın (AP 622/1)

(...hatuna şöyle diye arz etti: “Kraliçe(m) anladılar **mi** acaba? diye buyurdu, dışarıda...)

'äṇ kiçiḡi mahasatveg içgınnmıṣ

ärgäy mü biz tep teḡi bo savıḡ elig bäḡ (AP 622/11)

(...en küçüḡü (oğlumuz) Mahāsattva'yı kaybetmiş **olmayalım?** diye dedi. Bu sözü hükümdar...)

ärki **mü** män tep yaṣın yodunu hatunın (AP 622/16)

ütläyü inçä tep teḡi tözünüm

(...**mi** ben acaba?” deyip gözyaṣını silip hatununu teselli ederek şöyle diye dedi: “(Ey) azizim...)

boltum ärmäz **mü** kim ärti ärki (AP 626/19)

ölärdäçi öḡükkiyäm çak seni täḡürdäçi

(...oldum deḡil **mi**? Kim idi acaba öldüren yavrucuḡum tam da seni? Deḡecek...)

monı täḡ busuṣ kaḡḡu ämgäkkä

katıḡ vaḡır ärmäz **mü** kim mäniḡ (AP 626/22)

(...bunun gibi keder, kayḡı (ve) eziyete, katı elmas deḡil **mi**? Ki benim...)

[-7-]

Muḡ: T. is. Sıkıntı, dert, keder.

tınıp inçä tep teḡi **muḡ** ay muḡ (AP 623/9)

ay yitürmiş män isig sävăr amrak

(...nefes alıp, şöyle diye dedi: “Ey **keder** ey keder!/ Eyvah! Kaybetmişim ben sıcak, sevimli, sevgili...)

tınıp inçä tep teçi muñ ay **muñ** (AP 623/9)
ay yitürmiş män isig sävär amrak

(...nefes alıp, şöyle diye dedi: “Ey keder ey **keder**!/ Eyvah! Kaybetmişim ben sıcak, sevimli, sevgili...)

[-2-]

Muñad-: T. f. Şaşırmak, hayret etmek.

Muñadın-çıg(-I-): T. sf. Şaşırtıcı, hayret edilecek şey, olağanüstü.

bo ät’özimin yonlap **muñadınçıg** uluğ (AP 613/19)
iş küğök kılayın sansarlıg taloy ügüz

(...bu vücudumu huzura kavuşturup **olağanüstü** büyük (bir) iş güç kılayım. Samsāra okyanus ırmağı...)

muñadınçıg çatıklıg işinä eyin (AP 617/15)
ögirip ögä alkayu inçä tep

(...**olağanüstü** (doğum) efsanesi işine sevinip övünerek şöyle diye...)

[-2-]

Muñad-ıp Tañla-p(-II-): T. ik. Şaşırp hayret edip.

üstünki täñrilär bo savıg körüp añsız
uluğ **muñadıp tañlap** bodisatavnıñ antag (AP 617/14)

(...yukarıdaki tanrılar bu söze bakıp çok fazla **şaşırp, hayret edip** Bodisattva’nın böyle...)

[-1-]

Muḡkul: T. sf. Sıkkın, perişan, bön.

örtänip köyär tæg ögümin köñülümün
ıçgınıp **muḡkul** bolup bilinmäs män (AP 624/18)

(...yanıp yakılır gibi aklımı gönlümü kaybederek **perişan** olup (ne yapacağımı) bilemiyorum.)

[-1-]

Mün: T. is. Günah, suç, kabahat, kusur.

tişär män ötrü ülgüsüz sansız **mün** (AP 614/2)
kaḡaḡlarıḡ kartıḡ bāzig yiriḡıḡ

(...feda edersem sonra hesapsız sayısız **kusur** (ve) kabahatleri, çıbanı, irini...)

[-1-]

Nä: T. edat. Ne? Soru edatı.

Nä(-I-): T. bağ. Ne “ve” anlamında bağlaçtır. Sadece Altun Yaruk ve Kutadgu Bilig’de bağlaç olarak kullanıldığı görülmektedir.

ät’özläri alaḡurup küçi küsüni üzülüp
unakaya ölgäli yatur ärti **nä** (AP 609/22)

(...bedenleri halsizleşip, gücü kuvveti kesilmiş(bir halde) neredeyse ölecekmiş gibi yatıyordu. **Ve...**)

tiḡıḡ yogrulup yerkä yukup turmışın
körtilär **nä** anı körüp (AP 619/16)

(...balçık (gibi) yogrulup yere yapışıp durduğunu gördüler. **Ve** onu gördükleri (gibi)...)

üzä bāliḡläp oḡunup kälti **nä** oḡunu (AP 621/1)
birlä ök anḡa korkınçlıḡın busuşluḡın

(...üzerine korkup uyanıverdi. **Ve** uyanmasıyla birlikte orada öylesine korkuyla (ve) kaygıyla...)

[-3-]

Nä(-II-): T. edat. Soru edatı. Ne?

bolup **nä** ärsär asıgka tusuka (AP 612/2)

kirmädi näçökin bökünki küntä monı

(...olup **ne** ise fayda, yarar getirmedi (faydası olmadı). Niçin bugünkü günde bunun...)

tüşdilär kamıldılar öglärin köjüllärin

ıçgınıp **nä** kılınmışın (AP 625/16)

(...(yere) düştüler, yığıldılar. Akıllarını, gönüllerini kaybedip **ne** yapacaklarını...)

[-2-]

Nä(-III-): T. sf. Nasıl? Soru sıfatı.

bir antag sav turur teginig tiläp

tağı bulmaz tep bo **nä** sav ärki tep(AP 622/3)

(...böyle bir söylenti var: “Prensi arayıp hālā bulama(dılar)” diye. “Bu **nasıl** söz acaba?” diye...)

bäg män montag montag sav äşidtim bo

nä sav ol ažu biziñ amrak ögükümüz (AP 622/9)

(...bey ben böyle böyle (bir) söz işittim. Bu **nasıl** (bir) sözdür? Yoksa bizim sevgili yavrumuz...)

[-2-]

Nä(-VI-): T. zf. Niçin?

ıdalaguluk üç kolu soka kälti

nä üçün tep tesär kim män ilkisizdin(AP 612/23)

(...bağışlayacak, zaman tam (da) çıka geldi.” **Niçin** diye denirse: “Çünkü ben ezelden...)

[-1-]

Näçä: T. zf. Nice, her ne kadar.

miñ azunlartın bärü yoksuz asıgsız

näçä näçä yirüdi artadı nän ymä ädligsiz (AP 612/1)

(...binlerce devirden beri faydasız (olup) **nice** (süredir) bozuldu, çürüdü. Asla yine de kıymetsiz...)

artatmagalı idi umadım **näçä** käd (AP 613/9)

uzanıp igiddim ärsär ymä kaltı yavlak

(...çürümesini asla engelleyemedim. **Ne kadar** çok uğraşıp (vücudumu) beslediysem de tıpkı kötü (bir) düşman...)

[-2-]

Näçätä: T. zf. O zaman ki, bir süre (sonra).

ök ät'özlärin ol süñök üzä kämışip

ögsiräp tınsırap kamıldılar **näçätä** (AP 619/18)

(...vücutlarını o kemik üzerine atıp kendilerinden geçip yere serildiler/yığıldılar. Bir süre/**ne kadar (zaman)**...)

näçätä ken temin ançakaya (AP 625/21)

ögländürtilär öglänü birlä ök

(...**ne kadar zaman (sonra)**, kısa bir süre sonra (ancak) ayıltılar. Kendilerine geldikten/ (gelmeleri) ile...)

[-2-]

Näçökin: T. sf. Nasıl, niçin, nasıl olup da, neden, eğer ki.

kim mäniñ bo ät'özümün esirkägüm idi

kälmäz tāk biziñä **näçökin** ärsär (AP 609/2)

(...ki benim bu vücudumu bağışlayacağım hiç (aklıma) gelmez. Sadece bizim **eğer ki** olursa...)

bolup nâ ârsâr asıgka tusuka
kirmâdi **nâçökin** bökünki küntä monı (AP 612/3)

(...olup ne ise fayda, yarar getirmedi (faydası olmadı). **Niçin** bugünkü günde bunun...)

yakçırıp ol iki eçilärin köñülgärip
nâçökin ârsâr tuysar oñarsar (AP 615/10)

(...tutuşturup, o iki ağabeylerini gönlünden geçirerek **nasıl** olsa duyarlarsa hissederlerse...)

ärdiñ küvâz a ögkâ kañka
sävitmiş ärdiñ kadaş a **nâçökin** yänä (AP 620/1)

(...idin. Ey sevimli! Anneye babaya (kendini) sevdirmiş idin ey kardeş(imiz)! **Neden** yine...)

nâ ada ärdi atayım körkläkiyâ
ögüküm ölmäk ämgäk **nâçökin** öñrä(AP 626/4)

(...“ Ne tehlike/ bela idi yavrucuğum güzel yavrucağım! Ölüm eziyet(i) **neden** erken...)

nâçökin turur monı tæg tülümtä män (AP 627/1)
bälgülüg körtüm ärdi bo bälgüg iki ämigim

(...**nasıl** durur bunun gibi? Rüyamda ben belli ki görmüştüm bu işareti iki göğsüm...)

[-6-]

Nägü: T. zf. Ne?

bo bars **nägü** yeyür uzañkıkı aşı nägü (AP 610/11)
ol tep ayıñdı eçisi tegin inçä

(...bu pars **ne** yer? Her zamanki yiyeceği nedir?” diye sordu. Ağabeyi prens şöyle...)

barmadın ögümüz kañımız biziñä
uñru körüp ayıñsar biz ikägü **nägü** (AP 620/5)

(...varmadın/gitmedin. Annemiz babamız bizi karşılarında görüp sorsalar biz ikimiz **ne**...)

inçä tep teçi **näğü** ärki amtı (AP 621/3)
tıltağı yağız yer monçulayu täpräyür ügüzlär

(...şöyle diye dedi: “ **Nedir** acaba şimdi (bu rüyamın) sebebi? Kara toprak bu denli sarsılıyor, ırmaklar...)

[-3-]

Nägülük: T. zf. Niçin, nasıl, neden?

nägülük umug ınag bolmaz män tep (AP 612/8)
monçulayu sakınıp eçiläri birlä sözläşgülük

(...**niçin** umut (sığınak) olmayayım?’’ diye böylece düşünüp, ağabeyleri ile sözleşilecek...)

birgärü birläkiyä ünüp üçäğü
nägülük tiđdiñ özügin bizni birlä (AP 620/3)

(...birlikte beraber çıkıp üçümüz **neden** feda ettin kendini bizimle birlikte...)

[-2-]

Näğ: T. zf. Asla (değil/-mAz), hiç (değil/yok).

inim alp tiťgülük tavar alp iş **näğ** (AP 611/8)
inçip isig öztä ärtmüz tep teçi

(...kardeşim, malı da işi de feda etmek zordur ancak canını (bağışlamayı zorlukta) geçemez **hiç**’ dedi.)

miñ azunlartın bärü yoksuz asıgsız
näçä näçä yirüdi artadı **näğ** ymä äđligniz (AP 612/1)

(...binlerce devirden beri faydasız (olup) nice (süredir) bozuldu, çürüdü. **Asla** yine de kıymetsiz...)

artadı buzuldı **näğ** ymä bo (AP 613/7)
ät’özüg küyü küzätü ayayu tutup

(...çürüdü, bozuldu. **Hiç** de bu vücudu koruyup gözeterek, saygı göstererek...)

tep ötünälim sözlälim ol yeg bolgay
üçägü birläkiyä ölsär biz **näñ** (AP 620/7)

(...diye cevap verelim, söyleyelim? Şu daha iyi olacaktı: “üçümüz beraber ölseydik.
Hiç...)

a sän **näñ** buşma buşrulma män amtı (AP 622/18)
kamağun ünüp amrak ögüklärimin

(...sen **hiç** üzülme, kaygılanma ben şimdi hepsini çağırıp sevgili yavrularımı...)

[-5-]

Näñäg: T. sf. Nasıl, neler?

buryuk ötrü bodisatav tegin ät’özin
buşi berip **näñäg** kılmış işlärin eyin (AP 624/22)

(...kumandan sonra Bodisattva prens(in) vücudunu sadaka (olarak) verip **neler** yaptığını,
işlerini...)

[-1-]

Nirvan: *nyrv’n < Soğd. nyrβ’n < Skr. nirvaṇa* is. Sonsuz huzur, kurtuluş.

Nirvan+ıg(-I): *nyrv’n < Soğd. is. nyrβ’n < Skr. nirvaṇa* Sonsuz huzuru,
kurtuluşu.

nirvanıg tilägülük busuş saķınç (AP 614/16)
ämğäk tolgakıg birtäm tarkarguluk

(...**Nirvāṇa’yı** isteyecek; keder (ve) acıyı, eziyeti, ıstırabını bütünüyle uzaklaştıracak...)

[-1-]

Nizvan: *nyzv'n* < *Soğd. is. nyzβ'n* (= *Skr. kleśa*) İhtiras, tutku.

Nizvan+i+lg(-I-) *nyzv'n* < *Soğd. sf. nyzβ'n* (= *Skr. kleśa*) İhtiraslı, tutkulu.

tugmak ölmäklig tægziñig amırtgurguluk

nizvanılıg ilişig üzgülük dyan bilgä (AP 614/19)

(...doğum (ve) ölüm döngüsünü sonlandıracak **iẖtiras** bağlarını kesecek, tefekkür ve hikmetli...)

[-1-]

Nom: *nwm* < *Soğd. is. nwm* (Dinî) öğreti, töre, kanun.

ažun tınlıglar oğlanın **nom** buşılıg (AP 615/3)

māñi üzä māñilätgölük tep monçulayu

(...dünya canlılarının oğlunu **kanun** ve sadaka mutluluğuyla sevindirecek diye. Böylece...)

[-1-]

Nom+ça(-I-): *nwm* < *Soğd. is. nwm* yasalarca, kanunlara göre, şeriata uygun şekilde.

iymiş basmış üküşkä ayatmış ağırlatmış

ürüg uzañı köni **nomça** (AP 607/16-17)

(...basmış, (kendine) tabii kılmış, çoğuna (kendini) saydırtmış. Daima, doğru **kanunlara göre**...)

[-1-]

Nomla-: *Soğd. nmwl'* - f. Vaaz etmek, öğüt vermek, (Dini) konuları açıklamak/anlatmak.

Nomla-y-u(-I-): *Soğd. zf. nmwl'* - Vaaz edip, öğüt verip, anlatıver-.

tärk bolmışımnıñ tıltağın **nomlayu**

beräyin kop süzök köñülün tetrü (AP 607/2)

(...“Hızlıca yaratılışımın / oluşumun sebebini **anlatıvereyim** çok temiz/açık (bir) gönülle dikkatlice...)

aça yada **nomlayu** yarlıkazun tep
öfünti anda ötrü tənri tənrisi(AP 607/6)

(...açarak **vaaz edip**, buyursun (ona) erişelim!” diye arz etti. Ondan sonra tanrı tanrısı...)

[-2-]

Nomlug: *Soğd. Nwmlwq* sf. Dharmalı öğretiyile ilgili, dini, kanunlu.

alku burhanlar üzä ögitmiş ıdok
nomlug at’özüg tanuklaguluk kamağ beş (AP 615/2)

(...Bütün Buddhalar tarafından övülmüş, kutsal **kanunlu** vücudu tanıklayacak. Bütün beş...)

[-1-]

Odgurak: T. sf. Kesin, açık, açıkça, sarıh, mutlaka, muhakkak.

at’özünüzni ıdalap ämgäktin tartmaklıg
buyanıñız yetinçsiz tetir **odgurak** (AP 618/2)

(...vücudunuzu feda edip (canlıları) eziyetten kurtarma sevabınız ulaşılmazdır. **Mutlaka** (siz)...)

kün tənri köktin tüşär tənridäm
hua çäçäklär bulgaşu **odgurak** ärki (AP 618/20)

(...Gün tanrı gökten düşüyor ilahi çiçekler **kesin** yığın halinde (bu) acaba ...)

idi bälgürmäz tüşämiş ol tülümñüñ
yavız turur bälgüsi **odgurak** (AP 621/12)

(...hiç kalmadı / çok huzursuzum. Görünmez o rüyanın kötüdür belirtisi (anlamı) **muhakkak...**)

kiçiği sävâr amrak oğulum yalañuz kalıp
kâlmäsär bolmış bolgay **oğgurak** adırılğuluk (AP 624/2)

(...küçüğü sevimli, sevgili oğlum yalnız kalıp gelmezse olmuş olacaktır **muħakkak** ayrılık...)

ärdi körür ärmiş män **oğgurak** bo (AP 627/5)
ämğäkkä tuşguka yänä tüşädim

(...idi. Görmüşüm ben **açıkça** bu sıkıntıya rastlayacağımı. Yine rüya gördüm...)

[-5-]

Oğun-: T. f. Uyanmak.

Oğun-u(-I-): T. zf. Uyanıp.
üzä bälirläp oğunup kälti nä **oğunu** (AP 621/1)
birlä ök anğa korkınçlığın busuşluğın

(...üzerine korkup uyanıverdi. Ve **uyanmasıyla** birlikte orada öylesine korkuyla (ve) kaygıyla...)

[-1-]

Oğun-up(-II-): T. zf. Uyanmasıyla.
üzä bälirläp **oğunup kälti** nä oğunu (AP 621/1)
birlä ök anğa korkınçlığın busuşluğın

(...üzerine korkup **uyanıverdi**. Ve uyanmasıyla birlikte orada öylesine korkuyla (ve) kaygıyla...)

[-1-]

Oğlan: T. is. Oğlan, çocuk, cinsiyeti erkek olan.

Oğlan+ı(-I-): T. is. Oğlu.
säviglig körklüg mänizlig üç **oğlanı** (AP 608/1)
ärti 'än' ilki uluğı oğlanının

(...sevimli, güzel yüzlü, üç **oğlu** vardı. En ilki, büyük oğlunun...)

oğlanı birlä taştın tagta arıgta (AP 608/7)

ilinçükä bartı kaçan anda tægip

(...**oğlu** ile dışarıda, dağda, ormanda eğlenceye gitti. Ne zaman (ki) oraya ulaşır...)

elig bağ ulatı iki **oğlanı** birlä (AP 627/13)

ulıšu sıgtaşu ketärmäyök yeviglig

(...hükümdar bey ve iki **oğlu** birlikte ağlayıp sızlayarak çıkarmadan süslerini...)

[-3-]

Oğlan+ın(-II-): T. is. Oğlunu, evladını.

ažun tınlıglar **oğlanın** nom buşılıg (AP 615/3)

mäñji üzä mäñilätgülük tep monçulayu

(...dünya canlılarının **oğlunu** kanun ve sadaka mutluluğuyla sevindirecek diye. Böylece...)

[-1-]

Oğlan+ı+nıñ(-III-): T. is. Oğlunun, oğlanının.

säviglig körklüg mäñizlig üç oğlanı

ärti 'äñ' ilki uluğı **oğlanınıñ** (AP 608/2)

(...sevimli, güzel yüzlü, üç oğlu vardı. En ilki, büyük **oğlunun**...)

[-1-]

Oğ(u)l: T. is. Oğul, evlat, çocuk,

Oğ(u)l+ı+nıñ(-I-): T. is. Oğlunun.

atı mahabale ärti ikinčisi orthon

oğlınıñ atı mahadeve ärti üçünči (AP 608/4)

(...adı Mahābalā idi. İkincisi, ortanca **oğlunun** adı Mahādeva idi. Üçüncü...)

'äñ kiçigi **oğlınıñ** atı mahasatve (AP 608/5)

ärti bir ugurta ol elig han üç

(...en küçük **oğlunun** adı Mahāsattva idi. Zamanın birinde o hükümdar üç...)

ulışdılar sıgtaşdılar **oğlınığ** (AP 625/3)

ölmiş yerin körügsäp tärkin tavratı

(...ağlaştılar sızlaştılar. **Oğlunun** öldüğü yeri görmek isteyip hemen aceleyle...)

[-3-]

Oğ(u)l+um(-II-): T. is. (Benim) oğlum.

aıayımın **oğulum** yağı bolmışta (AP 623/11)

ögrünçüm sävinçim az ärdi kenindä

(...yavrucuğumu; **oğlum** yeni doğduğunda mutluluğum sevincim az idi. Sonrasında...)

oğuluğ yitürdüktä busuşı ämgäki üküş

turur birök **oğulum** bo tuşta tirig äsän (AP 623/14)

(...oğlumu yitirdiğimde acısı, kederi çoktur. Eğer **oğlum(a)** bu vakitte sağ salim...)

kiçiği sävär amrak **oğulum** yalañuz kalıp (AP 624/1)

kälmäsär bolmış bolgay oğgurak adırılğuluk

(...küçüğü sevimli, sevgili **oğlum** yalnız kalıp gelmezse olmuş olacaktır muhakkak ayrılık...)

buryuk a kiçiği **oğlum** kanta ärmiř (AP 624/15)

ät'özüm busurkanur buşrulur ootka

(...ey kumandan! Küçük **oğlum** neredeymiş? Vücudum sıkılıyor, daralıyor. Ateşte...)

[-4-]

Oğul+ça(-III-): T. zf. Oğul gibi.

oğulça kızça yiti kınığ ögrünçlög (AP 617/21)

äsirkänçsiz ıdok köñülünüz üzä

(...**oğul gibi**, kız gibi keskin, sert, sevinçli, cömert, kutsal gönlünüz ile...)

[-1-]

Oğul+uğ(-IV-): T. is. Oğlumu.

oğuluğ yitürdüktä busuşı ämgäki üküş (AP 623/13)

turur birök oğulum bo tušta tirig äsän

(...**oğlumu** yitirdiğimde acısı, kederi çoktur. Eğer oğlum(a) bu vakitte sağ salım...)

[-1-]

Ok: T. edat. Pekiştirme edatı.

yeři kün bolmış yeři änükläri

avıp mäj yumşak tiläğü **ok** täğinç (AP 610/4)

(...yedi gün olmuş. Yedi yavrusu (onun) etrafında toplanıp, yiyecek isteyip **de** bulamayınca...)

tep sakındı yänä **ok** inçä (AP 613/23)

tep sakındı apam birök bo ät'özüm

(...diye düşündü. Yine şöyle diye düşündü. Eğer (şimdi) bu vücudumu...)

[-2-]

Ok: T. is. Ok, savaş aleti.

Ok+ın(-I-): T. is. Okun, okla.

ürtmiş tæg közüm ämigim täpräyür

öñräkitä öñi şük düz öñisig **okın** (AP 621/8)

(...örtülmüş gibi; gözüm, göğsüm seğiriyor, eskisinden farklı, sakın(ve) doğru, **okla**...)

bo savıg äşidip **okın** ursukmış kişi (AP 623/17)

tæg busuş kağguka köñüli köküzi

(...bu sözü işitip **okla** vurulmuş (bir) kişi gibi acı (ve) kaygıyla gönlü göğsü...)

[-2-]

Ol: T. sf. o, bu.

uluşta maharaŧe aŧlıg elig han
bar ärti **ol** ymä maharaŧe elig han (AP 607/10)

(...ülkesinde Mahāratha adlı (bir) hükümdar var idi. Yine **o** Mahāratha (adlı) hükümdar...)

sınar yağısız yavlaksız ärti
ol antag osuglug çoğlug yalınlig (AP 607/20)

(... yandan düşmansız, hasımsız (bir kişi) idi. **O** öyle haşmetli, parıltılı...)

'äŋ kiçiği oğlınıŋ atı mahasatve
ärti bir ugurta **ol** elig han üç (AP 608/6)

(...en küçük oğlunun adı Mahāsattva idi. Zamanın birinde **o** hükümdar üç...)

ilinçükä mäŋi işin ärtürdüktä ötrü
ol üç tegiŧlär hua çäçäk tüş (AP 608/10)

(...eğlence, mutluluk işini bitirdikte(n) sonra **o** üç prens çiçek, meyve (ve)...)

öz öz köŋüllärintäki sakınmış savların
sözläŝip ötrü örü turup **ol** (AP 609/14)

(...kendi (içlerindeki), gönüllerindeki düşündükleri sözlerini söyleyip, sonra ayağa kalkıp **o...**)

barsıg körtilär **ol** aç bars ymä (AP 609/17)
änükläp yeti kün ärtmiş ärti yeti

(...parsı gördüler. **O** aç pars daha yavrulayalı yedi gün geçmiş idi. Yedi...)

käzigin tiziğin ärtürüp **ol** bars (AP 612/10)
üzä öŋin öŋin yarlıkançuçı köŋül

(...sırasını geçirip, **o** pars için ayrı ayrı şefkatli gönül...)

mahasatve tegin **ol** barsnıñ açın turukın (AP 612/14)

ämğäkin tolgakın tetrü körüp tägrä

(...Mahāsattva prens **o** parsın açlığını, zayıflığını, eziyetini, zahmetini iyice görüp çevresini...)

yagçırıp **ol** iki eçilärin köñülgärip (AP 615/9)

näçökin ärsär tuysar oñarsar

(...tutuşturup, **o** iki ağabeylerini gönlünden geçirerek nasıl olsa duyarlarsa hissederlerse...)

yänä **ol** arıgka kirip aç bars öskintä (AP 615/17)

tägip tärkin tavratı tonın suçulup kamış

(...yine **o** ormana girip, aç parsın önüne vardı/ ulaştı. Hemen çabucak giysisini çıkarıp kamış...)

ol üdün tegin monça sav sözläp

ol aç bars öskintä suna yatdı (AP 616/10)

(...**o** vakit prens bu şekilde söz söyleyerek o aç pars(ın) önünde uzanarak yattı.)

ol üdün tegin monça sav sözläp

ol aç bars öskintä suna yatdı (AP 616/10)

(...o vakit prens bu şekilde söz söyleyerek **o** aç pars(ın) önünde uzanarak yattı.)

käntünüñ uluğ yarlıkançuçı köñüllüg

çoğı yalını ugrınta **ol** aç bars yegäli (AP 616/12)

(...kendisinin yüce merhametli gönlünün aydınlığı (ve) ışığı nedeniyle **o** aç pars (onu) yemeye...)

tüşdi yağdı **ol** arıg sāmāk içi (AP 617/11)

hua çäçäk üzä tolu boltı ol üdün

(...düştü, yağdı. **O** orman(ın) içi çiçekler ile dolu oldu. O zaman...)

tep teçi **ol** üdün ol aç bars (AP 618/9)

kaçan bodisatavnıñ ömgänintin

(...diye söylediler. **O** zaman o aç pars Bodisattva'nın şah damarından...)

kan akmışın körti ötrü **ol** kanı (AP 618/11)

yalgayu ätin barça yep koğdı

(...kan aktığını gördü sonra **o** kanı yalayıp etinin hepsini yiyip (koydu) bitirdi.)

inimkā ät'özin tıtti ärki mü tep

ol üdü **ol** iki tegitlär monçulayu (AP 619/6)

(...kardeşime acaba (kardeşim) vücudunu feda eder mi ki diye. **O** zaman **o** iki prens böylece...)

yanıuru yanıp yığlaşu bayakı **ol** bars (AP 619/9)

yatur oronka bartılar kaçan anda

(...yine geri dönüp ağlaşarak biraz önceki **o** pars(ın) yattığı yere vardılar. **O** zaman oraya...)

ök ät'özlärin **ol** süñök üzä kemişip (AP 619/17)

ögsiräp tınsırıp kamıldılar näçätä

(...vücutlarını **o** kemik üzerine atıp kendilerinden geçip yere serildiler/yığıldılar. Bir süre/ ne kadar (zaman)...)

tep ötünälim sözlälim **ol** yeg bolgay (AP 620/6)

üçägü birläkiyä ölsär biz näñ

(...diye cevap verelim, söyleyelim? **Şu** daha iyi olacaktı: “üçümüz beraber ölseydik. Hiç...)

biziñä kărgäksiz bo ät'özümüz tirigi

tep **ol** iki tegitlär monçulayu (AP 620/9)

(...bize gereği yok (artık) bu vücudumuz(un) canlılığı(nın)/ sağlığı(nın) diye.” **O** iki prens böylece...)

tep kaçan bartı yorıñlar kanda **ol** (AP 620/14)

iştälim tep teşdilär ançagınça anası

(...deyip “Nereye gitti? Yürüyün nerede **o** arayalım” diye konuştular. O sırada annesi...)

idi bālgürmāz tüşāmiş **ol** tülümñüñ (AP 621/11)

yavız turur bālgüsü oğgurak

(...hiç kalmadı / çok huzursuzum. Görünmez **o** rüyanın kötüdür belirtisi (anlamı) muhakkak...)

yogurkandı **ol** üdün ol hatunnun (AP 621/17)

bir tapığçı kızı taşın turur

(...kaygılandı **o** zaman o hatunun bir hizmetçi kızı dışarıda durur...)

yogurkandı ol üdün **ol** hatunnun (AP 621/17)

bir tapığçı kızı taşın turur

(...kaygılandı o zaman **o** hatunun bir hizmetçi kızı dışarıda durur...)

mahasatve kanta ārmiş tep ayıtu

yarlıkadı **ol** buryukı bo yarlıgıg āşidip (AP 624/8)

(...Mahāsattva nerede imiş?’’ diye sorarak buyurdu. **O** kumandanı bu buyruğu işitince...)

yügrük atların koşuglug kañlıta

olurup **ol** kamışlıg arıgka tavrağ (AP 625/6)

(...dörtñal koşan atların koşulduğu arabaya oturup/ binip **o** kamışlı ormana hızlıca...)

arıtı bilinmāz boltılar ötrü **ol**

üdün ol buryuklar başın tāgrāki (AP 625/18)

(...artık hiç bilemez oldular. Sonra **o** zaman o kumandanlar(ın) başı (ve) çevredeki...)

arıtı bilinmāz boltılar ötrü ol

üdün **ol** buryuklar başın tāgrāki (AP 625/18)

(...artık hiç bilemez oldular. Sonra o zaman **o** kumandanlar(ın) başı (ve) çevredeki...)

[-29-]

Ol(-I-): T. sf. Şu (anda).

ulagı üzä tutuşmuş ärtinü yırınçığ

yarsınçığ ärür anı üçün tägimlig **ol** (AP 614/13)

(...bağlantısıyla (birbirine) tutuşmuş/ bağlanmış son derece iğrenç (ve) pistir. Onun için yakışan/uygun olan **şu (anda)**...)

[-1-]

Ol(-II-): T. sf. O, O zaman.

bulgay ärki biz yeg adrok buyanıg tep

teçi **ol** üdün bo üç teginlär (AP 609/12)

(...Biz (bundan) daha iyi sevabı bulabilecek miyiz acaba diye? ” dedi. **O** zaman bu üç prens...)

koğup öñi yorıp bardılar ötrü **ol** (AP 612/18)

üdün mahasatve bodisatav yorıyu inçä

(...(bakmayı) bırakıp başka tarafa yürüyüp gittiler. Sonra **o** zaman Mahāsattva Bodhisattva yürürken şöyle...)

ol üdün tegin monça sav sözlöp (AP 616/9)

ol aç bars öskintä suna yatdı

(...**o** vakit prens bu şekilde söz söyleyerek o aç pars(ın) önünde uzanarak yattı.)

ötrü **ol** üdün bo ağır uluğ yağız (AP 617/1)

yer altı törlügin täprädi kabşadı

(...sonra **o** vakit bu ağır (ve) yüce kara toprak altı türlü titredi, sallandı.)

tüşdi yağdı ol arıg sāmāk içi

hua çaçäk üzä tolu boltı **ol** üdün (AP 617/12)

(...düştü, yağdı. O orman(ın) içi çiçekler ile dolu oldu. **O** zaman...)

tep teçi **ol** üdün ol aç bars (AP 618/9)

kaçan bodisatavnıñ ömgänintin

(...diye söylediler. **O** zaman o aç pars Bodisattva'nın şah damarından...)

inimkā āt'özin tiṭti ārki mü tep

ol üdün ol iki tegiṭlār monçulayu (AP 619/6)

(...kardeşime acaba (kardeşim) vücudunu feda eder mi ki diye. **O** zaman o iki prens böylece...)

yorıp bartılar **ol** üdün mahasatve (AP 620/12)

teginniṭ tapıḡçıları teginimiz kaçdı

(...(yere) yürüyüp gittiler/ayrıldılar. **O** zaman Mahāsattva prensin hizmetçileri: “ Prensimiz gecikti”...)

yogurkandı **ol** üdün ol hatunnuṭ (AP 621/17)

bir tapıḡçı kızı taştın turur

(...kaygılandı **o** zaman o hatunun bir hizmetçi kızı dışarıda durur...)

teḡi **ol** üdün hatun bo savıḡ aşıdı (AP 622/4)

uluḡ busuşta kaḡguta turup açıḡı

(...söyledi. **O** zaman hatun bu sözü duyup büyük kederde (ve) kaygıda, acıya kapılıp...)

kılmaṇ māniṭ köküzümin yarılḡuluk

sıḡuluk tep teḡi **ol** üdün ikinṭi (AP 624/20)

(...Yapmayın benim göğsümü yarılacak kırılacak diye söyledi. **O** zaman ikinci...)

arıtı bilinmāz boltılar ötrü **ol** (AP 625/17)

üdün ol buryuklar başın tāḡrāki

(...artık hiç bilemez oldular. Sonra **o** zaman o kumandanlar(ın) başı (ve) çevredeki...)

yavlak bāḡü utlısı idi āzüḡ bolmadı

tep monçulayu yıḡladı ötrü **ol** üdün (AP 627/12)

(...kötü belirtinin sonucu hiç yalan olmadı diyerek böylece ağladı. Sonra **o** zaman...)

[-13-]

Ol(-III-): T. edat. –Dır bildirme edatı.

bo ärsär arılar turguluk **oron ol** (AP 609/7)

mäniñ idi korkınçım ayınçım yok öñi

(...“Burası ise kutsal din büyükler(inin)(evliyalar(ın)) durduğu **yerdür**. (Bu nedenle) benim hiç korkum, endişem yok. Dahası...)

bo bars nägü yeyür uzañıkı aş **nägü**

ol tep ayıñdı eçisi tegin inçä (AP 610/12)

(...bu pars ne yer? Her zamanki yiyeceği **nedür?**” diye sordu. Ağabeyi prens şöyle...)

bäg män montag montag sav äşidtim bo

nä **sav ol** azu biziñ amrak ögükümüz (AP 622/9)

(...bey ben böyle böyle (bir) söz işittim. Bu nasıl (bir) **sözdür?** Yoksa bizim sevgili yavrumuz...)

[-3-]

Olar: T. zm. Onlar, bunlar, işaret zamiri.

Olar+nıñ(-I-): T. zm. Onların.

turgurup erinçkädilär tsuyurkadılar

inçip **olarınıñ** arasında aglañı ıakı (AP 612/13)

(...besleyerek, merhamet ettiler, (ona) acıdılar. Fakat **onların** arasında özellikle de (en çok)...)

[-1-]

Olur-: T. f. Oturmak.

Olur-dı-lar(-I-): T. f. Oturdular.

tingalı **olurdılar** tıngalı olurmışta (AP 608/15)

’äñ uluğı tegin iki iniläriñä

(...dinlenmek için **oturdular**. Dinlenmek için oturduklarında en büyük prens, iki küçük kardeşine...)

[-1-]

Olur-mış+ta(-II-): T. sf. Oturduklarında.

tingalı olurdılar tıngalı **olurmuşta** (AP 608/15)

'āṇ uluḡı tegin iki iniläriṇä

(...dinlenmek için oturdular. Dinlenmek için **oturduklarında** en büyük prens, iki küçük kardeşine...)

[-1-]

Olur-up(-III-): T. zf. Oturup.

yügrük atların koşuglug kaṇlıta

olurup ol kamışlıg arıḡka tavraḡ (AP 625/6)

(...dörtal koşan atların koşulduḡu arabaya **oturup** / binip o kamışlı ormana hızlıca...)

[-1-]

Oṅar: T. f. Anlamak, farkına varmak.

Oṅar-sar(-I-): T. f. Anlasa, hissederlerse.

yakçırıp ol iki eçilärin köṇülgärip

näçökin ärsär tuysar **oṅarsar** (AP 615/10)

(...tutuşturup, o iki ağabeylerini gönlünden geçirerek nasıl olsa duyarlarsa **hissederlerse...**)

[-1-]

Oot: T. is. Ateş, od.

Oot+ka(-I-): T. is. Ateşe, ateşte.

buryuk a kiçigi oḡlum kanta ärmiş

ät'özüm busurkanur buşrulur **ootka** (AP 624/16)

(...ey kumandan! Küçük oḡlum neredeymiş? Vücudum sıkılıyor, daralıyor. **Ateşte...**)

[-1-]

Ordo: T. is. Saray.

Ordo+ka(-I-): T. is. Saraya.

sav aşidti nâ monı aşidü birlâ ök

ürkip bāliñlāp ötrü **orđoka** kirip (AP 621/22)

(...söz/haber işitti. Ve hizmetçi kız bunu işitmesiyle birlikte ürküp korkup sonra **saraya** girip (hizmetçi kız)...)

[-1-]

Ornag: T. is. Konaklama yeri, yer, mevki, mekân.

Ornag+ı(-I-): T. is. Yeri.

terkini kannıñ yiriñniñ **ornagı** (AP 614/10)

siñirin tamırın yörgälmiş süñöklär

(...yığıldığı kanın, irinin **yeri** sinirini damarın çevrelediği kemiklerin...)

[-1-]

Oron: T. is. Yer, mekân, orun.

bo ärsär arılar turguluk **oron** ol (AP 609/7)

māniñ idi korkınçım ayınçım yok öñi

(...“Burası ise kutsal din büyükler(inin)(evliyalara(ın)) durduğu **yerd**ir. (Bu nedenle) benim hiç korkum, endişem yok. Dahası...)

täg kărgăklig işlätgölük yonlaguluk

oron tapıp bo montag yıdıg kărgăksiz ätözümin(AP 612/5)

(...gibi gerekli kullanışlı (bir) **yer** bulup, bu böyle kötü kokan gereksiz bedenimin...)

inçip inandım aş içgü ton kädim **oron** (AP 613/3)

töşäk at yaña kañlı kölük ärdini

(...böylece inandım; yiyecek, içecek, giyim kuşam, **yer**, döşek, at, fil, yük hayvanı, mücevher...)

taşgaru ünüp öñi öñi yadılıp

oron oron sayu tilägäli işägäli (AP 622/23)

(...dışarıya çıkıp, ayrı ayrı **yerlere** yayılıp/dağılıp her tarafa her biri (prensleri) aramak için...)

[-4-]

Oron-ug(-I-): T. is. Yeri.

tolu alp atım süülüg küçinä tükällig

törtin sınır yer **oronug** (AP 607/14)

(...dolu, kahraman (ve) savaşçı, askeri gücü mükemmel (idi). Dört bir yandaki **yer(ler)i**...)

[-1-]

Oron+ka(-I-): T. is. Yere.

bolgay siz täggäli mänjülüg kertü yeg

oronka birtäm öñi üdrülgäy (AP 618/4)

(...ulaşmış olacaksınız. Ebedi, doğru, (en) iyi **yere** (makama) tamamıyla farklı ayrılacak...)

yanıuru yanıp yığlaşu bayakı ol barş

yatur **oronka** bartılar kaçan anda (AP 619/10)

(...yine geri dönüp ağlaşarak biraz önceki o pars(ın) yattığı **yere** vardılar. O zaman oraya...)

bartılar kaçan bodisatavnıñ

ät'özin buşı bermiş yer **oronka** (AP 625/8)

(...vardılar. O zaman Bodisattva'nın vücudunu sadaka (olarak) verdiği **yere**...)

[-3-]

Orton: T. is. Orta, ortanca.

atı mahabale ärti ikinçisi **orton** (AP 608/3)

oğlınıñ atı mahadeve ärti üçünçi

(...adı Mahābalā idi. İkincisi, **ortanca** oğlunun adı Mahādeva idi. Üçüncü...)

yänä **or̥ton** inisiñä ay (AP 611/7)

inim alp tit̥gölük tavar alp iş nän

(...yine **ortanca** kardeşine “Ey kardeşim, malı da işi de feda etmek zordur...)

[-2-]

Osuglug: T. sf. Tabiatlı, haşmetli, yaratılışlı.

sınar yağsız yavlaksız ärti

ol antag **osuglug** çoglug yalınlig (AP 607/20)

(... yandan düşmansız, hasımsız (bir kişi) idi. O öyle **haşmetli**, parıltılı...)

inçä tep teçi bo montag **osuglug** (AP 610/21)

törümüñ küçsirämiş alañurmiş aç

(...şöyle diye dedi: “Bu böylesine **yaratılışlı** güçsüzleşmiş, zayıflamış, aç...)

[-2-]

Oyırkan-: T. f. Endişelenmek, paniklemek.

Oyırkan-dı(-I-): T. f. Endişelendi.

äviñtip sūt akıp kälđi nä anı

körüp ʔakı artokrak **oyırkandı** (AP 621/16)

(...şişip (süt dolup, memesinden) süt akıp geldi. Ve onu görünce daha çok **endişelendi**...)

[-1-]

Oz: T. f. Kaçmak, uzaklaşmak, kaçıp kurtulmak.

Oz-ar(-I-): T. f. Kaçıyor, kaçır.

ikägüsi korkınçlıg **ozar** bolur tep (AP 620/22)

monçulayu tüşäyü yatur ärkän yer täprämäki

(...(diğer) ikisi korkuyla **kaçar** olur’’ diye (hatun) böylece rüya görürken yatıyor iken yer sarsıntısı...)

[-1-]

Ozgur-: T. f. Kurtarmak, kaçırmak.

Ozgur-up(-I-) T. Zf. Kurtarıp.

tağı tınlıglarığ örü tartıp **ozgurup** enç (AP 616/7)

māñilig kılayın tep teçi

(...canlıları yukarı çekip **kurtarıp**, mutlu mesut kılayım diye söyledi.)

[-1-]

Ög: T. is. Anne.

Ög+kä(-I-) T. is. Anneye.

ärđiñ küvāz a **ögkä** kañka (AP 619/23)

sävitmiş ärđiñ kadaş a näçökin yänä

(...Ey sevimli! **Anneye** babaya (kendini) sevdirmiş idin ey kardeş(imiz)! Neden yine...)

[-1-]

Ög+ümüz(-II-) T. is. Annemiz.

barmadın **ögümüz** kañımız biziñä (AP 620/4)

uñru körüp ayıtsar biz ikägü nägü

(...varmadın/gitmedin. **Annemiz** babamız bizi karşılarında görüp sorsalar biz ikimiz ne...)

[-1-]

Ög: T. is. Akıl, düşünce.

Ög+üm+in(-I-) T. is. Aklımın.

örtāñip köyār tāg **ögümin** köñülümün (AP 624/17)

ıçgıñıp muñkul bolup bilinmāz män

(...yanıp yakılır gibi **aklımı** gönlümü kaybederek perişan olup (ne yapacağımı) bilemiyorum.)

[-1-]

Ög+lär+in(-II-): T. is. Akıllarını.

tüşdilär kamıldılar **öglärin** köñüllärin (AP 625/15)

ıçgınıp nä kılınmışın

(...(yere) düştüler, yığıldılar. **Akıllarını**, gönüllerini kaybedip ne yapacaklarını...)

[-1-]

Ög: T. f. Övmek, methetmek.

Ög-ä Alka-y-u (-I-): T. bf. Övünerek.

muñađınçığ çatıklıg işiñä eyin

ögirip **ögä alkayu** inçä tep (AP 617/16)

(...olağanüstü (doğum) efsanesi işine sevinip **övünerek** şöyle diye...)

[-1-]

Ögir-: T. f. Sevinmek.

Ögir-ip(-I-): T. zf. Sevinip.

muñađınçığ çatıklıg işiñä eyin

ögirip ögä alkayu inçä tep (AP 617/16)

(...olağanüstü (doğum) efsanesi işine **sevinip** övünerek şöyle diye...)

[-1-]

Ögit-: T. f. Övülmek, methedilmek.

Ögit-miş(-I-): T. sf. Övülmüş.

alku burhanlar üzä **ögitmiş** ıdok (AP 615/1)

nomlug ät'özüg tanuklaguluk kamağ beş

(...Bütün Buddhalar tarafından **övülmüş**, kutsal kanunlu vücudu tanıklayacak. Bütün beş...)

[-1-]

Öglän-: T. f. Kendine gelmek, ayılmak.

Öglän-dür-ti-lär(-I-): T. f. Kendine getirmek, ayıltılar.

näçätä ken temin ançakaya

ögländürtilär öglänü birlä ök (AP 625/22)

(...ne kadar zaman (sonra), kısa bir süre sonra (ancak) **ayıltılar**. Kendilerine geldikten/ (gelmeleri) ile...)

[-1-]

Öglän-ip (-II-): T. zf. Akıllanıp, aklı başına gelip.

ken temin **öglänip** ötrü eliglärin (AP 619/19)

örü kötürüp uluğ ünin ulıdılar

(...sonra **akılları başlarına gelip**, sonra ellerini yukarı kaldırıp yüksek sesle haykırdılar...)

[-1-]

Öglän-ü (-III-): T. zf. Akıllanıp, aklı başına gelip.

näçätä ken temin ançakaya

ögländürtilär **öglänü** birlä ök(AP 625/22)

(...ne kadar zaman (sonra), kısa bir süre sonra (ancak) ayıltılar. **Kendilerine geldikten/ (gelmeleri) ile...**)

[-1-]

Ögrünç: T. is. Sevinç.

adırlımlıg busuşum ymä yok inçip

ät'özümtä tolu **ögrünç** sävinç tugar (AP 609/10)

(...ayrılmanın sıkıntısı da yok. Sadece vücudumda tamamıyla **neşe** ve sevinç doğuyor.)

[-1-]

Öğrünç+lüg(-I-): T. sf. Sevinçli.

oğulça kızça yiti kınıg **öğrünçlüg** (AP 617/21)

äsirkänçsiz ıdok köñülünüz üzä

(...oğul gibi, kız gibi keskin, sert, **sevinçli**, cömert, kutsal gönlünüz ile...)

[-1-]

Öğrünç+üm(-II-): T. is. Sevincim, mutluluğum.

aşayımın oğulum yanı bolmışta

öğrünçüm **sävinçim** az ärdi kenindä(AP 623/12)

(...yavrucuğumu; oğlum yeni doğduğunda mutluluğum **sevincim** az idi. Sonrasında...)

[-1-]

Ögsirä-: T. f. Kendinden geçmek, aklı başından gitmek.

Ögsirä-mäk+i(-I-): T. sf. Kendinden geçme, bayılma, baygınlığı geçince.

elig bağ hatunı ançakıya **ögsirämäki**(AP 626/9)

särilip saçı başı yadılıp iki eligi

(...hükümdar(ın) hatunu(nun) biraz **baygınlığı geçince**, sakinleşince saçı başı dağılıp iki eli...)

[-1-]

Ögsirä-p(-II-): T. zf. Kendilerinden geçip, akılları başlarından gidip.

ök ät'özlärin ol süñök üzä kämişip

ögsiräp tınsırap kamıldılar näçätä (AP 619/18)

(...vücutlarını o kemik üzerine atıp **kendilerinden geçip** yere serildiler/yığıldılar. Bir süre / ne kadar (zaman)...)

monta saçılıp yatmışın körüp ät'özlärin

birgärü yerkä çalıp **ögsiräp** (AP 625/12)

(...buraya saçılıp yattığını görünce vücutlarını / kendilerini (birden) birlikte yere atarak
akılları başlarından gidip...)

[-2-]

Ögük: T. sf. Sevgili, yavru, sevimli, anasının kuzusu.

Ögük+lär+im(-I-): T. is. Yavrularım.

ägirtip siñiläyü inçä tep teçi

üç **ögüklärim** birgärü tapıgçıları (AP 623/20)

(...kuşatılıp, inleyerek şöyle diye dedi: “Üç **yavrum/ yavrularım** birlikte hizmetçileri...)

[-1-]

Ögük+lär+im+in(-II-): T. is. Yavrularımı.

a sän näñ buşma buşrulma män amtı

kamağun ünüp amrak **ögüklärimin** (AP 622/19)

(...sen hiç üzülme, kaygılanma ben şimdi hepsini çağırıp sevgili **yavrularımı**...)

[-1-]

Ögük+üm(-III-): T. is. Yavrucuğum.

nä ada ärdi atayım körkläkiyä

ögüküm ölmäk ämgäk näçökin öñrä (AP 626/4)

(...“ Ne tehlike/ bela idi **yavrucuğum** güzel yavrucağım! Ölüm eziyet(i) neden erken...)

[-1-]

Ögük+üm+in(-IV-): T. is. Yavrumu.

kapıp eltür bolur amtı yitürdüm

’äñ kiçigi sävär amrak **ögükümin** (AP 627/10)

(...kapıp götürür olur. Şimdi yitirdim en küçüğü, sevimli, sevgili **yavrumu**...)

[-1-]

Ögük+ümüz(-V-): T. is. Yavrumuz.

bäg män montag montag sav aşıdım bo

nä sav ol ažu biziñ amrak **ögükümüz** (AP 622/9-10)

(...bey ben böyle böyle (bir) söz işittim. Bu nasıl (bir)sözdür? Yoksa bizim sevgili **yavrumuz...**)

[-1-]

Ögükkiyä: T. is. Yavrucak, kuzucuk.

Ögükkiyä+m(-I-): T. is. Yavrucuğumun, yavrucuğum.

täg yertä agınyu inçä tep

yığladı kim ärti ärki bıçtaçı **ögükkiyäm**(AP 626/14-15)

(...gibi yerde debelenerek şöyle diye ağladı. Kim idi acaba kesen sevgili **yavrucuğumun...**)

boltum ärmäz mü kim ärti ärki

ölürdäçi **ögükkiyäm** çak seni tägürdäçi (AP 626/20)

(...oldum değil mi? Kim idi acaba öldüren **yavrucuğum** tam da seni? Değecek...)

[-2-]

Ögükkiyä+m+in(-II-): T. is. Yavrucuğumu.

ay ämgäk ay ämgäk bökünki küntä amrak

ögükkiyämin ymä yitdürdim ıçgındım (AP 622/15)

(...“Ey keder, ey keder! Bugünkü günde sevgili **yavrucuğumu** da yitirdim, kaybettim...)

[-1-]

Ök: T. edat. Pekiştirme edatı.

yalañuz kurug süñökläri **ök** turu kaltı (AP 618/13)

ançaginça bodisatav teginniñ uluğı eçisi

(...yalnız kuru kemikleri arta kaldı. Bu sırada Bodisattva prensin büyük ağabeyi...)

ök at'özlärin ol süñök üzä kämişip (AP 619/17)

ögsiräp tınsırıp kamıldılar näçätä

(...vücutlarını o kemik üzerine atıp kendilerinden geçip yere serildiler/yığıldılar. Bir süre/ ne kadar (zaman)...))

üzä bälirläp oğunup kälti nä oğunu

birlä **ök** anğa korkınçlıgın busuşlugın (AP 621/2)

(...üzerine korkup uyanıverdi. Ve uyanmasıyla birlikte orada öylesine korkuyla (ve) kaygıyla...))

sav äşidti nä monı äşidü birlä **ök** (AP 621/21)

ürkip bälirläp ötrü orđoka kirip

(...söz/haber işitti. Ve hizmetçi kız bunu işitmesiyle birlikte ürküp korkup sonra saraya girip (hizmetçi kız)...))

näçätä ken temin ançakaya

ögländürtilär öglänü birlä **ök** (AP 625/22)

(...ne kadar zaman (sonra), kısa bir süre sonra (ancak) ayıltılar. Kendilerine geldikten/ (gelmeleri) ile...))

[-5-]

Öl-: T. f. Ölmek.

Öl-gäli(-I): T. zf. Ölecekmiş gibi, ölmek üzere.

at'özläri alağurup küçi küsüni üzülüp

unakaya **ölgäli** yatur ärti nä (AP 609/22)

(...bedenleri halsizleşip, gücü kuvveti kesilmiş (bir halde) neredeyse **ölecekmiş gibi** yatıyordu. Ve...))

sıkılıp unakaya **ölgäli** turur biznitä (AP 611/1)

adın kim bolgay moğa yaraglıg

(...sıkılıp neredeyse **ölmek üzeredir**. Bizden başka kim (var ki) olacak buna uygun, yararlı...)

[-2-]

Öl-mäk(-II-): T. sf. Ölme, ölüm.

nä ada ärdi atayım körkläkiyä

ögüküm ölmäk ämgäk näçökin öñrä (AP 626/4)

(...“ Ne tehlike / bela idi yavrucuğum güzel yavrucağım! **Ölüm** eziyet(i) neden erken...)

[-1-]

Öl-mäk+ig(-III-): T. is. Ölümü.

kälip ärtürdi sentidä öñrä

ölmäkig bulayın ay künkiyäm (AP 626/6)

(...gelip (seni) (ele) geçirdi? Senden önce **ölümü** bulasaydım ey güneşim!..) [-1-]

Öl-mäk+lig(-IV-): T. İs. Ölüm, ölümün.

içindä tar kämi bolayın tugmak **ölmäklig** (AP 613/21-22)

tägzinçdin taşgaru tartıp üntüräyin

(...içinde sal (ve) gemi olayım. (Vücudumu) doğum (ve) **ölüm** döngüsünden dışarı çekip yükseleyim’...)

tugmak **ölmäklig** tägzinçig amırtgurguluk (AP 614/18)

nizvanılıg ilişig üzgülük dyan bilgä

(...doğum (ve) **ölüm** döngüsünü sonlandıracak ihtiras bağlarını kesecek, tefekkür ve hikmetli...)

siz tugmak **ölmäklig** bäk bagtın (AP 618/5)

tärkkäyä üdün täggäy siz tängäşsiz

(...Doğum (ve) **ölümün** sıkı bağından en kısa zamanda erişeceksiniz. Benzersiz...)

[-3-]

Öl-miş(-V-): T. sf. Öldüğü.

ulışdılar sıgtaşdılar oğlının

ölmiş yerin körügsöp tärkin tavratı (AP 625/4)

(...ağlaştılar sızlaştılar. Oğlunun **öldüğü** yeri görmek isteyip hemen aceleyle...)

[-1-]

Öl-sär(-VI-): T. f. Ölse, ölseydik.

tep ötüñälim sözlälim ol yeg bolgay

üçäğü birläkiyä **ölsär biz** näñ (AP 620/7)

(...diye cevap verelim, söyleyelim? Şu daha iyi olacaktı: “üçümüz beraber **ölseydik**. Hiç...)

kavışsar **ölsär** mäniñ ät’özüm ämgänmägäy (AP 623/15)

män arıtı tep teçi hatun

(...kavuşursam, **ölsem** (de) benim vücudum eziyet çekmeyecek, ben hiç diye söyledi. Hatun...)

[-2-]

Öläz: T. sf. Solgun, renksiz, soluk.

yaşuksuz öñsüz **öläz** boldı (AP 617/7)

buluñ yıñak barça bütürü karardı

(...ıñıltısız, renksiz, **soluk** oldu. Her taraf tamamıyla büsbütün karardı.)

ügüzlär taglar birlä

kalısız buluñ yıñak kararıp **öläz** boltı (AP 618/18)

(...ırmaklar, dağlar ile tümnden, her taraf kararıp **soluk** oldu.) [-2-]

Ölür-: T. f. Öldürmek.

Ölür-däçi(-I-): T. sf. Öldüren.

boltum ärmäz mü kim ärti ärki

ölürdäçi ögükkiyäm çak seni tägürdäçi (AP 626/20)

(...oldum değil mi? Kim idi acaba **öldüren** yavrucuğum tam da seni? Değecek...)

[-1-]

Ömgän: T. is. Şah damarı.

anı üzä **ömgän** tamırın sançıp kan (AP 616/21)

ündürüp akuru akuru barska yakın bardı

(...onu **şah damarına** batırıp kan çıkartıp yavaş yavaş parsa yakın vardı/yaklaştı.)

[-1-]

Ömgän+i+n+tin(-I): T. is. Şah damarından.

tep teçi ol üdün ol aç bars

kaçan bodisatavnıñ **ömgänintin** (AP 618/10)

(...diye söylediler. O zaman o aç pars Bodisattva'nın **şah damarından**...)

[-1-]

Öñi: T. edat. Başka, farklı, -Dan başka, dahası, ayrı ayrı, her yere.

bo ärsär arılar turguluk oron ol

mäniñ idi korkınçım ayınçım yok **öñi** (AP 609/8)

(...“Burası ise kutsal din büyükler(inin)(evliyalar(ın)) durduğu yerdir. (Bu nedenle) benim hiç korkum, endişem yok. **Dahası**...)

adın ıakı **öñi** aş içgü yok kim (AP 610/17)

bo alaıurmış aç barsıg tırgürgülük

(...**başka da** yiyecek ve içeceği yoktur ki bu zayıflamış aç parsa diriltecek’’...)

koğup **öñi** yorıp bardılar ötrü ol (AP 612/18)

üdün mahasatve bodisatav yorıyu inçä

(...(bakmayı) bırakıp **başka** tarafa yürüyüp gittiler. Sonra o zaman Mahāsattva Bodhisattva yürürken şöyle...)

bolgay siz tǵǵalı mǎñülüg kertü yeg
oronka birtām **öñi** üdrülgäy (AP 618/4)

(...ulaşmış olacaksınız. Ebedi, doğru, (en) iyi yere (makama) tamamıyla **farklı** ayrılacak...)

yañın käyirkänçig kılını ulıyu sıǵayı talıp
yügüp ançata ken temin andıran **öñi** (AP 620/11)

(...böylece hüzünlenip feryat ederek, ağlayıp sızlayıp, bayılıp yıkılarak bir süre sonra oradan **başka**...)

ürtmiş tǵ közüm ämigim täpräyür
öñrakitä **öñi** şük düz öñisig okın (AP 621/8)

(...örtülmüş gibi; gözüm, göğsüm seğiriyor, eskisinden **farklı**, sakın(ve) doğru, okla...)

ät'özin **öñi** saçılıp yatır (AP 626/15)
ay kalmış süñök yer sayu içginmiş

(...vücudunu? **Her yere** saçılıp yatıyor ey kalan kemikleri her yerde kaybetmişim...)

[-7-]

Öñi Öñi: T. ik. Ayrı ayrı.

taşgaru ünüp **öñi öñi** yadılıp (AP 622/22)
oron oron sayu tiläǵalı istäǵalı

(...dışarıya çıkıp, **ayrı ayrı** yerlere yayılıp/dağılıp her tarafa her biri (prensleri) aramak için...)

[-1-]

Öğin Öğin: T. ik. Başka, farklı, ayrı ayrı.

kâzigin tizigin ârttürüp ol bars
üzâ **öğin öğin** yarlıkançuçı köñül (AP 612/11)

(...sırasını geçirip, o pars için **ayrı ayrı** şefkatli gönül...)

[-1-]

Öğisig: T. is. Farklı, değişik.

ürtmiş tåg közüm âmigim täpräyür
öñräkitä öñi şük düz **öğisig** okın (AP 621/8)

(...örtülmüş gibi; gözüm, göğsüm seğiriyor, eskisinden **farklı**, sakın (ve) doğru, okla...)

[-1-]

Öğrä: T. zf. Önce, eskiden, ileri, öne doğru, erken.

bögünüp ötrü iki eçiläriñä azkıya
öğrä yorıyu turzunlar män una (AP 615/14)

(...düşünüp sonra iki ağabeylerine:“(siz) azıcık **ileri doğru** yürüye durunuz. Ben hemen...)

nä ada ârdi atayım körkläkiyâ
öğüküm ölmäk ämgäk näçökin **öğrä** (AP 626/4)

(...“ Ne tehlike/ bela idi yavrucuğum güzel yavrucağım! Ölüm eziyet(i) neden **erken**...)

burhan inçä tep yarlıkadı anant
öğrä ârtmiş üddä bo çambudivip (AP 607/8)

(...(Buddha) şöyle buyurdu: Ananda geçmiş(te) / **eskiden** bu dünya...)

kälip ârttürdi sentidä **öğrä** (AP 626/5)
ölmäkig bulayın ay künkiyäm

(...gelip (seni) (ele) geçirdi? Senden **önce** ölümü bulasaydım ey güneşim!..)

[-4-]

Öñräki: T. zf. Önceki, eski.

Öñräki+tä(-I-): T. zf. Önceleri, önceden, eskisinden.

ürtmiş täg közüm ämigim täpräyür

öñräkitä öñi şük düz öñisig okın (AP 621/8)

(...örtülmüş gibi; gözüm, göğsüm seğiriyor, **eskisinden** farklı, sakın(ve) doğru, okla...)

[-1-]

Öñsüz: T. sf. Renksiz, solgun.

yaşuksuz **öñsüz** öläz boldı (AP 617/7)

buluñ yınak barça bütürü karardı

(...ışıltsız, **renksiz**, soluk oldu. Her taraf tamamıyla büsbütün karardı.)

köllär yayılıp ı ıgaçlar ırgalur

kün täñriniñ yarukı **öñsüz** boltı (AP 621/6)

(...göller yayılıp, ağaçlar sallanıyor. Gün tanrının ışığı **solgun** oldu. (Üzeri)...))

[-2-]

Örtän-: T. f. Yanmak, kavrulmak.

Örtän-ip(-I-): T. zf. Yanıp.

örtänip köyär täg ögümin köñülümün (AP 624/17)

ıçgınıp muñkul bolup bilinmüz män

(...**yanıp** yakılır gibi aklımı gönlümü kaybederek perişan olup (ne yapacağımı) bilemiyorum.)

[-1-]

Örü: T. zf. Yukarı, ayağa kalk-, yukarı çekip.

Örü Tur-up(-I): T. bf. Ayağa kalkıp.

öz öz köñüllärintäki sakınmış savların
sözläşip ötrü **örü turup** ol (AP 609/14)

(...kendi (içlerindeki), gönüllerindeki düşündükleri sözlerini söyleyip, sonra **ayağa kalkıp** o...)

[-1-]

Örü Tart-ıp (-II-): T. bf. Yukarı çekip.

tağı tınlıglarıg **örü tartıp** ozgurup enç (AP 616/7)
mäñilig kılâyın tep teçi

(...canlıları **yukarı çekip** kurtarıp, mutlu mesut kılâyım diye söyledi.)

[-1-]

Örü kötür(-III-): T. bf. (Ellerini) yukarı kaldırmak.

ken temin öglänip ötrü eliglärin
örü kötürüp uluğ ünin ulıdılar (AP 619/20)

(...sonra akılları başlarına gelip, sonra **ellerini yukarı kaldırıp** yüksek sesle haykırdılar...)

ötrü **elighärin örü kötürüp** ulıyu (AP 626/1)

sıgtayı inçä tep takşurdılar

(...sonra **ellerini yukarı kaldırıp** ağlayarak sızlayarak şöyle diye ağıt yaktılar...)

[-2-]

Ötrü: T. zf. Sonra, -DAn dolayı, bunun üzerine, o vakit.

tıñlañlar tep yarlıkadı **ötrü** tözün
anant täginälim täñrim keñürü(AP 607/4)

(...dinleyiniz!” diye buyurdu. **Sonra** aziz Ananda ulaşalım “Tanrım bize genişletip...)

aça yada nomlayu yarlıkazun tep
öünti anda **ötrü** tñrri tñrri(AP 607/6)

(...açarak vaaz edip, buyursun (ona) erişelim!” diye arz etti. Ondan sonra tanrı tanrısı...)

ilinçü mñji işin ärtürdüktä **ötrü** (AP 608/9)
ol üç tegitlär hua çäçäk tüş

(...eğlence, mutluluk işini bitirdikte(n) **sonra** o üç prens çiçek, meyve (ve)...)

monda ınaru bärü yoriyu bir uluğ kamışlıg
bärk arıgka kirip **ötrü** anda (AP 608/14)

(...burada, öteye beriye yürüyerek bir büyük kamışlı sık ormana girip **sonra** orada...)

üçünçi mahasatve tegin iki
eçilärinä **ötrü** inçä tep öündi(AP 609/6)

(...üçüncü prens, Mahāsattva iki ağabeyine **sonra** şöyle diyerek arz etti...)

öz öz köñüllärintäki sakınmış savların
sözläşip **ötrü** örü turup ol(AP 609/14)

(...kendi (içlerindeki), gönüllerindeki düşündükleri sözlerini söyleyip, **sonra** ayağa kalkıp o...)

tep teçi bo savıg äşidip mahasatve
tegin **ötrü** eçisi teginkä (AP 610/10)

(...diye dedi.” Bu sözü işitip Mahāsattva prens **sonra** ağabeyi prene...)

tep teçi bo savıg äşidip **ötrü** ikinçisi (AP 610/19)
mahadeve tegin ukunçsuzın

(...diye dedi. Bu sözü duyunca **sonra** ikinci prens Mahādeva düşünmeden (farkında olmadan)...)

ötrü kántü köñülintä inçä tep (AP 611/21)
sakındı kaltı bo mänin ät’özüm yüz

(...**sonra** kendi gönlünde şöyle diye düşündü: “Kaldı ki bu benim vücudum yüz...)

tägzinip közin idi andıran keřärü umatın
ür keç tetrü körü turup **ötrü** (AP 612/17)

(...dolanıp gözünü hiç ondan ayırmadan uzun uzun dikkatlice bakarak durduktan **sonra**...)

koğup öñi yorıp bardılar **ötrü** ol (AP 612/18)
üdüñ mahasatve bodisatav yorıyu inçä

(...(bakmayı) bırakıp başka tarafa yürüyüp gittiler. **Sonra** o zaman Mahāsattva Bodhisattva yürürken şöyle...)

tiřsär män **ötrü** ülgüsüz sansız mün (AP 614/2)
kağaglarıg kartıg bāzig yiriñig

(...feda edersem **sonra** hesapsız sayısız kusur (ve) kabahatleri, çıbanı, irini...)

adıra üdürä sakınıp **ötrü** mahasatve (AP 615/5)
tegin yiti kınıg tülüktä turup uluğ

(...inceden inceye düşünüp **sonra** Mahāsattva prens keskin, sert (bir) kuvvetle kalkıp yüce...)

ötrü ürküp bāliñläp tıdıg ada kılıp (AP 615/11)
küsämiş küşüşümin kandurmagay tep

(...**sonra** ürküp korkup engel olup istediğim arzumu durduramayacaklar diye...)

bögünüp **ötrü** iki eçiläriñä azkıya (AP 615/13)
öñrä yorıyu turzunlar män una

(...düşünüp **sonra** iki ağabeylerine:“(siz) azıcık ileri doğru yürüye durunuz. Ben hemen...)

teñinmädi bodisatav anı körüp **ötrü** (AP 616/13)
ediz tagka ağıtınıp ät’özin kuğı

(...yeltenmedi. Bodisattva onu görüp **sonra** yüksek (bir) dağa çıkıp vücudunu aşağıya...)

bo bars turukı küçsüzi ugrunta anın meni
yegali umaz tep **ötrü** bodisatav örü (AP 616/18)

(...bu pars zayıflığı (ve) güçsüzlüğü nedeniyle; onun için beni yiyemez diyerek **sonra** Bodisattva ayağa...)

ınaru bärü körüp bı bıçgu tiläp
bulmadı **ötrü** kurumuş katıg kamış alıp (AP 616/20)

(...öteye beriye bakınarak bıçak arayıp bulamadı. **Sonra** kurumuş sert (bir) kamış alıp...)

ötrü ol üdün bo ağır uluğ yağız (AP 617/1)
yer altı törlüğün täprädi kabşadı

(...**sonra** o vakit bu ağır (ve) yüce kara toprak altı türlü titredi, sallandı.)

kan akmışın körti **ötrü** ol kanıg (AP 618/11)
yalgayu ätın barça yep koğdı

(...kan aktığını gördü **sonra** o kanı yalayıp etinin hepsini yiyip (koydu) bitirdi.)

sözläşü açığları kälip
yeriñütilär yığladılar **ötrü** tärkin (AP 619/8)

(...söyleşerek (konuşarak) acı çekip yerindiler, ağladılar. **Sonra** hızlıca...)

tägdüktä **ötrü** iniläri mahasatve teginniñ (AP 619/11)
tonı kamış butıķı üzä asgın

(...vardıktan **sonra** küçük kardeşleri Mahāsattva prensin elbisesi(nin) kamış budağı üzerinde asılı...)

ken temin öglänip **ötrü** eliglärin (AP 619/19)
örü kötürüp uluğ ünin ulıdılar

(...sonra akılları başlarına gelip, **sonra** ellerini yukarı kaldırıp yüksek sesle haykırdılar...)

sav äşidti nä monı äşidü birlä ök
ürkip bälirläp **ötrü** orđoka kirip (AP 621/22)

(...söz/haber işitti. Ve hizmetçi kız bunu işitmesiyle birlikte ürküp korkup **sonra** saraya girip (hizmetçi kız)...)

elig bāgkâ t̄āgdi **ötrü** elig (AP 624/5)

bāg aṇa ay buryuk a amrak atayım

(...hükümdara ulaştı. **Sonra** hükümdar ona : “Ey kumandan! Sevgili yavrucuğum...)

buryuk **ötrü** bodisatav tegin at’özin (AP 624/21)

buşi berip nātāg kılmış işlärin eyin

(...kumandan **sonra** Bodisattva prens(in) vücudunu sadaka (olarak) verip neler yaptığını, işlerini...)

arıtı bilinmāz boltılar **ötrü** ol (AP 625/17)

üdüñ ol buryuklar başın t̄āgrāki

(...artık hiç bilemez oldular. **Sonra** o zaman o kumandanlar(ın) başı (ve) çevredeki...)

t̄āgdilär ärsär anḁa **ötrü** bodisatavınñ (AP 625/9)

yaş süñökläri ınaru bārü anḁa

(...geldikleri zaman ise; ondan **sonra** Bodisattva’nın ıslak kemiklerini öteye beriye oraya...)

ötrü eliglärin örü kötürüp ulıyu (AP 626/1)

sıgtayı inḁa tep takşurdılar

(...**sonra** ellerini yukarı kaldırıp ağlayarak sızlayarak şöyle diye ağıt yaktılar...)

körmäyin ärti monı t̄āg uluğ açığ

ämğäkig tep teḁi anḁa **ötrü** (AP 626/8)

(...görmeden idi bunun gibi büyük acı (ve) eziyeti diye dedi. Ondan **sonra**...)

yavlak bālgü utlısı idi äzüg bolmadı

tep monḁulayu yığladı **ötrü** ol üdüñ (AP 627/12)

(...kötü belirtinin sonucu hiç yalan olmadı diyerek böylece ağladı. **Sonra** o zaman...)

udug kıltılar kaçan tapıg udug kılguluk
törösin ärtüdüdüktä **ötrü** astup (AP 627/20)

(...uğurladılar. Ne zaman (ki) saygı (ve) uğurlama yapılacak (uğurlama) törenini
tamamladıktan/ geçirdikten **sonra** sandık(stupa)...)

[-32-]

Ötün-: T. f. Arz etmek, dilemek, söylemek.

Ötün-älim(-I-) T. f. Arz edelim, söyleyelim.
tep **ötünälim** sözlälim ol yeg bolgay (AP 620/6)
üçägü birläkiyä ölsär biz näñ

(...diye **cevap verelim, söyleyelim?** Şu daha iyi olacaktı: “üçümüz beraber ölseydik.
Hiç...)

[-1-]

Ötün-di(-II-): T. f. Cevap verdi, söyledi, arz etti.
aça yada nomlayu yarlıkazun tep
ötünti anda ötrü täñri täñrisi(AP 607/6)

(...açarak vaaz edip, buyursun (ona) erişelim!” diye **arz etti**. Ondan sonra tanrı tanrısı...)

üçünçi mahasatve tegin iki
eçiläriñä ötrü inçä tep **ötündi** (AP 609/6)

(...üçüncü prens, Mahāsattva iki ağabeyine şöyle diyerek **arz etti**...)

hatunka inçä tep **ötündi** hatun (AP 621/23)
uka yarlıkadı mu ärki taşın

(...hatuna şöyle diye **arz etti**: “Kraliçe(m) anladılar mı acaba? diye buyurdu, dışarıda...)

täginmäz tiläyü täginürlär tep
ötündi elig bağ bo savıg aşidip uluğ (AP 623/8)

(...ulaşamadı, arıyorlar” diye **arz etti**. Hükümdar bu sözü işitip büyük(derin)...)

buşı berip nātāg kılmış işlärin eyin
kāzigçä tüzü tükäti **ötündi** (AP 624/23)

(...sadaka (olarak) verip neler yaptığını, işlerini sırasıyla ayrıntılı bir şekilde **arz etti**.)

[-5-]

Ötün-üp (-III-): T. zf. Söyleyip, sorup, arz edip.

yemiş ävdigäli aṭaları elig bağkä
ötünüp ayıtip kaltılar anda (AP 608/12)

(...yemiş toplamak için babaları hükümdara (izin için) **arz edip**, sorup (orada) kaldılar.
Orada...)

basa yetdim tep **ötünüp** eçilärin ıdıp (AP 615/15)
mahasatve tegin kántü özi yanṭuru

(...sonra yetişirim diye **arz edip**, ağabeylerini gönderip Mahāsattva prens kendi başına
tekrar(dönüp)...)

[-2-]

Öz: T. zm. Kendi.

öz **öz** köñüllärintäki sakınmış savların (AP 609/13)
sözläşip ötrü örü turup ol

(...**kendi** (içlerindeki), gönüllerindeki düşündükleri sözlerini söyleyip, sonra ayağa kalkıp
o...)

öz änüklärin yegäli kılınur (AP 610/7)
montada kâz erinç tınlıg bolgay mu

(...**kendi** yavrularını yemek (zorunda) kalıyor. Bundan daha sefil bir canlı olur mu?)

yarlıkançuçı köñüllüg kutlug yalaṇuklar
ürüg uzaṭı **öz** ät'özlärin tiṭip (AP 611/18)

(...merhametli, gönüllü, kutlu insanlar daima **kendi** vücutlarını feda edip...)

[-3-]

Öz+i(-I-): T. zm. Kendisi.

mahasatve tegin kântü **özi** yanțuru (AP 615/16)

yänä ol arıgka kirip aç bars öskintä

(...Mahāsattva prens **kendi** başına tekrar (dönüp) yine o ormana girip, aç parsın önüne...)

[-1-]

Öz+in(-I-): T. zm. Kendisini.

isig özin ulagalı udaçı tep (AP 611/5)

teçi uluğı tegin bo savıg aşidip

(...**hayatını** devam ettirecek?’’ diye dedi. Büyük prens bu sözü duyunca...)

[-1-]

Öz+kä(-II-): T. zm. Kendine.

anın inçä bilmiş kărgäk ät’öz ärsär

bäksiz mäjüsüz tetir **özkä** yanțuru (AP 613/14)

(...onun için öyle bilmiş olmalı. Vücut ise dayanıksız ve fanidir. **Kendine** karşı...)

[-1-]

Öz+tä(-III-): T. zm. Kendinde, kendinizde(n), canını.

inçip **isig öztä** ärtmâz tep teçi (AP 611/9)

bo savnıñ basa soñınta mahasatve

(...ancak **canını** (bağışlamayı zorlukta) geçemez’’ diye dedi. Bu sözün üzerine sonradan Mahāsattva...)

uluğ yarlıkançuçı köñülünüz üzä tüp

tüz körür siz tınlıglarığ **öztä** tugmış (AP 617/20)

(...yüce merhametli gönlünüz ile dümdüz (eşit) görürsünüz canlıları (tıpkı) **kendinizden** doğmuş...)

[-2-]

Özüg+in(-IV-): T. zm. Kendini.

birgärü birläkiyä ünüp üçäğü

nägülük tiđiñ **özügin** bizni birlä (AP 620/3)

(...birlikte beraber çıkıp üçümüz neden feda ettin **kendini** bizimle birlikte...)

[-1-]

Öz+üm+in(-V-): T. zm. Kendimi, canımı.

tep sakındı çak amtı maña ugrayu

ät'özümün **isig özümün** titgülük titgülük (AP 612/21)

(...diye düşündü: “işte şimdi bana tam (da) vücudumu, **sıcak canımı** (hayatımı) feda edecek...)[-1-]

Öz+ümüz+kä(-VI-): T. Zm. Kendimize, canımıza.

tegin inçä tep teđi ay ečilärim

a biz kamağun amtı **isig özümüzkä** (AP 611/12)

(...prens şöyle diye dedi: “Ey ağabeylerim! Ey! Biz hepimiz şimdi **sıcak canımıza**, kendimize...)

[-1-]

Rahu: *Skr. öz. is. rāhu* Gezegenleri (ay ve güneş) kapatıp tutulmasına neden olan iblisin adı. Karanlıklar prensi.

Rahu+ka(-I-) *Skr. öz. is. rāhu* Gezegenleri (ay ve güneş) kapatıp

tutulmasına neden olan iblisin adı. Karanlıklar prensine.

yaykaldı kök ıalığı yüzündäki kün

täñri **rahuka** sinjirtmiş täğ yaruksuz (AP 617/6)

(...çalkalandı. Gökyüzündeki gün Tanrı **Rahuka** (karanlıklar prensi) tarafından yutulmuş gibi ışıksız...)

[-1-]

Saç: T. is. Saç, baş derisinde bulunan kıllar.

Saç+ı(-I-): T. is. Saçı.

turup tururin sını süñöki **saçı** birlä arkuru (AP 619/13)

turkuru yatmışın akmış kanı tuprakta

(...durduğunu vücudu (ve) kemiği, **saç(larıyla)** birlikte öteye beriye (saçılmış) yattığını, akan kanının toprakta...)

elig bağ hatunı ançakıya ögsirämäki

särilip **saçı** başı yadılıp iki eligi (AP 626/10)

(...hükümdar(ın) hatunu(nun) biraz baygınlığı geçince, sakinleşince **saçı** başı dağılıp iki eli...)

[-2-]

Saçıl-: T. f. Saçılmak, dağılmak, yayılmak.

Saçıl-ıp(-I-): T. zf. Saçılıp.

monta **saçılıp** yatmışın körüp ät'özlärin (AP 625/11)

birgärü yerkä çalıp ögsiräp

(...buraya **saçılıp** yattığını görünce vücutlarını / kendilerini (birden) birlikte yere atarak akılları başlarından gidip...)

ät'özin öñi **saçılıp** yatır (AP 626/15)

ay kalmış süñök yer sayu içgınnmış

(...vücudunu? Her yere **saçılıp** yatıyor ey kalan kemikleri her yerde kaybetmişim...)

[-2-]

Sakın-: T. f. Düşünmek.

Sakın-dı(-I-): T. f. Düşündü.

ötrü kântü köñülintä inçä tep

sakındı kaltı bo mäniñ ät'özüm yüz (AP 611/22)

(...sonra kendi gönlünde şöyle diye **düşündü**: “Kaldı ki bu benim vücudum yüz...)

tep **sakındı** ak amtı maņa ugrayu (AP 612/20)

ät'özünün isig özünün titgölük

(...diye **düşündü**: “işte şimdi bana tam (da) vücudumu, sıcak canımı (hayatımı) feda edecek...)

tep **sakındı** yänä ok inä (AP 613/23)

tep sakındı apam birök bo ät'özünün

(...diye **düşündü**. Yine şöyle diye düşündü: “Eğer (şimdi) bu vücudumu...)

tep sakındı yänä ok inä

tep **sakındı** apam birök bo ät'özünün (AP 614/1)

(...diye düşündü. Yine şöyle diye **düşündü**: “Eğer (şimdi) bu vücudumu...)

kämişdi kaçan yerkä tagdükätä

bodisatav yänä inä tep **sakındı** inçip (AP 616/16)

(...attı. Yere düştüğü zaman Bodisattva yine şöyle diye **düşündü**: “Ancak...)

[-5-]

Sakın-ıp(-II-): T. zf. Düşünüp.

nägölük umug ınag bolmaz män tep

monçulayu **sakınıp** eçiläri birlä sözläşgölük (AP 612/9)

(...niçin umut (sığınak) olmayayım?’’ diye böylece **düşünüp**, ağabeyleri ile sözleşilecek...)

adıra üdürä **sakınıp** ötrü mahasatve (AP 615/5)

tegin yiti kınıg tülükätä turup uluğ

(...inceden inceye **düşünüp** sonra Mahāsattva prens keskin, sert (bir) kuvvetle kalkıp yüce...)

[-2-]

Sakın-mış(-III-): T. sf. Düşündükleri.

öz öz köñüllärintäki **sakınmış** savların (AP 609/13)

sözläşip ötrü örü turup ol

(...kendi (içlerindeki), gönüllerindeki **düşündükleri** sözlerini söyleyip, sonra ayağa kalkıp o...)

[-1-]

Sakınç: T. is. Düşünce, endişe, acı.

nirvanıg tilägülük busuş **sakınç** (AP 614/16)

ämğäk tolgakıg birtäm tarkarguluk

(...Nirvāṇa'yı isteyecek; keder (ve) **acıyı**, eziyeti, ıstırabını bütünüyle uzaklaştıracak...)

[-1-]

Sanç-: T. f. Sançmak, batırmak, sokmak.

Sanç-ıp(-I-): T. zf. Batırıp.

anı üzä ömgän tamırın **sançıp** kan(AP 616/21)

ündürüp akuru akuru barska yakın bardı

(...onu şah damarına **batırıp** kan çıkartıp yavaş yavaş parsa yakın vardı/yaklaştı.)

[-1-]

Sansar: *s'ns'r < ThorA./B. samsār, Soğd. sns'r < Skr. samsāra* is. (Ölümlülerin yaşadığı) Dünya, acı çekilen dünya, varlığın dönüşümü.

Sansar+ta+kı(-I-): *s'ns'r < Thora./B. samsār, Soğd. sns'r < Skr. samsāra* is. (Ölümlülerin yaşadığı) Dünyadaki.

sav sözläti men amtı tolپ **sansartakı**(AP 615/20-21)

tınlıglar üçün üzäliksiz üstünki

(...söz söyledi. Ben şimdi bütün **dünyadaki** canlılar için (en) yüce, (en) üstün...)

[-1-]

Sansarlıg: *s'ns'r < Thora./B. samsār, Soğd. sns'r < Skr. samsāra* is. (Ölümlülerin yaşadığı) Dünya, ölümlüler, ölümlü dünya, Samsāra'ya mensup olanlar.

bo āt'özimin yonlap muṇađınçığ uluğ
iş küdök kılayın **sansarlıg** taloy ügüz (AP 613/20)

(...bu vücudumu huzura kavuşturup olağanüstü büyük (bir) iş güç kılayım. **Samsāra** okyanus ırmağı...)

[-1-]

Sap: T. is. Sıra.

Sap+ça(-I-): T. is. Sırayla.
alp ada tep monçulayu siñilādi
ançagınça **sapça** ikinți buryukı kälip (AP 624/4)

(...(ve) tehlike" diye böylece sızlandı. O esnada **sırayla** ikinci kumandanı gelip...)

[-1-]

Sav: T. is. Söz, haber.

butıkı üzä asıp inçä tep bāk katıg
sav sözlāti män amtı tolپ sansartakı (AP 615/20)

(...budağı üzerine asıp şöyle diyerek çok sert **söz** söyledi. Ben şimdi bütün dünyadaki...)

ol üdün tegin monça **sav** sözläp (AP 616/9)
ol aç bars öskintä suna yattı

(...o vakit prens bu şekilde **söz** söyleyerek o aç pars(ın) önünde uzanarak yattı.)

sav āşidti nā monı āşidü birlä ök (AP 621/21)
ürkip bāliñläp ötrü orđoka kirip

(...**söz/haber** işitti. Ve hizmetçi kız bunu işitmesiyle birlikte ürküp korkup sonra saraya girip (hizmetçi kız)...))

bir antag sav turur teginig tiläp (AP 622/2)

tağı bulmaz tep bo nä **sav** ärki tep

(...böyle bir söylenti var:“Prensi arayıp hālā bulama(dılar)”diye. “Bu nasıl **söz** acaba?” diye...)

bir antag sav turur teginig tiläp

tağı bulmaz tep bo nä **sav** ärki tep (AP 622/3)

(...böyle bir söylenti var:“Prensi arayıp hālā bulama(dılar)”diye. “Bu nasıl **söz** acaba?” diye...)

bäg män montag montag **sav** äşidtim bo(AP 622/8)

nä **sav** ol azu biziñ amrak ögükümüz

(...bey ben böyle böyle (bir) **söz** işittim. Bu nasıl (bir) sözdür? Yoksa bizim sevgili yavrumuz...)

bäg män montag montag **sav** äşidtim bo

nä **sav** ol azu biziñ amrak ögükümüz (AP 622/9)

(...bey ben böyle böyle (bir) söz işittim. Bu nasıl (bir) **sözdür**? Yoksa bizim sevgili yavrumuz...)

bartılar anıñ arasında bo **sav** tağı (AP 623/1)

käçmäzkän bir buryuk tärkin tavrağı

(...gittiler/vardılar. Onun arasında bu **söz (söylenti)** daha geçmeden bir kumandan aceleyle...)

tili tamgakı kağıp **sav** sözläyü umatın (AP 624/11)

kikiñ bermädin şük turdı anı

(...dili damağına yapışıp **söz** söyleyemedi, cevap veremedi sessizce durdu. Onu...)

[-9-]

Sav+ıg(-I): T. is. Sözü, söze.

amraklartın adırılğuluk ämgäk bolmazun

ärti tep korkar män tep bo **savıg** äşidip (AP 609/4)

(...sevilenlerden ayrılacak (olmanın) sıkıntısı olmasın diye korkuyorum ben.” Bu **sözü** duyunca...)

tep teçi bo **savıg** äşidip mahasatve (AP 610/9)

tegin ötrü eçisi teginkä

(...diye dedi.” Bu **sözü** işitip Mahāsattva prens sonra ağabeyi prene...)

tep teđi bo **savıg** äşidip ötrü ikinčisi (AP 610/19)

mahadeve tegin ukunčsuzın

(...diye dedi. Bu **sözü** duyunca sonra ikinci prens Mahādeva düşünmeden (farkında olmadan)...)

isig özin ulagalı udaçı tep

teçi uluğı tegin bo **savıg** äşidip (AP 611/6)

(...hayatını devam ettirecek?’’ diye dedi. Büyük prens bu **sözü** duyunca...)

ıdalap tınlıglarka asıg tusu kılurlar tep

teçi bo monça **savıg** eçiläriñä sözlöp (AP 611/20)

(...feda edip başka canlılara fayda yarar sağlarlar diye dedi.” Bu bunca **sözü** ağabeylerine söyledikten...)

üstünki täñrilär bo **savıg** körüp aqsız (AP 617/13)

uluğ muñađıp tañlap bodisatavnıñ antag

(...yukarıdaki tanrılar bu **söze** bakıp çok fazla şaşırıp, hayret edip Bodisattva’nın böyle...)

inimizniñ ät’özin tiťmäk bälğüsi

tep teçi bo **savıg** äşidip kiçigi inisi (AP 618/22)

(...kardeşimizin vücudunu feda etmesinin belirtisi diye söyledi. Bu **sözü** duyunca küçük kardeşi...)

teçi ol üdün hatun bo **savıg** aşıdip (AP 622/4)

uluğ busuşta kağguta turup açığı

(...söyledi. O zaman hatun bu **sözü** duyup büyük kederde (ve) kaygıda, acıya kapılıp...)

'äñ kiçigi mahasatveg içginmiş

ärgäy mü biz tep teçi bo **savıg** elig bağ (AP 622/11)

(...en küçüğü (oğlumuz) Mahāsattva'yı kaybetmiş olmayalım? diye dedi. Bu **sözü** hükümdar...)

täginmäz tiläyü täginürlär tep

ötündi elig bağ bo **savıg** aşıdip uluğ (AP 623/8)

(...ulaşılamadı, arıyorlar” diye arz etti. Hükümdar bu **sözü** işitip büyük(derin)...)

bo **savıg** aşıdip okın ursukmış kişi (AP 623/17)

täg busuş kağguka köñüli köküzi

(...bu **sözü** işitip okla vurulmuş (bir) kişi gibi acı (ve) kaygıyla gönlü göğsü...)

bo **savıg** elig bağli hatunlı aşıdip (AP 625/1)

açıgları ämgäkläri üzä umadın

(...Bu **sözü** hem hükümdar hem de hatun işitince acıları, sıkıntıları üzerine (kendilerini) tutamayıp...)

[-12-]

Sav+ı+n(-II-): T. is. Sözünü.

tsuyurkayu sözlämiş çın **savın** (AP 619/1)

teminkäyä körmiştä turuk küçsüz

(...merhamet göstererek söylediği doğru **sözünü** (işittim). Biraz önce gördüğümüzde (o) zayıf (ve) güçsüz...)

[-1-]

Sav+lar+ın(-III-): T. is. Sözlerini.

öz öz köñüllärintäki sakınmış **savların** (AP 609/13)

sözläşip ötrü örü turup ol

(...kendi (içlerindeki), gönüllerindeki düşündükleri **sözlerini** söyleyip, sonra ayağa kalkıp o...)

[-1-]

Sav+nıñ(-IV-): T. is. Sözün.

inçip isig öztä ärtmäz tep teçi

bo **savnıñ** basa soñıta mahasatve (AP 611/10)

(...ancak canını (bağışlamayı zorlukta) geçemez” diye dedi. Bu **sözün** üzerine sonradan Mahāsattva...)

[-1-]

Sayu: T. edat. Her yer, herkes, her biri, her yer.

taşgaru ünüp öñi öñi yadılıp

oron oron **sayu** tilägäli istägäli (AP 622/23)

(...dışarıya çıkıp, ayrı ayrı yerlere yayılıp/dağılıp her tarafa **her biri** (prensleri) aramak için...)

[-1-]

Sän: T. zm. Sen.

a **sän** näñ buşma buşrulma män amtı (AP 622/18)

kamağun ünüp amrak ögüklärimin

(...**sen** hiç üzülme, kaygılanma ben şimdi hepsini çağırıp sevgili yavrularımı...)

[-1-]

Säril-: T. f. Sakinleşmek, sabretmek, dayanmak, kendini tutmak.

Säril-ip(-I-): T. zf. Sakinleşince.

elig bağ hatunı ançakıya ögsirämäki

särilip saçı başı yadılıp iki eliği (AP 626/10)

(...hükümdar(ın) hatunu(nun) biraz baygınlığı geçince, **sakinleşince** saçı başı dağılıp iki eli...)

[-1-]

Säv-: T. f. Sevmek.

Säv+gülük Tapla-guluk (-I-): T. ik. Sevilecek, onaylanacak.

kim kamağ bilgälärkä **sävgülük taplaguluk** (AP 616/5)

üç uguş yerçüdäki ämgäklig toloytakı

(...Çünkü (bu) bütün bilgelerce **sevilecek onaylanacak** (bir şeydir). Üç alemdeki, eziyetli okyanustaki ...)

[-1-]

Sävär: T. sf. Sevimli, sevilen, sevdiğim.

täpräñsiz yayılmaksız uluğ yarlıkançuçı

könül turgurup bo mänin **sävär** amrak ät'özümün (AP 616/2)

(...sarsılmaz, tereddütsüz büyük (bir)merhametli gönül göstererek bu benim **sevdiğim** sevgili vücudumu...)

tınıp inçä tep teçi muñ ay muñ

ay yitürmiş män isig **sävär** amrak (AP 623/10)

(...nefes alıp, şöyle diye dedi: “Ey keder ey keder!/ Eyvah! Kaybetmişim ben sıcak, **sevimli**, sevgili...)

kiçigi **sävär** amrak oğulum yalañuz kalıp (AP 624/1)

kälmäsär bolmış bolgay oğgurak adırılğuluk

(...küçüğü **sevimli**, sevgili oğlum yalnız kalıp gelmezse olmuş olacaktır muhakkak ayrılık...)

män känçimin **sävär** amrak atayımın (AP 626/17)

busuşka ämgäkkä basıtıp täpräñsiz

(...ben genceciğimi. **Sevimli**, sevgili yavrucuğumu sıkıntıya ve kedere bastırılıp kımıldayamaz/ hareketsiz...)

kapıp eltür bolur amtı yitürdüm

'äñ kiçigi **sävär** amrak ögükümin (AP 627/10)

(...kapıp götürür olur. Şimdi yitirdim en küçüğü, **sevimli**, sevgili yavrumu...)

[-5-]

Sävgüsüz: T. sf. Sevimsiz, sevilmeyen, istenmeyen.

bärü bo yıdıg sarsıg kanlıg yirñlig

sävgüsüz taplagusuz yarsınçig ät'özkä (AP 613/2)

(...beri bu kötü kokan, kanlı, irinli, **sevimsiz**, istenmeyen, iğrenç vücuduma...)

[-1-]

Säviglig: T. sf. Sevimli.

säviglig körklüg mänizlig üç oğlanı (AP 608/1)

ärti 'äñ'ilki uluğı oğlanınñ

(...**sevimli**, güzel yüzlü, üç oğlu vardı. En ilki, büyük oğlunun...)

[-1-]

Sävinç: T. is. Sevinç, memnuniyet, şükran.

adırlımlıg busuşum ymä yok inçip

ät'özümtä tolu ögrünç **sävinç** tugar (AP 609/10)

(...ayrılmanın sıkıntısı da yok. Sadece vücudumda tamamıyla neşe ve **sevinç** doğuyor.)

[-1-]

Sävinç+im(-I-): T. is. Sevincim, mutluluğum.

aṭayımın oğulum yaṇı bolmışta

ögrünçüm **sävinçim** az ärdi kenindä (AP 623/12)

(...yavrucuğumu; oğlum yeni doğduğunda mutluluğum **sevincim** az idi. Sonrasında...)

[-1-]

Sävinçsiz Uthsız: T. ik. Sevinçsiz, mutsuz, minnetsiz, iyilikbilmez, nankör.

yağı törösinçä yanṭuru meni kämişü uṭup

sävinçsiz uthsız kılṭı mäniṇ küçümin (AP 613/12)

(... düşman töresince yine beni fırlatıp, yenip, gönderip, **mutsuz nasipsiz** kıldı benim gücümü.)

[-1-]

Sävit-: T. f. Sevilmek, sevdirmek.

Sävit-miş(-I-): T. sf. Sevdirmiş.

ärdiṇ küvâz a ögkâ kaṇka

sävitmiş ärdiṇ kadaş a näçökin yänä (AP 620/1)

(...idin. Ey sevimli! Anneye babaya (kendini) **sevdirmiş** idin ey kardeş(imiz)! Neden yine...)

[-1-]

Sen: T. zm. Sen.

Sen+i(-I-): T. zm. Seni.

boltum ärmâz mü kim ärti ärki

ölürdäçi ögükküyäm çak **seni** tägürdäçi (AP 626/20)

(...oldum değil mi? Kim idi acaba öldüren yavrucuğum tam da **seni**? Değecek...)

[-1-]

Sen+ti+dä(-II-): T. zm. Senden.

kälip ärttürdi **sentidä** öñrä (AP 626/5)

ölmäkig bulayın ay künkiyäm

(...gelip (seni) (ele) geçirdi? **Senden** önce ölümü bulasaydım ey güneşim!..) [-1-]

Sezin-: T. f. Kuşkulanmak, şüphe etmek.

Sezin-dim(-I-): T. f. Sezdim, kuşkulandım, şüphelendim.

aç barsıg aç ämgäkkä ägirtip

änükin yegäli kılmışın anın **sezindim** (AP 619/4)

(...aç parsı; (parsın) açlık eziyeti çekip yavrusunu yemek üzere olduğunu (anladım), onun için **şüphelendim**...) [-1-]

Sığta-: T. f. Ağlamak, ağıt yakmak, feryat etmek, (acıyla) haykırmak.

Sığta-dı-lar(-I-): T. f. Ağladılar.

sığtadılar ulıy sığtayı inçä tep (AP 619/21)

teñilär körklä kövşäk tokılıg inimiz

(...**ağladılar**, ağlaya sızlaya şöyle diye dediler: “Güzel, nazik, hürmetli kardeşimiz...”)

[-1-]

Ulı-y-u Sığta-y-u(-I-): T. ik. ağlaya sızlaya, ağlayıp sızlayıp.

sığtadılar **ulıy sığtayı** inçä tep (AP 619/21)

teñilär körklä kövşäk tokılıg inimiz

(...ağladılar, **ağlaya sızlaya** şöyle diye dediler: “Güzel, nazik, hürmetli kardeşimiz...”)

yañın käyirkänçig kılını **ulıy sığtayı** talıp(AP 620/10)

yügüp ançata ken temin andıran öñi

(...böylece hüzünlenip feryat ederek, **ağlayıp sızlayıp**, bayılıp yıkılarak bir süre sonra oradan başka...)

ötrü eliglärin öñi kötürüp **ulıy**

sığtayı inçä tep takşurdılar (AP 626/2)

(...sonra ellerini yukarı kaldırıp **ağlayarak sızlayarak** şöyle diye ağıt yaktılar...)

[-3-]

Sığtaş-: T. f. (Birlikte) ağlamak, ağıt yakmak, feryat etmek.

Sığtaş-dı-lar(-I-): T. f. Ağlaştılar.

ulışdılar sığtaşdılar oğlını (AP 625/3)

ölmiş yerin körügsöp tärkin tavratı

(...**ağlaştılar** sızlaştılar. Oğlunun öldüğü yeri görmek isteyip hemen aceleyle...)

[-1-]

Ulı-ş-u Sığtaş-u(-II-): T. ik. Ağlayıp sızlayarak.

elig bağ ulatı iki oğlanı birlä

ulışu sığtaşu ketärmäyök yeviglig (AP 627/14)

(...hükümdar bey ve iki oğlu birlikte **ağlayıp sızlayarak** çıkarmadan süslerini...)

[-1-]

Sıkıl-: T. f. Sıkılmak.

Sıkıl-ıp(-I-): T. zf. Sıkılıp,sıkılarak, eziyet çekip.

änüklärinä ägirtip kavzaıp açmak suvsamak

üzä **sıkılıp** turumış yavrımış sınmış (AP 609/20)

(...yavrularını(n) (etrafını) sarıp sarmalayıp, açlık ve susuzluktan **sıkılıp**, zayıflamış bitkin düşmüş...)

bulmayukka anın açmak suvsamak

ämğäk üzä **sıkılıp** yanıturu yänä (AP 610/6)

(...bulamayınca açlık ve susuzluk eziyetinden **sıkılarak** yine dönüp...)

sıkılıp unakaya ölgäli turur biznitä (AP 611/1)

adın kim bolgay moña yaraglıg

(...**sıkılıp** neredeyse ölmek üzeredir. Bizden başka kim (var ki) olacak buna uygun, yararlı...)

[-3-]

Sıkıl-ur(-II-): T. f. Sıkılır, sıkılıyor.

yüräkiñä ursukmış täg **sıkılur män** (AP 621/9)

ämğäkin tolپ ät'özüm titräyür ençim

(...yüreğine vurulmuş gibi **sıkılıyorum** eziyetle bütün vücudum titriyor. Huzurum...)

[-1-]

Sın: T. is. Vücut, beden.

Sın+ı(-I-): T. is. Vücudu.

turup tururin **sını** süñöki saçı birlä arkuru (AP 619/13)

turkuru yatmışın akmış kanı tuprakta

(...durup durduğunu **vücudu** (ve) kemiği, saçlarıyla birlikte öteye beriye (saçılmış) yattığını, akan kanının toprakta...)

[-1-]

Sın-: T. f. Sınmak, kırılmak, parçalanmak.

Sın-guluk(-I-): T. sf. Kırılacak.

kılmañ mäniñ köküzümin yarılğuluk

sınguluk tep teçi ol üçün ikinți (AP 624/20)

(...Yapmayın benim göğsümü yarılacak **kırılacak** diye söyledi. O zaman ikinci...) [-1-]

Sın-mış(-II-): T. sf. Kırılmış, bitkin düşmüş.

änükläriñä ägirtip kavzatıp açmak suvsamak

üzä sıkılıp turumış yavırmış **sınmış** (AP 609/20)

(...yavrularını(n) (etrafını) sarıp sarmalayıp, açlık ve susuzluktan sıkılıp, zayıflamış **bitkin düşmüş**...)

[-1-]

Sıgar: T. is. Taraf, yön, yan.

tolu alp atım süülüg küçinä tükällig
törtin **sıgar** yer oronug (AP 607/14)

(...dolu, kahraman (ve) savaşçı, askeri gücü mükemmel (idi). Dört bir **yandaki** yerleri...)

sıgar yağısız yavlaksız ärti (AP 607/19)
ol antag osuglug çoqlug yalınlig

(... yandan düşmansız, hasımsız (bir kişi) idi. O öyle haşmetli, parlıtlı...)

[-2-]

Siğ-/ Sud-: T. f. Fırlatmak, çıkarmak, atmak, tükürmek, sıkıp çıkarmak.

Siğ-miş Kâmiş-miş(-I-): T. ik. Fırlatılmış atılmış.
siğmiş kâmişmiş yin yar tæg (AP 612/6)
tiğip ıdalap bo erinç yarlıg aç barska

(...fırlatılmış atılmış, sümük, tükürük gibi (bir yana) fırlatıp bırakıp, bu zavallı aç parsa...)

[-1-]

Siñilä-: T. f. İç çekmek, inlemek, sızlamak.

Siñilä-di(-I-): T. f. Sızlandı.
alp ada tep monçulayu **siñilädi** (AP 624/3)
ançaginça sapça ikinți buryukı kälip

(...zor (ve) tehlike” diye böylece **sızlandı**. O esnada sırayla ikinci kumandanı gelip...)

[-1-]

Siñilä-y-ü(-II-): T. zf. İnleyerek.
ägirtip **siñiläyü** inçä tep teçi (AP 623/19)
üç ögüklärım birgärü tapıgçıları

(...kuşatılıp, **inleyerek** şöyle diye dedi: “Üç yavrum birlikte hizmetçileri...)

[-1-]

Siğir: T. is. Sinir, kırı, tendon.

Siğir+in(-I): T. is. Sinirini.

terkini kannı yiriñniñ ornagı

siğirin tamırın yörgälmış süñöklär (AP 614/11)

(...yığıldığı kanın, irinin yeri **sinirini** damarın çevrelediği kemiklerin...)

[-1-]

Siğirt-: T. f. Yutulmak, kaplanmak.

Siğirt-miş(-I): T. sf. Yutulmuş, sindirmiş.

yaykaldı kök kalık yüzündäki kün

täñri rahuka **siğirtmiş** täğ yaruksuz (AP 617/6)

(...çalkalandı. Gökyüzündeki gün Tanrı Rahuka (karanlıklar prensi) tarafından **yutulmuş** gibi ışıksız...)

[-1-]

Siz: T. zm. Siz.

oronka birtäm öñi **üdrülgäy**

siz tugmak ölmäklig bäk bagtın (AP 618/5)

(...yere (makama) tamamıyla **ayrılacaksınız**. Doğum (ve) ölümün sıkı bağından...)

siz tugmak ölmäklig bäk bagtın

tärkkäyä üdün **täggäy siz** tängäşsiz (AP 618/6)

(...Doğum (ve) ölümün sıkı bağından en kısa zamanda **erişeceksiniz**. Benzersiz...)

burhan kutıña yanmaksızın

tanuklap ençgü mäñi **tapgay siz** (AP 618/8)

(...Buddha kutsallığına tereddütsüz tanıklayıp sevinç ve mutluluk **bulacaksınız**...)

[-3-]

Siz+lär(-I-): T. zm. Sizler.

anant a **sizlär** inçä biliñlär (AP 627/22)

(... Ey Ananda! **Sizler** öyle biliniz!)

[-1-]

Soğık: T. sf. Soğuk.

bäglär inançlar **soğık** suv bükürüp (AP 625/19)

yelpigü üzä yelpiyü elig bägig hatunug

(...beyler, danışmanlar/ buyruğundakiler, **soğuk** su serpip yelpaze ile yelpazeleyerek hükümdarı (ve) hatunu...)

[-1-]

Soka: T. zf. Tam (da), kesin olarak.

ıdalaguluk üd kolu **soka kälti** (AP 612/22)

nä üçün tep tesär kim män ilkisizdin

(...bağışlayacak, zaman tam (da) **çıka geldi.**” Niçin diye denirse: “Çünkü ben ezelden...)

[-1-]

Soñ: T. zf. Sonra.

Soñ+ı+n+ta(-I-): T. zf. Sonradan, üzerine.

inçip isig öztä ärtmüz tep teñi

bo savnıñ basa **soñınta** mahasatve (AP 611/10)

(...ancak canını (bağışlamayı zorlukta) geçemez” diye dedi. Bu sözün üzerine **sonradan** Mahāsattva...)

[-1-]

Sözlä-: T. f. Söylemek, konuşmak, anlatmak.

Sözlä-lim(-I-): T. f. Söyleyelim.

tep ötünälim **sözlälim** ol yeg bolgay (AP 620/6)

üçägü birläkiyä ölsär biz nän

(...diye cevap verelim, **söyleyelim**? Şu daha iyi olacaktı: “üçümüz beraber ölseydik. Hiç...)

[-1-]

Sözlä-miş(-II-): T. sf. Söylediği.

tsuyurkayu **sözlämiş** çın savın (AP 619/1)

teminkäyä körmiştä turuk küçsüz

(...merhamet göstererek **söylediği** doğru sözünü (işittim). Biraz önce gördüğümüzde (o) zayıf (ve) güçsüz...)

[-1-]

Sözlä-ñ(-III-): T. f. Söyleyin.

körüp elig bäg hatunı birlä aşukup

inça tep ayıtdı tärkin **sözläñ** (AP 624/14)

(...görünce hükümdar ve hatunu ile aceleyle şöyle diye sordu: “Çabuk **söyleyin**...)

[-1-]

Sözlä-p(-IV-): T. zf. Söyleyip, söyleyerek, söyledikten.

ıdalap tınlıglarka asıg tusu kılurlar tep

teçi bo monça savıg eçiläriñä **sözläp** (AP 611/20-21)

(...feda edip başka canlılara fayda yarar sağlarlar diye dedi.” Bu bunca sözü ağabeylerine **söyledikten**...)

ol üdün tegin monça sav **sözläp** (AP 616/9)

ol aç bars öskintä suna yattı

(...o vakit prens bu şekilde söz **söyleyerek** o aç pars(ın) önünde uzanarak yattı.)

[-2-]

Sözlä-ti(-V-): T. f. Söyledi.

sav **sözläti** men amtı tolþ sansartakı(AP 615/20)

tınlıglar üçün üzäliksiz üstünki

(...söz **söyledi**. Ben şimdi bütün dünyadaki canlılar için (en) yüce, (en) üstün...)

äşidip ürkä bälirläyü açığı üzä

tıkılıp ağılayu inçä tep **sözläti** (AP 622/13)

(...işitince ürkerek korkarak acıya boğulup ağlayarak şöyle diye **söyledi**...)

[-2-]

Sözlä-ti-lär(-VI-): T. f. Söylediler.

şlok **sözlätılär** (AP 617/17)

uluğ tınlıg uduñuz umug ınag bolgalı

(...şiir **söylediler**: “Yüce canlı olmanız nedeniyle umut ve sığınak olmak için...)

[-1-]

Sözlä-y-ü(-VII-): T. zf. Söyleyerek.

tili tamgakı kaþıp sav **sözläyü umatın** (AP 624/11)

kikiñ bermädin şük turdı anı

(...dili damağına yapışıp söz **söyleyemedi**, cevap veremedi sessizce durdu. Onu...)

[-1-]

Sözläş-: T. f. Birlikte söylemek, aralarında konuşmak.

Sözläş-gülük(-I-): T. f. Sözleşilecek.

nägülük umug ınag bolmaz män tep

monçulayu sakınıp eçiläri birlä **sözläşgülük** (AP 612/9-10)

(...niçin umut (sığınak) olmayayım?” diye böylece düşünüp, ağabeyleri ile sözleşilecek...)

[-1-]

Sözləş-ip(-II-): T. zf. Söyleyip.

öz öz köñüllärintäki sakınmış savların

sözləşip ötrü örü turup ol (AP 609/14)

(...kendi (içlerindeki), gönüllerindeki düşündükleri sözlerini **söyleyip**, sonra ayağa kalkıp o...)

[-1-]

Sözləş-ü(-III-): T. zf. Söyleşerek.

sözləşü açığları kəlip (AP 619/7)

yeriñütilär yıǵladılar ötrü tärkin

(...**söyleşerek** (konuşarak) acı çekip yerindiler, ağladılar. Sonra hızlıca...)

[-1-]

Su: *sw* <Çin. sf. Canlı, sağlam.

uluǵ elig bağ busanu yarlıkamazun iki

teǵitlär **su** äsän täginür äñ (AP 623/5)

(...prens **sağ salim** ulaşıyor/geliyor. En küçüğü Mahāsattva prens(le) daha karşılaşıp...)

[-1-]

Suçul-: T. f. Soyunmak, (Giysiyi) çıkarmak.

Suçul-up(-I-): T. zf. Çıkarıp, soyunup.

täǵip tärkin tavratı tonın **suçulup** kamış (AP 615/18)

butıķı üzä asıp inçä tep bäk katıǵ

(...varıp / ulaşıp, hemen çabucak giysisini **çıkarıp** kamış budağı üzerine asıp şöyle diyerek çok sert...)

[-1-]

Sun-: T. f. Sunmak, uzanmak.

Sun-a(-I-): T. zf. Uzanarak.

ol üdün tegin monça sav sözlöp

ol aç bars öskintä **suna yattı** (AP 616/10)

(...o vakit prens bu şekilde söz söyleyerek o aç pars(in) önünde **uzanarak yattı.**)

[-1-]

Suv: T. is. Su.

män ƭakı ymä bo ät'öz ärsär altı

kırk törlüg arıgsızların tolu **suv** üzäki (AP 614/7)

(...Ve yine bu vücut otuz altı türlü kirlerin dolu (olduğu) **su** üzerindeki...)

bäglär inançlar soğık **suv** bükürüp (AP 625/19)

yelpigü üzä yelpiyü elig bāgig hatunug

(...beyler, danışmanlar/ buyruğundakiler, soğuk **su** serpip yelpaze ile yelpazeleyerek hükümdarı (ve) hatunu...)

[-2-]

Suv+ın(-I-): T. is. Suyunu.

inçä kaltı uluğ yeel kälip köl **suvın** (AP 617/3)

tokıp yaymış tæg yokaru kuğı yayıldı

(...öyle ki büyük (bir) rüzgarın gelip göl **suyunu** çarpıp dalgalandırdığı, salladığı gibi yukarı aşağı dağıldı...)

[-1-]

Suv+ın+tın(-I-): T. is. Suyundan.

üzä köküzin tokıyu kaltı balık

suvıntın adırılıp isig kumta agınamış (AP 626/12)

(...ile göğsüne vurarak sanki balık(in) **suyundan** ayrılıp sıcak kumda debelenmesi...)

[-1-]

Suvsamak: T. sf. Susama, susuzluk.

änükläriñä ägirtip kavzaıp açmak **suvsamak** (AP 609/19-20)

üzä sıkılıp turumış yavrımıñ sınmıñ

(...yavrularını(n) (etrafını) sarıp sarmalayıp, açlık ve **susuzluk(tan)** sıkılıp, zayıflayan bitkin düşen...)

bulmayukka anın açmak **suvsamak** (AP 610/5)

ämğäk üzä sıkılıp yañturu yänä

(...bulamayınca o yüzden açlık ve **susuzluk** eziyetinden sıkılarak yine dönüp...)

törümiş küçsirämiş alañurmış aç

bars açmak **suvsamak** ämgäkin ärtiñü(AP 610/23)

(...güçsüzleşmiş, zayıflamış, aç pars açlık **susuzluk** eziyetini (eziyetiyle) son derece...)

[-3-]

Süü: T. is. Ordu, asker.

Süü+lüg(-I-): T. sf. Ordusu olan, askerleri olan, askeri gücü.

agılıkları ı tarıg äd tavar üzä

tolu alp atım **süülüg** küçinä tükällig (AP 607/13)

(...hazineleri, tahıl (ve) mal mülk ile dolu, kahraman (ve) savaşçı, **askeri gücü** mükemmel (idi).)

[-1-]

Süñök/ Süñük: T. is. Kemik.

ök ät'özlärin ol **süñök** üzä kämişip (AP 619/17)

ögsiräp tınsırıp kamıldılar näçätä

(...vücutlarını o **kemik** üzerine atıp kendilerinden geçip yere serildiler/yığıldılar. Bir süre/ ne kadar (zaman)...)

ät'özin öñi saçılıp yaður
ay kalmış **süñök** yer sayu içgınnmış (AP 626/16)

(...vücudunu? Her yere saçılıp yatıyor ey kalan **kemik(leri)** her yerde kaybetmişim...)

[-2-]

Süñök+i(-I-): T. is. Kemiği.
turup tururın sını **süñöki** saçı birlä arkuru (AP 619/13)
turkuru yatmışın akmış kanı tuprakta

(...durup durduğunu vücudu (ve) **kemiği**, saçlarıyla birlikte öteye beriye (saçılmış)
yattığını, akan kanının toprakta...)

[-1-]

Süñök+lär(-II-): T. is. Kemikler.
terkini kannıñ yiriñniñ ornagı
sinirin tamırın yörgälmış süñöklär (AP 614/11)

(...yığıldığı kanın, irinin yeri sinirini damarın çevrelediği **kemikler(in)**...)

[-1-]

Süñök+lär+i(-III-): T. is. Kemikleri.
yalañuz kurug **süñökläri** ök turu kaltı (AP 618/13)
ançagınça bodisatav teginniñ uluğı eçisi

(...yalnız kuru **kemikleri** arta kaldı. Bu sırada Bodisattva prensin büyük ağabeyi...)

tägdilär ärsär anđa ötrü bodisatavnıñ
yaş **süñökläri** ınaru bärü anđa (AP 625/10)

(...geldikleri zaman ise; ondan sonra Bodisattva'nın ıslak **kemikleri(ni)** öteye beriye
oraya...)

[-2-]

Süñök+lüg(-IV-): T. is. Kemiklerini.

tizigligin kamağ bağlar birlä yumğı

bodisatvıñ kalmış **süñöklüg** (AP 627/16)

(...ziynetlerini bütün beyler (ile) birlikte hepsi Bodisattva'nın kalan **kemiklerini**...)

[-1-]

Süt: T. is. Kadınların ve memeli dişi hayvanların yavrularını besledikleri,
memelerinden gelen, besin değeri yüksek beyaz sıvı, süt.

äviñip **süt** akıp kälđi nä anı (AP 621/15)

körüp takı artokrak oyırkandı

(...şişip (süt dolup, memesinden) **süt** akıp geldi. Ve onu görünce daha çok endişelendi...)

[-1-]

Süzök : T. sf. Berrak, açık duru.

tärk bolmışımñ tıltağın nomlayu

beräyin kop **süzök** köñülün tetrü (AP 607/2)

(...“Hızlıca yaratılışımın / oluşumun sebebini anlatıvereğim çok **temiz/açık** (bir) gönülle
dikkatlice...)

[-1-]

Şarir: *ş'ryr < ThorA. śarīr / ThorB. śarīr < Skr. śarīra* is. Bir azizin ölümünden
sonra vücudundan geriye kalanlar, kutsal eşya/emanet.

Şarir+ın(-I-): *ş'ryr < ThorA. śarīr / ThorB. śarīr < Skr. śarīra* is. Bir

azizin ölümünden sonra vücudundan geriye kalanları, kutsal eşya/emaneti.

şarırın ävđidilär yıgdılar uluğ (AP 627/17)

törlüg törön tokun ağır ayag tapığ

(...**kutsal eşyaları(nı)** topladılar. Büyük (bir)(çeşit) tören (ve) merasimle saygı(ve) hürmet
(ile)...)

[-1-]

Şlok: *şlwk < ThorA. ślok (şlyok) < Skr. śloka* is. Dize, şiir, beyit.

şlok sözlätilər (AP 617/17)

uluğ tınlıg uduñuz umug ınag bolgalı

(...**şiir** söylediler: “Yüce canlı olmanız nedeniyle umut ve sığınak olmak için...)

[-1-]

Şük: *şwk < Soğd. sf. Sakin, sessiz, sessizce.*

ürtmiş tæg közüm ämigim täpräyür

öñräkitä öñi **şük** düz öñisig okın (AP 621/8)

(...örtülmüş gibi; gözüm, göğsüm seğiriyor, eskisinden farklı, **sakin** (ve) doğru, okla...)

tili tamgakı kañıp sav sözläyü umatın

kikiñç bermädin **şük** turdı anı (AP 624/12)

(...dili damağına yapışıp söz söyleyemeden, cevap veremeden **sessizce** durdu. Onu...)

[-2-]

Tag: T. is. Dağ.

Tag+ka(-I): T. is. Dağa.

teñinmädi bodisatav anı körüp ötrü

ediz **tagka** agtınıp ät’özin kuñı(AP 616/14)

(...yeltenmedi. Bodisattva onu görüp sonra yüksek (bir) **dağa** çıkıp vücudunu aşağıya...)

[-1-]

Tag+lar(-II): T. is. Dağlar.

ügüzlär **taglar** birlä (AP 618/17)

kalısız buluñ yıñak kararıp öläz boltı

(...ırmaklar, **dağlar** ile tümenden, her taraf kararıp soluk oldu.)

[-1-]

Tag+ta(-III-): T. is. Dağda.

oğlanı birlä taştın **tagta** arıgta (AP 608/7)

ilinçükä bartı kaçan anda tığip

(...oğlu ile dışarıda, **dağda**, ormanda eğlenceye gitti. Ne zaman (ki) oraya ulaşır...)

[-1-]

Ṭakı: T. edat. Dahi, daha, daha (fazla), henüz, ayrıca.

Ṭakı(-I-): T. edat. Daha, henüz, hala.

arığ içintä **ṭakı** içgärü kirtilär (AP 609/15)

ança yorıyu yañı änüklämiş bir tişi

(...orman içinde **daha** içeriye doğru girdiler (ilerlediler). Öylece yürüyerek yeni yavrulamış bir dişi...)

äviṭip süt akıp kälḍi nä anı

körüp **ṭakı** artokrak oyırkandı (AP 621/16)

(...şişip (süt dolup, memesinden) süt akıp geldi. Ve onu görünce **daha** çok endişelendi...)

ärkän kıyça ärtär yolkı kişitin

teginig tiläp **ṭakı** bulmaz ärmiş tep (AP 621/20)

(...iken yoldan geçen yolcu kişiden: “Prens aranıp **henüz** bulunamamış” diye...)

bir antag sav turur teginig tiläp

ṭakı bulmaz tep bo nä sav ärki tep (AP 622/3)

(...böyle bir söylenti var: “Prensi arayıp **hālā** bulama(dılar)” diye. “Bu nasıl söz acaba?” diye...)

bartılar anıñ arasında bo sav **ṭakı** (AP 623/1)

käçmäzkän bir buryuk tärkin tavraṭı

(...gittiler/vardılar. Onun arasında bu söz (söylenti) **daha** geçmeden bir kumandan aceleyle...)

tegiṭlär su äsän täginür 'än
kiçigi mahasatve tegin **ṭakı** tapıṣu (AP 623/6)

(...prens sağ salim ulaşıyor/geliyor. En küçüğü Mahāsattva prens(le) **daha** karşılaşp...)

[-6-]

Ṭakı(-II-): T. bağ. –de/da.
adın ṭakı öñi aṣ içgü yok kim (AP 610/17)
bo alaṇurmıṣ aç barsıg tırgürgülük

(...başka **da** yiyecek ve içeceği yoktur ki bu zayıflamış aç parsı diriltecek''...)

inçip olarnıñ arasında aglaṭı **ṭakı**(AP 612/13)
mahasatve tegin ol barsnıñ açın turukın

(...Fakat onların arasında özellikle **de** (en çok) Mahāsattva prens o parsın açlığını, zayıflığını...)

[-2-]

Ṭakı(-III-): T. bağ. Ve.

män **ṭakı** ymä bo ät'öz ärsär altı (AP 614/6)
kırk törlüg arıgsızların tolu suv üzäki

(...**Ve** yine bu vücut ise otuz altı türlü kirlerin dolu (olduğu) su üzerindeki...)

[-1-]

Takşur-: T. f. Şiir okumak.

Takşur-dı-lar(-I-): T. f. Şiir okudular, ağıt yaktılar.
ötrü eliglärin örü kötürüp ulıyu
sıgṭayu inçä tep **takşurdılar** (AP 626/2)

(...sonra ellerini yukarı kaldırıp ağlayarak sızlayarak şöyle diye **ağıt yaktılar**...)

[-1-]

Tal-: T. f. Yorulmak, yorgun düşmek, bayılmak.

Tal-ıp(-I-): T. zf. Yorgun düşüp, bayılıp.

yağın kâyirkânçig kılını ulıyu sıgıayı **talıp** (AP 620/10)

yügüp ançata ken temin andıran öñi

(...böylece hüzünlenip feryat ederek, ağlayıp sızlayıp, **bayılıp** yıkılarak bir süre sonra oradan başka...)

[-1-]

Taloy: T. is. Deniz, okyanus. *Taloy* < Çin. *ta-liu* “deniz” sözcüğünden alıntıdır.

bo ât’özimin yonlap muñadınçig uluğ

iş küğök kılayın sansarlıg **taloy** ügüz (AP 613/20)

(...bu vücudumu huzura kavuşturup olağanüstü büyük (bir) iş güç kılayım. Samsāra **okyanus** ırmağı...)

[-1-]

Taloy+ta+kı(-I-): T. is. Denizdeki, okyanustaki.

kim kamağ bilgälärkä sävgülük taplaguluk

üç uguş yertinçüdäki ämgäklig **taloytaki**(AP 616/6-7)

(...Çünkü (bu) bütün bilgelerce sevilen onaylanan (bir şeydir). Üç alemdeki, eziyetli **okyanustaki** ...)

[-1-]

Tamgak: T. is. Damak, boğaz.

Tamgak+ı(-I-): T. is. Damağı.

tili **tamgakı** katıp sav sözläyü umatın (AP 624/11)

kikiñç bermädin şük turdı anı

(...dili **damağı(na)** yapışıp söz söyleyemeden, cevap veremeden sessizce durdu. Onu...)

[-1-]

Tamır: T. is. Damar.

Tamır+ın(-I-): T. is. Damarın, damarına.
terkini kannıñ yiriñniñ ornagı
sinirin **tamırın** yörgälmiş süñöklär (AP 614/11)

(...yığıldığı kanın, irinin yeri sinirini **damarın** çevrelediği kemiklerin...)

anı üzä ömgän **tamırın** sançıp kan(AP 616/21)
ündürüp akuru akuru barska yakın bardı

(...onu şah **damarına** batırıp kan çıkartıp yavaş yavaş parsa yakın vardı/yaklaştı.)

[-2-]

Tanukla-: T. f. Kanıtlamak, ispat etmek, tanıklamak.

Tanukla-guluk(-I-): T. sf. Tanıklayacak.
alku burhanlar üzä ögitmiş ıdok
nomlug ät'özüg **tanuklaguluk** kamağ beş (AP 615/2)

(...Bütün Buddhalar tarafından övülmüş, kutsal kanunlu vücudu **tanıklayacak**. Bütün beş...)

[-1-]

Tanukla-p(-II-): T. zf. Tanıklayıp.
burhan kutıña yanmaksızın
tanuklap ençgü mänji tapgay siz (AP 618/8)

(...Buddha kutsallığına tereddütsüz **tanıklayıp** sevinç ve mutluluk bulacaksınız...)

[-1-]

Tağla-: T. f. Şaşırmak, hayret etmek.

Muñad-ıp Tağla-p(-I-): T. ik. Şaşırp, hayret edip.
üstünki täñrilär bo savıg körüp añsız
uluğ **muñadıp tağlap** bodisatavnıñ antag (AP 617/14)

(...yukarıdaki tanrılar bu söze bakıp çok fazla **şaşırp, hayret edip** Bodisattva'nın böyle...)

[-1-]

Tap-: T. f. Bulmak.

Tap-gay(-I-): T. f. Bulacak.

burhan kutıya yanmaksızın

tanuklap ençgü mäjı **tapgay siz** (AP 618/8)

(...Buddha kutsallığına tereddütsüz tanıklayıp sevinç ve mutluluk **bulacaksınız...**) [-1-]

Tap-ıp(-II-): T. zf. Bulup.

täg kargäklig işlätgölük yonlaguluk

oron **tapıp** bo montag yıdıg kargäksiz ätözümün (AP 612/5)

(...gibi gerekli kullanışlı (bir) yer **bulup**, bu böyle kötü kokan gereksiz bedenimin...)

[-1-]

Tapıg: T. is. İbadet, hizmet, hürmet.

şarırın ävđidilär yıgdılar ulug

törlüg törön tokun ağır ayag **tapıg** (AP 627/18)

(...kutsal eşyalarını topladılar. Büyük (bir)(çeşit) tören (ve) merasimle saygı (ve) **hürmet** (ile)...)

Tapıg Udug: T. ik. Saygı, uğurlama.

udug kıltilar kaçan **tapıg udug** kılguluk (AP 627/19)

törösın ärtödördüktä ötrü astup

(...uğurladılar. Ne zaman (ki) saygı (ve) uğurlama yapılacak (uğurlama) törenini tamamladıktan/ geçirdikten sonra sandık(stupa)...)

[-2-]

Tapıg Udug Kılguluk: T. bf. Saygı, uğurlama yapılacak.

udug kıltılar kaçan **tapıg udug kılguluk** (AP 627/19)

törösın ärttürdükta ötrü astup

(...uğurladılar. Ne zaman (ki) **saygı (ve) uğurlama yapılacak** (uğurlama) törenini tamamladıktan/ geçirdikten sonra sandık(stupa)...)

[-1-]

Tapıgçı: T. is. Hizmetçi.

yogurkandı ol üdün ol hatunnun

bir **tapıgçı** kızı taşın turur (AP 621/18)

(...kaygılandı o zaman o hatunun bir **hizmetçi** kızı dışarıda durur...)

[-1-]

Tapıgçı+lar-ı(-I-): T. is. Hizmetçileri.

yorıp bartılar ol üdün mahasatve

teginniñ **tapıgçıları** teginimiz kaçdı (AP 620/13)

(...(yere) yürüyüp gittiler/ayrıldılar. O zaman Mahāsattva prensin **hizmetçileri:**“ Prensımız gecikti”...)

ägirtip siñiläyü inçä tep teçi

üç ögüklärım birgärü **tapıgçıları** (AP 623/20-21)

(...kuşatılıp, inleyerek şöyle diye dedi: “Üç yavrum birlikte **hizmetçileri...**)

[-2-]

Tapın-: T. f. Tapınmak, hürmet etmek.

Tapın-dım(-I-): T. f. Tapındım, ibadet ettim.

yinçü äd tavar üzä **tapındım** artamak (AP 613/5)

buzulmak törölüg üçün ürüg uzatı

(...inci, mal mülk için **tapındım**. Çürümek bozulmak, (hayatın) töresi(olduğu) için (bu beden) daima...)

[-1-]

Tapış-: T. f. Birlikte bulmak, karşılaşmak, rast gelmek.

Tapış-u(-I): T. zf. Buluşup, karşılaşıp.

tegiṭlär su äsän täginür 'äṇ

kiçigi mahasatve tegin ṭakı **tapıṣu** (AP 623/6)

(...prens sağ salim ulaşıyor/geliyor. En küçüğü Mahāsattva prens(le) daha **karşılaşıp**...)

[-1-]

Tapla-: T. f. Hoş karşılamak, onaylamak, uygun görmek.

Säv-gülük Tapla-guluk(-I): T. ik. Sevilen onaylanan.

kim kamağ bilgälärkä **sävgülük taplaguluk** (AP 616/5)

üç uguṣ yerçüdäki ämgäklig toloytakı

(...Çünkü (bu) bütün bilgelerce **sevilecek onaylanacak** (bir şeydir). Üç alemdeki, eziyetli okyanustaki ...)

[-1-]

Taplagusuz: T. sf. İstenmeyen, sevimsiz, nahoş, seilmeyen.

bärü bo yıdıg sarsıg kanlıg yiriṇlig

sävgüsüz **taplagusuz** yarsınçıg ät'özkä (AP 613/2)

(...beri bu kötü kokan, kanlı, irinli, sevimsiz, **istenmeyen**, iğrenç vücuduma...)

[-1-]

Tar: T. is. Sal.

içindä **tar** kämi bolayın tugmak ölmäklig (AP 613/21)

tägziṇçdin taṣgaru tartıp üntüräyin

(...içinde **sal** (ve) gemi olayım. (Vücudumu) doğum (ve) ölüm döngüsünden dışarı çekip yükseleyim’’...)

[-1-]

Tarkar-: T. f. Gidermek, yok etmek, bertaraf etmek.

Tarkar-guluk(-I): T. sf. Uzaklaştıracak.

nirvanıg tilägülük busuş saşınç

ämğäk tolgakıg birtäm **tarkarguluk** (AP 614/17)

(...Nirvāṇa’yı isteyecek; keder (ve) acıyı, eziyeti, ıstırabını bütünıyla **uzaklaştıracak**...)

[-1-]

Tart-: T. f. Çekmek, kendine doğru çekmek.

Tart-mak+lıg(-I): T. sf. Çekme, çekip çıkarma, kurtarma.

ät’özünüzni ıdalap ämğäktin **tartmaklıg** (AP 618/1-2)

buyanıñız yetinçsiz tetir oğgurak

(...vücudunuzu feda edip (canlıları) eziyetten **kurtarma** sevabınız ulaşılmazdır. Mutlaka (siz)...)

[-1-]

Tart-ıp(-II): T. zf. Çekip.

içindä tar kämi bolayın tuğmak ölmäklig

tägziñçdin taşgaru **tartıp** üntüräyin (AP 613/22)

(...içinde sal (ve) gemi olayım. (Vücudumu) doğum (ve) ölüm döngüsünden dışarı **çekip** yükseleyim’’...)

[-1-]

Örü Tart-ıp(-III): T. bf. Yukarı çekip.

taşkı tınlıglarıg **örü tartıp** ozgurup enç (AP 616/7)

mäñilig kılayın tep teçi

(...canlıları **yukarı çekip** kurtarıp, mutlu mesut kılayım diye söyledi.)

Taş: T. is. Dış.

Taş+garu(-I-): T. is. Dışarıya, dışarıya doğru, dışarı.

içindä tar kâmi bolayın tugmak ölmäklig

tägziñdin **taşgaru** tartıp üntüräyin (AP 613/22)

(...içinde sal (ve) gemi olayım. (Vücudumu) doğum (ve) ölüm döngüsünden **dışarı** çekip yükseleyim’...)

taşgaru ünüp öñi öñi yadılıp (AP 622/22)

oron oron sayu tilägäli istägäli

(...**dışarıya** çıkıp, ayrı ayrı yerlere yayılıp/dağılıp her tarafa her biri (prensleri) aramak için...)

[-2-]

Taş+tın(-II-): T. is. Dışarıda.

oğlanı birlä **taştın** tagta arıgta (AP 608/7)

ilinçükä bartı kaçan anda tägip

(...oğlu ile **dışarıda**, dağda, ormanda eğlenceye gitti. Ne zaman (ki) oraya ulaşır...)

yogurkandı ol üdün ol hatunnun

bir tapıgçı kızı **taştın** turur (AP 621/18)

(...kaygılandı o zaman o hatunun bir hizmetçi kızı **dışarıda** durur...)

hatunka inçä tep ötündi hatun

uka yarlıkadı mu ärki **taştın** (AP 622/1)

(...hatuna şöyle diye arz etti: “Kraliçe(m) anladılar mı acaba? diye buyurdu, **dışarıda**...)

[-3-]

Tavar: T. is. Davar, mal, mülk, varlık.

yänä orñon inisiñä ay

inim alp tiğülük **tavar** alp iş näñ (AP 611/8)

(...yine ortanca kardeşine “Ey kardeşim, **mal(ı)** da işi de feda etmek zordur...)

[-1-]

Tavraḳ: T. zf. Hızlı, hızlıca, çabuk, acele.

yügrük atların koşuglug kaḳlita
olurup ol kamışlıg arıḳka **tavraḳ** (AP 625/6)

(...dörtнал koşan atların koşulduḡu arabaya oturup/ binip o kamışlı ormana **hızlıca**...)

[-1-]

Tavraṭı: T. zf. Acele ile, hızlıca.

täḡip tärkin **tavraṭı** tonın suçulup kamış (AP 615/18)
butıḳı üzä asıp inçä tep bäk katıḡ

(...varıp / ulaşıp, hemen **çabucak** giysisini çıkarıp kamış budaḡı üzerine asıp şöyle diyerek çok sert...)

bartılar anıḡ arasında bo sav ṭakı
kächmäzkän bir buryuk tärkin **tavraṭı** (AP 623/2)

(...gittiler/vardılar. Onun arasında bu söz (söylenti) daha geçmeden bir kumandan **aceleyle**...)

ulışdılar sıḡtaşdılar oḡlınıḡ
ölmiş yerin körüḡsäp tärkin **tavraṭı** (AP 625/4)

(...aḡlaştılar sızlaştılar. Oḡlunun öldüḡü yeri görmek isteyip hemen **aceleyle**...)

[-3-]

Täḡ: T. edat. Gibi.

täḡ käreḡklig işlätḡülük yonlaguluk (AP 612/4)
oron tapıp bo montag yıdıḡ käreḡksiz ätözümün

(...**gibi** gerekli kullanışlı (bir) yer bulup, bu böyle kötü kokan gereksiz bedenimin...)

sidmiş kâmişmiş yin yar **täg** (AP 612/6)

tiþip ıdalap bo erinç yarlıg aç barska

(...fırlatılmış atılmış, sümük, tükürük **gibi** (bir yana) fırlatıp bırakıp, bu zavallı aç parsa...)

asığsızı üzä yavlak yağı **täg** korkınçig (AP 613/15)

ärür yarsınçig kirligi

(...faydasızlığı(ndan) dolayı kötü düşman **gibi** korkunçtur. İğrenç (ve) kirliliği...)

käräkü **täg** baksız yarpsız (AP 614/8)

kamağ kurtların konuzlarını

(...kabarcık **gibi** gevşek (ve) dayanıksız bütün kurtların (ve) böceklerin...)

inçä kaltı uluğ yeel kälip köl suvın

tokıp yaymış **täg** yokaru kuğı yayıldı (AP 617/4)

(...öyle ki büyük (bir) rüzgarın gelip göl suyunu çarpıp dalgalandırdığı, salladığı **gibi** yukarı aşağı dağıldı...)

yaykaldı kök ıalığı yüzündäki kün

tänri rahuka sinirtmiş **täg** yaruksuz (AP 617/6)

(...çalkalandı. Gökyüzündeki gün Tanrı Rahuka (karanlıklar prensi) tarafından yutulmuş **gibi** ışıksız...)

ürtmiş **täg** közüm ämigim täpräyür (AP 621/7)

öñräkitä öñi şük düz öñisig okın

(...örtölmüş **gibi**; gözüm, göğsüm seğiriyor, eskisinden farklı, sakın(ve) doğru, okla...)

yüräkiñä ursukmış **täg** sıkılur män (AP 621/9)

ämğäkin tolþ ät'özüm titräyür ençim

(...yüreğine vurulmuş **gibi** sıkılıyorum eziyetle bütün vücudum titriyor. Huzurum...)

bo savıg äşidip okın ursukmış kişi

täg busuş kağguka köñüli köküzi (AP 623/18)

(...bu sözü işitip okla vurulmuş (bir) kişi **gibi** acı (ve) kaygıyla gönlü göğsü...)

örtänip köyär **täg** ögümin köñülümün (AP 624/17)

ıçgınıp muñkul bolup bilinmâz măn

(...yanıp yakılır **gibi** aklımı gönlümü kaybederek perişan olup (ne yapacağımı) bilemiyorum.)

tınsırıp inçä kaltı uluğ ı ıgaç küçlüg

katıg yeelkä tokıtılıp kamılmış **täg** (AP 625/14)

(...kendinden geçip şöyle sanki büyük (bir) ağac(ın) güçlü sert bir yel/rüzgar ile vurularak devrilmesi **gibi**...)

körmäyin ärti monı **täg** uluğ açığ (AP 626/7)

ämğäkiğ tep teçi anda ötrü

(...görmeden idi bunun **gibi** büyük acı (ve) eziyeti diye dedi. Ondan sonra...)

täg yertä agımayu inçä tep (AP 626/13)

yığladı kim ärti ärki bıçtaçı ögükküyäm

(...**gibi** yerde debelenerek şöyle diye ağladı. Kim idi acaba kesen sevgili yavrucuğumun...)

monı **täg** busuş kağgu ämgäkkä (AP 626/21)

katıg važir ärmâz mü kim mäniğ

(...bunun **gibi** keder, kaygı (ve) eziyete, katı elmas değil mi? Ki benim...)

näçökin turur monı **täg** tülümtä măn (AP 627/1)

bälgülüg körtüm ärdi bo bälğüg iki ämigim

(...nasıl durur bunun **gibi**? Rüyamda ben belli ki görmüştüm bu işareti iki göğsüm...)

[-14-]

Täg-: T. f. Değmek, varmak, ulaşmak.

Täg-di(-I-): T. f. Ulaştı.

elig bāgkă **tägdī** ötrü elig (AP 624/5)

bāg aṇa ay buryuk a amrak atayım

(...hükümdara **ulaştı**. Sonra hükümdar ona : “Ey kumandan! Sevgili yavrucuğum...)

[-1-]

Täg-di-lär(-II-): T. f. Ulaştılar, vardılar, geldikleri zaman.

tägdilär ärsär anḍa ötrü bodisatavniṇ (AP 625/9)

yaş sünökläri maru bärü anḍa

(...**geldikleri zaman** ise; ondan sonra Bodisattva’nın ıslak kemiklerini öteye beriye oraya...)

[-1-]

Täg-dük+tä(-III-): T. sf. Ulaştığında, vardıktan, düştüğü zaman.

kämişdi kaçan yerkä tägdüktä(AP 616/15)

bodisatav yänä inḇä tep sakındı inḇip

(...attı. Yere **düştüğü zaman** Bodisattva yine şöyle diye düşündü: “Ancak...)

ündürüp akuru akuru barska yakın bardı

kaçan bars öskintä **tägdüktä**(AP 616/23)

(...çıkartıp yavaş yavaş parsa yakın vardı/yaklaştı. O zaman pars(ın) yanına **vardıktan**...)

tägdüktä ötrü iniläri mahasatve teginniṇ (AP 619/11)

tonı kämiş butıķı üzä asgın

(...**vardıktan** sonra küçük kardeşleri Mahāsattva prensin elbisesi(nin) kämiş budağı üzerinde asılı...)

[-3-]

Täg-gäli(-IV-): T. sf. Ulaşmış.

bolgay siz täggäli mänjülüg kertü yeg (AP 618/3)

oronka birtäm öñi üdrülgäy

(...**ulaşmış** olacaksınız. Ebedi, doğru, (en) iyi yere (makama) tamamıyla farklı ayrılacak...)

[-1-]

Täg-gäy(-V-): T. f. Ulaşacak, erişecek.

siz tugmak ölmäklig bäk bagtın

tärkkäyä üdün **täggäy siz** tängäşsiz (AP 618/6)

(...Doğum (ve) ölümün sıkı bağından en kısa zamanda **erişeceksiniz**. Benzersiz...)

[-1-]

Täg-ip(-VI-): T. zf. Ulaşıp, varıp, değip.

oğlanı birlä taştın tagta arıgta

ilinçükä bartı kaçan anda **tägip** (AP 608/8)

(...oğlu ile dışarıda, dağda, ormanda eğlenceye gitti. Ne zaman (ki) oraya **ulaşıp**...)

tägip tärkin tavraşı tonın suçulup kamış (AP 615/18)

butıķı üzä asıp inçä tep bäk katıg

(...**varıp / ulaşıp**, hemen çabucak giysisini çıkarıp kamış budağı üzerine asıp şöyle diyerek çok sert...)

kälip elig bägkä yakın **tägip** ay (AP 623/3)

uluğ elig bäg busanu yarlıkamazun iki

(...gelip hükümdara **yakın varıp / yakınına gelip**: “Ey büyük hükümdar(ım) üzölmeyin (lütfen) iki...)

[-3-]

Tägrimlig: T. sf. Uygun, yakışır, değer, layık.

ulagı üzä tutuşmış ärtiñü yırınçığ
yarsınçığ ärür anı üçün **tägrimlig** ol (AP 614/13)

(...bağlantısıyla (birbirine) tutuşmuş/ bağlanmış son derece iğrenç (ve) pistir. Onun için **yakışan/uygun** olan şu anda...)

[-1-]

Tägin-: T. f. Bulunmak, var olmak, ulaşmak, erişmek.

Tägin-älim(-I-): T. f. Ulaşalım.

tınlañlar tep yarlıkadı ötrü tözün
anant **täginälim** täñrim keñürü(AP 607/4)

(...dinleyiniz!” diye buyurdu. Sonra aziz Ananda **ulaşalım** “Tanrım bize genişletip...)

[-1-]

Tägin-mäz(-II-): T. f. Bulunamadı, ulaşamadı.

täginmäz tiläyü täginürlär tep (AP 623/7)
ötündi elig bağ bo savıg äşidip uluğ

(...**ulaşamadı**, arıyorlar” diye arz etti. Hükümdar bu sözü işitip büyük(derin)...)

[-1-]

Tägin-ür(-III-): T. f. Ulaşıyor.

tegiñlär su äsän **täginür** ’äñ (AP 623/5)
kiçigi mahasatve tegin tākı tapışu

(...prens sağ salim **ulaşıyor/geliyor**. En küçüğü Mahāsattva prens(le) daha karşılaşıp...)

[-1-]

Tägin-ür-lär(-IV-): T. f. Arıyorlar.

täginmäz tiläyü **täginürlär** tep (AP 623/7)
ötündi elig bağ bo savıg äşidip uluğ

(...ulaşılamadı, **arıyorlar**” diye arz etti. Hükümdar bu sözü işitip büyük(derin)...

[-1-]

Täginç: T. sf. Erişme, ulaşma, bulamayınca.

yeŧi kün bolmış yeŧi änükläri
avıp män yumşak tiläğü ok **täginç** (AP 610/4)

(...yedi gün olmuş. Yedi yavrusu (onun) etrafında toplanıp, yiyecek isteyip de **bulamayınca**...)

[-1-]

Tägrä: T. zf. çevre(sinde), etraf(ında).

mahasatve tegin ol barsnıŧ açın turukın
ämğäkin tolgakın tetrü körüp **tägrä** (AP 612/15)

(...Mahäsattva prens o parsın açlıŧını, zayıflıŧını, eziyetini, zahmetini iyice görüp **çevresini**...)

[-1-]

Tägrä+ki(-I): T. is. Çevresindeki, çevredeki.

arıtı bilinmäz boltılar ötrü ol
üçün ol buryuklar başın **tägräki** (AP 625/18)

(...artık hiç bilemez oldular. Sonra o zaman o kumandanlar(ın) başı (ve) **çevredeki**...)

[-1-]

Tägür-: T. f. Ulaştırmak, değdirmek.

Tägür-däçi(-I): T. sf. Değecek.

boltum ärmäz mü kim ärti ärki
ölürdäçi ögükkiyäm çak seni **tägürdäçi** (AP 626/20-21)

(...oldum değil mi? Kim idi acaba öldüren yavrucuğum tam da seni? **Değecek**...)

[-1-]

Tägzin-: T. f. (Etrafinda) dönmek, çevresini dolaşmak.

Tägzin-ip(-I-): T. zf. Çevresini dolanıp.

tägzinip közin idi andıran keřärü umatın (AP 612/16)

ür keç tetrü körü turup ötrü

(...**dolanıp** gözünü hiç ondan ayırmadan uzun uzun dikkatlice bakarak durduktan sonra...)

[-1-]

Tägzinç: T. is. Döngü, girdap, çevrinti, devir.

Tägzinç+din(-I-): T. is. Döngüsünden.

içindä tar kämi bolayın tugmak ölmäklig

tägzinçdin taşgaru tartıp üntüräyin (AP 613/22)

(...içinde sal (ve) gemi olayım. (Vücudumu) doğum (ve) ölüm **döngüsünden** dışarı çekip yükseleyim’’...)

[-1-]

Tägzinç+ig(-II-): T. is. Döngüsünü.

tugmak ölmäklig **tägzinçig** amırtgurguluk (AP 614/18)

nizvanılıg ilişig üzgülük dyan bilgä

(...doğum (ve) ölüm **döngüsünü** sonlandıracak ihtiras bağlarını kesecek, tefekkür ve hikmetli...)

[-1-]

Täk: T. is. Sadece, tek, yalnız.

kim mäniñ bo ät’özümün esirkägüm idi

kälmäz **täk** biziñä näçökin ärsär (AP 609/2)

(...ki benim bu vücudumu bağışlayacağım hiç (aklıma) gelmez. **Sadece** bizim eğer ki olursa...)

[-1-]

Tängäşsiz: T. sf. Emsalsiz, benzersiz, eşsiz, dengi bulunamayan.

siz tugmak ölmäklig bäk bagtın

tärkkäyä üdün täggäy siz **tängäşsiz** (AP 618/6-7)

(...Doğum (ve) ölümün sıkı bağından en kısa zamanda erişeceksiniz. **Benzersiz**...)

[-1-]

Täñri: T. is. Tanrı, ilah.

aça yada nomlayu yarlıkazun tep(AP 607/5)

öünti anda ötrü **täñri** täñrisi

(...açarak vaaz edip, buyursun (ona) erişelim!” diye arz etti. Ondan sonra **tanrı** tanrısı...)

yaykaldı kök kalık yüzündäki kün

täñri rahuka şıñırtmış täğ yaruksuz (AP 617/6)

(...çalkalandı. Gökyüzündeki gün **Tanrı** Rahuka (karanlıklar prensi) tarafından yutulmuş gibi ışıksız...)

kün **täñri** köktin tüşär täñridäm (AP 618/19)

hua çäçäklär bulgaşu oğgurak ärki

(...Gün **tanrı** gökten düşüyor ilahi çiçekler kesin yığın halinde (bu) acaba ...)

[-3-]

Täñri+lär(-I-): T. is. Tanrılar.

üstünki **täñrilär** bo savıg körüp aņsız (AP 617/13)

uluğ muñađıp taņlap bodisatavnıñ antag

(...yukarıdaki **tanrılar** bu söze bakıp çok fazla şaşırp, hayret edip Bodisattva’nın böyle...)

[-1-]

Tägrî+m(-II-): T. is. Tanrım.

tınlañlar tep yarlıkadı ötrü tözün

anant täginälim **tägrîm** keñürü(AP 607/4)

(...dinleyiniz!” diye buyurdu. Sonra aziz Ananda ulaşalım “**Tanrım** bize genişletip...)

[-1-]

Tägrî+niñ(-III-): T. is. Tanrının.

köller yayılıp ı ıgaçlar ırğalur

kün **tägriniñ** yarukı öñsüz boltı (AP 621/6)

(...göller yayılıp, ağaçlar sallanıyor. Gün **tanrının** ışığı solgun oldu. (Üzeri)...)

[-1-]

Tägrî+si(-IV-): T. is. Tanrısı.

aça yada nomlayu yarlıkazun tep

öñünti anda ötrü täñri **tägrisi**(AP 607/6)

(...açarak vaaz edip, buyursun (ona) erişelim!” diye arz etti. Ondan sonra tanrı **tanrısı**...)

[-1-]

Tägrîdäm: T. is. Tanrısıl, kutsal, ilahi.

kara tuman üzä ürtüldi kök

kalıqtın **tägrîdäm** yıd yıpar hua çäçäklär (AP 617/10)

(...Kara duman üstüne örtüldü. Gökyüzünden **kutsal**, hoş kokulu nilüfer çiçekleri...)

kün täñri köktin tüşär **tägrîdäm** (AP 618/19)

hua çäçäklär bulgaşu oğgurak ärki

(...Gün tanrı gökten düşüyor **ilahi** çiçekler kesin yığın halinde (bu) acaba ...)

[-2-]

Täprä-: T. f. Sallanmak, titremek, kımıldamak.

Täprä-di(-I-): T. f. Hareket etti, titredi.

ötrü ol üdün bo ağır uluğ yağız

yer altı törlüğün **täprädi** kabşadı (AP 617/2)

(...sonra o vakit bu ağır (ve) yüce kara toprak altı türlü **titredi**, sallandı.)

[-1-]

Täprä-mäk+i(-II-): T. sf. Sarsıntısı.

ikägüsi korkınçlıg ozar bolur tep

monçulayu tüşäyü yatur ärkän yer **täprämäki** (AP 620/23)

(...(diğer) ikisi korkuyla kaçır olur’’ diye (hatun) böylece rüya görürken yatıyor iken yer **sarsıntısı...**)

[-1-]

Täprä-miş+in(-III-): T. sf. Sarsıldığı.

yer **täprämişin** körüp inisiñä (AP 618/15)

inçä tep teçi yağız yer bütürü täpräyür

(...yerin **sarsıldığı** görüp kardeşine şöyle diye dedi: “ Kara toprak bütünüyle **titriyor.**)

[-1-]

Täprä-y-ür(-IV-) T. f. Titriyor, sarsılıyor, seğiriyor.

yer täprämişin körüp inisiñä

inçä tep teçi yağız yer bütürü **täpräyür** (AP 618/16-17)

(...yerin sarsıldığı görüp kardeşine şöyle diye dedi: “ Kara toprak bütünüyle **titriyor.**)

inçä tep teçi nägü ärki amtı

tıltağı yağız yer monçulayu **täpräyür** ügüzlär (AP 621/4)

(...şöyle diye dedi: “ Nedir acaba şimdi (bu rüyamın) sebebi? Kara toprak bu denli **sarsılıyor**, ırmaklar...)

ürtmiş tæg közüm ämigim **täpräyür** (AP 621/7)

öñräkitä öñi şük düz öñisig okın

(...örtölmüş gibi; gözüm, göğsüm **seğiriyor**, eskisinden farklı, sakın(ve) doğru, okla...)

[-3-]

Täpräñsiz Yayılmaksız: T. ik. Hareketsiz, sarsılmaz.

täpräñsiz yayılmaksız uluğ yarlıkançuçı(AP 616/1)

köñül turgurup bo mäniñ sävär amrak ät'özümün

(...**sarsılmaz**, **tereddütsüz** büyük (bir)merhametli gönül göstererek bu benim sevdiğim sevgili vücudumu...)

män känçimin sävär amrak atayımın

busuşka ämgäkkä basıtıp **täpräñsiz** (AP 626/18-19)

(...ben genceciğimi. Sevimli sevgili yavrucuğumu sıkıntıya ve kedere bastırılıp **kımıldayamaz/ hareketsiz**...)

[-2-]

Tärk: T. zf. Hızlıca, çabuk, tez.

tärk bolmışımñıñ tıltağın nomlayu(AP 607/1)

beräyin kop süzök köñülün tetrü

(...“**Hızlıca** yaratılışımın / oluşumun sebebini anlatıvereyim çok temiz/açık (bir) gönülle dikkatlice...)

[-1-]

Tärkin: T. zf. Hızlıca, hemen, derhal.

tägiş **tärkin** tavraşı tonın suçulup kamış (AP 615/18)

butıkı üzä asıp inçä tep bäk katıg

(...varıp / ulaşıp, **hemen** çabucak giysisini çıkarıp kamış budağı üzerine asıp şöyle diyerek çok sert...)

sözläşü açığları kälip
yerinütilär yığladılar ötrü **tärkin** (AP 619/8)

(...söyleşerek (konuşarak) acı çekip yerindiler, ağladılar. Sonra **hızlıca**...)

kälip közintä tolu yaşı birlä **tärkin** (AP 622/6)
elig bägkâ barıp ay uluğ elig

(...boğularak gözünde dolu yaşı ile **hemen** hükümdara gidip/varıp: “Ey büyük hükümdar...)

tiläyin barın yokın biläyin tep **tärkin** (AP 622/20)
buryukları ınançları birlä yumğı balıktın

(...arayayım, varlığını yokluğunu bileyim” deyip **derhal** kumandanları (ve) danışmanları ile birlikte hepsi şehirden...)

bartılar anıñ arasında bo sav taşkı
kaçmâzkän bir buryuk **tärkin** tavraşı (AP 623/2)

(...gittiler/vardılar. Onun arasında bu söz (söylenti) daha geçmeden bir kumandan **aceleyle**...)

körüp elig bäg hatunı birlä aşukup
inça tep ayıtdı **tärkin** sözlän (AP 624/14)

(...görünce hükümdar ve hatunu ile aceleyle şöyle diye sordu: “**Çabuk** söyleyin...)

ulışdılar sıgtaşdılar oğlınñ
ölmiş yerin körügsäp **tärkin** tavraşı (AP 625/4)

(...ağlaştılar sızlaştılar. Oğlunun öldüğü yeri görmek isteyip hemen **aceleyle**...)

[-7-]

Tärkkäyä: T. zf. Çabucak, en kısa zaman, hemencecik, hızlı, hızlıca.

siz tugmak ölmäklig bäk bagtın
tärkkäyä üdün täggäy siz tängäşsiz (AP 618/6)

(...Doğum (ve) ölümün sıkı bağından **en kısa** zamanda erişeceksiniz. Benzersiz...)

[-1-]

Te-: T. f. Demek, söylemek.

Te-đi(-I-): T. f. Dedi, söyledi.

inçä tep **teçi** ay inilärim (AP 608/17)

mäniñ bökünki kün ärtiñü korkgum

(...şöyle diye **dedi:** “ Ey kardeşlerim benim bugünkü gün (içimde) çok korkum...)

bolalım tep ikinñisi tegin inçä

tep **teçi** äşidü yarlıkazun eçim a (AP 608/23)

(...olmayalım diye”... İkinci prens şöyle diye **dedi:** “Duyup yapın lütfen ey ağabeyim!)

bulgay ärki biz yeg adrok buyanıg tep

teçi ol üçün bo üç teginlär(AP 609/12)

(...Biz (bundan) daha iyi sevabı bulabilecek miyiz acaba diye? ” **dedi.** O zaman bu üç prens...)

anı uluğı mahabale tegin körüp inçä

tep **teçi** ay erinç tişi bars änükläğäli (AP 610/2)

(...Onu (kardeşlerin) büyüğü Mahābalā prens görüp şöyle diye **dedi:** “Ey zavallı dişi pars, yavrulayalı...)

tep **teçi** bo savıg äşidip mahasatve (AP 610/9)

tegin ötrü eçisi teginkä

(...diye **dedi.**” Bu sözü işitip Mahāsattva prens sonra ağabeyi prene...)

tep **teçi** bo savıg äşidip ötrü ikinñisi (AP 610/19)

mahadeve tegin ukunçsuzın

(...diye **dedi.** Bu sözü duyunca sonra ikinci prens Mahādeva düşünmeden (farkında olmadan)...)

inçä tep teçi bo montag osuglug(AP 610/21)

törümiş küçsirämiş alajurmiş aç

(...şöyle diye **dedi**: “Bu böylesine yaratılışlı güçsüzleşmiş, zayıflamış, aç...)

isig özin ulagalı udaçı tep

teçi uluğı tegin bo savıg aşidip(AP 611/6)

(...hayatını devam ettirecek?’’ diye **dedi**. Büyük prens bu sözü duyunca...)

inçip isig öztä ärtmâz tep **teçi** (AP 611/9)

bo savnıñ basa soñınta mahasatve

(...ancak canını (bağışlamayı zorlukta) geçemez’’ diye **dedi**. Bu sözün üzerine sonradan Mahāsattva...)

tegin inçä tep **teçi** ay eçilärim (AP 611/11)

a biz kamağun amtı isig özümüzkä

(...prens şöyle diye **dedi**: “Ey ağabeylerim! Ey! biz hepimiz şimdi sıcak canımıza...)

ıdalap tınlıglarka asıg tusu kılurlar tep

teçi bo monça savıg eçiläriñä sözläp (AP 611/20)

(...feda edip başka canlılara fayda yarar sağlarlar diye **dedi**.” Bu bunca sözü ağabeylerine söyledikten...)

takı tınlıglarıg örü tartıp ozgurup enç

mäñilig kılayın tep **teçi**(AP 616/8)

(...canlıları yukarı çekip kurtarıp, mutlu mesut kılayım diye **söyledi**.)

tep **teçi** ol üçün ol aç bars (AP 618/9)

kaçan bodisatavnıñ ömgänintin

(...diye **söyledi(ler)**. O zaman o aç pars Bodisattva’nın şah damarından...)

yer täprämişin körüp inisiñä

inçä tep **teçi** yağız yer bütürü täpräyür (AP 618/16)

(...yerin sarsıldığını görüp kardeşine şöyle diye **dedi**: “ Kara toprak bütünüyle titriyor...)

tep **teçi** bo savıg aşıdip kiçigi inisi(AP 618/22)

inçä tep teçi aşıdım mahasatvenıñ

(...diye **söyledi**. Bu sözü duyunca küçük kardeşi şöyle diye dedi: “ Duydum Mahāsattva’nın...)

tep **teçi** bo savıg aşıdip kiçigi inisi

inçä tep teçi aşıdım mahasatvenıñ (AP 618/23)

(...diye **söyledi**. Bu sözü duyunca küçük kardeşi şöyle diye dedi: “ Duydum Mahāsattva’nın...)

inçä tep **teđi** năgü ärki amtı (AP 621/3)

tıltağı yağız yer monçulayu täpräyür ügüzlär

(...şöyle diye **dedi**: “ Nedir acaba şimdi (bu rüyamın) sebebi? Kara toprak bu denli sarsılıyor, ırmaklar...)

bar ärki artırımig artağ yavız adalar

tep **teçi** anıñ ara iki ämigi (AP 621/14)

(...var (mıdır) acaba geçici, fena, kötü tehlikeler?” diye **söyledi**. O arada onun iki memesi...)

teçi ol üdün hatun bo savıg aşıdip (AP 622/4)

uluğ busuşta kağguta turup açığı

(...**söyledi**. O zaman hatun bu sözü duyup büyük kederde (ve) kaygıda, acıya kapılıp...)

’äñ kiçigi mahasatveg ıçgınnıñ

ärgäy mü biz tep **teçi** bo savıg elig bağ (AP 622/11)

(...en küçüğü (oğlumuz) Mahāsattva’yı kaybetmiş olmayalım? diye **dedi**. Bu sözü hükümdar...)

ärki mü män tep yaşın yodunu hatunun

ütläyü inçä tep **teçi** tözünüm(AP 622/17)

(...mi ben acaba?” deyip gözyaşını silip hatununu teselli ederek şöyle diye **dedi**: “(Ey) azizim...)

tınıp inçä tep **teçi** muñ ay muñ (AP 623/9)
ay yitürmiş män isig sävâr amrak

(...nefes alıp, şöyle diye **dedi**: “Ey keder ey keder!/ Eyvah! Kaybetmişim ben sıcak, sevimli, sevgili...)

kavışsar ölsär mäniñ ät’özüm ämgänmägäy
män arıtı tep **teçi** hatun(AP 623/16)

(...kavuşursam, ölsem (de) benim vücudum eziyet çekmeyecek, ben hiç diye **söyledi**. Hatun...)

ägirtip siñiläyü inçä tep **teçi** (AP 623/19)
üç ögüklärüm birgärü tapıgçıları

(...kuşatılıp, inleyerek şöyle diye **dedi**: “Üç yavrum birlikte hizmetçileri...)

kılmañ mäniñ köküzümin yarılğuluk
singuluk tep **teçi** ol üdün ikintı (AP 624/20)

(...Yapmayın benim göğsümü yarılacak kırılacak diye **söyledi**. O zaman ikinci...)

körmäyin ärti monı täğ uluğ açığ
ämgäkig tep **teçi** anda ötrü (AP 626/8)

(...görmeden idi bunun gibi büyük acı (ve) eziyeti diye **dedi**. Ondan sonra...)

[-26-]

Te-đi-lär(-II-): T. f. Dediler, söylediler.

sıgtağılar ulıyu sıgtağu inçä tep
teđilär körklä kövşäk tokılıg inimiz (AP 619/22)

(...ağladılar, ağlaya sızlaya şöyle diye **dediler**: “Güzel, nazik, hürmetli kardeşimiz...)

[-1-]

Te-p(-III-): T. zf. Diye, deyip.

aça yada nomlayu yarlıkazun **tep**(AP 607/5)

ötünti anda ötrü tənri tənrisi

(...açarak vaaz edip, buyursun (ona) erişelim!” **diye** arz etti. Ondan sonra tanrı tanrısı...)

inçä **tep** teçi ay inilärim (AP 608/17)

mäniñ bökünki kün ärtiñü korkgum

(...şöyle **diye** dedi: “ Ey kardeşlerim benim bugünkü gün (içimde) çok korkum...)

bolalım **tep** ikinçisi tegin inçä (AP 608/22)

tep teçi äşidü yarlıkazun eçim a

(...olmayalım **diye**”... İkinci prens şöyle diye dedi: “Duyup yapın lütfen ey ağabeyim!..)

bolalım tep ikinçisi tegin inçä

tep teçi äşidü yarlıkazun eçim a (AP 608/23)

(...olmayalım diye”... İkinci prens şöyle **diye** dedi: “Duyup yapın lütfen ey ağabeyim!..)

amraklartın adırılğuluk ämgäk bolmazun

ärti **tep** korkar män tep bo savıg äşidip (AP 609/4)

(...sevilenlerden ayrılacak (olmanın) sıkıntısı olmasın **diye** korkuyorum ben.” Bu sözü duyunca...)

üçünçi mahasatve tegin iki

eçiläriñä ötrü inçä **tep** ötündi(AP 609/6)

(...üçüncü prens, Mahāsattva iki ağabeyine şöyle **diyerek** arz etti...)

bulgay ärki biz yeg adrok buyanıg **tep** (AP 609/11)

teçi ol üdün bo üç teginlär

(...Biz (bundan) daha iyi sevabı bulabilecek miyiz acaba **diye?** ” dedi. O zaman bu üç prens...)

anı uluğı mahabale tegin körüp inçä
tep teçi ay erinç tişi bars änüklägäli (AP 610/2)

(...Onu (kardeşlerin) büyüğü Mahābalā prens görüp şöyle **diye** dedi: “Ey zavallı dişi pars, yavrulayalı...)

tep teçi bo savıg äşidip mahasatve (AP 610/9)
tegin ötrü eçisi teginkä

(...**diye** dedi.” Bu sözü işitip Mahāsattva prens sonra ağabeyi prense...)

bo bars nägü yeyür uzatıkı aş nägü
ol **tep** ayıtdı eçisi tegin inçä (AP 610/12)

(...bu pars ne yer? Her zamanki yiyeceğı nedir?” **diye** sordu. Ağabeyi prens şöyle...)

tep kikinç berti barsnıñ irbişnıñ (AP 610/13)
manunıñ arslannıñ börinıñ

(...**diye** cevap verdi: “Kaplanın, parsın, vaşağın, aslanın, kurdun...)

tep teçi bo savıg äşidip ötrü ikinçisi (AP 610/19)
mahadeve tegin ukunçsuzın

(...**diye** dedi. Bu sözü duyunca sonra ikinci prens Mahādeva düşünmeden (farkında olmadan)...))

inçä **tep** teçi bo montag osuglug(AP 610/21)
törümüş küçsirämiş alañurmuş aç

(...şöyle **diye** dedi: “Bu böylesine yaratılışlı güçsüzleşmiş, zayıflamış, aç...)

isig özin ulagalı udaçı **tep** (AP 611/5)
teçi uluğı tegin bo savıg äşidip

(...hayatını devam ettirecek?” **diye** dedi. Büyük prens bu sözü duyunca...)

inçip isig öztä ärtmüz **tep** teçi (AP 611/9)
bo savnıñ basa soñınta mahasatve

(...ancak canını (bağışlamayı zorlukta) geçemez” **diye** dedi. Bu sözün üzerine sonradan Mahāsattva...)

tegin inçä **tep** teđi ay ečilärim (AP 611/11)

a biz kamağun amtı isig özümüzkä

(...prens şöyle **diye** dedi: “Ey ağabeylerim! Ey! biz hepimiz şimdi sıcak canımıza...)

ıdalap tınığlarka asıg tusu kılurlar **tep**(AP 611/19)

teđi bo monça savıg ečiläriñä sözläp

(...feda edip başka canlılara fayda yarar sağlarlar **diye** dedi.” Bu bunca sözü ağabeylerine söyledikten...)

ötrü kântü köñülintä inçä **tep** (AP 611/21)

sakındı kaltı bo mänin ät’özüm yüz

(...sonra kendi gönlünde şöyle **diye** düşündü: “Kaldı ki bu benim vücudum yüz...)

nägülük umug ınag bolmaz män **tep** (AP 612/8)

monçulayu sakınıp ečiläri birlä sözläşgülük

(...niçin umut (sığınak) olmayayım?” **diye** böylece düşünüp, ağabeyleri ile sözleşilecek...)

tep sakındı çak amtı maña ugrayu (AP 612/20)

ät’özümün isig özümün titğülük

(...**diye** düşündü: “İşte şimdi bana tam (da) vücudumu, sıcak canımı (hayatımı) feda edecek...)

ıdalaguluk üç kolu soka kälti

nä üçün **tep** tesär kim män ilkisizdin (AP 612/23)

(...bağışlayacak, zaman tam (da) çıka geldi.” Niçin **diye** denirse: “Çünkü ben ezelden...)

tep sakındı yänä ok inçä (AP 613/23)

tep sakındı apam birök bo ät’özümün

(...**diye** düşündü. Yine şöyle diye düşündü. Eğer (şimdi) bu vücudumu...)

tep sakındı yänä ok inçä
tep sakındı apam birök bo ät'özüm(AP 614/1)

(...diye düşündü. Yine şöyle **diye** düşündü. Eğer (şimdi) bu vücudumu...)

ažun tınlıglar oğlanın nom buşılıg
mäñi üzä mäñilätgülük **tep** monçulayu (AP 615/4)

(...dünya canlılarının oğlunu kanun ve sadaka mutluluğuyla sevindirecek **diye**. Böylece...)

ötrü ürküp bälñläp tıdıg ada kılıp
küsämiş küşüşümin kandurmagay **tep** (AP 615/12)

(...sonra ürküp korkup engel olup istediğim arzumu durduramayacaklar **diye**...)

basa yetdim **tep** öñünüp eçilärin ıdıp (AP 615/15)
mahasatve tegin kântü özi yanțuru

(...sonra yetişirim **diye** arz edip, ağabeylerini gönderip Mahāsattva prens kendi başına tekrar(dönüp)...)

butıkı üzä asıp inçä **tep** bāk katıg (AP 615/19)
sav sözläti män amtı tolپ sansartakı

(...budağı üzerine asıp şöyle **diyerek** çok sert söz söyledi. Ben şimdi bütün dünyadaki...)

țakı tınlıglarıg örü tartıp ožgurup enç
mäñilig kılayın **tep** teçi (AP 616/8)

(...canlıları yukarı çekip kurtarıp, mutlu mesut kılayım **diye** söyledi.)

kämişdi kaçan yerkä tägdüktä
bodisatav yänä inçä **tep** sakındı inçip(AP 616/16)

(...attı. Yere düştüğü zaman Bodisattva yine şöyle **diye** düşündü: “Ancak...)

bo bars turukı küşsüzi ugrunta anın meni
yegäli umaz **tep** ötrü bodisatav örü (AP 616/18)

(...bu pars zayıflığı (ve) güçsüzlüğü nedeniyle; onun için beni yiyemez **diyerek** sonra Bodisattva ayağa...)

muṇaḍiṇṇiḅ ṇaṭiḅḅiḅ iṣṇā eyin
ögirip ögā alkayu inṇā **tep** (AP 617/16)

(...olağanüstü (doğum) efsanesi işine sevinip övünerek şöyle **diye**...)

tep teḁi ol üḁün ol aç bars (AP 618/9)
kaçan bodisatavṇiṇ ömḡānintin

(...**diye** söylediler. O zaman o aç pars Bodisattva'nın şah damarından...)

yer täprämiṣin körüp inisiṇā
inṇā **tep** teḁi yaḡız yer bütürü täpräyür (AP 618/16)

(...yerin sarsıldığını görüp kardeşine şöyle **diye** dedi: “ Kara toprak bütünüyle titriyor.)

tep teḁi bo savıḡ āṣidip kiṇiḡi inisi (AP 618/22)
inṇā tep teḁi āṣidtim mahasatvenṇi

(...**diye** söyledi. Bu sözü duyunca küçük kardeşi şöyle diye dedi: “ Duydum Mahāsattva'nın...)

tep teḁi bo savıḡ āṣidip kiṇiḡi inisi
inṇā tep teḁi āṣidtim mahasatvenṇi (AP 618/23)

(...**diye** söyledi. Bu sözü duyunca küçük kardeşi şöyle diye dedi: “ Duydum Mahāsattva'nın...)

inimkā āt'özin tiṭti ārki mü **tep** (AP 619/5)
ol üḁün ol iki tegiṭlār monṇulayu

(...kardeşime acaba (kardeşim) vücudunu feda eder mi ki **diye**. O zaman o iki prens böylece...)

sıḡtadılar ulıyu sıḡṭayu inṇā **tep** (AP 619/21)
teḁilār körklā kövṣāk tokılıḡ inimiz

(...aḡladılar, aḡlaya sızlaya şöyle **diye** dediler: “Güzel, nazik, hürmetli kardeşimiz...)

tep ötüñälim sözlälim ol yeg bolgay (AP 620/6)

üçägü birläkiyä ölsär biz näñ

(...**diye** cevap verelim, söyleyelim? Şu daha iyi olacaktı: “üçümüz beraber ölseydik. Hiç...)

biziñä kărgäksiz bo ät’özümüz tirigi

tep ol iki tegitlär monçulayu (AP 620/9)

(...bize gereği yok (artık) bu vücudumuz(un) canlılığı(nın)/ sağlığı(nın) **diye**.” O iki prens böylece...)

tep kaçan bartı yorınlar kanda ol (AP 620/14)

istälim tep teşdilär ançaginça anası

(...**deyip** “Nereye gitti? Yürüyün nerede o arayalım” diye konuştular. O sırada annesi...)

ikägüsi korkınçlıg ozar bolur **tep** (AP 620/22)

monçulayu tüşäyü yatur ärkän yer täpräämäki

(...(diğer) ikisi korkuyla kaçar olur” **diye** (hatun) böylece rüya görürken yatıyor iken yer sarsıntısı...)

inçä **tep** teçi nägü ärki amtı (AP 621/3)

tıltağı yağız yer monçulayu täpräyür ügüzlär

(...şöyle **diye** dedi: “ Nedir acaba şimdi (bu rüyamın) sebebi? Kara toprak bu denli sarsılıyor, ırmaklar...)

bar ärki ärtimlig artağ yavız adalar

tep teçi anıñ ara iki ämigi (AP 621/14)

(...var (mıdır) acaba geçici, fena, kötü tehlikeler?” **diye** söyledi. O arada onun iki memesi...)

ärkän kıyça ärtär yolkı kişitin

teginig tiläp ʔakı bulmaz ärmiş **tep** (AP 621/20)

(...iken yoldan geçen yolcu kişiden: “Prens aranıp henüz bulunamamış” **diye**...)

hatunka inçä **tep** ötündi hatun (AP 621/23)

uka yarlıkadı mu ärki taştın

(...hatuna şöyle **diye** arz etti: “Kraliçe(m) anladılar mı acaba? diye buyurdu, dışarıda...)

bir antag sav turur teginig tiläp

tağı bulmaz **tep** bo nâ sav ärki tep(AP 622/3)

(...böyle bir söylenti var:“Prensi arayıp hâlâ bulama(dılar)”**diye**. “Bu nasıl söz acaba?” diye...)

’äj kiçigi mahasatveg içgınnmış

ärgäy mü biz **tep** teçi bo savıg elig bäg (AP 622/11)

(...en küçüğü (oğlumuz) Mahāsattva’yı kaybetmiş olmayalım? **diye** dedi. Bu sözü hükümdar...)

äşidip ürkä bälirläyü açığı üzä

tıklıp ağılayu inçä **tep** sözläti(AP 622/13)

(...işitince ürkerek korkarak acıya boğulup ağlayarak şöyle **diye** söyledi...)

ärki mü män **tep** yaşın yodunu hatunun (AP 622/16)

ütläyü inçä tep teçi tözünüm

(...mi ben acaba?” **deyip** gözyaşını silip hatununu teselli ederek şöyle diye dedi: “(Ey) azizim...)

ärki mü män tep yaşın yodunu hatunun

ütläyü inçä **tep** teçi tözünüm(AP 622/17)

(...mi ben acaba?” **deyip** gözyaşını silip hatununu teselli ederek şöyle **diye** dedi: “(Ey) azizim...)

tiläyin barın yokın biläyin **tep** tärkin (AP 622/20)

buryukları ınançları birlä yumğı balıktın

(...arayayım, varlığını yokluğunu bileyim” **deyip** derhal kumandanları (ve) danışmanları ile birlikte hepsi şehirden...)

täginmäz tiläyü täginürlär **tep** (AP 623/7)

ötündi elig bağ bo savıg äşidip uluğ

(...ulaşılamadı, arıyorlar” **diye** arz etti. Hükümdar bu sözü işitip büyük(derin)...)

tınıp inçä **tep** teçi muñ ay muñ (AP 623/9)

ay yitürmiş män isig sävăr amrak

(...nefes alıp, şöyle **diye** dedi: “Ey keder ey keder!/ Eyvah! Kaybetmişim ben sıcak, sevimli, sevgili...)

kavışsar ölsär mäniñ ät’özüm ämgänmäğäy

män arıtı **tep** teçi hatun(AP 623/16)

(...kavuşursam, ölsem (de) benim vücudum eziyet çekmeyecek, ben hiç **diye** söyledi. Hatun...)

ägirtip siñiläyü inçä **tep** teçi (AP 623/19)

üç ögüklärim birgärü tapıgçıları

(...kuşatılıp, inleyerek şöyle **diye** dedi: “Üç yavrum birlikte hizmetçileri...)

alp ada **tep** monçulayu siñilädi (AP 624/3)

ançağınça sapça ikinți buryukı kälip

(...zor (ve) tehlike” **diye** böylece sızlandı. O esnada sırayla ikinci kumandanı gelip...)

körüp elig bağ hatunı birlä aşukup

inçä **tep** ayıtdı tärkin sözlän (AP 624/14)

(...görünce hükümdar ve hatunu ile aceleyle şöyle **diye** sordu: “Çabuk söyleyin...)

kılmañ mäniñ köküzümin yarılğuluk

sınguluk **tep** teçi ol üdün ikinți (AP 624/20)

(...Yapmayın benim göğsümü yarılacak kırılacak **diye** söyledi. O zaman ikinci...)

ötrü eliglärin örü kötürüp ulıyu

sıgıyay inçä **tep** takşurdılar (AP 626/2)

(...sonra ellerini yukarı kaldırıp ağlayarak sızlayarak şöyle **diye** ağıt yaktılar...)

körmäyin ärti monı tæg uluğ açığ
ämğäkig **tep** teçi anda ötrü (AP 626/8)

(...görmeden idi bunun gibi büyük acı (ve) eziyeti **diye** dedi. Ondan sonra...)

tæg yertä agınayu inçä **tep**
yığladı kim ärti ärki bıçtaçı ögükküyäm (AP 626/13)

(...gibi yerde debelenerek şöyle **diye** ağladı. Kim idi acaba kesen sevgili yavrucuğumun...)

yavlak bälğü utlısı idi äzüğ bolmadı
tep monçulayu yığladı ötrü ol üdün (AP 627/12)

(...kötü belirtinin sonucu hiç yalan olmadı **diyerek** böylece ağladı. Sonra o zaman...)

[-63-]

Te-sär(-IV-): T. f. Dese,denirse, söylese.

ıdalaguluk üd kolu soka kälti
nä üçün **tep tesär** kim män ilkisizdin (AP 612/23)

(...bağışlayacak, zaman tam (da) çıka geldi.” Niçin diye **denirse**: “Çünkü ben ezelden...)

[-1-]

Tep Ayıt-u: T. ik. Sorup, sorarak.

mahasatve kanta ärmiş **tep ayıtu** (AP 624/7)
yarlıkadı ol buryukı bo yarlıgıg äşidip

(...Mahāsattva nerede imiş?’’ **sorarak** buyurdu. O kumandanı bu buyruğu işitince...)

[-1-]

Tegin: T. is. Prens, şehzade.

tingalı olurdılar tıngalı olurmışta
’äñ uluğı **tegin** iki iniläriñä (AP 608/16)

(...dinlenmek için oturdular. Dinlenmek için oturduklarında en büyük **prens**, iki küçük kardeşine...)

bar bolup biz yokaḍguluk ämgängülük
bolmalım tep ikin̄tisi **tegin** in̄čä (AP 608/22)

(...var olup biz yok olacak(lardan) ve eziyet çekecek(lerden) olmayalım diye"... ikinci **prens** şöyle...)

üçün̄çi mahasatve **tegin** iki (AP 609/5)
eçilärin̄ä ötrü in̄čä tep ötündi

(...üçüncü **prens**, Mahāsattva iki ağabeyine şöyle diyerek arz etti...)

anı uluḡı mahabale **tegin** körüp in̄čä (AP 610/1)
tep teḍi ay erin̄ç tişi bars änüklägäli

(...Onu (kardeşlerin) büyüḡü Mahābalā **prens** görüp şöyle diye dedi: “Ey zavallı dişi pars, yavrulayalı...)

tep teḍi bo savıḡ äşidip mahasatve
tegin ötrü eçisi teginkä (AP 610/10)

(...diye dedi.” Bu sözü işitip Mahāsattva **prens** sonra ağabeyi prene...)

bo bars nāḡü yeyür uzaṭıkı aşı nāḡü
ol tep ayıṭdı eçisi **tegin** in̄čä (AP 610/12)

(...bu pars ne yer? Her zamanki yiyeceḡi nedir?” diye sordu. Ağabeyi **prens** şöyle...)

tep teḍi bo savıḡ äşidip ötrü ikin̄tisi
mahadeve **tegin** ukun̄çsuzın (AP 610/20)

(...diye dedi. Bu sözü duyunca sonra ikinci **prens** Mahādeva düşünmeden (farkında olmadan)...)

isig özin ulagalı udaçı tep
teḍi uluḡı **tegin** bo savıḡ äşidip (AP 611/6)

(...hayatını devam ettirecek?” diye dedi. Büyük **prens** bu sözü duyunca...)

tegin inçä tep teçi ay eçilärim (AP 611/11)

a biz kamağun amtı isig özümüzkä

(...**prens** şöyle diye dedi: “Ey ağabeylerim! Ey! biz hepimiz şimdi sıcak canımıza...)

mahasatve **tegin** ol barsnıñ açın turukın (AP 612/14)

ämğäkin tolgakın tetrü körüp tägrä

(...Mahāsattva **prens** o parsın açlığını, zayıflığını, eziyetini, zahmetini iyice görüp çevresini...)

adıra üdürä sakınıp ötrü mahasatve

tegin yiti kınıg tülüktä turup uluğ (AP 615/6)

(...inceden inceye düşünüp sonra Mahāsattva **prens** keskin, sert (bir) kuvvetle kalkıp yüce...)

basa yetdim tep ötünüp eçilärin ıdıp

mahasatve **tegin** kântü özi yanıturu (AP 615/16)

(...sonra yetişirim diye arz edip, ağabeylerini gönderip Mahāsattva **prens** kendi başına tekrar (dönüp)...)

ol üdün **tegin** monça sav sözlöp (AP 616/9)

ol aç bars öskintä suna yatdı

(...o vakit **prens** bu şekilde söz söyleyerek o aç pars(ın) önünde uzanarak yattı.)

tegiñlär su äsän täginür ’äñ

kiçigi mahasatve **tegin** ıakı tapısu (AP 623/6)

(...prens sağ salim ulaşıyor/geliyor. En küçüğü Mahāsattva **prens(le)** daha karşılaşp...)

buryuk ötrü bodisatav **tegin** ät’özin (AP 624/21)

buşı berip nätäğ kılınış işlärin eyin

(...kumandan sonra Bodisattva **prens(in)** vücudunu sadaka (olarak) verip neler yaptığını, işlerini...)

Tegin+ig(-I-): T. is. Prensi.

ärkän kıyça ärtär yolkı kişitin

teginig tiläp takı bulmaz ärmiş tep (AP 621/20)

(...iken yoldan geçen yolcu kişiden: “**Prens** aranıp henüz bulunamamış” diye...)

bir antag sav turur **teginig** tiläp

takı bulmaz tep bo nä sav ärki tep (AP 622/2)

(...böyle bir söylenti var:“**Prensi** arayıp hālā bulama(dılar)”diye. “Bu nasıl söz acaba?” diye...)

[-2-]

Tegin+imiz(-II-): T. is. Prensimiz.

yorıp bartılar ol üdün mahasatve

teginniñ tapıgçıları **teginimiz** kaçdı (AP 620/13)

(...(yere) yürüyüp gittiler/ayrıldılar. O zaman Mahāsattva prensin hizmetçileri: “**Prensimiz** gecikti”...)

[-1-]

Tegin+kä(-III-): T. is. Prense.

tep teçi bo savıg äşidip mahasatve

tegin ötrü eçisi **teginkä** (AP 610/10)

(...diye dedi.” Bu sözü işitip Mahāsattva prens sonra ağabeyi **prense**...)

[-1-]

Tegin+lär(-IV-): T. is. Prensler.

bulgay ärki biz yeg adrok buyanıg tep

teçi ol üdün bo üç teginlär (AP 609/12)

(...Biz (bundan) daha iyi sevabı bulabilecek miyiz acaba diye? ” dedi. O zaman bu **üç prens**...)

[-1-]

Tegin+ni(-V-): T. is. Prensın.

yalañuz kurug süñökläri ök turu kaltı

ançagınça bodisatav **teginniñ** uluğı eçisi (AP 618/14)

(...yalnız kuru kemikleri arta kaldı. Bu sırada Bodisattva **prensın** büyük ağabeyi...)

tägdüktä ötrü iniläri mahasatve **teginniñ** (AP 619/11-12)

tonı kamış butıķı üzä asgın

(...vardıktan sonra küçük kardeşleri Mahāsattva **prensın** elbisesi(nin) kamış budağı üzerinde asılı...)

yorıp bartılar ol üdün mahasatve

teginniñ tapıgçıları teginimiz kaçdı (AP 620/13)

(...(yere) yürüyüp gittiler/ayrıldılar. O zaman Mahāsattva **prensın** hizmetçileri: “Prensimiz gecikti”...)

[-3-]

Tegit: T. is. Prensler, (Tegin’in çoğulu).

Tegit+lär(-I-): T. is. Prensler.¹

ilinçü mäñi işin ärtürdüktä ötrü

ol üç **tegitlär** hua çäçäk tüş (AP 608/10)

(...eğlence, mutluluk işini bitirdikte(n) sonra o **üç prens** çiçek, meyve (ve)...))

inimkä ät’özin tıttı ärki mü tep

ol üdün ol iki **tegitlär** monçulayu(AP 619/6)

(...kardeşime acaba (kardeşim) vücudunu feda eder mi ki diye. O zaman o **iki prens** böylece...)

biziñä kărgäksiz bo ät’özümüz tirigi

tep ol iki **tegitlär** monçulayu (AP 620/9)

¹ Tegit < tegin’in çoğulu. Aynı zamanda +lär eki almış. Hem bir ek yığılması hem de anlatım bozukluğu mevcuttur.

(...bize gereği yok (artık) bu vücudumuz(un) canlılığı(nın)/ sağlığı(nın) diye.” O **iki prens** böylece...)

iki **tegiṭlār** su āsān tāginūr ’āṇ (AP 623/5)

kiçigi mahasatve tegin ṭakı tapıṣu

(...**iki prens** sağ salim ulaşıyor/geliyor. En küçüğü Mahāsattva prens(le) daha karşılaşp...)

[-4-]

Temin: T. zf. Hemen ardından, ancak o zaman, bunun üzerine, sonra.

ken **temin** öglānıp ötrü eliglārın(AP 619/19)

örü kötürüp uluḡ ünin ulıdılar

(...**sonra** akılları başlarına gelip, sonra ellerini yukarı kaldırıp yüksek sesle haykırdılar...)

yaṇın kāyirkānçig kılını ulıyu sıḡṭayu talıp

yügüp ançata ken **temin** andıran öṇi (AP 620/11)

(...böylece hüzünlenip feryat ederek, ağlayıp sızlayıp, bayılıp yıkılarak bir süre **sonra** oradan başka...)

nāçātā ken **temin** ançakaya (AP 625/21)

ögländürtilār öglānū birlā ök

(...ne kadar zaman (sonra), kısa bir süre **sonra** (ancak) ayıltılar. Kendilerine geldikten/ (gelmeleri) ile...)

[-3-]

Teminkäyā: T. zf. Demin, az önce, henüz.

tsuyurkayu sözlāmiş çın savın

teminkäyā körmıştā turuk küçsüz (AP 619/2)

(...merhamet göstererek söylediği doğru sözünü (ışittim). **Biraz önce** gördüğümüzde (o) zayıf (ve) güçsüz...)

[-1-]

Terk: T. is. Yığın, birikim, toplam.

Terk+i+ni(-I): T. sf. Yığıldığı.

terkini kannın yiriniğin ornagı (AP 614/10)

sinirin tamırın yörgälmış sünöklär

(...**yığıldığı** kanın, irinin yeri sinirini damarın çevrelediği kemiklerin...)

[-1-]

Teş-: T. f. Birlikte demek, söyleşmek, konuşmak.

Teş-di-lär(-I): T. f. Konuştular.

tep kaçan bartı yorınlar kanda ol

iştälim tep **teşdilär** ançağınça anası (AP 620/15)

(...deyip “Nereye gitti? Yürüyün nerede o arayalım” diye **konuştular**. O sırada annesi...)

[-1-]

Tet-: T. f. Denilmek, (...diye) tanımlamak.

Tet-ir(-I): T. f. Denir, -Dır. (-Ir ekiyle birlikte: tetir “ –Dir eki)

anın inça bilmiş kargäk ät’öz ärsär

bäksiz **mängüsüz tetir** özkä yanıturu (AP 613/14)

(...onun için öyle bilmiş olmalı. Vücut ise dayanıksız ve **fanidir**. Kendine karşı...)

üzä tuşsar arıgsızlıg kıg **yügmäk**

tetir anı üçün män bökünki küntä (AP 613/18)

(...nedeniyle tutulursa pislik ve dışkı **yığındır**. Onun için ben bugünkü günde...)

ät’özünüzni ıdalap ämgäktin tartmaklıg

buyanıgız **yetinçsiz tetir** oğgurak (AP 618/2)

(...vücudunuzu feda edip (canlıları) eziyetten kurtarma sevabınız **ulaşılmazdır**. Mutlaka (siz)...))

[-3-]

Tetin-: T. f. Cüret etmek, cesaret etmek, yeltenmek.

Tetin-mä-di(-I-): T. f. Yeltenmedi.

tetinmädi bodisatav anı körüp ötrü (AP 616/13)

ediz tagka agtınıp ätözin kuğı

(...**yeltenmedi**. Bodisattva onu görüp sonra yüksek (bir) dağa çıkıp vücudunu aşağıya...)

[-1-]

Tetrü: T. zf. Tam olarak, dikkatlice, dikkatli, iyice.

tärk bolmışımın tıtağın nomlayı

beräyin kop süzök köñülün **tetrü** (AP 607/2)

(...“Hızlıca yaratılışımın / oluşumun sebebini anlatıvereyim çok temiz/açık (bir) gönülle
dikkatlice...)

mahasatve tegin ol barsnıñ açın turukın

ämğäkin tolgakın **tetrü** körüp tägrä (AP 612/15)

(...Mahāsattva prens o parsın açlığını, zayıflığını, eziyetini, zahmetini **iyice** görüp
çevresini...)

tägzinip közin idi andıran keřärü umatın

ür keç **tetrü** körü turup ötrü (AP 612/17)

(...dolanıp gözünü hiç ondan ayırmadan uzun uzun **dikkatlice** bakarak durduktan sonra...)

[-3-]

Tıdıg: T. is. Engel, mâni.

ötrü ürküp bälirläp **tıdıg** ada kılıp (AP 615/11)

küsämiş küşüşümin kandurmagay tep

(...sonra ürküp korkup **engel** olup istediğim arzumu durduramayacaklar diye...)

[-1-]

Tıkıl-: T. f. Boğulmak, nefesi sıkışmak, üzülmek.

Tıkıl-ı(-I): T. zf. Boğulup.

äşidip ürkä bälirläyü açığı üzä

tıkılıp agılayu inçä tep sözläti (AP 622/13)

(...işitince ürkerek korkarak acıya **boğulup** ağlayarak şöyle diye söyledi...)

[-1-]

Tıltağ: T. is. Sebep, neden.

Tıltağ+ı(-I): T. is. Sebebi.

inçä tep teçi nägü ärki amtı

tıltağı yağız yer monçulayu täpräyür ügüzlär (AP 621/4)

(...şöyle diye dedi: “ Nedir acaba şimdi (bu rüyamın) **sebebi**? Kara toprak bu denli sarsılıyor, ırmaklar...)

[-1-]

Tıltağ+ın(-II): T. is. Sebebini.

tärk bolmışımın **tıltağın** nomlayu (AP 607/1)

beräyin kop süzök köñülün tetrü

(...“Hızlıca yaratılışımın / oluşumun **sebebini** anlatıvereyim çok temiz/açık (bir) gönülle dikkatlice...)

[-1-]

Tın-: T. f. Nefes almak, dinlenmek.

Tın-galı(-I): T. zf. Dinlenmek, için.

tıngalı olurdılar tıngalı olurmışta (AP 608/15)

’äj uluğı tegin iki inilärinä

(...**dinlenmek için** oturdular. Dinlenmek için oturduklarında en büyük prens, iki küçük kardeşine...)

tingalı olurdılar **tingalı** olurmışta (AP 608/15)

'āṅ uluḡı tegin iki iniläriṅä

(...dinlenmek için oturdular. **Dinlenmek için** oturduklarında en büyük prens, iki küçük kardeşine...)

[-2-]

Tın-ıp(-II-): T. zf. Dinlenip, nefes alıp.

tınıp inçä tep teḡi muṅ ay muṅ (AP 623/9)

ay yitürmiş män isig sävār amrak

(...**nefes alıp**, şöyle diye dedi: “Ey keder ey keder!/ Eyvah! Kaybetmişim ben sıcak, sevimli, sevgili...)

[-1-]

Tınlıḡ: T. sf. Canlı.

öz änüklärin yegäli kılınur

montada kâz erinç **tınlıḡ** bolgay mu (AP 610/8)

(...kendi yavrularını yemek (zorunda) kalıyor. Bundan daha sefil bir **canlı** olur mu?)

aş içgü bälgürtdäçi bo erinç

tınlıḡ üçün ät'özüg tiṭip monuṅ (AP 611/4)

(...yiyecek ve içeceği gösterebilir? Bu zavallı **canlı** için vücudunu feda edip bunun...)

şlok sözlätülär

uluḡ **tınlıḡ** uḡuṅuz umug mag bolgalı (AP 617/18)

(...şiir söylediler: “Yüce **canlı** olmanız nedeniyle umut ve sığınak olmak için...)

[-3-]

Tınlıg+lar(-I-): T. is. Canlılar, canlılar(ının).
ažun **tınlıglar** oğlanın nom buşılıg (AP 615/3)
mäñi üzä mäñilätgülük tep monçulayu

(...dünya **canlılar(ının)** oğlunu kanun ve sadaka mutluluğıyla sevindirmeli diye.
Böylece...)

tınlıglar üçün üzäliksiz üşdüñki (AP 615/21)
yeg burhan kutı küsüşin

(...**canlılar** için (en) yüce, (en) üstün (ve en) iyi Buddha şanssı arzusunu...)

[-2-]

Tınlıg+lar+ıg(-II-): T. is. Canlıları.
tınlıglarıg örü tartıp ozgurup enç (AP 616/7)
mäñilig kılayın tep teçi

(...**canlıları** yukarı çekip kurtarıp, mutlu mesut kılayım diye söyledi.)

uluğ yarlıkançuçı köñülünüz üzä tüp
tüz körür siz **tınlıglarıg** öztä tugmış (AP 617/20)

(...yüce merhametli gönlünüz ile dümdüz (eşit) görürsünüz **canlıları** (tıpkı) kendinizden
doğmuş...)

[-2-]

Tınlıg+lar+ka(-III-): T. is. Canlılara.
ıdalap **tınlıglarka** asıg tusu kılurlar tep (AP 611/19)
teçi bo monça savıg eçiläriñä sözläp

(...feda edip başka **canlılara** fayda yarar sağlarlar diye dedi.” Bu bunca sözü ağabeylerine
söyledikten...)

[-1-]

Tınsıra-: T. f. Nefesi kesilmek, kendinden geçmek.

Tınsıra-p(-I-): T. zf. Kendinden geçip.

ök at'özlärin ol süñök üzä kâmişip

ögsiräp **tınsırap** kamıldılar näçätä (AP 619/18)

(...vücutlarını o kemik üzerine atıp **kendilerinden geçip** yere serildiler/yığıldılar. Bir süre/ ne kadar (zaman)...))

tınsırap inçä kaltı uluğ ı ıgaç küçlüg (AP 625/13)

katıg yeelkä tokıtılıp kamılmış tæg

(...**kendinden geçip** şöyle sanki büyük (bir) ağac(ın) güçlü sert bir yel/rüzgar ile vurularak devrilmesi gibi...))

[-2-]

Tıñla-: T. f. Dinlemek, işitmek, kulak vermek.

Tıñla-ñ+lar(-I-): T. f. Dinleyiniz.

beräyin kop süzök köñülin tetrü

tıñlañlar tep yarlıkadı ötrü tözün (AP 607/3)

(...vereyim çok temiz/açık (bir) gönülle dikkatlice **dinleyiniz!**” diye buyurdu. Sonra aziz...))

[-1-]

Til: T. is. Dil (Organ).

Til+i(-I-): T. is. Dili (Organ).

tili tamgakı katıp sav sözläyü umatın (AP 624/11)

kikiñç bermädin şük turdı anı

(...**dili** damağına yapışıp söz söyleyemeden, cevap veremeden sessizce durdu. Onu...))

[-1-]

Tilä-: T. f. Dilemek, istemek, aramak.

Tilä-gäli(-I-): T. zf. Aramak için.

taşgaru ünüp öñi öñi yadılıp

oron oron sayu **tilägäli** istägäli (AP 622/23)

(...dışarıya çıkıp, ayrı ayrı yerlere yayılıp/dağılıp her tarafa her biri (prensleri) **aramak için...**)

[-1-]

Tilä-gü(-II-): T. zf. İsteyip.

yeñi kün bolmış yeñi änükläri

avıp mäñ yumşak **tilägü** ok täginç (AP 610/4)

(...yedi gün olmuş. Yedi yavrusu (onun) etrafında toplanıp, yiyecek **isteyip** de bulamayınca...)

[-1-]

Tilä-gülük(-III-): T. sf. Dileyecek, isteyecek.

nirvanıg **tilägülük** busuş saķınç (AP 614/16)

ämğäk tolgakıg birtäm tarkarguluk

(...Nirvāṇa'yı **isteyecek**; keder (ve) acıyı, eziyeti, ıstırabını bütünüyle uzaklaştıracak...)

[-1-]

Tilä-p(-IV-): T. zf. Dileyip, isteyip, arayıp, aranıp.

yegäli umaz tep ötrü badisatav örü

turup inaru bärü körüp bı bıçgu **tiläp** (AP 616/19)

(...yiyemez diyerek sonra Bodisattva ayağa kalkıp öteye beriye bakınarak bıçak **arayıp...**)

ärkän kıyça ärtär yolkı kişitin

teginig **tiläp** takı bulmaz ärmış tep (AP 621/20)

(...iken yoldan geçen yolcu kişiden: “Prens **aranıp** henüz bulunamamış” diye...)

bir antag sav turur teginig **tiläp** (AP 622/2)

tağı bulmaz tep bo nä sav ärki tep

(...böyle bir söylenti var:“Prensi **arayıp** hālā bulama(dılar)”diye. “Bu nasıl söz acaba?” diye...)

[-3-]

Tilä-yin (-V-): T. f. Arayayım.

tiläyin barın yokın biläyin tep tärkin (AP 622/20)

buryukları ınançları birlä yumğı balıktın

(...**arayayım**, varlığını yokluğunu bileyim” deyip derhal kumandanları (ve) danışmanları ile birlikte hepsi şehirden...)

[-1-]

Tilä-y-ü(-VI-): T. zf. Arayarak, arıyorlar.

täginmäz **tiläyü täginürlär** tep (AP 623/7)

ötündi elig bağ bo savıg aşidip uluğ

(...ulaşılamadı, **arıyorlar**” diye arz etti. Hükümdar bu sözü işitip büyük(derin)...)

[-1-]

Tilä-y-ür(-VII-): T. f. Diliyor.

tiğär män ıdalayur män buzulmaksız

çolmaksız burhan kutın **tiläyür män** (AP 616/4)

(...feda ediyorum, gönderiyorum. Bozulmadan çürümeden Buddha şansını (makamını) **diliyorum.**)

[-1-]

Tilkü: T. is. Tilki.

Tilkü+niğ(-I-): T. is. Tilkinin.

tilküniğ aşı ärsär yalağuz yintäm (AP 610/15)

isig ät kan ärür montada

(...**tilkinin** yiyeceği ise yalnızca, sadece sıcak et (ve) kandır. Bundan...)

[-1-]

Tirgür-: T. f. Diriltmek, canlandırmak.

Tirgür-gülük(-I-): T. sf. Diriltecek.

adın takı öni aş içgü yok kim

bo alanırmış aç barsıg **tirgürgülük** (AP 610/18)

(...başka da yiyecek ve içeceği yoktur ki bu zayıflamış aç parsı **diriltecek**''...)

[-1-]

Tirig: T. sf. Diri, canlı, sağ salim.

oğuluğ yitürdüktä busuşı ämgäki üküş

turur birök oğulum bo tušta **tirig** äsän (AP 623/14)

(...oğlumu yitirdiğimde acısı, kederi çoktur. Eğer oğlum(a) bu vakitte **sağ salim**...)

[-1-]

Tirig+i(-I-): T. is. Diriliği, canlılığı.

biziñä kârgäksiz bo ät'özümüz **tirigi** (AP 620/8)

tep ol iki tegitlär monçulayu

(...bize gereği yok (artık) bu vücudumuz(un) **canlılığı(nın)/ sağlığı(nın)** diye." O iki prens böylece...) [-1-]

Tiş: T. is. Diş.

Tiş+im(-I-): T. is. Dişim.

birgärü tüpürä bıçılur tüşädim azıg

tişim koñrulup tüşüp kälir boltı (AP 627/4)

(...birlikte dibinden kesildiğini gördüm. Azı **dişim** koparılıp düşer oldu...)

[-1-]

Tiş+lär+i(-II-): T. is. Dişleri.
tüşädi ämigi tüpürä bıçılır bolur
azıg **tişläri** ağızıntın koñrulup (AP 620/19)

(...gördü. (rüyasında) memesi dibinden bıçılır olur, azı **dişleri** ağızından koparılıp...)

[-1-]

Tiş: T. is. Dişi, Kadın cinsinden.

arıg içintä takı içgärü kirtilär
ança yorıyu yañı änüklämiş bir **tişi** (AP 609/16)

(...orman içinde daha içeriye doğru girdiler (ilerlediler). Öylece yürüyerek yeni yavrulamış bir **dişi**...)

anı uluğı mahabale tegin körüp inçä
tep teçi ay erinç **tişi** bars änükläğäli (AP 610/2)

(...Onu (kardeşlerin) büyüğü Mahābalā prens görüp şöyle diye dedi: “Ey zavallı **dişi** pars, yavrulayalı...)

[-2-]

Tiğ-: T. f. Terk etmek, vazgeçmek, feda etmek, bırakmak.

Tiğ-diğ(-I-): T. f. Feda ettin.
birgärü birläkiyä ünüp üçäğü
nägülük **tiğdiğ** özügin bizni birlä (AP 620/3)

(...birlikte beraber çıkıp üçümüz neden **feda ettin** kendini bizimle birlikte...)

[-1-]

Tiğ-gülük(-II-): T. sf. Feda edecek, feda etmek.
yänä orñon inisiñä ay
inim alp **tiğgülük** tavar alp iş nän (AP 611/8)

(...yine ortanca kardeşine “Ey kardeşim, malı da işi de **feda etmek** zordur...)

tep sakındı çak amtı maña ugrayu
ät'özümün isig özümün **tiṭgölük** (AP 612/21)

(...diye düşündü: “işte şimdi bana tam (da) vücudumu, sıcak canımı (hayatımı) **feda edecek...**)

[-2-]

Tiṭ-ip(-III-): T. zf. Bırakıp, feda edip, fırlatıp.
aş içgü bälgürtdäçi bo erinç
tınlıg üçün ät'özüg **tiṭip** monuṇ (AP 611/4)

(...yiyecek ve içeceği gösterebilir? Bu zavallı canlı için vücudunu **feda edip** bunun...)

yarlıkançuçı köñüllüg kutlug yalañuklar
ürüg uzaṭı öz ät'özlärin **tiṭip** (AP 611/18)

(...merhametli, gönüllü, kutlu insanlar daima kendi vücutlarını **feda edip...**)

sidmiş kämişmiş yin yar tæg
tiṭip ıdalap bo erinç yarlıg aç barska (AP 612/7)

(...fırlatılmış atılmış, sümük, tükürük gibi (bir yana) **fırlatıp** bırakıp, bu zavallı aç parsa...)

amtı maña bo ät'özümün **tiṭip** ıdalap (AP 614/14)
üzäliksiz üstünki yeg apamuluk mänü

(...şimdi bana bu vücudumu **feda edip**, vazgeçip ulaşılmaz, en üsteki, iyi, ebedi/sonsuz...)

[-4-]

Tiṭ-mäk(-IV-): T. sf. Feda etmesinin.
inimizniṇ ät'özin **tiṭmäk** bälgüsi (AP 618/21)
tep teḍi bo savıg äşidip kiçigi inisi

(...kardeşimizin vücudunu **feda etmesinin** belirtisi diye söyledi. Bu sözü duyunca küçük kardeşi...)

[-1-]

Tiṭ-miş(-V-): T. sf. Terk etmiş.

kanıg ıgıg ağıgıg korkıncıg ayıncıg

barçanı **tiṭmiş** ıdalamış bolur (AP 614/5)

(...(ve) kabahatleri, çıbanı, irini, kanı, hastalığı, ağrısı, korkuyu hepsini **terk etmiş**, göndermiş olur- ...)

[-1-]

Tiṭ-sär(-VI-): T. f. Feda ederse.

tiṭsär män ötrü ülgüsüz sansız mün (AP 614/2)

kaḍağlarıg kartıg bāzig yiriñig

(...**feda edersem** sonra hesapsız sayısız kusur (ve) kabahatleri, çıbanı, irini...)

[-1-]

Tiṭ-ti(-VII-): T. f. Feda etti.

inimkā ät'özin **tiṭti** ärki mü tep (AP 619/5)

ol üḍün ol iki tegiṭlär monçulayu

(...kardeşime acaba (kardeşim) vücudunu **feda eder** mi ki diye. O zaman o iki prens böylece...)

[-1-]

Tiṭ-är(-VIII-): T. f. Feda eder, feda ediyor.

tiṭär män ıdalayur män buzulmaksız

çolmaksız burhan kutın tiläyür män (AP 616/4)

(...**feda ediyorum**, gönderiyorum. Bozulmadan çürümeden Buddha şansını (makamını) diliyorum.)

[-1-]

Tiṭig: T. is. Balçık, çamur.

tiṭig yogrulup yerkä yukup turmışın (AP 619/15)

körtilär nä anı körüp

(...**balçık** (gibi) yoğrulup yere yapışıp durduğunu gördüler. Ve onu gördükleri (gibi)...)

[-1-]

Titrä-: T. f. Titremek.

Titrä-y-ür(-I-): T. f. Titriyor.

yüräkiñä ursukmış tæg sıkılur män

ämğäkin tolپ ät'özüm **titräyür** ençim (AP 621/10)

(...yüreğine vurulmuş gibi sıkılıyorum eziyetle bütün vücudum **titriyor**. Huzurum...)

[-1-]

Tizig: T. is. Sıra.

Tizig+in(-I-): T. is. Sırasını.

käzigin **tizigin** ärttürüp ol bars (AP 612/10)

üzä öñin öñin yarlıkançuçı köñül

(...**sırasını** geçirip, o pars için ayrı ayrı şefkatli gönül...)

[-1-]

Tiziglig: T. is. Gerdanlık, ziynet eşyası.

Tiziglig+in(-I-): T. is. Ziynetlerini.

tizigligin kamağ bağlär birlä yumğı (AP 627/15)

bodisatvnıñ kalmış süñöklüg

(...**ziynetlerini** bütün beyler (ile) birlikte hepsi Bodisattva'nın kalan kemiklerini...)

[-1-]

Tokı-: T. f. Vurmak, dövmek, çarpmak.

Tokı-p(-I-): T. zf. Çarpıp.

inçä kaltı uluğ yeel kälip köl suvın

tokıp yaymış tæg yokaru kuğı yayıldı (AP 617/4)

(...öyle ki büyük (bir) rüzgarın gelip göl suyunu **çarpıp** dalgalandırdığı, salladığı gibi yukarı aşağı dağıldı...)

[-1-]

Tokı-y-u(-II-): T. zf. Vurarak.

üzä köküzin **tokıyu** kaltı balık (AP 626/11)

suvıntın adırılıp isig kumta agınamış

(...ile göğsüne **vurarak** sanki balık(ın) suyundan ayrılp sıcak kumda debelenmesi...)

[-1-]

Tokılıg: T. sf. Hürmetli.

sıgtadılar ulıyu sıgtayı inçä tep

teđilär körklä kövşäk **tokılıg** inimiz (AP 619/22)

(...ağladılar, ağlaya sızlaya şöyle diye dediler: “Güzel, nazik, **hürmetli** kardeşimiz...)

[-1-]

Tokıtıl-: T. f. (Rüzgârla) vurulmak, dövülmek.

Tokıtıl-ı(-I-): T. zf. (Rüzgârla) vurularak.

tınsırıp inçä kaltı uluğ ı ıgaç küçlüg

katıg yeelkä **tokıtılıp** kamılmış tæg (AP 625/14)

(...kendinden geçip şöyle sanki büyük (bir) ağac(ın) güçlü sert bir yel/rüzgar ile **vurularak** devrilmesi gibi...)

[-1-]

Toku: T. is. Merasim, tören, gelenek.

Toku+n(-I-): T. is. Merasim, tören.

şarırın ävđidilär yıgdılar uluğ

törlüg törön **tokun** ağır ayag tapıg (AP 627/18)

(...kutsal eşyalarını topladılar. Büyük (bir) çeşit **tören** (ve) merasimle saygı(ve) hürmet (ile)...)

[-1-]

Tolgak: T. is. Sancı, acı, eziyet, ıstırap.

Tolgak+ıg(-I): T. is. İstırabını, zahmetini.
nirvanıg tilägülük busuş saşınç
ämğäk **tolgakıg** birtäm tarkarguluk (AP 614/17)

(...Nirvāṇa'yı isteyecek; keder (ve) acıyı, eziyeti, **ıstırabını** bütünüyle uzaklaştıracak...)

[-1-]

Tolgak+ın(-II-): T. is. İstırabını, zahmetini.
mahasatve tegin ol barsnıñ açın turukın
ämğäkin **tolgakın** tetrü körüp tägrä (AP 612/15)

(...Mahāsattva prens o parsın açlığını, zayıflığını, eziyetini, **zahmetini** iyice görüp çevresini...)

[-1-]

Tolp: T. sf. Bütün, hep.

sav sözläti men amtı **tolp** sansartakı(AP 615/20)
tınıglar üçün üzäliksiz üstünki

(...söz söyledi. Ben şimdi **bütün** dünyadaki canlılar için (en) yüce, (en) üstün...)

yüräkiñä ursukmış täg sıkılur män
ämğäkin **tolp** ät'özüm titräyür ençim (AP 621/10)

(...yüreğine vurulmuş gibi sıkılıyorum eziyetle **bütün** vücudum titriyor. Huzurum...)

[-2-]

Tolu: T. sf. Dolu, hep, bütün, tamamıyla.

agılıkları ı tarıg äd tavar üzä

tolu alp atım süülüg küçinä tükällig (AP 607/13)

(...hazinelere, tahıl (ve) mal mülk ile **dolu**, kahraman (ve) savaşçı, askeri gücü mükemmel (idi).)

adırılmaklıg busuşum ymä yok inçip

ät'özümtä **tolu** ögrünç sävinç tugar (AP 609/10)

(...ayrılmanın sıkıntısı da yok. Sadece vücudumda **tamamıyla** neşe ve sevinç doğuyor.)

män ıakı ymä bo ät'öz ärsär altı

kırk törlüg arıgsızların **tolu** suv üzäki (AP 614/7)

(... Ve yine bu vücut otuz altı türlü kirlerin **dolu** (olduğu) su üzerindeki...)

biliglig küçüg küçländürgülük **tolu** tükäl (AP 614/20)

bışrunmaklıg ädgüg ägsüksüz bütürgülük

(...bilgi gücünü güçlendirecek, **dolu** (ve) tam öğrenmeyi, iyiyi eksiksiz bitirecek...)

yüz buyanlıg eıigin eıingülük **tolu** (AP 614/22)

tükäl bilgä biligig tüpgärgülük

(...yüz sevaplı donanımı (ile) donanacak. **Dolu** (ve) tam hikmet bilgisini araştırarak.)

tüşdi yağdı ol arıg sämäk içi

hua çäçäk üzä **tolu** boltı ol üdün (AP 617/12)

(...düştü, yağdı. O orman(ın) içi çiçekler ile **dolu** oldu. O zaman...)

kälip közintä **tolu** yaşı birlä tärkin (AP 622/6)

elig bägkă barıp ay uluğ elig

(...boğularak gözünde **dolu** yaşı ile hemen hükümdara gidip/varıp: “Ey büyük hükümdar...)

[-7-]

Ton Kâdim: T. ik. Giyim kuşam.

inçip inandım aş içgü ton kâdim oron (AP 613/3)

töşäk at yaña kañlı kölük ärdini

(...böylece inandım; yiyecek, içecek, **giyim kuşam**, yer, döşek, at, fil, yük hayvanı, mücevher...) [-1-]

Ton: T. is. Elbise.

Ton+ı(-I-): T. is. Elbisesi.

tägdüktä ötrü iniläri mahasatve teginniñ

tonı kamaş butıķı üzä asgın (AP 619/12)

(...vardıktan sonra küçük kardeşleri Mahāsattva prensin **elbisesi**(nin) kamaş budağı üzerinde asılı...)

[-1-]

Ton+ı+n(-II-): T. is. Elbisesini, giysisini.

täğip tärkin tavraķı **tonın** suçulup kamaş (AP 615/18)

butıķı üzä asıp inçä tep bäk katıg

(...varıp / ulaşıp, hemen çabucak **giysisini** çıkarıp kamaş budağı üzerine asıp şöyle diyerek çok sert...)

[-1-]

Tökül-: T. f. Dökülmek, akmak.

Tökül-ü(-I-): T. zf. Dökerek.

közintä isig yaşı **tökülü** busuşlug (AP 624/9)

kağgulugın yığlayu ağızı kurup

(...gözünden sıcak yaş **dökerek** kederli kaygılı (bir şekilde) ağlayarak ağızı kuruyup...)

[-1-]

Törlüg: T. is. Türlü, çeşit.

män ʔakı ymä bo ät'öz ärsär altı

kırk **törlüg** arıgsızların tolu suv üzäki (AP 614/7)

(...Ve yine bu vücut otuz altı **türlü** kirlerin dolu (olduğu) su üzerindeki...)

şarırın ävđidilär yıǵdılar uluǵ

törlüg törön tokun ağır ayag tapıǵ (AP 627/18)

(...kutsal eşyalarını topladılar. Büyük (bir) **çeşit** tören (ve) merasimle saygı(ve) hürmet (ile)...)

[-2-]

Törlüg+in(-I-): T. is. Türlü, şekilde.

ötrü ol üçün bo ağır uluǵ yaǵız

yer altı **törlügin** täprädi kabşadı (AP 617/2)

(...sonra o vakit bu ağır (ve) yüce kara toprak altı **türlü** titredi, sallandı.)

[-1-]

Törö: T. is. Yasa, öğreti, akide, merasim.

Törö+çä(-I-): T. is. Törelere göre, kanunlara göre.

töröçä başladaçı imäriǵmä kamaǵ (AP 607/17)

bodunın karasın asmış üklitmiş koptın

(...**törelere göre**, önderlik eden, etrafına toplanan bütün halkını, çoğaltmış, her taraftan...)

[-1-]

Törö+lüg(-II-): T. is. Töresi, kanunu.

yinçü äd tavar üzä tapındım arʔamak

buzulmak **törölüg** üçün ürüg uzaʔı (AP 613/6)

(...inci, mal mülk için tapındım. Çürümek bozulmak, (hayatın) **töresi** (olduğu) için (bu beden) daima...)

[-1-]

Törö+si+n(-III-): T. is. Töreni.

udug kıltilar kaçan tapıg udug kılğuluk

törösin ärttürdükta ötrü astup(AP 627/20)

(...uğurladılar. Ne zaman (ki) saygı (ve) uğurlama yapılacak (uğurlama) **töreni(ni)** tamamladıktan/ geçirdikten sonra sandık(stupa)...)

[-1-]

Törö+si+n+çä(-IV-): T. is. Töresince.

yağı **törösınçä** yanțuru meni kämişü uçup (AP 613/11)

sävinçsiz utlısız kılta mäniñ küçümin

(... düşman **töresince** yine beni fırlatıp, yenip, gönderip, mutsuz nasipsiz kıldı benim gücümü.)

[-1-]

Törön: T. is. Tören.

şarırın ävđidilär yıgdılar ulug

törlüg **törön** tokun ağır ayag tapıg (AP 627/18)

(...kutsal eşyalarını topladılar. Büyük (bir) çeşit **tören** (ve) merasimle saygı(ve) hürmet (ile)...)

[-1-]

Törttin: T. is. Dört taraftan, dört bir yanı.

tolu alp atım süülüg küçiñä tükällig

törttin sıñar yer oronug (AP 607/14)

(...dolu, kahraman (ve) savaşçı, askeri gücü mükemmel (idi). **Dört bir yandaki** yerleri...)

[-1-]

Törü-: T. f. Türemek, yaratılmak.

Törü-miş(-I-): T. sf. Yaratılışlı.

inçä tep teçi bo montag osuglug

törümiş küçsirämiş alaňurmuş aç (AP 610/22)

(...şöyle diye dedi: “Bu böylesine **yaratılışlı** güçsüzleşmiş, zayıflamış, aç...)

[-1-]

Töşäk: T. is. Döşek, yatak.

inçip inandım aş içgü ton kädim oron

töşäk at yaňa kaňlı kölük ärdini (AP 613/4)

(...böylece inandım; yiyecek, içecek, giyim kuşam, yer, **döşek**, at, fil, yük hayvanı, mücevher...)

[-1-]

Tözün: T. sf. Asil, aziz, kıymetli.

tıňlaňlar tep yarlıkadı ötrü **tözün**

anant täginälim täňrim keňürü(AP 607/4)

(...dinleyiniz!” diye buyurdu. Sonra **aziz** Ananda ulaşalım “Tanrım bize genişletip...)

[-1-]

Tözün+üm(-I-): T. is. Asilim.

ärki mü män tep yaşın yodunu hatunun

ütläyü inçä tep teçi **tözünüm** (AP 622/17)

(...mi ben acaba?” deyip gözyaşını silip hatununu teselli ederek şöyle diye dedi: “(Ey) **azizim**...)

[-1-]

Tsaŋ: *ts'nk* < *Çin.* is. Ambar, hazine.

Tsaŋ+lar+ı(-I-) *Çin.* + *T.* is. Hazineleri.

ärtiŋü uluğ bay barımlıg **tsaŋları** (AP 607/11)

agılıkları ı tarıg äd tavar üzä

(...son derece büyük, zengin(idi) ambarları **hazineleri**, tahıl (ve) mal mülk ile...)

[-1-]

Tsuyurka-: *tswywrq'* < *Çin.* f. Merhamet etmek, acımak.

Tsuyurka-dı-lar(-I-) *Çin.* + *T.* f. Merhamet ettiler, acıdılar.

turgurup erinçkädilär **tsuyurkadılar** (AP 612/12)

inçip olarnıŋ arasında aglaŋı ıakı

(...besleyerek, merhamet ettiler, (ona) **acıdılar**. Fakat onların arasında özellikle de (en çok)...)

[-1-]

Tsuyurka-y-u(-II-) *Çin.* + *T.* zf. Merhamet edip, merhamet göstererek.

tsuyurkayu sözlämiş çın savın (AP 619/1)

teminkäyä körmiştä turuk küçsüz

(...**merhamet göstererek** söylediği doğru sözünü (işittim). Biraz önce gördüğümüzde (o) zayıf (ve) güçsüz...)

[-1-]

Tug-: *T.* f. Doğmak.

Tug-ar(-I-) *T.* f. Doğar, doğuyor.

adırlımlıg busuşum ymä yok inçip

ät'özümtä tolu ögrünç sävinç **tugar** (AP 609/10)

(...ayrılmanın sıkıntısı da yok. Sadece vücudumda tamamıyla neşe ve sevinç **doğuyor**.)

[-1-]

Tug-mak(-II-): T. sf. Doğma, doğum.

içində tar kâmi bolayın **tugmak** ölmâklig (AP 613/21)

tâgzinçdin taşgaru tartıp üntüräyin

(...içinde sal (ve) gemi olayım. (Vücudumu) **doğum** (ve) ölüm döngüsünden dışarı çekip yükseleyim’’...)

tugmak ölmâklig tâgzinçig amırtgurguluk (AP 614/18)

nizvanılıg ilişig üzgülük dyan bilgä

(...**doğum** (ve) ölüm döngüsünü sonlandıracak ihtiras bağlarını kesecek, tefekkür ve hikmetli...)

siz **tugmak** ölmâklig bāk bagtın (AP 618/5)

tärkkäyâ üçün tâggäy siz tängäşsiz

(...**Doğum** (ve) ölümün sıkı bağından en kısa zamanda erişeceksiniz. Benzersiz...)

[-3-]

Tug-mış(-III-): T. sf. Doğmuş.

küçlüg küsünlüg elig hannıñ

uluğı hatunınta **tugmış** körgäli (AP 607/22)

(...güçlü kuvvetli hükümdarın büyük hanımından **doğmuş**, görmek için / (görmeye değer)...)

uluğ yarlıkançuçı köñülünüz üzä tüp

tüz körür siz tınlıglarığ öztä **tugmış** (AP 617/20)

(...yüce merhametli gönlünüz ile dümdüz (eşit) görürsünüz canlıları (tıpkı) kendinizden **doğmuş**...)

[-2-]

Tuman: T. is. Duman, sis.

kara **tuman** üzä ürtüldi kök (AP 617/9)

kalıqtın täñriđäm yıd yıpar hua çäçäklär

(...Kara **duman** üstüne örtüldü. Gökyüzünden kutsal, hoş kokulu nilüfer çiçekleri...)

[-1-]

Tuprak: T. is. Toprak.

Tuprak+ta(-I-): T. is. Toprakta.

turup tururun sını süñöki saçı birlä arkuru

turkuru yatmışın akmış kanı **tuprakta** (AP 619/14-15)

(...durduğunu vücudu (ve) kemiği, saçlarıyla birlikte öteye beriye (saçılmış) yattığını, akan kanı(nın) **toprakta**...)

[-1-]

Tur-: T. f. Durmak, ikamet, etmek.

Tur-dı(-I-): T. f. Durdu, bekledi.

tili tamgakı katıp sav sözläyü umatın

kikinç bermädin şük **turdı** anı (AP 624/12)

(...dili damağına yapışıp söz söyleyemeden, cevap veremeden sessizce **durdu**. Onu...)

[-1-]

Tur-guluk(-II-): T. sf. İkametgâh, durulan yer, durduğu.

bo ärsär arılar **turguluk** oron ol (AP 609/7)

mäniñ idi korkınçım ayınçım yok öñi

(...“Burası ise kutsal din büyükler(inin)(evliyalar(ın)) **durduğu** yerdir. (Bu nedenle) benim hiç korkum, endişem yok. Dahası...)

[-1-]

Örü Tur-up(-III-): T. bf. (Ayağa) kalkıp.

öz öz köñüllärintäki sakınmış savların

sözläşip ötrü **örü turup** ol (AP 609/14)

(...kendi (içlerindeki), gönüllerindeki düşündükleri sözlerini söyleyip, sonra **ayağa kalkıp** o...)

adıra üdürä sakınıp ötrü mahasatve
tegin yiti kınıg tülüktä **turup** uluğ (AP 615/6)

(...inceden inceye düşünüp sonra Mahāsattva prens keskin, sert (bir) kuvvetle **kalkıp** yüce...)

[-2-]

Tur-up(-IV-): T. yf. Acıya kapılıp.
teçi ol üdün hatun bo savıg aşidip
uluğ busuşta **kağguta turup** açığı (AP 622/5)

(...söyledi. O zaman hatun bu sözü duyup büyük kederde (ve) kaygıda, **acıya kapılıp...**)

[-1-]

Tur-up(-V-): T. zf. Belli bir durumda süreklilik gösterip, durduktan.
täğzinip közin idi andıran keřärü umatın
ür keç teşrü körü **turup** ötrü (AP 612/17)

(...dolanıp gözünü hiç ondan ayırmadan uzun uzun dikkatlice bakarak **durduktan** sonra...)

[-1-]

Tur-u kaltı(-VIII-): T. bf. Durup kaldı, dura kaldı, arta kaldı.
yalañuz kurug süñökläri ök **turu kaltı** (AP 618/13)
ançagınça bodisatav teginniñ uluğı eçisi

(...yalnız kuru kemikleri **arta kaldı**. Bu sırada Bodisattva prensin büyük ağabeyi...)

[-1-]

Tur-ur(-IX-): T. f. Durur, beklemek, bir yerde kalmak.

yogurkandı ol üdün ol hatunnun
bir tapıgçı kızı taşın **turur** (AP 621/18)

(...kaygılandı o zaman o hatunun bir hizmetçi kızı dışarıda **durur**...)

näçökin **turur** monı tåg tülümtä män (AP 627/1)
bälgülüg körtüm ärdi bo bälgüg iki ämigim

(...nasıl **durur** bunun gibi? Rüyamda ben belli ki görmüştüm bu işareti iki göğsüm...)

[-2-]

Tur-ur(-X-): T. f. Var olmak, bulunmak.

bir antag **sav turur** teginig tiläp (AP 622/2)
tağı bulmaz tep bo nä sav ärki tep

(...böyle bir **söylenti var**: “Prensi arayıp hālā bulama(dılar)” diye. “Bu nasıl söz acaba?” diye...)

[-1-]

Tur-ur(-XI-): T. Yf. (turur) –Ur ekiyle birlikte yardımcı fiil olarak kullanılır.

sıkılıp unakaya **ölgäli turur** biznitä (AP 611/1)
adın kim bolgay moğa yaraglıg

(...sıkılıp neredeyse **ölmek üzeredir**. Bizden başka kim (var ki) olacak buna uygun, yararlı...)

idi bälgürmäz tüşämiş ol tülümnün
yavız turur bälgüsi oğgurak (AP 621/12)

(...hiç kalmadı / çok huzursuzum. Görünmez o rüyanın **kötüdür** belirtisi (anlamı) muhakkak...)

oğuluğ yitürdüktä busuşı ämgäki **üküş**
turur birök oğulum bo tušta tirig äsän (AP 623/14)

(...oğlumu yitirdiğimde acısı, kederi **çoktur**. Eğer oğlum(a) bu vakitte sağ salim...)

[-3-]

Tur-zun-lar(-XII-): T. f. Durunuz.

bögünüp ötrü iki eçiläriñä azkıya

öñrä yorıyu **turzunlar** män una (AP 615/14)

(...düşünüp sonra iki ağabeylerine:“(siz) azıcık ileri doğru yürüye **durunuz**. Ben hemen...)

[-1-]

Turup tur- : T. bf. Durup durduğunu.

turup tururın sını sünjöki saçı birlä arkuru (AP 619/13)

turkuru yatmışın akmış kanı tuprakta

(...**durup durduğunu** vücudu (ve) kemiği, saçlarıyla birlikte öteye beriye (saçılmış) yattığını, akan kanının toprakta...)

[-1-]

Turgur-: T. f. Yaratmak, (bir duygu) beslemek, meydana getirmek.

Turgur-up(-I-): T. zf. (Gönül) besleyerek, (gönül) göstererek.

täpräñsiz yayılmaksız uluğ yarlıkançuçı

könül turgurup bo mäniñ sävär amrak ät’özümün (AP 616/2)

(...sarsılmaz, tereddütsüz büyük (bir) merhametli **gönül göstererek** bu benim sevdiğim sevgili vücudumu...)

turgurup erinçkädilär tsuyurkadılar (AP 612/12)

inçip olarnıñ arasında aglañı tıakı

(...**besleyerek**, merhamet ettiler, (ona) acıdılar. Fakat onların arasında özellikle de (en çok)...))

bädük küsüşkä enip uluğ yarlıkançuçı

könül turgurup könülin köküzin (AP 615/8)

(...büyük arzuyla inip, yüce merhametli **gönül göstererek**, gönlünü, göğsünü ...)

[-3-]

Turu-: T. f. Zayıflamak, bir deri bir kemik kalmak, güçsüzleşmek.

Turu-mış(-I-): T. sf. Zayıflamış, bitkin düşmüş.

änüklärinä ägirtip kavzatıp açmak suvsamak

üzä sıkılıp turumış yavrımış sınımış (AP 609/20)

(...yavrularını(n) (etrafını) sarıp sarmalayıp, açlık ve susuzluktan sıkılıp, **zayıflamış** bitkin düşmüş...)

[-1-]

Turuk: T. sf. Zayıf.

tsuyurkayu sözlämiş çın savın

teminkäyä körmiştä **turuk** küçsüz (AP 619/2)

(...merhamet göstererek söylediği doğru sözünü (işittim). Biraz önce gördüğümüzde (o) **zayıf** (ve) güçsüz...)

[-1-]

Turuk+ı(-I-): T. is. Zayıflığı.

bo bars **turukı** küçsüzi ugrunta anın meni(AP 616/17)

yegäli umaz tep ötrü bodisatav örü

(...bu pars **zayıflığı** (ve) güçsüzlüğü nedeniyle; onun için beni yiyemez diyerek sonra Bodisattva ayağa...)

[-1-]

Turuk+ı+n(-II-): T. is. Zayıflığını.

mahasatve tegin ol barsnıñ açın turukın (AP 612/14-15)

ämğäkin tolgakın tetrü körüp tägrä

(...Mahāsattva prens o parsın açlığını, **zayıflığını**, eziyetini, zahmetini iyice görüp çevresini...)

[-1-]

Tusu: T. is. Fayda, yarar, çıkar.

Tusu+ka(-I): T. is. Yarar, faydası.

bolup nā ärsär asığka **tusuka** (AP 612/2)

kirmädi nāçökin bökünki küntä monı

(...olup ne ise fayda, **yarar** getirmedi (faydası olmadı). Niçin bugünkü günde bunun...)

[-1-]

Tuş: T. is. Vakit, zaman, fırsat, uygun an.

Tuş+ta(-I): T. is. Zamanda, uygun anda, vakitte.

oğuluğ yitürdükta busuşı ämgäki üküş

turur birök oğulum bo **tuşta** tirig äsän (AP 623/14)

(...oğlumu yitirdiğimde acısı, kederi çoktur. Eğer oğlum(a) bu **vakitte** sağ salim...)

[-1-]

Tuş-: T. f. Karşılaşmak, rastlamak.

Tuş-gu+ka(-I): T. sf. Rastlayacağımı.

ärdi körür ärmış män oğgurak bo

ämgäkkä tuşguka yänä tüşädim (AP 627/6)

(...idi. Görmüşüm ben açıkça bu sıkıntıya **rastlayacağımı**. Yine rüya gördüm...)

[-1-]

Tuţ-: T. f. Tutmak, ele almak.

Tuţ-sar(-I): T. f. Tutulursa.

üzä **tuţsar** arıgsızlıg kıg yügmäk (AP 613/17)

tetir anı üçün män bökünki küntä

(...nedeniyle **tutulursa** pislik ve dışkı yığımıdır. Onun için ben bugünkü günde...)

[-1-]

Tuṭ-up(-II-): T. zf. (Saygı) göstererek.

artadı buṣuldu nāṣ ymā bo

āt'özüg küyü küzātü ayayu **tuṭup** (AP 613/7)

(...çürüdü, bozuldu. Hiç de bu vücudu koruyup gözeterek, **saygı göstererek**...)

[-1-]

Tutsuk-: T. f. Yakalanmak, tutsak olmak.

Tutsuk-up(-I-): T. zf. Tutulup, yakalanıp.

tüşār bolur üç kögürçgān atayı laçınka

kovıtur ārkān birisi **tutsukup** (AP 620/21)

(...düşüyor olur. Üç güvercin yavrusu (bir) doğan (tarafından) kovalanıyor iken birisi **yakalanıp**...)

[-1-]

Tutuş-: T. f. Bağlanmak, tutuşmak.

Tutuş-mış(-I-): T. sf. Bağlanmış, tutuşmuş.

ulagı üzā **tuṭuşmış** ārtinü yıırınçığ (AP 614/12)

yarsınçığ ārūr anı üçün tāgimlig ol

(...bağlantısıyla (birbirine) **tutuşmuş/ bağlanmış** son derece iğrenç (ve) pistir. Onun için yakışan/uygun olan şu anda...)

[-1-]

Tuy-: T. f. Duymak, sezmek, hissetmek.

Tuy-sar(-I-): T. f. Duyarlarsa, sezerse, hissederse.

yakçırıp ol iki eçilārin köñülgārip

nāçōkin ārsār **tuysar** oṣarsar (AP 615/10)

(...tutuşturup, o iki ağabeylerini gönlünden geçirerek nasıl olsa **duyarlarsa** hissederlerse...)

[-1-]

Tükäl: T. zf. Tam, tamamen, büsbütün.

biliglig küçüg küçländigülük tolu **tükäl** (AP 614/20)

bışrunmaklıg ädgüg ägsüksüz bütürgülük

(...bilgi gücünü güçlendirecek, dolu (ve) **tam** öğrenmeyi, iyiye eksiksiz bitirecek...)

yüz buyanlığ ețin eținğülük tolu

tükäl bilgä biligig tüpgärgülük (AP 614/23)

(...yüz sevaplı donanımı (ile) donanacak. Dolu (ve) **tam** hikmet bilgisini araştırarak...)

[-2-]

Tükäti: T. zf. Tamamıyla, bütünü, ayrıntılı şekilde.

Buşı berip nätäg kılmış işlärin eyin

käzigçä tüzü **tükäti** ötündi (AP 624/23)

(...sadaka (olarak) verip neler yaptığını, işlerini sırasıyla **ayrıntılı bir şekilde** arz etti.)

[-1-]

Tül: T. is. Rüya, düş.

hatun balıkta ediz kalıkta yatıp

udıyur ärkän ärtinü yavız **tül** (AP 620/17)

(...hatun şehirde yüksek (bir) kulede yatıp uyuyor iken son derece kötü (bir) **rüya**...)

[-1-]

Tül+üm+nü(-I-): T. is. Rüyanın.

idi bälgürmäz tüşämiş ol **tülümnü** (AP 621/11-12)

yavız turur bälgüsi oğgurak

(...hiç kalmadı / çok huzursuzum. Görünmez o **rüyanın** kötüdür belirtisi (anlamı) muhakkak...)

[-1-]

Tül+üm+tä(-II-): T. is. Düşümde, rüyamda.

näçökin turur monı täg **tülümtä** män (AP 627/1)

bälgülüg körtüm ärdi bo bälgüg iki ämigim

(...nasıl durur bunun gibi? **Rüyamda** ben belli ki görmüştüm bu işareti iki göğsüm...)

[-1-]

Tülük: T. is. Kuvvet.

Tülük+tä(-I-): T. is. Kuvvette, kuvvetle.

adıra üdürä sakınıp ötrü mahasatve

tegin yiti kınıg **tülüktä** turup uluğ (AP 615/6)

(...inceden inceye düşünüp sonra Mahāsattva prens keskin, sert (bir) **kuvvetle** kalkıp yüce...)

[-1-]

Tüp tüz: T. İk. Eşit derecede, dümdüz.

uluğ yarlıkançuçı köñülünüz üzä **tüp** (AP 617/19-20)

tüz körür siz tınlıglarıg öztä tugmış

(...yüce merhametli gönlünüz ile **dümdüz (eşit)** görürsünüz canlıları (tıpkı) kendinizden doğmuş...)

[-1-]

Tüpgär-: T. f. Derinine inmek, idrak etmek, aslına ulaşmak.

Tüpgär-gülük(-I-): T. sf. Araştıracak.

yüz buyanlığ eṭigin eṭingülük tolu

tükäl bilgä biligig tüpgärgülük (AP 614/23)

(...yüz sevaplı donanımı (ile) donanacak. Dolu (ve) tam hikmet bilgisini **araştıracak...**)

[-1-]

Tüpürä: T. edat. Dibine doğru, dibinden.

tüşädi ämigi **tüpürä** bıçılur bolur (AP 620/18)
azıg tişläri ağızıntın koñrulup

(...gördü. (rüyasında) memesi **dibinden** bıçılır olur, azı dişleri ağızından koparılıp...)

birgärü **tüpürä** bıçılur түşädim azıg (AP 627/3)
tişim koñrulup түşüp kälir boltı

(...birlikte **dibinden** kesildiğini gördüm. Azı dişim koparılıp düşer oldu...)

[-2-]

Tüş: T. is. Meyve, sermaye, karşılık, netice.

ilinçü mänî işin ärtürdüktä ötrü
ol üç tegiñlär hua çäçäk **tüş** (AP 608/10)

(...eğlence, mutluluk işini bitirdikte(n) sonra o üç prens çiçek, **meyve** (ve)...)

[-1-]

Tüş-: T. f. Düşmek, yağmak, yıkılmak.

Tüş-är(-I): T. f. Düşer, düşüyor.

kün täñri köktin **tüşär** täñridäm (AP 618/19)
hua çäçäklär bulgaşu oğgurak ärki

(...Gün tanrı gökten **düşüyor** ilahi çiçekler kesin yığın halinde (bu) acaba ...)

tüşär bolur üç kögürçgän atayı laçınka (AP 620/20)
kovıtur ärkän birisi tutsukup

(...**düşüyor** olur. Üç güvercin yavrusu (bir) doğan (tarafından) kovalanıyor iken birisi yakalanıp...)

[-2-]

Tüş-di(-II-): T. f. Düştü.

tüşdi yağdı ol arıg sāmāk içi (AP 617/11)

hua çäçäk üzä tolu boltı ol üdün

(...**düştü**, yağdı. O orman(ın) içi çiçekler ile dolu oldu. O zaman...)

[-1-]

Tüş-di-lär(-III-): T. f. Düştüler.

tüşdilär kamıldılar öglärin köñüllärin (AP 625/15)

ıçgınıp nâ kılınmışın

(...(yere) **düştüler**, yığıldılar. Akıllarını, gönüllerini kaybedip ne yapacaklarını...)

[-1-]

Tüş-üp(-IV-): T. zf. Düşüp, düşer oldu.

birgärü tüpürä bıçılur tüşädım azıg

tişim koñrulup **tüşüp kälir** boltı (AP 627/4)

(...birlikte dibinden kesildiğini gördüm. Azı dişim koparılıp **düşer oldu**...)

[-1-]

Tüşä-: T. f. Rüya görmek.

Tüşä-di(-I-): T. f. Rüya gördü.

tüşädi ämigi tüpürä bıçılur bolur (AP 620/18)

azıg tişläri ağızıntın koñrulup

(...**gördü**. (rüyasında) memesi dibinden biçilir olur, azı dişleri ağzından koparılıp...)

[-1-]

Tüşä-dim(-II-): T. f. Rüya gördüm.

birgärü tüpürä bıçılur **tüşädım** azıg (AP 627/3)

tişim koñrulup tüşüp kälir boltı

(...birlikte dibinden kesildiğini **gördüm**. Azı dişim koparılıp düşer oldu...)

ärdi körür ärmiş män oğgurak bo
ämğäkkä tuşguka yänä **tüşädim** (AP 627/6)

(...idi. Görmüşüm ben açıkça bu sıkıntıya rastlayacağımı. Yine **rüya gördüm**...)

[-2-]

Tüşä-miş(-III-): T. sf. görünmez.
idi bälgürmäz **tüşämiş** ol tülümnüñ (AP 621/11)
yavız turur bälğüsü oğgurak

(...hiç kalmadı / çok huzursuzum. **Görünmez** o rüyanın kötüdür belirtisi (anlamı) muhakkak...)

[-1-]

Tüşä-y-ü(-IV-): T. zf. Rüya görürken.
ikägüsi korkınçlıg ozar bolur tep
monçulayu **tüşäyü** yatur ärkän yer täprämäki (AP 620/23)

(...(diğer) ikisi korkuyla kaçır olur’’ diye (hatun) böylece **rüya görürken** yatıyor iken yer sarsıntısı...)

[-1-]

Tüzü: T. zf. Bütün, tamamı, ayrıntılı bir şekilde.

Buşı berip nätäg kılmış işlärin eyin
kăzigä **tüzü** tükäti ötündi (AP 624/23)

(...sadaka (olarak) verip neler yaptığını, işlerini sırasıyla **ayrıntılı bir şekilde** arz etti.)

[-1-]

U-: T. f. Yapabilmek, kadir olmak, muktedir olmak.

U-daçı(-I-): T. sf. -A bilmek, yapabilmek udaçı: yapabilecek (kimse).

ışig özin **ulagalı udaçı** tep (AP 611/5)

teçi uluğı tegin bo savıg aşıdip

(...hayatını **devam ettirecek?**” diye dedi. Büyük prens bu sözü duyunca...)

[-1-]

U-đuuz(-II-): T. f. (Olmanız) nedeniyle.

şlok sözlätılär

uluğ tınlıg **uğuuz** umug ımag bolgalı (AP 617/18)

(...şiiir söylediler: “Yüce canlı **olmanız nedeniyle** umut ve sığınak olmak için...)

[-1-]

U-ma-dım(-III-): T. f. Yapamadım, (engel) olamadım, tutamayıp.

artatmagalı idi **umadım** näçä käd (AP 613/9)

uzanıp igiğdim ärsär ymä kaltı yavlak

(...çürümesini asla **engelleymedim**. Ne kadar çok uğraşıp (vücudumu) beslediysem de tıpkı kötü (bir) düşman...)

bo savıg elig bağli hatunlı aşıdip

açıgları ämgäkläri üzä **umadın** (AP 625/2)

(...Bu sözü hem hükümdar hem de hatun işitince acıları, sıkıntıları üzerine (kendilerini) **tutamayıp**...)

[-2-]

U-ma-tın(-IV-): T. f. Ayırmadan, söyleyemedi.

tägzinip közin idi andıran keřärü **umatın** (AP 612/16)

ür keç teşrü körü turup ötrü

(...dolanıp gözünü hiç ondan **ayırmadan** uzun uzun dikkatlice bakarak durduktan sonra...)

tili tamgakı katıp sav **sözläyü umatın** (AP 624/11)

kikinç bermädin şük turdı anı

(...dili damağına yapışıp **söz söyleyemedən**, cevap veremedən sessizce durdu. Onu...)

[-2-]

Udı-: T. f. Uyumak.

Udı-y-ur(-I-): T. f. Uyuyor.

hatun balıkta ediz ıalılıkta yatıp

udıyur ärkän ärtiñü yavız tül (AP 620/17)

(...hatun şehirde yüksek (bir) kulede yatıp **uyuyor** iken son derece kötü (bir) rüya...)

[-1-]

Ugrayu: T. zf. Tam olarak, dosdoğru, kesinlikle.

tep sakındı ıak amtı maña **ugrayu** (AP 612/20)

ät'özümün isig özümün titğülük

(...diye düşündü: "işte şimdi bana **tam (da)** vücudumu, sıcak canımı (hayatımı) feda edecek...)

[-1-]

Ugur: T. is. Vakit, zaman, fırsat, sebep.

Ugur+ta(-I-): T. is. Zamanda, vakitte, zamanın birinde.

'äñ kiçigi oğlınıñ atı mahasatve

ärti bir **ugurta** ol elig han üç (AP 608/6)

(...en küçük oğlunun adı Mahāsattva idi. **Zamanın birinde** o hükümdar üç...)

[-1-]

Ug(u)r+u+n+ta(-II-): T. is. Nedeniyle.

käñtünüñ uluğ yarlıkançuçu köñüllüğ

çoğı yalını **ugrınta** ol aç bars yegäli (AP 616/12)

(...kendisinin yüce merhametli gönlünün aydınlığı (ve) ışığı **nedeniyle** o aç pars (onu) yemeye...)

bo bars turukı küçsüzi **ugrunta** anın meni(AP 616/17)
yegâli umaz tep ötrü bodisatav örü

(...bu pars zayıflığı (ve) güçsüzlüğü **nedeniyle**; onun için beni yiyemez diyerek sonra Bodisattva ayağa...)

[-2-]

Uguş: T. is. Soy, nesil kuşak, akrabalık, alem.

üç **uguş** yerçüdüki ämgâklig toloytakı (AP 616/6)
tınıglarig örü tartıp ozgurup enç

(...Üç **alem(deki)**, eziyetli okyanustaki canlıları yukarı çekip kurtarıp, mutlu...)

[-1-]

Uk-: T. f. Anlamak, bilmek.

Uk-a(-I-): T. zf. Anlayarak, bilerek.
hatunka inçä tep ötündi hatun
uka yarlıkadı mu ärki taşın (AP 622/1)

(...hatuna şöyle diye arz etti: “Kraliçe(m) **anladılar** mı acaba? diye buyurdu, dışarıda...)

[-1-]

Ukuñsuzın: T. zf. Farkında olmadan, bilmeyerek, düşünmeden.

tep teçi bo savıg äşidip ötrü ikinçisi
mahadeve tegin **ukuñsuzın** (AP 610/20)

(...diye dedi. Bu sözü duyunca sonra ikinci prens Mahādeva **düşünmeden** (farkında olmadan)...))

[-1-]

Ula-: T. f. Eklemek, devam ettirmek.

Ul-a-galı(-I-): T. zf. Devam ettirecek.

isig özin ulagalı udaçı tep(AP 611/5)

teçi uluğı tegin bo savıg aşıdip

(...hayatını **devam ettirecek?**'' diye dedi. Büyük prens bu sözü duyunca...)

[-1-]

Ulagı: T. is. Eklem yeri, birleşme yeri, bağlantısı.

ulagı üzä tutuşmış ärtinü yırınçıg (AP 614/12)

yarsınçıg ärür anı üçün tägimlig ol

(...**bağlantısıyla** (birbirine) tutuşmuş/ bağlanmış son derece iğrenç (ve) pistir. Onun için yakışan/uygun olan şu anda...)

[-1-]

Ulatı: T. bağ. Ve, ayrıca.

elig bağ **uladı** iki oğlanı birlä (AP 627/13)

ulıšu sıgtaşu ketärmäyök yeviglig

(...hükümdar bey **ve** iki oğlu birlikte ağlayıp sızlayarak çıkarmadan süslerini...)

[-1-]

Ulı-: T. f. Ulumak, feryat etmek, haykırmak.

Ulı-dı-lar(-I-): T. f. Haykırdılar.

ken temin öglänip ötrü eliglärin

örü kötürüp uluğ ünin **ulıdılar** (AP 619/20)

(...sonra akılları başlarına gelip, sonra ellerini yukarı kaldırıp yüksek sesle **haykırdılar**...)

[-1-]

Ulı-y-u Sıgt-a-y-u (-II-): T. ik. Ağlaya sızlaya, ağlayıp, ağlayarak.
sıgtadılar **ulıyu sıgtayı** inçä tep (AP 619/21)
teçilär körklä kövşäk tokılıg inimiz

(...ağladılar, **ağlaya sızlaya** şöyle diye dediler: “Güzel, nazik, hürmetli kardeşimiz...”)

yañın käyirkänçig kılını **ulıyu sıgtayı** talıp (AP 620/10)
yügüp ançata ken temin andıran öñi

(...böylece hüzünlenip feryat ederek, **ağlayıp sızlayıp**, bayılıp yıkılarak bir süre sonra oradan başka...)

ötrü eliglärin örü kötürüp **ulıyu** (AP 626/1)
sıgtayı inçä tep takşurdılar

(...sonra ellerini yukarı kaldırıp **ağlayarak sızlayarak** şöyle diye ağıt yaktılar...)

[-3-]

Ulış-: T. f. Birlikte ulumak, ağlaşmak, (birlikte) haykırmak.

Ulış-dı-lar(-I-): T. f. Ağlaştılar.
ulışdılar sıgtaşdılar oğlının (AP 625/3)
ölmiş yerin körügsäp tärkin tavratı

(...**ağlaştılar** sızlaştılar. Oğlunun öldüğü yeri görmek isteyip hemen aceleyle...)

[-1-]

Ulış-u Sıgt-a-ş-u (-II-): T. ik. Ağlayıp sızlayarak.
elig bağ ulatı iki oğlanı birlä
ulışu sıgtaşu ketärmäyük yeviglig (AP 627/14)

(...hükümdar bey ve iki oğlu birlikte **ağlayıp sızlayarak** çıkarmadan süslerini...)

[-1-]

Uluğ: T. sf. Ulu, büyük, yüce, çok fazla, yüksek.

ärtiñü **uluğ** bay barımlıg tsañları (AP 607/11)

agılıkları ı tarıg äd tavar üzä

(...son derece **büyük**, zengin (idi) ambarları hazineleri, tahıl (ve) mal mülk ile...)

monda ınaru bärü yorıyu bir **uluğ** kamışlıg (AP 608/13)

bärk arıgka kirip ötrü anda

(...burada, öteye beriye yürüyerek bir **büyük** kamışlı sık ormana girip sonra orada...)

tusu kılgalı bilgä biliglig yaruk közümüz

yok bolur ärki ymä antag birär **uluğ** (AP 611/16)

(...yarar kılacak, hikmetli ve aydınlık gözümüz yok mu oluyor acaba? Yine öyle birer **yüce**...)

bo ät'özimin yoñlap muñađıñıg **uluğ** (AP 613/19)

iş küdök kılayın sansarlıg taloy ügüz

(...bu vücudumu huzura kavuşturup olağanüstü **büyük** (bir) iş güç kılayım. Samsāra okyanus ırmağı...)

adıra üdürä sakınıp ötrü mahasatve

tegin yiti kınıg tülüktä turup **uluğ** (AP 615/6)

(...inceden inceye düşünüp sonra Mahāsattva prens keskin, sert (bir) kuvvetle kalkıp **yüce**...)

bädük küsüşkä enip **uluğ** yarlıkançuçı (AP 615/7)

köñül turgurup köñülin köküzin

(...büyük arzuyla inip, **yüce** merhametli gönül göstererek, gönlünü, göğsünü ...)

täpräñsiz yayılmaksız **uluğ** yarlıkançuçı (AP 616/1)

köñül turgurup bo mäniñ sävär amrak ät'özümün

(...sarsılmaz, tereddütsüz **büyük** (bir) merhametli gönül göstererek bu benim sevdiğim sevgili vücudumu...)

käntünün **uluğ** yarlıkançuçı köñüllüg (AP 616/11)

çoğı yalını ugrınta ol aç bars yegäli

(...kendisinin **yüce** merhametli gönlünün aydınlığı (ve) ışığı nedeniyle o aç pars (onu) yemeye...)

ötrü ol üdün bo ağır **uluğ** yağız (AP 617/1)

yer altı törlüğün täprädi kabşadı

(...sonra o vakit bu ağır (ve) **yüce** kara toprak altı türlü titredi, sallandı.)

inçä kaltı **uluğ** yeel kälip köl suvın (AP 617/3)

tokıp yaymış täg yokaru kuğı yayıldı

(...öyle ki **büyük** (bir) rüzgarın gelip göl suyunu çarpıp dalgalandırdığı, salladığı gibi yukarı aşağı dağıldı...)

üstünki täñrilär bo savıg körüp anşız

uluğ muñađıp tanlap bodisatavnıñ antag (AP 617/14)

(...yukarıdaki tanrılar bu söze bakıp **çok fazla** şaşırıp, hayret edip Bodisattva'nın böyle...)

şlok sözlätılär

uluğ tınlıg uduñuz umug ınag bolgalı (AP 617/18)

(...şiir söylediler: “**Yüce** canlı olmanız nedeniyle umut ve sığınak olmak için...)

uluğ yarlıkançuçı köñülünüz üzä tüp (AP 617/19)

tüz körür siz tınlıglarıg öztä tugmış

(...**yüce** merhametli gönlünüz ile dümdüz (eşit) görürsünüz canlıları (tıpkı) kendinizden doğmuş...)

ken temin öglänip ötrü eliglärin

örü kötürüp **uluğ** ünin ulıdılar (AP 619/20)

(...sonra akılları başlarına gelip, sonra ellerini yukarı kaldırıp **yüksek** sesle haykırdılar...)

teçi ol üdün hatun bo savıg aşıdıp

uluğ busuşta kağguta turup açığı (AP 622/5)

(...söyledi. O zaman hatun bu sözü duyup **büyük** kederde (ve) kaygıda, acıya kapılıp...)

kälip közintä tolu yaşı birlä tärkin
elig bägkâ barıp ay **uluğ** elig (AP 622/7)

(...boğularak gözünde dolu yaşı ile hemen hükümdara gidip/varıp: “Ey **büyük** hükümdar...)

kälip elig bägkâ yakın tægip ay
uluğ elig bäg busanu yarlıkamazun iki (AP 623/4)

(...gelip hükümdara yakın varıp / yakınına gelip: “Ey **büyük** hükümdar(ım) üzölmeyin (lütfen) iki...)

täginmäz tiläyü täginörlär tep
ötündi elig bäg bo savıg aşidip **uluğ** (AP 623/8)

(...ulaşılamadı, arıyorlar” diye arz etti. Hükümdar bu sözü işitip **büyük** (derin)...)

tınsırap inçä kaltı **uluğ** ı ıgaç küçlüg (AP 625/13)
katıg yeelkä tokıtılıp kamılmış tæg

(...kendinden geçip şöyle sanki **büyük** (bir) ağac(ım) güçlü sert bir yel/rüzgar ile vurularak devrilmesi gibi...)

körmäyin ärti monı tæg **uluğ** açığ (AP 626/7)
ämğäkig tep teçi anđa ötrü

(...görmeden idi bunun gibi **büyük** acı (ve) eziyeti diye dedi. Ondan sonra...)

şarırın ävđidilär yıgđılar **uluğ** (AP 627/17)
törlüg törön tokun ağır ayag tapıg

(...kutsal eşyalarını topladılar. **Büyük** (bir) çeşit tören (ve) merasimle saygı(ve) hürmet (ile)...)

[-21-]

Uluğ-ı(-I): T. sf. Büyüğü, büyük, yüce, ulu.

küçlög küsünlög elig hannıñ

uluğı hatunınta tugmış körgäli (AP 607/22)

(...güçlü kuvvetli hükümdarın **büyük** hanımından doğmuş, görmek için / (görmeye değer)...))

säviglig körklög mänizlig üç oğlanı

ärti 'äñ'ilki **uluğı** oğlanınıñ (AP 608/2)

(...sevimli, güzel yüzlü, üç oğlu vardı. En ilki, **büyük** oğlunun...))

tingalı olurdılar tıngalı olurmışta

'äñ **uluğı** tegin iki iniläriñä (AP 608/16)

(...dinlenmek için oturdular. Dinlenmek için oturduklarında en **büyük** prens, iki küçük kardeşine...))

anı **uluğı** mahabale tegin körüp inçä (AP 610/1)

tep teçi ay erinç tişi bars änükläğäli

(...Onu (kardeşlerin) **büyüğü** Mahābalā prens görüp şöyle diye dedi: “Ey zavallı dişi pars, yavrulayalı...))

isig özin ulagalı udaçı tep (AP 611/6)

teçi **uluğı** tegin bo savıg äşidip

(...hayatını devam ettirecek?’’ diye dedi. **Büyük** prens bu sözü duyunca...))

yalañuz kurug süñökläri ök turu kaltı

ançagınça bodisatav teginniñ **uluğı** eçisi (AP 618/14)

(...yalnız kuru kemikleri arta kaldı. Bu sırada Bodisattva prensin **büyük** ağabeyi...))

[-6-]

Uluş: T. is. Ülke, memleket.

Uluş+ta(-I-): T. is. Memlekette, ülkesinde.

uluşta maharaṭe aṭlıg elig han (AP 607/9)

bar ārti ol ymä maharaṭe elig han

(...**ülkesinde** Mahāratha adlı (bir) hükümdar var idi. Yine (o) Mahāratha (adlı) hükümdar...)

[-1-]

Umug Inag: T. ik. Umut, dayanak, sığınak.

nägülük **umug inag** bolmaz män tep (AP 612/8)

monçulayu sakınıp eçiläri birlä sözläşgülük

(...niçin **umut (sığınak)** olmayayım?’’ diye böylece düşünüp, ağabeyleri ile sözleşilecek...)

şlok sözlätülär

uluğ tınlıg uduñuz **umug inag** bolgalı (AP 617/18)

(...şiiir söylediler: “Yüce canlı olmanız nedeniyle **umut ve sığınak** olmak için...)

[-2-]

Una: T. zf. İşte, şimdi, hemen.

bögünüp ötrü iki eçiläriñä azkıya

öñrä yorıyu turzunlar män **una**(AP 615/14)

(...düşünüp sonra iki ağabeylerine:“(siz) azıcık ileri doğru yürüye durunuz. Ben **hemen**...)

[-1-]

Unakaya: T. zf. Hemencecik, hemen hemen, neredeyse.

ät’özläri alañurup küçi küsüni üzülüp

unakaya ölgäli yatur ārti nä (AP 609/22)

(...bedenleri halsizleşip, gücü kuvveti kesilmiş (bir halde) **neredeyse** ölecekmiş gibi yatıyordu. Ve...)

sıkılıp **unakaya** ölgâli turur biznitä (AP 611/1)

adın kim bolgay moña yaraglıg

(...sıkılıp **neredeyse** ölmek üzeredir. Bizden başka kim (var ki) olacak buna uygun, yararlı...)

[-2-]

Ursuk-: T. f. Vurulmak.

Ursuk-mış(-I-): T. sf. dövülmüş, vurulmuş olmak.

yüräkiñä **ursukmış** täg sıkılur män (AP 621/9)

ämğäkin tolپ ät'özüm titräyür ençim

(...yüreğine **vurulmuş** gibi sıkılıyorum eziyetle bütün vücudum titriyor. Huzurum...)

bo savıg äşidip okın **ursukmış** kişi (AP 623/17)

täg busuş kağguka köñüli köküzi

(...bu sözü işitip okla **vurulmuş** (bir) kişi gibi acı (ve) kaygıyla gönlü göğsü...)

[-2-]

Utlı: T. is. Karşılık, netice, semere, sonuç.

Utlı+sı(-I-): T. is. Sonucu.

yavlak bälğü **utlısı** idi äzüg bolmadı (AP 627/11)

tep monçulayu yığladı ötrü ol üçün

(...kötü belirtinin **sonucu** hiç yalan olmadı diyerek böylece ağladı. Sonra o zaman...)

[-1-]

Uıru: T. is. Karşı, doğru.

barmadın ögümüz kañımız biziñä

uıru körüp ayıtsar biz ikäğü näğü (AP 620/5)

(...varmadın/gitmedin. Annemiz babamız bizi **karşı(larında)** görüp sorsalar biz ikimiz ne...)

[-1-]

Uzan-: T. f. Mahir olmak, usta olmak, uğraşmak.

Uzan-ıp(-I-): T. zf. Uğraşıp.

artatmagalı idi umadım năcă kăd

uzanıp igiđdim ârsâr ymă kaltı yavlak (AP 613/10)

(...çürümesini asla engelleyemedim. Ne kadar çok **uğraşıp** (vücudumu) beslediysem de tıpkı kötü (bir) düşman...)

[-1-]

Uzatı: T. zf. Daima, sürekli, her zaman.

Uzatı+kı(-I-): T. zf. Her zamanki, daimi.

bo bars năgü yeyür **uzatıkı** aşı năgü (AP 610/11)

ol tep ayıtdı eçisi tegin inçă

(...bu pars ne yer? **Her zamanki** yiyeceğı nedir?" diye sordu. Ağabeyi prens şöyle...)

[-1-]

Üç: T. sf. Üç.

săviglig körklüg mănizlig **üç** oğlanı (AP 608/1)

ărti 'ăņ' ilki uluğı oğlanını

(...sevimli, güzel yüzlü, **üç** oğlu vardı. En ilki, büyük oğlunun...)

'ăņ kiçigi oğlını atı mahasatve

ărti bir ugrta ol elig han **üç** (AP 608/6)

(...en küçük oğlunun adı Mahăsattva idi. Zamanın birinde o hükümdar **üç**...)

ilinçü mănji işin ârtürdüktă ötrü

ol **üç** tegiğlăr hua çăçăk tüş (AP 608/10)

(...eğlence, mutluluk işini bitirdikte(n) sonra o **üç** prens çiçek, meyve (ve)...)

bulgay ärki biz yeg adrok buyanıg tep
teçi ol üdüñ bo **üç** teginlär (AP 609/12)

(...Biz (bundan) daha iyi sevabı bulabilecek miyiz acaba diye? ” dedi. O zaman bu **üç** prens...)

üç uguş yerçüdäki ämgäklig toloytakı (AP 616/6)
tınıglarıg örü tartıp ozgurup enç

(...**Üç** alemdeki, eziyetli okyanustaki canlıları yukarı çekip kurtarıp, mutlu...)

tüşär bolur **üç** kögürçgän aıayı laçınka (AP 620/20)
kovıtur ärkän birisi tutsukup

(...düşüyor olur. **Üç** güvercin yavrusu (bir) doğan (tarafından) kovalanıyor iken birisi yakalanıp...)

ägirtıp sıñıläyü inçä tep teçi
üç ögüklärim birgärü tapıgçıları (AP 623/20)

(...kuşatılıp, inleyerek şöyle diye dedi: “**Üç** yavrum birlikte hizmetçileri...)

montada adın **üç** kögürçgän (AP 627/7)
aıayın laçın koşup üçäğüni birisin

(...“Bundan başka **üç** güvercin yavrusunu doğan koşup üçünden birisini...)

[-8-]

Üç+ägü(-I-): T. is. Üçümüz.
birgärü birläkiyä ünüp **üçägü** (AP 620/2)
nägülük tiđdiñ özügin bizni birlä

(...birlikte beraber çıkıp **üçümüz** neden feda ettin kendini bizimle birlikte...)

tep ötünälim sözlälim ol yeg bolgay
üçägü birläkiyä ölsär biz näñ (AP 620/7)

(...diye cevap verelim, söyleyelim? Şu daha iyi olacaktı: “**üçümüz** beraber ölseydik. Hiç...)

[-2-]

Üç+ägü+ni(-II-): T. is. Üçünü, üçünden.
montada adın üç kögürçgän
atayın laçın koşup **üçägüni** birisin (AP 627/8)

(...“Bundan başka üç güvercin yavrusunu doğan koşup **üçünden** birisini...)

[-1-]

Üç+ünçi(-III-): T. sf. Üçüncü.
atı mahabale ärti ikinçisi orthon
oğlınıñ atı mahadeve ärti **üçünçi** (AP 608/4)

(...adı Mahābalā idi. İkincisi, ortanca oğlunun adı Mahādeva idi. **Üçüncü**...)

üçünçi mahasatve tegin iki (AP 609/5)
eçiläriñä ötrü inçä tep ötüdi

(...**üçüncü** prens, Mahāsattva iki ağabeyine şöyle diyerek arz etti...)

[-2-]

Üçün: T. edat. İçin.

aş içgü bälgürtdäçi bo erinç
tınlıg **üçün** ät’özüg tiñip monuñ (AP 611/4)

(...yiyecek ve içeceği gösterebilir? Bu zavallı canlı **için** vücudunu feda edip bunun...)

yinçü äd tavar üzä tapındım artamak
buzulmak törölüg **üçün** ürüg uzañı (AP 613/6)

(...inci, mal mülk **için** tapındım. Çürümek bozulmak, (hayatın) töresi(olduğı) için (bu beden) daima...)

üzä tuşsar arıgsızlıg kıg yügmək
tetir anı **üçün** män bökünki küntä (AP 613/18)

(...nedeniyle tutulursa pislik ve dışkı yığınıdır. Onun **için** ben bugünkü günde...)

ulagı üzä tutuşmış ärtinü yırınçığ
yarsınçığ ärür anı **üçün** tägimlig ol (AP 614/13)

(...bağlantısıyla (birbirine) tutuşmuş/ bağlanmış son derece iğrenç (ve) pistir. Onun **için** yakışan/uygun olan şu anda...)

tağı tınlıglar **üçün** üzäliksiz üstünki(AP 615/21)
yeg burhan kutı küşüşin

(...canlılar **için** (en) yüce, (en) üstün (ve en) iyi Buddha şansı arzusunu...)

ıdalaguluk üç kolu soka kälti
nä üçün tep tesär kim män ilkisizdin (AP 612/23)

(...bağışlayacak, zaman tam (da) çıka geldi.” **Niçin** diye denirse: “Çünkü ben ezelden...)

[-6-]

Üç: T. is. Zaman, vakit.

ıdalaguluk **üç** kolu soka kälti (AP 612/22)
nä üçün tep tesär kim män ilkisizdin

(...bağışlayacak, **zaman** tam (da) çıka geldi.” **Niçin** diye denirse: “Çünkü ben ezelden...)

[-1-]

Üç+dä(-I): T. is. Zamanda, vakitte, eskiden.
burhan inçä tep yarlıkadı anant
öñrä ärtmiş **üddä** bo çambudivip (AP 607/8)

(...(Buddha) şöyle buyurdu: Ananda geçmiş(te) / **eskiden** bu dünya...)

[-1-]

Üdrül-: T. f. Ayrılmak.

Üdrül-gäy siz(-I-) T. f. Ayrılacaksınız.

bolgay siz täggäli mänülüg kertü yeg

oronka birtäm öñi **üdrülgäy siz** (AP 618/4)

(...ulaşmış olacaksınız. Ebedi, doğru, (en) iyi yere (makama) tamamıyla farklı ayrılacaksınız...)

[-1-]

Üdün: T. is. Zaman, vakit.

bulgay ärki biz yeg adrok buyanıg tep

teçi ol **üdün** bo üç teginlär (AP 609/12)

(...Biz (bundan) daha iyi sevabı bulabilecek miyiz acaba diye? ” dedi. O **zaman** bu üç prens...)

koğup öñi yorıp bardılar ötrü ol

üdün mahasatve bodisatav yorıyu inçä (AP 612/19)

(...(bakmayı) bırakıp başka tarafa yürüyüp gittiler. Sonra o **zaman** Mahāsattva Bodhisattva yürürken şöyle...)

ol **üdün** tegin monça sav sözläp (AP 616/9)

ol aç bars öskintä suna yattı

(...o **vakit** prens bu şekilde söz söyleyerek o aç pars(ın) önünde uzanarak yattı.)

ötrü ol **üdün** bo ağır uluğ yağız (AP 617/1)

yer altı törlüğün täprädi kabşadı

(...sonra o **vakit** bu ağır (ve) yüce kara toprak altı türlü titredi, sallandı.)

tüşdi yağdı ol arıg sāmāk içi

hua çäçäk üzä tolu boltı ol **üdün** (AP 617/12)

(...düştü, yağdı. O orman(ın) içi çiçekler ile dolu oldu. O **zaman**...)

siz tugmak ölmäklig bäk bagtın
tärrkäyä **üdüñ** täggäy siz täñgäşsiz (AP 618/6)

(...Doğum (ve) ölümün sıkı bağından en kısa **zamanda** erişeceksiniz. Benzersiz...)

tep teçi ol **üdüñ** ol aç bars (AP 618/9)
kaçan bodisatavnıñ ömgänintin

(...diye söylediler. O **zaman** o aç pars Bodisattva'nın şah damarından...)

inimkä ät'özin tiğti ärki mü tep
ol **üdüñ** ol iki tegiđläär monçulayu (AP 619/6)

(...kardeşime acaba (kardeşim) vücudunu feda eder mi ki diye. O **zaman** o iki prens böylece...)

yorıp bartılar ol **üdüñ** mahasatve (AP 620/12)
teginniñ tapıgçıları teginimiz kăçdı

(...(yere) yürüyüp gittiler/ayrıldılar. O **zaman** Mahāsattva prensin hizmetçileri: “Prensimiz gecikti”...)

yogurkandı ol **üdüñ** ol hatunnıñ (AP 621/17)
bir tapıgçı kızı taştın turur

(...kaygılandı o **zaman** o hatunun bir hizmetçi kızı dışarıda durur...)

teçi ol **üdüñ** hatun bo savıg äşidip (AP 622/4)
uluğ busušta kađguta turup açıgı

(...söyledi. O **zaman** hatun bu sözü duyup büyük kederde (ve) kaygıda, acıya kapılıp...)

kılmañ mäniñ köküzümin yarılğuluk
singuluk tep teçi ol **üdüñ** ikinđi (AP 624/20)

(...Yapmayın benim göğsümü yarılacak kırılacak diye söyledi. O **zaman** ikinci...)

arıtı bilinmäz boltılar ötrü ol
üdüñ ol buryuklar başın tägräki (AP 625/18)

(...artık hiç bilemez oldular. Sonra o **zaman** o kumandanlar(ın) başı (ve) çevredeki...)

yavlak bālgü utlısı idi āzūg bolmadı
tep monçulayu yıǵladı ötrü ol **üdüñ** (AP 627/12)

(...kötü belirtinin sonucu hiç yalan olmadı diyerek böylece ağladı. Sonra o **zaman**...)

[-14-]

Ügüz: T. is. Nehir, ırmak.

bo āt'özimin yonlap muñađınçıg uluǵ
iş küğök kılayın sansarlıg taloy **ügüz** (AP 613/20)

(...bu vücudumu huzura kavuşturup olağanüstü büyük (bir) iş güç kılayım. Samsāra okyanus ırmaǵ(ı)...)

[-1-]

Ügüz+lär(-I-): T. is. Nehirler, ırmaklar.

ügüzlär taglar birlä (AP 618/17)
kalısız buluñ yınak kararıp öläz boltı

(...**ırmaklar**, daǵlar ile tümnden, her taraf kararıp soluk oldu.)

inçä tep teçi nägü ärki amtı
tıtaǵı yaǵız yer monçulayu täpräyür **ügüzlär** (AP 621/4-5)

(...şöyle diye dedi: “ Nedir acaba şimdi (bu rüyamın) sebebi? Kara toprak bu denli sarsılıyor, **ırmaklar**...)

[-2-]

Üklit-: T. f. Çoğaltmak, arttırmak.

Üklit-miş(-I-): T. f. Çoğaltmış.
töröçä başladaçı imärigmä kamaǵ
bodunun karasın asmış **üklitmiş** koptın (AP 607/18)

(...törelere göre, önderlik eden, etrafına toplanan bütün halkını, **çoğaltmış**, her taraftan...)

[-1-]

Üküş: T. zf. Çok, pek.

oğuluğ yitürdüktä busuşı ämgäki **üküş** (AP 623/13)
turur birök oğulum bo tuşta tirig äsän

(...oğlumu yitirdiğimde acısı, kederi **çoktur**. Eğer oğlum(a) bu vakitte sağ salim...)

[-1-]

Üküş+kä(-I): T. zf. Çoğuna.

iymiş basmış **üküşkä** ayatmış ağırlatmış (AP 607/15)
ürüg uzağı köni nomça

(...basmış, (kendine) tabii kılmış, **çoğuna** (kendini) saydırtmış. Daima, doğru kanunlara göre...)

[-1-]

Ülgüsüz Sansız: T. ik. Ölçüsüz, sınırsız, sayısız.

tişsar män ötrü **ülgüsüz sansız** mün (AP 614/2)
kağaglarıg kartıg bāzig yiriñig

(...feda edersem sonra **hesapsız sayısız** kusur (ve) kabahatleri, çıbanı, irini...)

[-1-]

Ün: T. is. Ses.

Ün+in(-I): T. is. Sesle.

ken temin öglänip ötrü eliglärin
örü kötürüp uluğ **ünün** ulıdılar (AP 619/20)

(...sonra akılları başlarına gelip, sonra ellerini yukarı kaldırıp yüksek **sesle** haykırdılar...)

[-1-]

Ün-: T. f. Çıkmak, çağırmak.

Ün-üp(-I-): T. zf. Çıkıp.

birgärü birläkiyä **ünüp** üçäğü (AP 620/2)

nägülük tiđdiň özügin bizni birlä

(...birlikte beraber **çıkıp** üçümüz neden feda ettin kendini bizimle birlikte...)

taşgaru **ünüp** öñi öñi yadılıp (AP 622/22)

oron oron sayu tilägäli istägäli

(...dışarıya **çıkıp**, ayrı ayrı yerlere yayılıp/dağılıp her tarafa her biri (prensleri) aramak için...)

[-2-]

Ün-üp(-II-): T. zf. Çağırıp.

a sän näñ buşma buşrulma män amtı

kamağun **ünüp** amrak ögüklärimin (AP 622/19)

(...sen hiç üzülme, kaygılanma ben şimdi hepsini **çağırıp** sevgili yavrularımı...)

[-1-]

Üntür- /Ündür-: T. f. Çıkarmak, çekip çıkarmak.

Üntür-äyin(-I-): T. f. Çıkarayım, yükseleyim.

içindä tar kämi bolayın tugmak ölmäklig

tägziñdin taşgaru tartıp **üntüräyin** (AP 613/22-23)

(...içinde sal (ve) gemi olayım. (Vücudumu) doğum (ve) ölüm döngüsünden dışarı çekip **yükseleyim**’’...)

[-1-]

Ündür-üp(-II-): T. zf. Çıkartıp.

anı üzä ömgän tamırın sançıp kan

ündürüp akuru akuru barska yakın bardı (AP 616/22)

(...onu şah damarına batırıp kan **çıkartıp** yavaş yavaş parsa yakın vardı/yaklaştı.)

[-1-]

Ür Keç: T. ik. Uzun uzun.

tägzinip közin idi andıran keçarü umatın

ür keç tetrü körü turup ötrü (AP 612/17)

(...dolanıp gözünü hiç ondan ayırmadan **uzun uzun** dikkatlice bakarak durduktan sonra...)

[-1-]

Ürk-: T. f. Ürkemek, korkmak.

Ürk-ä(-I-): T. zf. Ürkerek.

äşidip **ürkä** bälirläyü açığı üzä (AP 622/12)

tıkılıp agılayu inçä tep sözläti

(...işitince **ürkerek** korkarak acıya boğulup ağlayarak şöyle diye söyledi...)

[-1-]

Ürk-(i)p(-II-): T. zf. Ürküp, korkup.

ötrü **ürküp** bälirläp tıdıgı ada kılıp (AP 615/11)

küsämiş küşüşümin kandurmagay tep

(...sonra **ürküp** korkup engel olup istediğim arzumu durduramayacaklar diye...)

sav äşidti nä monı äşidü birlä ök

ürkip bälirläp ötrü orđoka kirip (AP 621/22)

(...söz/haber işitti. Ve hizmetçi kız bunu işitmesiyle birlikte **ürküp** korkup sonra saraya girip (hizmetçi kız)...))

[-2-]

Ürt-: T. f. Örtmek, kapatmak.

Ürt-ül-di(-I-): T. f. Örtüldü.

kara tuman üzä **ürtüldi** kök (AP 617/9)

kalıqtın täñridäm yıd yıpar hua çäçäklär

(...Kara duman üstüne **örtüldü**. Gökyüzünden kutsal, hoş kokulu nilüfer çiçekleri...)

[-1-]

Ürt-miş(-II-): T. sf. Örtülmüş.

ürtmiş tæg közüm ämigim täpräyür (AP 621/7)

öñräkitä öñi şük düz öñisig okın

(...**örtülmüş** gibi; gözüm, göğsüm seğiriyor, eskisinden farklı, sakın(ve) doğru, okla...)

[-1-]

Ürüg Uzatı: T. ik. Daima, sürekli, uzun müddet.

iymiş basmış üküşkä ayatmış ağırлатmış

ürüg uzatı köni nomça (AP 607/16)

(...basmış, (kendine) tabii kılmış, çoğuna (kendini) saydırtmış. **Daima**, doğru kanunlara göre...)

yarlıkançuçı köñüllüg kutlug yalañuklar

ürüg uzatı öz ät'özlärin tiñip (AP 611/18)

(...merhametli, gönüllü, kutlu insanlar **daima** kendi vücutlarını feda edip...)

yinçü äd tavar üzä tapındım artamak

buzulmak törölüg üçün **ürüg uzatı** (AP 613/6)

(...inci, mal mülk için tapındım. Çürümek bozulmak, (hayatın) töresi (olduğu) için (bu beden) **daima**...)

[-3-]

Üst: T. zf. Üst.

Üst+ün+ki(-I-): T. is. Yukarıdaki, üstteki, yukarıdaki.

amtı maña bo ät'özümün tiñip ıdalap

üzäliksiz **üstünki** yeg apamuluk mänü (AP 614/15)

(...şimdi bana bu vücudumu feda edip, vazgeçip ulaşılmaz, **en üsteki**, iyi, ebedi/sonsuz...)

tağı tınlıglar üçün üzäliksiz **üstünki**(AP 615/21-22)
yeg burhan kutı küşüşin

(...canlılar için (en) yüce, (en) **üstün** (ve en) iyi Buddha şansını arzusunu...)

üstünki tñrılär bo savıg körüp añsız (AP 617/13)
uluğ muñađıp tañlap bodisatavnıñ antag

(...**yukarıdaki** tanrılar bu söze bakıp çok fazla şaşırıp, hayret edip Bodisattva'nın böyle...)

[-3-]

Ütlä-: T. f. Öğütlemek, nasihat etmek, teskin etmek.

Ütlä-y-ü(-I-): T. zf. Teselli ederek, teselli edencesine.
ärki mü män tep yaşın yodunu hatunun
ütläyü inçä tep teçi tözünüm (AP 622/17)

(...mi ben acaba?" deyip gözyaşını silip hatununu **teselli ederek** şöyle diye dedi: "(Ey) azizim...)

[-1-]

Üz-: T. f. Koparmak, kesmek.

Üz-gülük(-I-): T. sf. Kesecek.
tugmak ölmäklig tägzinçig amırtgurguluk
nizvanılıg ilişig **üzgölük** dyan bilgä (AP 614/19)

(...doğum (ve) ölüm döngüsünü sonlandıracak ihtiras bağlarını **kesecek**, tefekkür ve hikmetli...)

[-1-]

Üzä: T. bağ. İle, üzere, ve, (-DAn) dolayı, ... bakımından, tarafından, üstüne.

ärtiñü uluğ bay barımlıg tsañları
agılıkları ı tarıg äd tavar **üzä** (AP 607/12)

(...son derece büyük, zengin(idi) ambarları hazineleri, tahıl (ve) mal mülk **ile**...)

änükläriñä ägirtip kavzatıp açmak suvsamak
üzä sıkılıp turumış yavrımıñ sınmıñ (AP 609/20)

(...yavrularını(n) (etrafını) sarıp sarmalayıp, açlık **ve** susuzluktan sıkılıp, zayıflamış bitkin düşmüş...)

bulmayukka anın açmak suvsamak
ämğäk üzä sıkılıp yanıturu yänä (AP 610/6)

(...bulamayınca açlık **ve** susuzluk eziyetinden sıkılarak yine dönüp...)

asığsız üzä yavlak yağı tæg korkınçığ (AP 613/15)
ärür yarsınçığ kirligi

(...faydasızlığı(**ndan**) **dolayı** kötü düşman gibi korkunçtur. İğrenç (ve) kirliliği...)

üzä tuțsar arıgsızlıg kığ yügmək (AP 613/17)
tetir anı üçün män bökünki küntä

(...**nedeniyle** tutulursa pislik ve dışkı yığınıdır. Onun için ben bugünkü günde...)

alku burhanlar üzä ögitmiş ıdok (AP 615/1)
nomlug ät'özüg tanuklaguluk kamağ beş

(...Bütün Buddhalar **tarafından** övülmüş, kutsal kanunlu vücudu tanımlayacak. Bütün beş...)

ažun tınlıglar oğlanın nom buşılıg
mäñi üzä mäñilätgülük tep monçulayu (AP 615/4)

(...dünya canlılarının oğlunu kanun **ve** sadaka mutluluğuyla sevindirecek diye. Böylece...)

anı üzä ömgän tamırın sançıp kan (AP 616/21)
ündürüp akuru akuru barska yakın bardı

(...onu şah damarına batırıp kan çıkartıp yavaş yavaş parsa yakın vardı/yaklaştı.)

kara tuman üzä ürtüldi kök (AP 617/9)
kalıqtın täñriđäm yıd yıpar hua çäçäklär

(...Kara duman **üstüne** örtüldü. Gökyüzünden kutsal, hoş kokulu nilüfer çiçekleri...)

tüşdi yağdı ol arıg sāmāk içi
hua çāçāk **üzä** tolu boltı ol üdün (AP 617/12)

(...düştü, yağdı. O orman(ın) içi çiçekler **ile** dolu oldu. O zaman...)

uluğ yarlıkançuçı köñülünüz **üzä** tüp (AP 617/19)
tüz körür siz tınlıglarığ öztä tugmış

(...yüce merhametli gönlünüz **ile** dümdüz (eşit) görürsünüz canlıları (tıpkı) kendinizden doğmuş...)

oğulça kızça yiti kınıg ögrünçlüg
äsirkänçsiz ıdok köñülünüz **üzä** (AP 617/22)

(...oğul gibi, kız gibi keskin, sert, sevinçli, cömert, kutsal gönlünüz **ile**...)

üzä bälñläp oğunup kälti nā oğunu (AP 621/1)
birlä ök anğa korkınçlıgın busuşlugın

(...**üzerine** korkup uyanıverdi. Ve uyanmasıyla birlikte orada öylesine korkuyla (ve) kaygıyla...)

äşidip ürkä bälñläyü açığı **üzä** (AP 622/12)
tıkılıp ağılayu inçä tep sözläti

(...işitince ürkerek korkarak acıya boğulup ağlayarak şöyle diye söyledi...)

bo savıg elig bağli hatunlı äşidip
açıgları ämgäkläri **üzä** umadın (AP 625/2)

(...Bu sözü hem hükümdar hem de hatun işitince acıları, sıkıntıları **üzerine** (kendilerini) tutamayıp...)

bäglär inançlar soğık suv bükürüp
yelpigü **üzä** yelpiyü elig bägig hatunug (AP 625/20)

(...beyler, danışmanlar/ buyruğundakiler, soğuk su serpip yelpaze **ile** yelpazeleyerek hükümdarı (ve) hatunu...)

üzä köküzin tokıyu kaltı balık (AP 626/11)

suvıntın adırılıp isig kumta agınamış

(...ile göğsüne vurarak sanki balık(ın) suyundan ayrılıp sıcak kumda debelenmesi...)

[-17-]

Üzä(-I-): T. zf. (Bir şeyin) üzerine, üzerinde, için.

käzigin tizigin ärttürüp ol bars

üzä öñin öñin yarlıkançuçı köñül (AP 612/11)

(...sırasını geçirip, o pars için ayrı ayrı şefkatli gönül...)

yinçü äd tavar üzä tapındım artamak (AP 613/5)

buzılmak törölüg üçün ürüg uzatı

(...inci, mal mülk için tapındım. Çürümek bozulmak, (hayatın) töresi(olduğu) için (bu beden) daima...)

ulagı üzä tutuşmış ärtinü yırınçığ (AP 614/12)

yarsınçığ ärür anı üçün tägimlig ol

(...bağlantısıyla (birbirine) tutuşmuş/ bağlanmış son derece iğrenç (ve) pistir. Onun için yakışan/uygun olan şu anda...)

butıķı üzä asıp inçä tep bäk katıg (AP 615/19)

sav sözläti män amtı tolپ sansartakı

(...budağı üzerine asıp şöyle diyerek çok sert söz söyledi. Ben şimdi bütün dünyadaki...)

tägdüktä ötrü iniläri mahasatve teginniñ

tonı kamış butıķı üzä asgın (AP 619/12)

(...vardıktan sonra küçük kardeşleri Mahāsattva prensin elbisesi(nin) kamış budağı üzerinde asılı...)

ök ät'özlärin ol süñök üzä kämişip (AP 619/17)

ögsiräp tınsırıp kamıldılar näçätä

(...vücutlarını o kemik **üzerine** atıp kendilerinden geçip yere serildiler/yığıldılar. Bir süre/ ne kadar (zaman)...)

[-6-]

Üzä+ki(-II-): T. is. Üzerindeki.

män takı ymä bo ät'öz ärsär altı

kırk törlüg arıgsızların tolu suv **üzäki** (AP 614/7-8)

(...Ve yine bu vücut otuz altı türlü kirlerin dolu (olduğu) su **üzerindeki**...)

[-1-]

Üzäliksiz: T. sf. Daha üstü olmayan, en üstün, en yüksek, aşılmaz.

amtı maņa bo ät'özümün tiṭip ıdalap

üzäliksiz üstünki yeg apamuluk mänü (AP 614/15)

(...şimdi bana bu vücudumu feda edip, vazgeçip **ulaşılmaz**, en üsteki, iyi, ebedi/sonsuz...)

takı tınlıglar üçün **üzäliksiz** üstünki(AP 615/21)

yeg burhan kutı küsüşin

(...canlılar için (en) yüce, **(en) üstün** (ve en) iyi Buddha şansı arzusunu...)

[-2-]

Üzül-: T. f. Kesilmek, tükenmek.

Üzül-üp(-I-): T. zf. Kesilmiş (bir halde).

ät'özläri alaņurup küçi küsüni **üzülüp** (AP 609/21-22)

unakaya ölgäli yatur ärti nä

(...bedenleri halsizleşip, gücü kuvveti **kesilmiş (bir halde)** neredeyse ölecekmiş gibi yatıyordu. Ve...)

[-1-]

Važir: vsyr <Skr. vajira. is. Elmas.

monı tąg busuş kađgu ämgäkkä

katıg **važir** ärmäz mü kim mäniñ (AP 626/22)

(...bunun gibi keder, kaygı (ve) eziyete, katı **elmas** değil mi? Ki benim...)

[-1-]

Yad-: T. f. Açmak, yaymak, tanıtmak.

Yad-a(-I-): T. zf. Açarak.

aça **yada** nomlayu yarlıkazun tep(AP 607/5)

öünti anda ötrü täñri täñrisi

(...**açarak** vaaz edip, buyursun (ona) erişelim!” diye arz etti. Ondan sonra tanrı tanrısı...)

[-1-]

Yadıl-: T. f. Yayılmak, dağılmak, (saç) karmakarışık olmak.

Yadıl-ıp(-I-): T. zf. Yayılıp.

taşgaru ünüp öñi öñi **yadılıp** (AP 622/22)

oron oron sayu tilägäli istägäli

(...dışarıya çıkıp, ayrı ayrı yerlere **yayılıp/dağılıp** her tarafa her biri (prensleri) aramak için...)

elig bąg hatunı ançakıya ögsirämäki

särilip saçı başı **yadılıp** iki eliği (AP 626/10)

(...hükümdar(ın) hatunu(nun) biraz baygınlığı geçince, sakinleşince saçı başı **dağılıp** iki eli...)

[-2-]

Yağ-: T. f. Yağmak.

Yağ-dı(-I-): T. f. Yağdı.

tüşdi **yağdı** ol arıg sāmāk içi (AP 617/11)

hua çäçäk üzä tolu boltı ol üdün

(...düştü, **yağdı**. O orman(ın) içi çiçekler ile dolu oldu. O zaman...)

[-1-]

Yağı: T. is. Düşman, hasım.

yağı törösincä yanțuru meni kämişü utup (AP 613/11)

sävinçsiz utlısız kılta mäniñ küçümin

(... **düşman** töresince yine beni fırlatıp, yenip, gönderip, mutsuz nasipsiz kıldı benim gücümü.)

asığsız üzä yavlak **yağı** täg korkınçıg (AP 613/15)

ärür yarsınçıg kirligi

(...faydasızlığı(ndan) dolayı kötü **düşman** gibi korkunçtur. İğrenç (ve) kirliliği...)

[-2-]

Yağısız: T. sf. Düşmansız, düşmandan arınmış.

sınar **yağısız** yavlaksız ärti (AP 607/19)

ol antag osuglug çoglug yalınlig

(... yandan **düşmansız**, hasımsız (bir kişi) idi. O öyle haşmetli, parıltılı...)

[-1-]

Yağız: T. is. Yer, zemin, yeryüzü, kara.

ötrü ol üdün bo ağır uluğ **yağız** (AP 617/1)

yer altı törlüğün täprädi kabşadı

(...sonra o vakit bu ağır (ve) yüce **kara** toprak altı türlü titredi, sallandı.)

yer täprämişin körüp inisiñä
inçä tep teçi **yağız** yer bütürü täpräyür (AP 618/16)

(...yerin sarsıldığını görüp kardeşine şöyle diye dedi: “ **Kara** toprak bütünüyle titriyor.)

inçä tep teçi nägü ärki amtı
tıtağı **yağız** yer monçulayu täpräyür ügüzlär (AP 621/4)

(...şöyle diye dedi: “ Nedir acaba şimdi (bu rüyamın) sebebi? **Kara** toprak bu denli sarsılıyor, ırmaklar...)

[-3-]

Yakçırıt-: T. f. Artırmak, çoğaltmak, coşturmak, heyecanlandırmak, tutuşturmak.

Yakçırıt-ıp(-I-): T. zf. Tutuşturup.
yakçırıtıp ol iki eçilärin köñülgärip (AP 615/9)
näçökin ärsär tuysar oñarsar

(...**tutuşturup**, o iki ağabeylerini gönlünden geçirerek nasıl olsa duyarlarsa hissederlerse...)

[-1-]

Yakın: T. sf. Yakın, arada az mesafe bulunan.

anı üzä ömgän tamırın sançıp kan
ündürüp akuru akuru barska **yakın** bardı (AP 616/22)

(...onu şah damarına batırıp kan çıkartıp yavaş yavaş parsa **yakın** vardı/yaklaştı.)

kälip elig bägkä **yakın** tägip ay (AP 623/3)
uluğ elig bäg busanu yarlıkamazun iki

(...gelip hükümdara **yakın** varıp / yakınına gelip: “Ey büyük hükümdar(ım) üzölmeyin (lütfen) iki...)

[-2-]

Yalañuk: T. is. İnsan.

Yalañuk+lar(-I): T. is. İnsanlar.

yarlıkançuçı köñüllüg kutlug yalañuklar (AP 611/17-18)

ürüg uzañı öz ät'özlärin tiñip

(...merhametli, gönüllü, kutlu **insanlar** daima kendi vücutlarını feda edip...)

[-1-]

Yalañuz: T. edat. Yalnız, sadece, tek.

tilkünñ aşı ärsär **yalañuz** yintäm (AP 610/15)

isig ät kan ärür montada

(...tilkinin yiyeceğı ise **yalnızca**, sadece sıcak et (ve) kandır. Bundan...)

yalañuz kurug süñökläri ök turu kaltı (AP 618/13)

ançağınça bodisatav teginnñ uluğı eçisi

(...**yalnız** kuru kemikleri arta kaldı. Bu sırada Bodisattva prensin büyük ağabeyi...)

kiçigi sävär amrak oğulum **yalañuz** kalıp (AP 624/1)

kälmäsär bolmış bolgay oğgurak adırılğuluk

(...küçüğü sevimli, sevgili oğlum **yalnız** kalıp gelmezse olmuş olacaktır muhakkak ayrılık...)

[-3-]

Yalga-: T. f. Yalamak.

Yalga-y-u(-I): T. zf. Yalayarak, yalayıp.

kan akmışın körti ötrü ol kanıg

yalgayu ätin barça yep koğdı (AP 618/12)

(...kan aktığını gördü sonra o kanı **yalayıp** etinin hepsini yiyip (koydu) bitirdi...)

[-1-]

Yalın: T. sf. Parlak, ateş gibi, haşmetli.

Yalın+ı(-I-): T. is. Işığ.

kāntünün uluğ yarlıkançuçu köñüllüg

çoğı **yalını** ugrınta ol aç bars yegäli (AP 616/12)

(...kendisinin yüce merhametli gönlünün aydınlığı (ve) **ışığı** nedeniyle o aç pars (onu) yemeye...)

[-1-]

Yalın+lıg(-II-): T. sf. Parlaklık, parıltılı.

sınar yağsız yavlaksız ärti

ol antag osuglug çoğlug **yalınlıg** (AP 607/20)

(... yandan düşmansız, hasımsız (bir kişi) idi. O öyle haşmetli, **parıltılı**...)

[-1-]

Yan-: T. f. (Geri) dönmek.

Yan-ıp(-I-): T. zf. (Geri) dönüp.

yanıuru **yanıp** yığlaşu bayakı ol bars (AP 619/9)

yatur oronka bartılar kaçan anda

(...yine **geri dönüp** ağlaşarak biraz önceki o pars(ın) yattığı yere vardılar. O zaman oraya...)

[-1-]

Yanmaksız: T. sf. (Geri) dönmeden, yüz çevirmeden, tereddütsüz.

Yan-mak+sız+ın(-I-): T. sf. Tereddütsüz.

burhan kutıña **yanmaksızın** (AP 618/7-8)

tanuklap ençgü mäjı tapgay siz

(...Buddha kutsallığına **tereddütsüz** tanıklayıp sevinç ve mutluluk bulacaksınız...)

[-1-]

Yanṭuru: T. zf. Tekrar, yeniden, yine, karşı.

bulmayukka anın açmak suvsamak
ämğäk üzä sıkılıp **yanṭuru** yänä (AP 610/6)

(...bulamayınca açlık ve susuzluk eziyetinden sıkılarak **yine** dönüp...)

yağı törösinçä **yanṭuru** meni kämişü utup (AP 613/11)
sävinçsiz utlısız kılıtı mänin küçümin

(... düşman töresince **yine** beni fırlatıp, yenip, gönderip, mutsuz nasipsiz kıldı benim gücümü.)

anın inçä bilmiş kärgäk ät'öz ärsär
bäksiz mänüsüz tetir özkä **yanṭuru** (AP 613/14)

(...onun için öyle bilmiş olmalı. Vücut ise dayanıksız ve fanidir. Kendine **karşı**...)

mahasatve tegin kántü özi **yanṭuru**(AP 615/16)
yänä ol arıgka kirip aç bars öskintä

(...Mahāsattva prens kendi başına tekrar (dönüp) **yine** o ormana girip, aç parsın önüne...)

yanṭuru yanıp yığlaşu bayakı ol bars (AP 619/9)
yatur oronka bartılar kaçan anda

(...**yine** geri dönüp ağlaşarak biraz önceki o pars(ın) yattığı yere vardılar. O zaman oraya...)

[-5-]

Yaṇ: *y'nk* < *Çin.* is. Şekil, görünüm, tarz, duruş.

Yaṇ+ın(-I-): *Çin.* zf. Böylece.

yaṇın käyirkänçig kılını ulıyu sıgṭayu talıp(AP 620/10)
yügüp ançata ken temin andıran öñi

(...**böylece** hüzünlenip feryat ederek, ağlayıp sızlayıp, bayılıp yıkılarak bir süre sonra oradan başka...)

[-1-]

Yaņa: T. is. Fil.

inçip inandım aş içgü ton kädim oron
töşäk at **yaņa** kañlı kölük ärdini (AP 613/4)

(...böylece inandım; yiyecek, içecek, giyim kuşam, yer, döşek, at, **fil**, yük hayvanı, mücevher...)

[-1-]

Yaņı: T. sf. Yeni.

arığ içintä ƭakı içgärü kirtilär
ança yorıyu **yaņı** änuklärmiş bir tişi (AP 609/16)

(...orman içinde daha içeriye doğru girdiler (ilerlediler). Öylece yürüyerek **yeni** yavrulamış bir dişi...)

aƭayımın oğulum **yaņı** bolmışta (AP 623/11)
ögrünçüm sävinçim az ärdi kenindä

(...yavrucuğumu; oğlum **yeni** doğduğunda mutluluğum sevincim az idi. Sonrasında...)

[-2-]

Yapşın-: T. f. Yapışmak.

Yapşın-mış(-I-): T. sf. Yapışmış.

ät'özümüzkä ärtiņü ilinmiş **yapşınmış** (AP 611/13-14)
biz inçip yänä adınaguka asığ

(...vücudumuza iyice bağlanmış, **yapışmışız**. Ancak yine başkasına fayda...)

[-1-]

Yar: T. is. Tükürük.

siğmiş kâmişmiş yin **yar** tåg (AP 612/6)

tiğip ıdalap bo erinç yarlıg aç barska

(...fırlatılmış atılmış, sümük, **tükürük** gibi (bir yana) fırlatıp bırakıp, bu zavallı aç parsa...)

[-1-]

Yaraglıg: T. sf. Yararlı, uygun, faydalı.

sıkılıp unakaya ölgäli turur biznitä

adın kim bolgay moña **yaraglıg** (AP 611/2-3)

(...sıkılıp neredeyse ölmek üzeredir. Bizden başka kim (var ki) olacak buna uygun, **yararlı**...)

[-1-]

Yarıl-: T. f. Yarılmak, ortadan ikiye ayrılmak.

Yarıl-guluk(-I-): T. sf. Yarılacak.

kılmañ mäniñ köküzümin **yarılguluk** (AP 624/19)

sınguluk tep teçi ol üdün ikinçi

(...Yapmayın benim göğsümü **yarılacak** kırılacak diye söyledi. O zaman ikinci...)

[-1-]

Yarıl-ıp(-II-): T. zf. yarılıp.

katıg važir ärmäz mükim mäniñ

bo yüräkim **yarılıp** büksilip barmadın (AP 626/23)

(...katı elmas değil mi? Ki benim bu yüreğim **yarılıp**, parçalanıp gitmedin...)

[-1-]

Yarlıg(I): T. is. Buyruk, ferman, emir.

Yarlıg+ıg(-I-): T. is. Buyruğu.

mahasatve kanta ärmiş tep ayıtu

yarlıkadı ol buryukı bo **yarlıgıg** äşidip (AP 624/8)

(...Mahāsattva nerede imiş?’’ diye sorarak buyurdu. O kumandanı bu **buyruğu** işitince...)

[-1-]

Yarlıg(-II-): T. sf. Acınası, zavallı, yürek parçalayıcı.

sıdmiş kemişmiş yin yar tæg

tiþip ıdalap bo erinç **yarlıg** aç barska (AP 612/7)

(...fırlatılmış atılmış, sümük, tükürük gibi (bir yana) fırlatıp bırakıp, bu **zavallı** aç parsa...)

[-1-]

Yarlıka-: T. f. Buyurmak, lütfetmek, tenezzül etmek(saygı ifadesi içerir).

Yarlıka-dı(-I-): T. f. Buyurdu.

tınlañlar tep **yarlıkadı** ötrü tözün

anant täginälim täñrim keñürü(AP 607/4)

(...dinleyiniz!’’ diye **buyurdu**. Sonra aziz Ananda ulaşalım “Tanrım bize genişletip...)

burhan inçä tep **yarlıkadı** anant (AP 607/7)

öñrä ärtmiş üddä bo çambudivip

(...(Buddha) şöyle **buyurdu**: Ananda geçmiş(te) / eskiden bu dünya...)

hatunka inçä tep ötündi hatun

uka **yarlıkadı** mu ärki taştın (AP 622/1)

(...hatuna şöyle diye arz etti: “Kraliçe(m) anladılar mı acaba? diye **buyurdu**, dışarıda...)

mahasatve kanta ärmiş tep ayıtu

yarlıkadı ol buryukı bo yarlıgıg äşidip (AP 624/8)

(...Mahāsattva nerede imiş?’’ diye sorarak **buyurdu**. O kumandanı bu buyruğu işitince...)

[-4-]

Yarlıka-ma-zun(-II-): T. f. Üzülmeyin.

kālīp elig bağkā yakın tāgip ay

uluğ elig bağ busanu **yarlıkamazun** iki (AP 623/4)

(...gelip hükümdara yakın varıp / yakınına gelip: “Ey büyük hükümdar(ım) **üzülmeyin** (lütfen) iki...)

[-1-]

Yarlıka-zun(-III-): T. f. Buyursun.

aça yada nomlayu **yarlıkazun** tep(AP 607/5)

öñünti anda ötrü tññri tññrisi

(...açarak vaaz edip, **buyursun** (ona) erişelim!” diye arz etti. Ondan sonra tanrı tanrısı...)

[-1-]

Yarlıka-zun(-IV-): T. f. yapın.

bolalım tep ikintisi tegin inçä

tep teçi aşidü **yarlıkazun** eçim a (AP 608/23)

(...olmayalım diye”... İkinci prens şöyle diye dedi: “Duyup **yapın** lütfen ey ağabeyim!)

[-1-]

Yarlıkançuçı: T. sf. Şefkatli, merhametli.

yarlıkançuçı köñüllüg kutlug yalañuklar (AP 611/17)

ürüg uzañı öz ät’özlärin tiñip

(...**merhametli**, gönüllü, kutlu insanlar daima kendi vücutlarını feda edip...)

kāzigin tizigin ärttürüp ol bars

üzä öñin öñin **yarlıkançuçı** köñül (AP 612/11)

(...sirasını geçirip, o pars için ayrı ayrı **şefkatli** gönül...)

bädük küsüşkä enip uluğ **yarlıkançuçı** (AP 615/7-8)

könül turgurup könülin köküzin

(...büyük arzuyla inip, yüce **merhametli** gönül göstererek, gönlünü, göğsünü ...)

täpräñsiz yayılmaksız uluğ **yarlıkançuçı** (AP 616/1)

könül turgurup bo mäniñ sävâr amrak ät'özümün

(...sarsılmaz, tereddütsüz büyük (bir) **merhametli** gönül göstererek bu benim sevdiğim sevgili vücudumu...)

käntünüñ uluğ **yarlıkançuçı** könüllüğ (AP 616/11)

çoğı yalını ugrınta ol aç bars yegäli

(...kendisinin yüce **merhametli** gönlünün aydınlığı (ve) ışığı nedeniyle o aç pars (onu) yemeye...)

uluğ **yarlıkançuçı** könülünüz üzä tıp (AP 617/19)

tüz körür siz tınlıglarığ öztä tugmış

(...yüce **merhametli** gönlünüz ile dümdüz (eşit) görürsünüz canlıları (tıpkı) kendinizden doğmuş...)

[-6-]

Yarp: T. sf. Sağlam, sıkı.

Yarp+sız(-I): T. sf. Dayanıksız.

käräkü täğ baksız **yarpsız** (AP 614/8)

kamağ kurtlarınıñ koñuzlarınıñ

(...kabarcık gibi gevşek (ve) **dayanıksız** bütün kurtların (ve) böceklerin...)

[-1-]

Yarsınçığ: T. sf. İğrenç, menfur, pis.

bärü bo yıdıg sarsıg kanlıg yirıñlig

sävgüsüz taplagusuz **yarsınçığ** ät'özkä (AP 613/2)

(...beri bu kötü kokan, kanlı, irinli, sevimsiz, istenmeyen, **ığrenç** vücuduma...)

asıgsızı üzä yavlak yağı tæg korkınçığ
ärür **yarsınçığ** kirligi (AP 613/16)

(...faydasızlığı(ndan) dolayı kötü düşman gibi korkunçtur. **ığrenç** (ve) kirliliği...)

ulagı üzä tutuşmuş ärtiñü yırınçığ (AP 614/13)
yarsınçığ ärür anı üçün tægimlig ol

(...bağlantısıyla (birbirine) tutuşmuş/ bağlanmış son derece **ığrenç** (ve) pistir. Onun için yakışan/uygun olan şu anda...)

[-3-]

Yaruk: T. is. Işık, nur; aydınlık, parlak, parıltı.

tusu kılğalı bilgä biliglig **yaruk** közümüz (AP 611/15)
yok bolur ärki ymä antag birär uluğ

(...yarar kılacak, hikmetli ve **aydınlık** gözümüz yok mu oluyor acaba? Yine öyle birer yüce...)

[-1-]

Yaruk+ı(-I-): T. is. Işığ.

köllär yayılıp ı ıgaçlar ırgalur
kün täñriniñ **yarukı** öñsüz boltı (AP 621/6)

(...göller yayılıp, ağaçlar sallanıyor. Gün tanrının **ışığı** solgun oldu. (Üzeri)...)

[-1-]

Yaruk+suz(-II-): T. sf. Işıksız.

yaykaldı kök ıalığı yüzündäki kün
täñri rahuka sıñırtmış tæg **yaruksuz** (AP 617/6)

(...çalkalandı. Gökyüzündeki gün Tanrı Rahuka (karanlıklar prensi) tarafından yutulmuş gibi **ışksız**...)

[-1-]

Yaş: T. sf. Yaş, taze, ıslak.

tāgdilār ārsār anḍa ötrü bodisatavnıñ

yaş süñökläri maru bärü anḍa (AP 625/10)

(...geldikleri zaman ise; ondan sonra Bodisattva'nın **ıslak** kemiklerini öteye beriye oraya...)

[-1-]

Yaş: T. is. Gözyaşı.

Yaş+ı(-I-): T. is. Gözyaşı, yaş.

kälip közintä tolu **yaşı** birlä tärkin (AP 622/6)

elig bägkä barıp ay uluğ elig

(...boğularak gözünde dolu **yaşı** ile hemen hükümdara gidip/varıp: “Ey büyük hükümdar...)

közintä isig **yaşı** tökülü busuşlug (AP 624/9)

kaḍgulugın yığlayu ağızı kurup

(...gözünden sıcak **yaş** dökerek kederli kaygılı (bir şekilde) ağlayarak ağzı kuruyup...)

[-2-]

Yaş+ı+n(-II-): T. is. Gözyaşını.

ārki mü män tep **yaşın** yodunu hatunın (AP 622/16)

ütläyü inçä tep teḍi tözünüm

(...mi ben acaba?” deyip **gözyaşını** silip hatununu teselli ederek şöyle diye dedi: “(Ey) azizim...)

[-1-]

Yaşuk: T. sf. Işıltı.

Yaşuk+suz(-I-): T. sf. Işıltısız.

yaşuksuz öñsüz öläz boldı (AP 617/7)

buluñ yınak barça bütürü karardı

(...ışılısız, renksiz, soluk oldu. Her taraf tamamıyla büsbütün karardı.)

[-1-]

Yat-: T. f. Yatmak, uzanmak.

Yat-dı(-I-): T. f. Yattı.

ol üdün tegin monça sav sözlöp

ol aç bars öskintä suna **yattı** (AP 616/10)

(...o vakit prens bu şekilde söz söyleyerek o aç pars(ın) önünde uzanarak **yattı**...)

[-1-]

Yat-ıp(-II-): T. zf. Yatıp.

hatun balıkta ediz ıalılıkta **yatıp** (AP 620/16)

udıyur ärkän ärtiñü yavız tül

(...hatun şehirde yüksek (bir) kulede **yatıp** uyuyor iken son derece kötü (bir) rüya...)

[-1-]

Yat-mış+ın(-III-): T. sf. Yattığını.

turup tururın sını süñöki saçı birlä arkuru

turkuru **yatmışın** akmış kanı toprakta (AP 619/14)

(...durup durduğunu vücudu (ve) kemiği, saçlarıyla birlikte öteye beriye (saçılmış) **yattığını**, akan kanının toprakta...)

monta saçılıp **yatmışın** körüp ât'özlärin (AP 625/11)

birgärü yerkä çalıp ögsiräp

(...buraya saçılıp **yattığını** görünce vücutlarını / kendilerini (birden) birlikte yere atarak akılları başlarından gidip...)

[-2-]

Yat-ur(-IV-): T. f. Yatıyor.

ât'özlâri alaḡurup küçi küsüni üzülüp
unakaya ölgâli **yatur** ârti nâ (AP 609/22)

(...bedenleri halsizleşip, gücü kuvveti kesilmiş(bir halde) neredeyse ölecekmiş gibi **yatıyordu**. Ve...)

ikâgüsi korkınçlıg oḡar bolur tep
monçulayu tüşâyü **yatur** ârkân yer tâprämäki (AP 620/23)

(...(diğer) ikisi korkuyla kaçır olur'' diye (hatun) böylece rüya görürken **yatıyor** iken yer sarsıntısı...)

ât'özin öñi saçılıp **yatur** (AP 626/15)
ay kalmış süñök yer sayu içgınmış

(...vücudunu? Her yere saçılıp **yatıyor** ey kalan kemikleri her yerde kaybetmişim...)

[-3-]

Yat-ur(-V-): T. sf. Yattığı (yere).

yanṭuru yanıp yığlaşu bayakı ol barş
yatur oronka bartılar kaçır anda (AP 619/10)

(...yine geri dönüp ağlaşarak biraz önceki o pars(ın) **yattığı** yere vardılar. O zaman oraya...)

[-1-]

Yavız: T. sf. Kötü, bozuk.

hatun balıkta ediz ılalıkta yatıp
udıyur ârkân ârtiñü **yavız** tül (AP 620/17)

(...hatun şehirde yüksek (bir) kulede yatıp uyuyor iken son derece **kötü** (bir) rüya...)

idi bālgürmāz tüşāmiş ol tülümñüñ
yavız turur bālgüsü oğgurak (AP 621/12)

(...hiç kalmadı / çok huzursuzum. Görünmez o rüyanın **kötüdür** belirtisi (anlamı) muhakkak...)

bar ärki ärtimlig artağ **yavız** adalar (AP 621/13)
tep teçi anıñ ara iki ämigi

(...var (mıdır) acaba geçici, fena, **kötü** tehlikeler?” diye söyledi. O arada onun iki memesi...)

[-3-]

Yavlak: T. sf. Kötü, fena, uğursuz, vahşi.

artatmagalı idi umadım näçä käd
užanıp iğıđdim ärsär ymä kaltı **yavlak** (AP 613/10)

(...çürümesini asla engelleyemedim. Ne kadar çok uğraşıp (vücudumu) beslediysem de tıpkı **kötü**...)

asığsız üzä **yavlak** yağı tąg korkınçığ (AP 613/15)
ärür yarsınçığ kirligi

(...faydasızlığı(ndan) dolayı **kötü** düşman gibi korkunçtur. İğrenç (ve) kirliliği...)

yavlak bālgü utlısı idi äzüğ bolmadı (AP 627/11)
tep monçulayu yığladı ötrü ol üçün

(...**kötü** belirtinin sonucu hiç yalan olmadı diyerek böylece ağladı. Sonra o zaman...)

[-3-]

Yavlaksız: T. sf. Düşmansız, hasımlarından arınmış.

Yavlak+sız(-I-): T. sf. Düşmansız, hasımsız.
sınar yağısız **yavlaksız** ärti (AP 607/19)
ol antag osuglug çoğlug yalınlig

(... yandan düşmansız, **hasımsız** (bir kişi) idi. O öyle haşmetli, parıltılı...)

[-1-]

Yavri-: T. f. Güçsüzleşmek, zayıflamak.

Yavri-mış(-I-): T. sf. Zayıflamış.

änükläriñä ägirtip kavzaıp açmak suvsamak

üzä sıkılıp turumış **yavrimış** sınımış (AP 609/20)

(...yavrularını(n) (etrafını) sarıp sarmalayıp, açlık ve susuzluktan sıkılıp, **zayıflamış** bitkin düşmüş...)

[-1-]

Yay-: T. f. Yaymak, sallamak.

Yay-mış(-I-): T. sf. dalgalandırdığı, salladığı.

inçä kaltı uluğ yeel kälip köl suvın

tokıp **yaymış** täg yokaru kuğı yayıldı (AP 617/4)

(...öyle ki büyük (bir) rüzgarın gelip göl suyunu çarpıp **dalgalandırdığı, salladığı** gibi yukarı aşağı dağıldı...)

[-1-]

Yayıl-: T. f. Sallamak, sarsılmak.

Yayıl-dı(-I-): T. f. Salladı, dağıldı.

inçä kaltı uluğ yeel kälip köl suvın

tokıp yaymış täg yokaru kuğı yayıldı (AP 617/4)

(...öyle ki büyük (bir) rüzgarın gelip göl suyunu çarpıp dalgalandırdığı, salladığı gibi yukarı aşağı **dağıldı**...)

[-1-]

Yayıl-ıp(-II-): T. zf. Yayılıp.

köllär **yayılıp** ı ıgaçlar ırgalur (AP 621/5)

kün täñriniñ yarukı öñsüz boltı

(...göller **yayılp**, ağaçlar sallanıyor. Gün tanrının ışığı solgun oldu. (Üzeri)...)

[-1-]

Yaykal-: T. f. Dalgalanmak, çalkalanmak.

Yaykal-dı(-I-): T. f. Çalkanladı.

yaykaldı kök kalık yüzündeki kün (AP 617/5)

tānri rahuka sinirtmiş tæg yaruksuz

(...**çalkalandı**. Gökyüzündeki gün Tanrı Rahuka (karanlıklar prensi) tarafından yutulmuş gibi ışıksız...)

[-1-]

Yänä: T. zf. Yine, tekrar, yeniden.

bulmayukka anın açmak suvsamak

ämğäk üzä sıkılıp yanțuru **yänä** (AP 610/6)

(...bulamayınca açlık ve susuzluk eziyetinden sıkılarak **yine** dönüp...)

yänä orțon inisiñä ay (AP 611/7)

inim alp titğülük tavar alp iş nāñ

(...**yine** ortanca kardeşine “Ey kardeşim, malı da işi de feda etmek zordur...)

biz inçip **yänä** adınaguka asığ (AP 611/14)

tusu kılğalı bilgä biliglig yaruk közümüz

(...Ancak **yine** başkasına fayda yarar kılacak, hikmetli ve aydınlık gözümüz...)

tep sakındı **yänä** ok inçä (AP 613/23)

tep sakındı apam birök bo ät’özümün

(...diye düşündü. **Yine** şöyle diye düşündü. Eğer (şimdi) bu vücudumu...)

mahasatve tegin kântü özi yanțuru

yänä ol arıgka kirip aç bars öskintä (AP 615/17)

(...Mahāsattva prens kendi başına tekrar (dönüp) **yine** o ormana girip, aç parsın önüne...)

kāmişdi kaçan yerkā tāgdüktā
bodisatav **yānā** inçā tep sakındı inçip (AP 616/16)

(...attı. Yere düştüğü zaman Bodisattva **yine** şöyle diye düşündü: “Ancak...)

ärdiñ küvāz a ögkā kaṅka
sävitmiş ärdiñ kadaş a nāçökin **yānā** (AP 620/1)

(...idin. Ey sevimli! Anneye babaya (kendini) sevdirmiş idin ey kardeş(imiz)! Neden **yine**...)

ärdi körür ärmiş män oḍgurak bo
ämğäkkä tuşguka **yānā** tüşädim (AP 627/6)

(...idi. Görmüşüm ben açıkça bu sıkıntıya rastlayacağımı. **Yine** rüya gördüm...)

[-8-]

Ye-: T. f. Yemek.

Ye-gäli(-I-): T. zf. Yemek (zorunda) kalmak, yemeye, yemek üzere.
öz änüklärin **yegäli kılınur** (AP 610/7)
montada kâz erinç tınlıg bolgay mu

(...kendi yavrularını **yemek (zorunda) kalıyor**. Bundan daha sefil bir canlı olur mu?)

käntünüñ uluğ yarlıkançuçu köñüllüg
çoğı yalını ugrınta ol aç bars **yegäli** (AP 616/12)

(...kendisinin yüce merhametli gönlünün aydınlığı (ve) ışığı nedeniyle o aç pars (onu) **yemeye**...)

aç barsıg aç ämgäkkä ägirtip
änükin **yegäli kılmışın** anın sezindim (AP 619/4)

(...aç kaplanı; (kaplanın) açlık eziyeti çekip yavrusunu **yemek üzere olduğunu**, onun (için) şüphelendim...)

[-3-]

Ye-gäli umaz(-II-): T. zf. Yiyemez.

bo bars turukı küçsüzi ugrunta anın meni

yegäli umaz tep ötrü bodisatav örü (AP 616/18)

(...bu pars zayıflığı (ve) güçsüzlüğü nedeniyle; onun için beni **yyemez** diyerek sonra Bodisattva ayağa...)

[-1-]

Ye-p(-III-): T. zf. Yiyerek, yiyip.

kan akmışın körti ötrü ol kanıg

yalgayu ätin barça **yep** koğdı (AP 618/12)

(...kan aktığını gördü sonra o kanı yalayıp etinin hepsini **yyip** (koydu) bitirdi...)

[-1-]

Ye-y-ür(-IV-): T. f. Yer, yiyor.

bo bars năgü **yeyür** uzatıkı aşı năgü (AP 610/11)

ol tep ayıtdı eçisi tegin inçä

(...bu pars ne **yer**? Her zamanki yiyeceği nedir?” diye sordu. Ağabeyi prens şöyle...)

[-1-]

Yeel: T. is. Rüzgâr.

inçä kaltı uluğ **yeel** kälip köl suvın (AP 617/3)

tokıp yaymış tăg yokaru kuğı yayıldı

(...öyle ki büyük (bir) **rüzgar**ın gelip göl suyunu çarpıp dalgalandırdığı, salladığı gibi yukarı aşağı dağıldı...)

[-1-]

Yeel+kä(-I-): T. is. Rüzgâra, yele.

tınsırap inçä kaltı uluğ ı ıgaç küçlüg

katıg **yeelkä** tokıtılıp kamılmış tăg(AP 625/14)

(...kendinden geçip şöyle sanki büyük (bir) ağac(ın) güçlü sert bir **yel/rüzgar** ile vurularak devrilmesi gibi...)

[-1-]

Yeg: T. sf. İyi, daha iyi, mükemmel.

bulgay ärki biz **yeg** adrok buyanıg tep
teçi ol üdün bo üç teginlär (AP 609/11)

(...Biz (bundan) **daha iyi** sevabı bulabilecek miyiz acaba diye? ” dedi. O zaman bu üç prens...)

tağı tınlıglar üçün üzäliksiz üstünki
yeg burhan kutı küsüşin (AP 615/22)

(...canlılar için (en) yüce, (en) üstün (ve **en**) **iyi** Buddha şansı arzusunu...)

bolgay siz täggäli mänülüg kertü **yeg** (AP 618/3)
oronka birtäm öñi üdrülgäy

(...ulaşmış olacaksınız. Ebedi, doğru, (**en**) **iyi** yere (makama) tamamıyla farklı ayrılacak...)

tep ötünälim sözlälüm ol **yeg** bolgay (AP 620/6)
üçäğü birläkiyä ölsär biz näñ

(...diye cevap verelim, söyleyelim? Şu **daha iyi** olacaktı: “üçümüz beraber ölseydik. Hiç...)

amtı maña bo ät’özümün tiñip ıdalap
üzäliksiz üstünki **yeg** apamuluk mänü (AP 614/15)

(...şimdi bana bu vücudumu feda edip, vazgeçip ulaşılmaz, en üsteki, **iyi**, ebedi/sonsuz...)

[-4-]

Yelpi-: T. f. Yelpazelemek, yellemek

Yelpi-y-ü(-I): T. zf. Yelpazeleyerek.

bäglär inançlar soğık suv bükürüp

yelpigü üzä **yelpiyü** elig bägig hatunug (AP 625/20)

(...beyler, danışmanlar/ buyruğundakiler, soğuk su serpip yelpaze ile **yelpazeleyerek** hükümdarı (ve) hatunu...)

[-1-]

Yelpigü: T. is. Yelpaze.

bäglär inançlar soğık suv bükürüp

yelpigü üzä yelpiyü elig bägig hatunug (AP 625/20)

(...beyler, danışmanlar/ buyruğundakiler, soğuk su serpip **yelpaze** ile yelpazeleyerek hükümdarı (ve) hatunu...)

[-1-]

Yemiş: T. is. Meyve, yemiş.

yemiş ävdigäli ataları elig bägkä (AP 608/11)

ötünüp ayıtıp kaltılar ança

(...**yemiş** toplamak için babaları hükümdara (izin için) arz edip, sorup (orada) kaldılar. Orada...)

[-1-]

Yer: T. is. Yer, orun, toprak, (bulunulan) yer, mekân, toprak.

tolu alp atım süülüg küçinä tükällig

törttin sınar **yer** oronug (AP 607/14)

(...dolu, kahraman (ve) savaşçı, askeri gücü mükemmel (idi). Dört bir yandaki **yerleri**...)

ötrü ol üdün bo ağır uluğ yağız

yer altı törlüğün täprädi kabşadı (AP 617/2)

(...sonra o vakit bu ağır (ve) yüce kara **toprak** altı türlü titredi, sallandı.)

yer täprämişin körüp inisiñä (AP 618/15)

inçä tep teçi yağız yer bütürü täpräyür

(...**yer(in)** sarsıldığını görüp kardeşine şöyle dedi: “ Kara toprak bütünüyle titriyor...)

yer täprämişin körüp inisiñä

inçä tep teçi yağız **yer** bütürü täpräyür (AP 618/16)

(...yerin sarsıldığını görüp kardeşine şöyle diye dedi: “ Kara **toprak** bütünüyle titriyor...)

ikägüsi korkınçlıg ozar bolur tep

monçulayu tüşäyü yatur ärkän **yer** täprämäki (AP 620/23)

(...(diğer) ikisi korkuyla kaçır olur” diye (hatun) böylece rüya görürken yatıyor iken **yer** sarsıntısı...)

inçä tep teçi nägü ärki amtı

tıltağı yağız **yer** monçulayu täpräyür ügüzlär (AP 621/4)

(...şöyle diye dedi: “ Nedir acaba şimdi (bu rüyamın) sebebi? Kara **toprak** bu denli sarsılıyor, ırmaklar...)

bartılar kaçan bodısatavnıñ

ät’özin buşı bermiş **yer** oronka (AP 625/8)

(...vardılar. O zaman Bodisattva’nın vücudunu sadaka (olarak) verdiği **yere**...)

[-7-]

Yer+i+n(-I-): T. is. yeri.

ulışdılar sıgtaşdılar oğlınıñ

ölmiş **yerin** körügsäp tärkin tavratı (AP 625/4)

(...ağlaştılar sızlaştılar. Oğlunun öldüğü **yeri** görmek isteyip hemen aceleyle...)

[-1-]

Yer+kä(-II-): T. is. Yere.

kämişdi kaçan **yerkä** tägdüktä(AP 616/15)

bodisatav yänä inçä tep sakındı inçip

(...attı. **Yere** düştüğü zaman Bodisattva yine şöyle diye düşündü: “Ancak...)

tiğig yogrulup **yerkä** yukup turmışın (AP 619/15)

körtilär nä anı körüp

(...balçık (gibi) yogrulup **yere** yapışıp durduğunu gördüler. Ve onu gördükleri (gibi)...))

monta saçılıp yatmışın körüp ät'özlärin

birgärü **yerkä** çalıp ögsiräp (AP 625/12)

(...buraya saçılıp yattığını görünce vücutlarını / kendilerini (birden) birlikte **yere** atarak akılları başlarından gidip...)

[-3-]

Yer+tä(-III-): T. is. Yerde.

täg **yertä** agımayu inçä tep (AP 626/13)

yığladı kim ärti ärki bıçtaçı ögükküyäm

(...gibi **yerde** debelenerek şöyle diye ağladı. Kim idi acaba kesen sevgili yavrucuğumun...)

[-1-]

Yer Sayu: T. zf. Her yer, her yerde.

ät'özin öñi saçılıp yatur

ay kalmış süñök **yer sayu** ıçgınnmış (AP 626/16)

(...vücudunu? Her yere saçılıp yatıyor ey kalan kemikleri **her yer(de)** kaybetmişim...)

Yeriñü-: T. f. Üzgün olmak, yerinmek, hayıflanmak.

Yeriñü-ti-lär(-I-): T. f. Yerindiler.

sözläşü açığları kälip

yeriñütilär yıgladılar ötrü tärkin (AP 619/8)

(...söyleşerek (konuşarak) acı çekip **yerindiler**, ağladılar. Sonra hızlıca...)

[-1-]

Yertinçü: T. is. Dünya, yeryüzü.

Yertinçü+dä+ki(-I-): T. is. Yeryüzündeki, alemdeki.

üç uğuş **yerçüdäki** ämgäklig toloytakı (AP 616/6)

tınlıglarığ örü tartıp ozgurup enç

(...Üç **alemdeki**, eziyetli okyanustaki canlıları yukarı çekip kurtarıp, mutlu...)

[-1-]

Yeți: T. sf. Yedi.

barsıg körtilär ol aç bars ymä

änükläp **yeți** kün ärtmiş ärti yeți (AP 609/18)

(...parsı gördüler. O aç pars daha yavrulayalı **yedi** gün geçmiş idi. Yedi...)

barsıg körtilär ol aç bars ymä

änükläp yeți kün ärtmiş ärti **yeți** (AP 609/18)

(...parsı gördüler. O aç pars daha yavrulayalı yedi gün geçmiş idi. **Yedi**...)

yeți kün bolmış yeți änükläri (AP 610/3)

avıp mäj yumşak tiläğü ok täginç

(...**yedi** gün olmuş. Yedi yavrusu (onun) etrafında toplanıp, yiyecek isteyip de bulamayınca...)

yeți kün bolmış **yeți** änükläri (AP 610/3)

avıp mäj yumşak tiläğü ok täginç

(...yedi gün olmuş. **Yedi** yavrusu (onun) etrafında toplanıp, yiyecek isteyip de bulamayınca...)

[-4-]

Yetinçsiz: T. sf. Ulaşılmaz, ulaşılmayan.

ät'özünüzni ıdalap ämgäktin tartmaklıg
buyanıgız **yetinçsiz** tetir oğgurak (AP 618/2)

(...vücudunuzu feda edip (canlıları) eziyetten kurtarma sevabınız **ulaşılmaz**dır. Mutlaka (siz)...)

[-1-]

Yevig: T. is. Süs, bezek.

Yevig+lig(-I-): T. sf. Süslerini.
elig bağ ulatı iki oğlanı birlä
ulıšu sıgtašu ketärmäyök **yeviglig** (AP 627/14)

(...hükümdar bey ve iki oğlu birlikte ağlayıp sızlayarak çıkarmadan **süslerini**...)

[-1-]

Yıd: T. is. Koku, kalıntı.

kara tuman üzä ürtüldi kök
çalıqtın täñriđäm **yıd** yıpar hua çäçäklär (AP 617/10)

(...Kara duman üstüne örtüldü. Gökyüzünden kutsal, hoş **kokulu** nilüfer çiçekleri...)

[-1-]

Yıdıg: T. sf. Fena kokan, kokuşmuş.

täg kargäklig işlätgülük yonlaguluk
oron tapıp bo montag **yıdıg** kargäksiz ätözüm (AP 612/5)

(...gibi gerekli kullanışlı (bir) yer bulup, bu böyle **kötü kokan** gereksiz bedenimin...)

[-1-]

Yıdıg Sarsıg: T. ik. Fena kokan, kokuşmuş.

bärü bo **yıdıg sarsıg** kanlıg yiriñlig (AP 613/1)

sävgüsüz taplagusuz yarsınçıg ät'özkä

(...beri bu **kötü kokan**, kanlı, irinli, sevimsiz, istenmeyen, iğrenç vücuduma...)

[-1-]

Yığ-: T. f. Yığmak, toplamak, biriktirmek.

Yığ-dı-lar(-I-): T. f. Yığdılar, topladılar.

şarırın ävçidilär **yığdılar** uluğ (AP 627/17)

törlüg törön tokun ağır ayag tapıg

(...kutsal eşyalarını **topladılar**. Büyük (bir) çeşit tören (ve) merasimle saygı(ve) hürmet (ile)...)

[-1-]

Yıgla-: T. f. Ağlamak.

Yıgla-dı(-I-): T. f. Ağladı.

täg yertä agınyu inçä tep

yıgladı kim ärti ärki bıçtaçı ögükkiyäm (AP 626/14)

(...gibi yerde debelenerek şöyle diye **ağladı**. Kim idi acaba kesen sevgili yavrucuğumun...)

yavlak bälgu utlısı idi äzüg bolmadı

tep monçulayu **yıgladı** ötrü ol üdün (AP 627/12)

(...kötü belirtinin sonucu hiç yalan olmadı diyerek böylece **ağladı**. Sonra o zaman...)

[-2-]

Yıġla-dı-lar(-II-): T. f. Aġladılar.

sözläşü açığları kälip

yerinütilär **yıġladılar** ötrü târkin (AP 619/8)

(...söyleşerek (konuşarak) acı çekip yerindiler, **aġladılar**. Sonra hızlıca...)

[-1-]

Yıġla-ş-u(-III-): T. zf. Aġlaşarak.

yanıuru yanıp **yıġlaşu** bayakı ol bars (AP 619/9)

yatur oronka bartılar kaçan anda

(...yine geri dönüp **aġlaşarak** biraz önceki o pars(in) yattığı yere vardılar. O zaman oraya...)

[-1-]

Yıġla-y-u(-IV-): T. zf. (Gözünden sıcak yaş) dökerek, ağlayarak.

közintä isig yaşı tökülü busuşlug

kaġgulugın **yıġlayu** ağızı kurup (AP 624/10)

(...gözünden sıcak yaş dökerek kederli kaygılı (bir şekilde) **aġlayarak** ağızı kuruyup...)

[-1-]

Yıġak: T. is. Taraf, yön.

yaşuksuz öñsüz öläz boldı

buluġ **yıġak** barça bütürü karardı (AP 617/8)

(...ışıltsız, renksiz, soluk oldu. Her **taraf** tamamıyla büsbütün karardı.)

ügüzlär taglar birlä

kalısız buluġ **yıġak** kararıp öläz boltı (AP 618/18)

(...ırmaklar, dağlar ile tümünden, her **taraf** kararıp soluk oldu.)

[-2-]

Yıpar: T. is. Koku, güzel koku.

kara tuman üzä ürtüldi kök

kalıqtın täñridäm yıd **yıpar** hua çäçäklär (AP 617/10)

(...Kara duman üstüne örtüldü. Gökyüzünden kutsal, hoş **koku(lu)** nilüfer çiçekleri...)

[-1-]

Yırınçığ: T. sf. İğrenç, tiksindirici.

ulagı üzä tutuşmuş ärtiñü **yırınçığ** (AP 614/12)

yarsınçığ ärür anı üçün täğimlig ol

(...bağlantısıyla (birbirine) tutuşmuş/ bağlanmış son derece **ığrenç** (ve) pistir. Onun için yakışan/uygun olan şu anda...)

[-1-]

Yinçü: T. is. İnci.

yinçü äd tavar üzä tapındım arşamak (AP 613/5)

buzulmak törölüg üçün ürüg uzatı

(...**inci**, mal mülk için tapındım. Çürümek bozulmak, (hayatın) töresi(olduğı) için (bu beden) daima...)

[-1-]

Yintäm: T. edat. Ancak, sadece, tek.

tilküniñ aşı ärsär yalañuz **yintäm** (AP 610/15)

isig ät kan ärür montada

(...tilkinin yiyeceğı ise yalnızca, **sadece** sıcak et (ve) kandır. Bundan...)

[-1-]

Yiŋ: T. is. Sümük, kazurat.

siğmış kâmişmış **yiŋ** yar tãĝ (AP 612/6)

tiťip ıdalap bo erinç yarlıĝ aç barska

(...fırlatılmış atılmış, **sümük**, tükürük gibi (bir yana) fırlatıp bırakıp, bu zavallı aç parsa...)

[-1-]

Yiriŋ: T. is. İrin, iltihap.

Yiriŋ+ig(-I-): T. is. İrini, iltihabı.

tiťsâr mân ötrü ülgüsüz sansız mün

kađaglarıĝ kartıĝ bâzig **yiriŋig** (AP 614/3)

(...feda edersen sonra hesapsız sayısız kusur (ve) kabahatleri, çıbanı, **irini**...)

[-1-]

Yiriŋ+lig(-II-): T. sf. İrinli, iltihaplı.

bârü bo yıdıĝ sarsıĝ kanlıĝ **yiriŋlig** (AP 613/1-2)

sâvgüsüz taplagusuz yarsınçıĝ ât'özkâ

(...beri bu kötü kokan, kanlı, **irinli**, sevimsiz, istenmeyen, iğrenç vücuduma...)

[-1-]

Yiriŋ+niŋ(-III-): T. is. İrinin.

terkini kannıŋ **yiriŋniŋ** ornagı (AP 614/10)

siŋirin tamırın yörgâlmış süŋöklâr

(...yıĝıldıĝı kanın, **irinin** yeri sinirini damarın çevrelediĝi kemiklerin...)

[-1-]

Yirü-: T. f. Çürümek.

Yirü-di(-I-): T. f. Çürüdü.

miñ aźunlartın bärü yoksuz asıǵsız

näçä näçä **yirüdi** artadı nän ymä ädligsiz (AP 612/1)

(...binlerce devirden beri faydasız (olup) nice (süredir) bozuldu, **çürüdü**. Asla yine de kıymetsiz...)

[-1-]

Yitdür-/Yitür-: T. f. Yitirmek, kaybetmek.

Yitdür-di-m(-I-): T. f. Yitirdim, kaybettim.

ay ämgäk ay ämgäk bökünki küntä amrak

ögükkiyämin ymä **yitdürdim** ıçgındım (AP 622/15)

(...“Ey keder, ey keder! Bugünkü günde sevgili yavruçuğumu da **yitirdim**, kaybettim...)

[-1-]

Yitdür-dü-m(-II-): T. f. Yitirdim, kaybettim.

kapıp eltür bolur amtı **yitürdüm** (AP 627/9)

’än kiçiği sävär amrak ögükümin

(...kapıp götürür olur. Şimdi **yitirdim** en küçüğü, sevimli, sevgili yavrumu...)

[-1-]

Yitür-dük+tä(-III-): T. sf. Yitirdiğinde, kaybettiğinde.

oğuluğ **yitürdüktä** busuşı ämgäki üküş (AP 623/13)

turur birök oğulum bo tušta tirig äsän

(...oğlumu **yitirdiğimde** acısı, kederi çoktur. Eğer oğlum(a) bu vakitte sağ salim...)

[-1-]

Yitür-miş män(-IV-): T. sf. Yitirmişim, kaybetmişim.

tınıp inçä tep teçi muñ ay muñ

ay **yitürmiş män** isig sävär amrak (AP 623/10)

(...nefes alıp, şöyle diye dedi: “Ey keder ey keder!/ Eyvah! **Kaybetmişim** ben sıcak, sevimli, sevgili...)

[-1-]

Yiti: T. sf. Keskin, sert, kuvvetli, sağlam.

adıra üdürä sakınıp ötrü mahasatve

tegin **yiti** kınıg tülüktä turup uluğ (AP 615/6)

(...inceden inceye düşünüp sonra Mahāsattva prens **keskin**, sert (bir) kuvvetle kalkıp yüce...)

oğulça kızça **yiti** kınıg ögrünçlüg (AP 617/21)

äsirkänçsiz ıdok köñülünüz üzä

(...oğul gibi, kız gibi **keskin**, sert, sevinçli, cömert, kutsal gönlünüz ile...)

[-2-]

Ymä: T. zf. Yine, başkaca, ayrıca, dahi, de/da.

uluşta maharaṭe aṭlıg elig han

bar ärti ol **ymä** maharaṭe elig han (AP 607/10)

(...ülkesinde Mahāratha adlı (bir) hükümdar var idi. **Yine** (o) Mahāratha (adlı) hükümdar...)

adırlımlıg busuşum **ymä** yok inçip (AP 609/9)

ät'özümtä tolu ögrünç sävinç tugar

(...ayrılmanın sıkıntısı **da** yok. Sadece vücudumda tamamıyla neşe ve sevinç doğuyor.)

barsıg körtilär ol aç bars **ymä** (AP 609/17)

änükläp yeti kün ärtmiş ärti yeti

(...parsı gördüler. O aç pars **daha** yavrulayalı yedi gün geçmiş idi. Yedi...)

tusu kılğalı bilgä biliglig yaruk közümüz
yok bolur ärki **ymä** antag birär uluğ (AP 611/16)

(...yarar kılacak, hikmetli ve aydınlık gözümüz yok mu oluyor acaba? **Yine** öyle birer yüce...)

miñ aźunlartın bärü yoksuz asıǵsız
näçä näçä yirüdi artadı nän **ymä** ädligsiz (AP 612/1)

(...binlerce devirden beri faydasız (olup) nice (süredir) bozuldu, çürüdü. Asla **yine** de kıymetsiz...)

artadı buzuldı nän **ymä** bo (AP 613/7)
ät'özüg küyü küzätü ayayu tutup

(...çürüdü, bozuldu. Hiç **de** bu vücudu koruyup gözeterek, saygı göstererek...)

artatmagalı idi umadım näçä käd
uzanıp iğiddim ärsär **ymä** kaltı yavlak (AP 613/10)

(...çürümesini asla engelleyemedim. Ne kadar çok uğraşıp (vücudumu) beslediysem **de** tıpkı kötü (bir) düşman...)

män ƭakı **ymä** bo ät'öz ärsär altı (AP 614/6)
kırk törlüg arıǵsızların tolu suv üzäki

(... Ve **yine** bu vücut ise otuz altı türlü kirlerin dolu (olduğu) su üzerindeki...)

ay ämgäk ay ämgäk bökünki küntä amrak
ögükkiyämin **ymä** yitdürdim ıçındım (AP 622/15)

(...“Ey keder, ey keder! Bugünkü günde sevgili yavruçuğumu **da** yitirdim, kaybettim...)

[-9-]

Yodun-: T. f. (Gözyaşını) silmek, temizlemek.

Yodun-u(-I-): T. zf. (Gözyaşını) silip.

ärki mü män tep yaşın **yodunu** hatunun (AP 622/16)

ütläyü inçä tep teçi tözünüm

(...mi ben acaba?” deyip **gözyaşını silip** hatununu teselli ederek şöyle diye dedi: “(Ey) azizim...)

[-1-]

Yogrul-: T. f. Yoğrulmak, karışmak.

Yogrul-up(-I-): T. zf. Yoğrulup.

tiğig **yogrulup** yerkä yukup turmışın (AP 619/15)

körtilär nä anı körüp

(...balçık (gibi) **yoğrulup** yere yapışıp durduğunu gördüler. Ve onu gördükleri (gibi)...)

[-1-]

Yogurkan-: T. f. Garipsemek, paniklemek.

Yogurkan-dı(-I-): T. f. Panikledi, kaygılandı.

yogurkandı ol üçün ol hatunnuñ (AP 621/17)

bir tapığçı kızı taşın turur

(...**kaygılandı** o zaman o hatunun bir hizmetçi kızı dışarıda durur...)

[-1-]

Yok: T. sf. Yok, mevcut değil.

bo ärsär arılar turguluk oron ol

mäniñ idi korkınçım ayınçım **yok** öñi (AP 609/8)

(...“Burası ise kutsal din büyükler(inin)(evliyalara(ın)) durduğu yerdir. (Bu nedenle) benim hiç korkum, endişem **yok**. Dahası...)

adırılmaklıg busuşum ymä **yok** inçip (AP 609/9)

ät'özümtä tolu ögrünç sävinç tugar

(...ayrılmanın sıkıntısı da **yok**. Sadece vücudumda tamamıyla neşe ve sevinç doğuyor.)

adın takı öñi aş içgü **yok** kim (AP 610/17)

bo alańurmış aç barsıg tırgürgülük

(...başka da yiyecek ve içeceği **yoktur** ki bu zayıflamış aç parısı diriltecek''...)

tusu kılğalı bilgä biliglig yaruk közümüz

yok bolur ärki ymä antag birär uluğ (AP 611/16)

(...yarar kılacak, hikmetli ve aydınlık gözümüz **yok** mu oluyor acaba? Yine öyle birer yüce...)

[-4-]

Yokağ-: T. f. Yok olmak, ortadan kalkmak.

Yokağ-guluk(-I-): T. sf. Yok olacak(lardan).

bar bolup biz **yokağguluk** ämgängülük (AP 608/21)

bolmalım tep ikinčisi tegin inçä

(...var olup biz **yok olacak(lardan)** ve eziyet çekecek(lerden) olmayalım diye''... ikinci prens şöyle...)

[-1-]

Yokaru: T. zf. Yukarı, yukarıya (doğru).

inçä kaltı uluğ yeel kälip köl suvın

tokıp yaymış tąg **yokaru** kuğı yayıldı (AP 617/4)

(...öyle ki büyük (bir) rüzgarın gelip göl suyunu çarpıp dalgalandırdığı, salladığı gibi **yukarı** aşağı dağıldı...)

[-1-]

Yoksuz: T. sf. -DAn yoksun, yararsız, anlamsız.

miñ azunlartın bärü **yoksuz** asıǵsız (AP 611/23)

näçä näçä yirüdi artadı nän ymä ädligsiz

(...binlerce devirden beri **faydasız** (olup) nice (süredir) bozuldu, çürüdü. Asla yine de kıymetsiz...)

[-1-]

Yolkı: T. is. Yolcu, yoldaki, yola çıkmış kimse.

ärkän kıyça ärtär **yolkı** kişitin (AP 621/19)

teginig tiläp takı bulmaz ärmiş tep

(...iken yoldan geçen **yolcu** kişiden: “Prens aranıp henüz bulunamamış” diye...)

[-1-]

Yonla-: *ywnkl'* - < Çin. f. Kullanmak.

Yonla-guluk(-I): Çin. sf. Kullanışlı.

täg kargäklig işlätgülük **yonlaguluk** (AP 612/4)

oron tapıp bo montag yıdığ kargäksiz ätözümün

(...gibi gerekli **kullanışlı** (bir) yer bulup, bu böyle kötü kokan gereksiz bedenimin...)

[-1-]

Yonla-p(-II): T. zf. (Huzura) kavuşturup.

bo ät'özimin **yonlap** muñađınçıg uluğ (AP 613/19)

iş küdök kılayın sansarlıg taloy ügüz

(...bu vücudumu **huzura kavuşturup** olağanüstü büyük (bir) iş güç kılayım. Samsāra okyanus ırmağı...)

[-1-]

Yorı-: T. f. Yürümek.

Yorı-η-lar(-I-): T. f. Yürüyün.

tep kaçan bartı **yorırlar** kanda ol (AP 620/14)

istälim tep teşdilär ançaginça anası

(...deyip “Nereye gitti? **Yürüyün** nerede o arayalım” diye konuştular. O sırada annesi...)

[-1-]

Yorı-p(-II-) T. zf. Yürüyüp.

koğup öñi **yorıp** bardılar ötrü ol (AP 612/18)

üđn mahasatve bodisatav yorıyu inçä

(...(bakmayı) bırakıp başka tarafa **yürüyüp** gittiler. Sonra o zaman Mahāsattva Bodhisattva yürürken şöyle...)

yorıp bartılar ol üçün mahasatve (AP 620/12)

teginniñ tapıgçıları teginimiz kaçdı

(...(yere) **yürüyüp** gittiler/ayrıldılar. O zaman Mahāsattva prensin hizmetçileri: “Prensimiz gecikti”...)

[-2-]

Yorı-y-u(-III-): T. zf. Yürüyerek, yürürken.

monda ınaru bärü **yorıyu** bir uluğ kamışlıg (AP 608/13)

bärk arıgka kirip ötrü anda

(...burada, öteye beriye **yürüyerek** bir büyük kamışlı sık ormana girip sonra orada...)

arıg içintä takı içgärü kirtilär

ança **yorıyu** yañı änüklämiş bir tişi (AP 609/16)

(...orman içinde daha içeriye doğru girdiler (ilerlediler). Öylece **yürüyerek** yeni yavrulamış bir dişi...)

koğup öñi yorıp bardılar ötrü ol

üçün mahasatve bodisatav **yorıyu** inçä (AP 612/19)

(...(bakmayı) bırakıp başka tarafa yürüyüp gittiler. Sonra o zaman Mahāsattva Bodhisattva **yürürken** şöyle...)

[-3-]

Yorı-y-u tur-(-IV-) T. bf. Yürüye dur-.

bögünüp ötrü iki ečiläriñä azkıya

öñrä **yorıyu turzunlar** män una (AP 615/14)

(...düşünüp sonra iki ağabeylerine:“(siz) azıcık ileri doğru **yürüye durunuz**. Ben hemen...)

[-1-]

Yörgäl-: T. f. Sarılmak, dolanmak.

Yörgäl-miş(-I-) T. sf. Sarılmış, çevrelediği.

terkini kannıñ yiriñniñ ornagı

sinirin tamırın **yörgälmiş** süñöklär (AP 614/11)

(...yığıldığı kanın, irinin yeri sinirini damarın **çevrelediği** kemiklerin...)

[-1-]

Yuk-: T. f. Yapışmak, bulaşmak.

Yuk-up Tur-mış+ın(-I-) T. bf. Yapışıp durduğunu.

tiğig yogrulup yerkä **yukup turmışın** (AP 619/15)

körtilär nä anı körüp

(...balçık (gibi) yogrulup yere **yapışıp durduğunu** gördüler. Ve onu gördükleri (gibi)...))

[-1-]

Yumğı: T. İs. Hepsi, tamamı, topu.

tiläyin barın yokın biläyin tep tärkin

buryukları ınançları birlä **yumğı** balıktın (AP 622/21)

(...arayayım, varlığını yokluğunu bileyim’’ deyip derhal kumandanları (ve) danışmanları ile birlikte **hepsi** şehirden...)

birlä kamağun **yumğı** bartılar arıgka (AP 623/21)

ilinçü mäñi kılğalı kamağta

(...ile beraber, **hepsi** birlikte ormana gittiler eğlenmek, neşelenmek için; hepsinden...)

tizigligin kamağ bağlar birlä **yumğı** (AP 627/15)

bodisatvnıñ kalmış süñöklüg

(...ziynetlerini bütün beyler (ile) birlikte **hepsi** Bodisattva’nın kalan kemiklerini...)

[-3-]

Yumşak: T. sf. Yumuşak yiyecek.

yeți kün bolmış yeți änükläri

avıp mäñ **yumşak** tiläğü ok täğınç (AP 610/4)

(...yedi gün olmuş. Yedi yavrusu (onun) etrafında toplanıp, **yiyecek** isteyip de bulamayınca...)

[-1-]

Yüg-: T. f. Yıgılmak, bayılmak, yıkılmak.

Yüg-üp(-I): T. zf. Yıkılıp, yıkılarak.

yañın käyirkänçig kılını ulıyu sığtayı talıp

yügüp ançata ken temin andıran öñi (AP 620/11)

(...böylece hüznülenip feryat ederek, ağlayıp sızlayıp, bayılıp **yıkılarak** bir süre sonra oradan başka...)

[-1-]

Yügmäk: T. sf. Yıgın, toplam.

üzä tuışsar arıgsızlıg kıg **yügmäk** (AP 613/17)

tetir anı üçün män bökünki küntä

(...nedeniyle tutulursa pislik ve dışkı **yığın**ıdır. Onun için ben bugünkü günde...)

[-1-]

Yügrük: T. sf. Hızlı koşan, dörtnal.

yügrük atların koşuglug kañlıta (AP 625/5)
olurup ol kamışlıg arıgka tavrağ

(...**dörtnal koşan** atların koşulduğı arabaya oturup/ binip o kamışlı ormana hızlıca...)

[-1-]

Yüräk: T. is. Yürek, kalp.

Yüräk+im(-I-): T. is. Yüreğim.
katıg važir ärmäz mükim mäniñ
bo **yüräkim** yarılıp büksilip barmadın (AP 626/23)

(...katı elmas değil mi? Ki benim bu **yüreğim** yarılıp, parçalanıp gitmedin...)

[-1-]

Yüräk+i+η+ä(-II-): T. is. Yüreğine.
yüräkiñä ursukmış täg sıkılır män (AP 621/9)
ämğäkin tolپ ät'özüm titräyür ençim

(...**yüreğine** vurulmuş gibi sıkılıyorum eziyetle bütün vücudum titriyor. Huzurum...)

[-1-]

Yüz: T. is. (Gök) yüzü.

Yüz+i+n+dä+ki(-I-): T. is. (Gök) yüzündeki.
yaykaldı kök çalıq **yüzindäki** kün (AP 617/5)
täñri rahuka siñirtmiş täg yaruksuz

(...çalkalandı. **Gökyüzündeki** gün Tanrı Rahuka (karanlıklar prensi) tarafından yutulmuş gibi ışıksız...)

[-1-]

Yüz: T. sf. Yüz.

yüz buyanlığ eṭigin eṭingülük tolu (AP 614/22)

tükäl bilgä biligig tüpgärgülük

(...**yüz** sevaplı donanımı (ile) donanacak. Dolu (ve) tam hikmet bilgisini araştırarak.)

[-1-]

Yüz miñ: T. sf. Yüz bin.

sakındı kaltı bo mäniñ ät'özüm **yüz** (AP 611/22-23)

miñ aṣunlartın bärü yoksuz, asıḡsız

(...düşündü: “Kaldı ki bu benim vücudum **yüz binlerce** devirden beri faydasız olup...)

[-1-]

EKLER DİZİNİ

2.3. Ekler Dizini

-a / -e (İsimden Fiil Yapım Eki): sıgʻadılar [619/21], sıgʻaşdılar [625/3], sıgʻaşı [627/14], sıgʻayı [619/21], [620/10], [626/2], tilägäli [622/23], tiläğü [610/4], tilägülük [614/16], tiläp [616/19], [621/20], [622/2], tiläyin [622/20], tiläyü [623/7], tiläyür [616/4], töşäk [613/4], ulagalı [611/5], yarlıkadı [607/4], [607/7], [622/1], [624/8], yarlıkamazun [623/4], yarlıkazun [607/5], [608/23], yarlıkañçuçı [611/17], [612/11], [615/7-8], [616/1], [616/11], [617/19].

-a / -e/ -ä (Zarf Fiil /Fiilden İsim Yapım Eki): aç [607/5], adıra [615/5], basa [611/10], [615/15], ögä [617/16], soka [612/22]², suna [616/10], tägrä [612/15],], tüpürä [620/18], [627/3]³, uka [622/1], üdürä [615/5], ürkä [622/12], üzä [612/11], [613/5], [614/12], [615/19], [619/12], [619/17], üzä [607/12], [609/20], [610/6], [613/15], [613/17], [615/1], [615/4], [616/21], [617/9], [617/12], [617/19], [617/22], [621/1], [622/12], [625/2], [625/20], [626/11],⁴ üzäki [614/7-8], yada [607/5], yänä [610/6], [611/7], [611/14], [613/23], [615/17], [616/16], [620/1], [627/6], ymä [607/10], [609/9], [609/17], [611/16], [612/1], [613/7], [613/10], [614/6], [622/15].⁵

-ad/ -ed/ -äd(İsimden Fiil Yapım Eki): yokaḡguluk [608/21].

-alıḡ, -eliḡ, -alım, -älim (Emir Kipi I. Çoḡul): bolmalım [608/22], işälim [620/15], öṭünälim [620/6], sözlälim [620/6].

+am/+em(İsimden İsim Yapım Eki): apam [614/1].⁶

+an / +en (İsimden İsim Yapım Eki / Çokluk Eki): oḡlanı [608/1], [608/7], [627/13], oḡlanınıḡ [608/2].

² soka may come from sok- ‘to hit, beat’ (or from suk- ‘to thrust in’, in which case it would be suka). Unlike çak and kAn it is not added to time adverbs.(Erdal, 2004: 343).

³ **Tüpür:** Intransitive(verb) denominal verb from **tüpür**; noted only as below Uyğ. vını and following (pages, etc.) Buddhist(Uyğur) teṅri tüpirer korkınçḡ yeltürür ‘the sky is cloudy and it blows a terrible gale’ (Prof. Paul Pelliot 18 2-3) (Clauson, 1972: 443).

⁴ Üz-/ yüz- ‘‘ yüzmek, su yüzüne çıkmak’’ +ä(ulaç) Hamilton JR. (2020). *Prens Kalyānamkara ve Pāpamkara Hikāyesi*, Çeviri: Bozkurt E, Birkan İ. Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, s. 188.

⁵ Talat Tekin yeme için ‘‘ve, dahi, ... da’’ anlamlarını vermiş < *yem- ‘‘ilave etmek, eklemek’’ kökü ile –A zarf-fiil birleşimine dayandırmıştır. Moğolcadaki aynı anlamdaki neme- fiilini tanık göstermiştir (Tekin, 2003: 157-158).

⁶ Erdal apam sözcüğünün < ap + am şeklinde ‘‘şimdi’’ anlamındaki *am ile birleşimden gelebileceğini düşünmektedir (Erdal, 2004: 496).

-ar/ -er/ -är/ -ur- /-ür (Sıfat Fiil): sävär [616/2], [623/10], [624/1], [626/17], [627/10], turup turur [619/13], yatur [619/10].

-ar, -er, -ur, -ür, -(y)ur, -(y)ür, -urlar, -ürler, -(y)urlar, -(y)ürler (Geniş Zaman): ärür [610/16], [613/16], [614/13], ärtär [621/19], bıçılur [620/18], [627/3], bolur [611/16], [614/5], [620/18], [620/20], [620/23], [627/9], busurkanur [624/16], buşrulur [624/16], eltür [627/9], ıdalayur [616/4], ırgalur [621/5], kälir [608/19], [627/4], kılurlar [611/19], kılınur [610/7], korkar [609/4], kovitur [620/21], körür [617/20], [627/5], köyär [624/17], ozar [620/22], sıkıur [621/9], täginür [623/5], täginürlär [623/7], täpräyür [618/16-17], [621/4], tiläyür [616/4], tiğär [616/4], tiğräyür [621/10], tugar [609/10], turur [611/1], [621/12], [621/18], [622/2], [623/14], [627/1], tüşär [618/19], [620/20], udiyur [620/17], yatur [609/22], [620/23], [626/15], yeyür [610/11].

+ar/ +är (İsimden İsim Yapım Eki/ Üleştirme Sayı Eki): birär [611/16].

-ayın/ -äyin (Emir Kipi I. Tekil): beräyin [607/2], biläyin [622/20], bolayın [613/21], bulayın [626/6], kılayın [613/20], [616/8], körmäyin [626/7], tiläyin [622/20], üntüräyin [613/22-23].

-ç (Fiilden İsim Yapım Eki): saşınç [614/16], sävinç [609/10], sävinçim [623/12], sävinçsiz [613/12], täginç [610/4], täğzinçdin [613/22], täpräñsiz [616/1], [626/18-19].

-çıg (Fiilden İsim Yapım Eki): käyirkänçig [620/10], muñađınçig [613/19], [617/15], täğzinçig [614/18], yarsınçig [613/2], [613/16], [614/13], yırnıçig [614/12].

+ça / +çe / +çä(Eşitlik Hâli): ança [609/16] ançağınça [618/14], [620/15], [624/4], ançata [620/11], barça [617/8], [618/12], inçä [607/7], [608/17], [608/19], [608/22], [609/6], [610/1], [610/12], [610/21], [611/11], [611/21], [612/19], [613/13], [613/23], [615/19], [616/16], [617/3], [617/16], [618/16], [618/23], [619/21], [621/3], [621/23], [622/13], [622/17], [623/9], [623/19], [624/14], [625/13], [626/2], [626/13], [627/22], käzigçe [624/23], kıyça [621/19], kızça [617/21], monça [611/2], năçä [612/1], [613/9], năçätä [619/18], [625/21], năçökin [609/2], [612/3], [615/10], [620/1], [626/4], [627/1], nomça [607/16-17], oğulça [617/21], sapça [624/4], töröçä [607/17], törösınçä [613/11].

+cı / +çi / +çu/ +çü (İsimden İsim Yapım Eki) : monçulayu [612/9], [615/4], [619/6-7], [620/9], [620/23], [621/4], [624/3], [627/12], tapıǵçı [621/18], tapıǵçıları [620/13], [623/20-21], yarlıkançuçı [611/17], [612/11], [615/7-8], [616/1], [616/11], [617/19].

-cı / -çi / -çu/ -çü(Fiilden İsim Yapım Eki): ilinçü [608/9], [623/22], ilinçükä [608/8].

+da, +de, +ta, +te (Bulunma Hâli): ançata [620/11], ança/anda [607/6], [608/8], [608/12], [608/14], [619/10], [621/2], [626/8], [625/9], [625/10] antag [607/20], [611/16], [617/14], [622/2], arasında [612/13], [623/1], arıǵta [608/7], ät'özümtä [609/10], ät'özümtä [609/10], biznitä [611/1], bolmışta [623/11], busuşta [622/5], hatunınta [607/22], içindä [608/20], [613/21], [627/21], içintä [609/15], kaǵguta [622/5], ǵalıǵta [620/16], kamaǵta [623/22], kanda [620/14], kanta [624/7], [624/15], kaǵlıta [625/5], kántü [611/21],⁷ kenindä [623/12], köñülintä [611/21], köñüllärintäki [609/13], körmıştä [619/2], közintä [622/6], [624/9], kumta [626/12], küntä [612/3], [613/18], [622/14], monda/monta [608/13], [625/11], montada [610/8], [610/16], [627/7], montag [610/21], [612/5], [622/8], näçätä [619/18], [625/21], nätag [624/22], olurmışta [608/15], öñräkitä [621/8], öztä [611/9], [617/20], sansartakı [615/20-21], sentidä [626/5], soǵınta [611/10], tagta [608/7], taloytakı [616/6-7], tägdüktä [616/15], [616/23], [619/11], tuprakta [619/14-15], tuşta [623/14], tülüktä [615/6], tülümtä [627/1], uǵurta [608/6], uǵ(u)runta [616/12], [616/17], uluşta [607/9], üddä [607/8], yertä [626/13], yertinçüdäki [616/6], yüüzindäki [617/5].

-daçı/ -deçi/ -taçı/ -teçi (Sıfat Fiil / Gelecek Zaman): başladaçı [607/17], bälğürtdäçi [611/3], bıçtaçı [626/14], ölürdäçi [626/20], täğürdäçi [626/20-21], udaçı [611/5].

+daş/ +deş (İsimden İsim Yapım Eki): kadaş [620/1].⁸

⁷ *ki/kä ‘‘iç’’+ -n + -tü (bulunma durum eki). Hamilton JR. (2020). *Prens Kalyānamkara ve Pāpamkara Hikāyesi*, Çeviri: Bozkurt E, Birkan İ. Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, s.162.

⁸ Ka(< Çin. Kia< ka ‘‘ aile, akraba’’) +daş (İsimden İsim Yapım Eki) (Clauson, 1972: 607).

-dem/ -täm(İsimden İsim Yapım Eki): birtäm [614/17], [618/4], täğriđäm [617/10], [618/19], yintäm [610/15].**-dı, -di, / -tı, -ti (Görülen Geçmiş Zaman):** artadı [612/1], [613/7], ayıtdı [610/12], [624/14], ärti [607/10], [607/19], [608/2], [608/3], [608/4], [609/4], [609/18], [609/22], [623/12], [626/3], [626/7], [626/14], [627/2], [627/5], ärtdürdi [626/6], äşidti [621/21], bartı [608/8], [616/22], [620/14], berti [610/13], boldı [617/7], bolmadı [627/11], boltı [617/12], [618/18], [621/6], [627/4], boltılar [625/17], buzuldı [613/7], kabşadı [617/2], kaltı [618/13], karardı [617/8], kächdi [620/13], kälđi [621/15], kälti [612/22], [621/1], kämışdi [616/15], kälti [613/12], kirmädi [612/3], koğdı [618/12], oyırkandı [621/16], ötündi [607/6], [609/6], [621/23], [623/8], [624/23], sakındı [611/22], [612/20], [613/23], [614/1], [616/16], sıñılädi [624/3], sözläti [615/20], [622/13], täğdi [624/5], täprädi [617/2], teđi [608/17], [608/23], [609/12], [610/2], [610/9], [610/19], [610/21], [611/6], [611/9], [611/11], [611/20], [616/8], [618/9], [618/16], [618/22], [618/23], [621/3], [621/14], [622/4], [622/11], [622/17], [623/9], [623/16], [623/19], [624/20], [626/8], tetinmädi [616/13], tiťti [619/5], turdı [624/12], tüşdi [617/11], tüşädi [620/18], ürtüldi [617/9], yağdı [617/11], yarlıkadı [607/4], [607/7], [622/1], [624/8], yatdı [616/10], yayıldı [617/4], yaykaldı [617/5], yığladı [626/14], [627/12], yirüdi [612/1], yogurkandı [621/17].

-dılar, -diler, -tılar, -tiler (Görülen Geçmiş Zaman III. Çoğul): äviddiler [627/17], bardılar [612/18], [620/12], [619/10], [623/1], [623/21], [625/7], bāklädilär [627/21], erinçkädilär [612/13], kaltılar [608/12], kamıldılar [619/18], [625/15], kıltilar [627/19], kirtilär [609/15], körtilär [609/17], [619/16], olurdılar [608/15], ögländürtilär [625/22], sıgtağılar [619/21], sıgtaşdılar [625/3], sözlättilär [617/17], takşurdılar [626/2], täğdilär [625/9], teđilär [619/22], teşdilär [620/15], tsuyurkadılar [612/12], tüşdilär [625/15], uhdılar [619/20], ulışdılar [625/3], yeriñütilär [619/8], yığdılar [627/17], yığladılar [619/8].

-dım, -dim, -tim / -dum, -düm, -tum (Görülen Geçmiş Zaman I. Tekil): äşidtim [622/8], boltum [626/19], ıçgındım [622/15], mandım [613/3], ıgığdim [613/10], körtüm [627/2], sežindim [619/4], tapındım [613/5], tüşädim [627/3], [627/6], umadım [613/9], [625/2], yitdürdim [622/15], yitdürdüm [621/9-10].

+dın, +din, +tın, +tin (Ayrılma Hâli): ağızıntın [620/19], amraklartın [609/3], aẓunlartın [611/23], ämgäktin [618/1], bagtın [618/5], balıktın [622/21-22], ilkisizdin [612/23], kişitin [621/19], koptın [607/18-19], köktin [618/19], ömgänintin [618/10], suvıntın [626/12], taştın [608/7], [621/18], [622/1], tægzinçdin [613/22], törttin [607/14].

-dıñ, -diñ, -tiñ / -duñ, -düñ (Görülen Geçmiş Zaman II. Tekil): ärdiñ [619/23], barmadın[620/4], [626/23], bermädin [624/12], tiñdiñ [620/3].

-dıñız, -diñiz, -tıñız, -tiñiz (Görülen Geçmiş Zaman III. Çoğul): uduñız [617/18].

-duk / tuk (Sıfat Fiil): ärtdürdükde [608/9], [627/20], tægdüktä [616/15], [616/23], [619/11], yitürdükde [623/13].

-dır/ -dir/ -dur/ -dür (Fiilden Fiil Yapım Eki): ärtdürdi [626/6], ärtdürdükde [608/9], [627/20], ärtdürüp [612/10], küçländürgülük [614/20],⁹ üntüräyin [613/22-23], ündürüp [616/22], yitürdim [622/15], yitürdüm [621/9-10].

+egü +ägu /+agu (isimden İsim Yapım Eki/ Topluluk Eki): adınaguka [611/14], ikägü [620/5], ikägüsi [620/22], üçägü [620/2], [620/7], üçägüni [627/8].

-ğ / -g /-ag; -ıg, -ig/ -ug /-üg (Fiilden İsim Yapım Eki): açığ [626/7], ayag [627/18], asıg [611/14], [611/19], ämiği [621/14], [620/18], ämigim [627/2], [621/7], äzüg [627/11], mag [612/8], [617/18], katıg [615/19], [616/20], [625/14], [626/22], koşuglug [625/5], körügsäp [625/4], kurug [618/13], sarsıg [613/1], säviglig [608/1], tapıg [627/18], [627/19], tapıgçı [621/18], tapıgçıları [620/13],[623/20-21], tarıg [607/12], tıdıg [615/11], tırıg [623/14], ulagı [614/12], umug [612/8], [617/18], yarlıgıg(I) [624/8].

+ag/ +ıg/ +ig/+ug/ +üg (İsimden İsim Yapım Eki): korkınçig [613/15], [614/4], ornagı [614/10], tægzinçig [614/18], uluğ [607/11], [608/13], [611/16], [613/19], [615/6], [615/7], [616/1], [616/11], [617/1], [617/3], [617/14], [617/18], [617/19], [619/20], [622/5], [622/7], [623/4], [623/8], [625/13], [626/7], [627/17], yıdıg [612/5], [613/1].

⁹ Küç-län ‘Güçlü olmak’ (Erdal, 1991: 513).

+ğ / +g/ +ig / +ıg (Belirtme Hâli/ Yükleme Hâli): ädgüg [614/21], ämgäkig [626/8], ät'özüg [611/4], [613/8], [615/2], barsıg [609/17], [610/18], [619/3], bägig [625/20], bälüg [627/2], bāzig [614/3], buyanıg [609/11], hatunug [625/20-21], igig [614/4], ilişig [614/19], kağaglarıg [614/3], kanıg [614/4], [618/11], kartıg [614/3], küçüg [614/20], mahasatveg [622/10], nirvanıg [614/16], oğuluğ [623/13], oronug [607/14], ölmäkig [626/6], savıg [609/4], [610/9], [610/19], [611/6], [611/20], [617/13], [618/22], [622/4], [622/11], [623/8], [623/17], [625/1], teginig [621/20], [622/2], tınlıglarıg [616/7], [617/20], tolgakıg [614/17], yarlıgıg(I) [624/8], yiriñig [614/3].

-ğa / -ge; -ka / -ke (Fiilden İsim Yapım Eki): bilgä [611/15], [614/19], [614/23], bilgälärkä [616/5].

+ğa, +ge / +ka, +ke, / +kä /+ña, +ne/ +a, /+ä (Yönelme Hâli): adınaguka [611/14], aña [624/6], arıgka [608/14], [615/17], [623/21], [625/6], asıgka [612/2], ämgäkkä [619/3], [626/18], [627/6], [626/21], änükläriñä [609/19], ät'özümüzkä [611/13], barska [612/7-8], [616/22], bägkä [608/11], [622/7], [623/3], [624/5], bilgälärkä [616/5], bulmayukka [610/5], busuşka [626/18], eçiläriñä [609/6], [611/20], [615/13], hatunka [621/23], ilinçükä [608/8], iniläriñä [608/16], inimkä [619/5], inisiñä [611/7], [618/15], işiñä [617/15], kağguka [623/18], kañka [619/23], kutıña [618/7], küçiñä [607/13], küsüşkä [615/7], laçınka [620/20-21], maña [612/20], [614/14], ootka [624/16], orđoka [621/22], oronka [618/4], [619/10], [625/8], ögkä [619/23], özkä [613/14], özümüzkä [611/12], rahuka [617/6], tagka [616/14], teginkä [610/10], tınlıglarka [611/19], tusuka [612/2], tuşguka [627/6], üküşkä [607/15], yeelkä [625/14], yerkä [616/15], [619/15], [625/12], yüräkiñä [621/9].

+gak(İsimden İsim Yapım Eki): yıñak [617/8], [618/18].¹⁰

-galı/-geli/-gäli (Zarf Fiil): artatmagalı [613/9], änüklägäli [610/2-3], ävdigäli [608/11], bolgalı [617/18], iştägäli [622/23], kılgalı [611/15], [623/22], körgäli [607/22], ölgäli [609/22], [611/1], täggäli [618/3], tıngalı [608/15], tilägäli [622/23], ulagalı [611/5], yegäli [610/7], [616/12], [616/18], [619/4].

¹⁰ Yan/yın ‘yan’+gak (Küçültme veya pekiştirme anlamında isimden isim yapan ek.) yañak varyantı. Hamilton JR. (2020). *Prens Kalyānamkara ve Pāpamkara Hikāyesi*, Çeviri: Bozkurt E, Birkan İ. Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, s.192.

+ğar (İsimden Fiil Yapım Eki): köñülgärip [615/9-10].

+(X)gsA(Fiilden İsim Yapım Eki): körügsäp [625/4].

-ğay, /-gey (Gelecek Zaman): ämgänmäğäy [623/15], ärgäy [622/11], bolgay [610/8], [611/2], [620/6], [624/2], bolgaysız [618/3], bulgay [609/11], kandurmagay [615/12], tapgay [618/8], täggäy [618/6], üdrülgäy [618/4].

-ğu / -gü (Gelecek Zaman Sıfat Fiil): ärtiñ(g)ü [607/11], [608/18], [611/13], [610/23], [614/12], [620/17], bälñlägüm [608/19], esirkägüm [609/1], taplagusuz [613/2], tilägü [610/4].

-ğu / -gü (İsimden İsim Yapım eki): ençgü [618/8], nägü [610/11], [620/5], [621/3], nägülük [612/8], [620/3].

-ğu / -gü (Fiilden İsim Yapım eki): bıçgu [616/19], içgü [610/17], [611/3], [613/3], kağgu [626/21], korkgum [608/18], sävgüsüz [613/2], tuşguka [627/6], yelpigü [625/20],

-ğuluk / -gülük (Sıfat Fiil): adırılğuluk [609/3], [624/2], amırtgurguluk [614/18], ämgängülük [608/21], bütürgülük [614/21], eñingülük [614/22], ıdalaguluk [612/22], işlätgülük [612/4], kılğuluk [627/19-20], küçländürgülük [614/20], mänñilätgülük [615/4], sınguluk [624/20], sözläşgülük [612/9-10], tanuklaguluk [615/2], taplaguluk [616/5], tarkarguluk [614/17], tilägülük [614/16], tırgürgülük [610/18], tiťgülük [611/8], [612/21], turguluk [609/7], tüpgärgülük [614/23], üzgülük [614/19], yarılğuluk [624/19], yokağguluk [608/21], yonlaguluk [612/4].

-ğun/-gın (Fiilden İsim Yapım Eki): asgın [619/12].

-gur /-gür (Fiilden Fiil Yapım Eki): bälgürmäz [621/11], bälgürtdäçi [611/3], tırgürgülük [610/18], turgurup [616/2], [616/12], [615/8].

-ı / -i (Kalıplaşmış Zarf Fiil): arıtı [623/16], [625/17]¹¹, köni [607/16]¹², takı [609/15], [621/16], [621/20], [622/3], [623/1], [623/6], takı [610/17], [612/13], takı [614/6], tæg [612/4], [612/6], [613/15], [614/8], [617/4], [617/6], [621/7], [621/9], [623/18], [624/17], [625/14], [626/7], [626/13], [626/21], [627/1], tavratı [615/18], [623/2], [625/4], tükäti [624/23], ulatı [627/13], uzatı [607/16], [611/18], [613/6], uzatı [610/11].

+(ı)ğ / +(i)g (İsimden İsim Yapım Eki): agrıgı [614/4], ayınçg [614/4].

-(ı)ğ / -(i)g (Fiilden İsim Yapım Eki): biliglig [611/15], [614/21], isig [610/16], [611/5], [611/9], [611/12], [612/21], [623/10], [624/9], [626/12], kınıg [615/6], [617/21].

-(İ)gme (Sıfat Fiil): imärigmä [607/17].

+(ı)n, +(ü)n (Vasita Hâli): açın [612/14], anın [610/5], [613/13], [616/17], [619/4], ämgäkin [610/23], [612/15], [621/10], kamağın [611/12], [622/19], [623/21], näçökin [609/2], [612/3], [615/10], [620/1], [626/4], [627/1], okın [621/8], [623/17], öjın [612/11], tärkin [615/18], [619/8], [622/6], [622/20], [623/2], [624/14], [625/4], törlüğın [617/2], ukunçsuzın [610/20], üçün [609/12], [612/19], [616/9], [617/1], [617/12], [618/6], [618/9], [619/6], [620/12], [621/17], [622/4], [624/20], [625/18], [627/12].

+ı, +i, +sı, +si (III. Tekil İyelik): açığı [622/5], [622/12], ağızı [624/10] ağızıntın [620/19], anası [620/15], arasında [612/13], [623/1], aşı [610/11], [610/15], atı [608/3], [608/4], [608/5], ataları [608/11], atayı [620/20], ämgäki [623/13], ämigi [620/18], [621/14], änükin [619/4], änükläri [610/3], änüklärin [610/7], änükläriğä [609/19], ätin [618/12], ät'özläri [609/21], ät'özlärin [611/18], [619/17], [625/11-12], başı [626/10], bälğüsi [618/21], [621/12], birisi [620/21], birisin [627/8-9], buryukı [624/4], [624/8] buryukları [622/21], butı [615/19], [619/12], ečiläri [612/9], ečiläriğä [609/6], [611/20], [615/13], eçisi [610/10], [610/12], [618/14-15], eligläri [626/10-11] eliglärin [619/19], [626/1], hatunı [624/13], [626/9], hatunınta [607/22], inançları [622/21], içi [617/11], içindä [608/20], [613/21], [627/21], içintä [609/15], ikägüsi [620/22], iniläri [619/11], iniläriğä [608/16], inisi [618/22], inisiğä [611/7], [618/15], işin [608/9], işiğä [617/15], işlärin [624/22], kanı [619/14], karasın [607/18], kızığın [612/10], kenindä [623/12], kızı [621/18], köküzi [623/18], köjüli [623/18], köküzin [615/8-9], [626/11],

¹¹ Erdal, Arı-t şeklinde 'temiz'den geldiğini belirtir (Erdal, 1991: 797).

¹² Kōn-'' doğrulmak, doğru olmak, dikelmek, düzelmek; itiraf etmek, doğru söylemek''+ -i(ulaş-zarf eki). Hamilton JR. (2020). *Prens Kalyānamkara ve Pāpamkara Hikāyesi*, Çeviri: Bozkurt E, Birkan İ. Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, s.166.

köñülin [607/2], [615/8], **köñülintä** [611/21], **közin** [612/16], **közintä** [622/6], [624/9], **kutı** [615/22], **kutın** [616/4], **kutıña** [618/7], **küçi** [609/21], **küçinjä** [607/13], **küçsüzi** [616/17], **küsünü** [609/21], **küsüşin** [615/22], **meni** [613/11], **oğlanı** [608/1], [608/7], [627/13], **oğlanınıñ** [608/2], **oğ(u)lınıñ** [608/4], [608/5], [625/3], **ögsirämäki** [626/9], **ömgänintin** [618/10], **öñi** [609/8], [610/17], [612/18], [618/4], [620/11], [621/8], [622/22], [626/15], **öñin** [612/11], **özi** [615/16], **saçı** [619/13], [626/10], **savın** [619/1], **sımı** [619/13], **soñınta** [611/10], **suvıntın** [626/12], **süñöki** [619/13], **süñökläri** [618/13], [625/10], **ikintisi** [608/3], [608/22], [610/19-20], **tamgakı** [624/11] **tapıgıçları** [620/13], [623/20-21], **täprämäki** [620/23], **terkini** [614/10], **tıltağı** [621/4], **tili** [624/11], **tirigi** [620/8], **tişläri** [620/19], **tonı** [619/12], **tonın** [615/18], **törösin** [627/20], **törösinçä** [613/11], **tsağları** [607/13], **turukı** [616/17], **turukın** [612/14-15], **ug(u)runta** [616/12], [616/17], **ulagı** [614/12], **uluğı** [607/22], [608/2], [608/16], [610/1], [611/6], [618/14], **utlısı** [627/11], **uzañı** [610/11], **üçünçi** [608/4], [609/5], **yahnı** [616/12], **yarukı** [621/6], **yaşı** [622/6], [624/9], **yaşın** [622/16], **yerin** [625/4], **yüräkiñä** [621/9], **yüüzindäki** [617/5].

+ı, +i, +ın, +in (Belirtme Hâli/ Yükleme Hâli): **açıgları** [619/7], [625/2], **akmışın** [618/11], **anı** [610/1], [616/13], [616/21], [619/16], [621/15], [624/12], **anı üçün** [613/18], [614/13], **arıgsızların** [614/7], **asıgsızı** [613/15], **atların** [625/5], **añayımın** [623/11], [626/17], **añayın** [627/8], **änükin** [619/4], **änüklärin** [610/7], **ätin** [618/12], **ät'özin** [616/14], [618/21], [619/5], [624/21], [625/8], [626/15], **ät'özimin** [609/1], [612/21], [613/19], [614/1], [614/14], [616/2] **ät'özümün** [612/5-6], **ät'özünüzni** [618/1], **barın** [622/20], **barçanı** [614/5], **başın** [625/18], **birisin** [627/8-9], **bizni** [620/3], **biznitä** [611/1], **bodunun** [607/18], **busuşı** [623/13], **busuşluğın** [621/2-3], **çoğı** [616/12], **eçilärin** [615/15], [615/9], **eliglärin** [619/19], [626/1], **eñigin** [614/22], **hatunun** [622/16], **işin** [608/9], **işlärin** [624/22], **kağgulugın** [624/10] **karasın** [607/18], **känçimin** [626/17], **käzigin** [612/10], **kılmış** [624/22], **kılmışın** [619/4], **kılınmışın** [625/16], **kiçigi** [608/5], [618/22], [622/10], [623/6], [624/1], [624/15], [627/10], **köküzin** [615/8-9], [626/11], **köküzümün** [624/19], **köñülin** [607/2], [615/8], **könülümün** [624/17], **közin** [612/16], **kutın** [616/4], **küçümün** [613/12], **küsünü** [609/21], **küsüşin** [615/22], **küsüşümün** [615/12], **monı** [612/3], [621/21], [626/7], [626/21], [627/1], **oğlanın** [615/3], **oğlanınıñ** [608/2], **ögümün** [624/17], **ögükümün** [627/10], **öglärin** [625/15], **ögüklärimün** [622/19], **ögükkiyämün** [622/15], **özin** [611/5], **özügün** [620/3], **özümün** [612/21], **savın** [619/1], **savların** [609/13], **seni** [626/20], **siñirin** [614/11], **suvın** [617/3], **şarırın** [627/17], **tamırın** [614/11], [616/21], **täprämişin** [618/15], **tärkin** [615/18], [619/8], [622/6],

[622/20], [623/2], **tıltağın** [607/1], [624/14], [625/4], **terkini** [614/10], **tizigin** [612/10], **tizigligin** [627/15], **tokun** [627/18], **tolgakın** [612/15], **tonın** [615/18], **törösın** [627/20], **yukup turmışın** [619/15-16], **turukın** [612/14-15], **üçägüni** [627/8], **ünün** [619/20], **yanmaksızın** [618/7-8], **yağın** [620/10], **yaşın** [622/16], **yatmışın** [619/14], [625/11], **yerin** [625/4], **yokın** [622/20].

-k (Fiilden İsim Yapım Eki): **adrok** [609/11], **amrak** [622/9], [622/14], [622/19], [623/10], [624/1], [624/6], [626/17], [627/10], **artağ** [621/13], **ämğäk** [609/3], [610/6], [614/17], [622/14], [626/4], [626/21], **ämğäki** [623/13], **ämğäkig** [626/8], **ämğäkin** [610/23], [612/15], [621/10], **ämğäkkä** [619/3], [626/18], [627/6], [626/21], **ämğäkläri** [625/2], **ämğäklig** [616/6], **ämğäktin** [618/1], **bäğük** [615/7], **buryuk** [623/2], [624/6], [624/15], [624/21], **kärgäk** [613/13], **körklä** [619/22], **körkläkiyä** [626/3], **kövşäk** [619/22]¹³, **soğık** [625/19], **tavrağ** [625/6], **yaruk** [611/15], **yaruki** [621/6], **yaruksuz** [617/6], **yumşak** [610/4].

-äk/ -uk, -ük/ -ok, -ök (Fiilden İsim Yapım Eki): **ıdok** [615/1], [617/22], **kölük** [613/4]¹⁴, **süzök** [607/2], **tanuklaguluk** [615/2], **tanuklap** [618/8], **töşäk** [613/4], **turuk** [619/2], **yarlıkadı** [607/4], [607/7], [622/1], [624/8], **yarlıkamazun** [623/4], **yarlıkazun** [607/5], [608/23], **yarlıkançuçı** [611/17], [612/11], [615/7-8], [616/1], [616/11], [617/19], **yügrük** [625/5].

¹³ Low vowels are affected in this way in kövşäk ‘pliant, limp’ (OTWF 236-7) < kävšä-, kövrü ‘weak’ in BT XIII 1,7. (Erdal, 1991: 236).

¹⁴ Köl-‘ bağlamak’+ -k edilgenlik veya sonuç bildiren ek. Hamilton JR. (2020). *Prens Kalyānamkara ve Pāpamkara Hikāyesi*, Çeviri: Bozkurt E, Birkan İ. Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, s.166. Clauson, köl-ük şeklinde vermiştir (Clauson, 1972: 607).

-k / -k, uq, -ük (Fiilden Fiil Yapım Eki): sakındı [611/22], [612/20], [613/23], [614/1], [616/16], sakınıp [612/9], [615/5], sakınmış [609/13], saqınç [614/16].

-ka /-ke / -kä(İsimden Fiil Yapım Eki): erinçkädilär [612/13].

+karu, /+garu/+gärü / +aru/ +ra/ +rä (Yön Gösterme): birgärü [620/2], [623/20], [625/12], [627/3], maru [608/13], [625/10], içgärü [609/15], öñrä [615/14], [626/4], [607/8], [626/5], öñräkitä [621/8], taşgaru [613/22], [622/22], yoqaru [617/4].

-kan/-ken/ -kän (Zarf Fiil): ärkän [620/17], [620/21], [620/23], [621/19], käçmäzkän [623/2].¹⁵

+kıya/ +kiye (İsimden İsim Yapım Eki/ Küçültme Eki): ançak(ı)ya [625/21], [626/9], azkıya [615/13], birläkiyä [620/2], körkläkiyä [626/3], künkiyäm [626/6], ögükkıyäm [626/14-15], [626/20], ögükkıyämın [622/15], tärkkäyä [618/6], teminkäyä [619/2], unakaya [609/22], [611/1].

+kı (İsimden İsim Yapım Eki): yolkı [621/19].

-kı (Fiilden İsim Yapım Eki): ärki [609/11], [611/16], [618/20], [619/5], [621/3], [621/13], [622/1], [622/3], [622/16], [626/14], [627/19].

+ki (Aitlik Eki): bayakı [619/9], bökünki [608/17], [613/18], [612/2], [622/14], köñüllärintäki [609/13], öñräkitä [621/8], sansartakı [615/20-21], taloytakı [616/6-7], tägräki [625/18], üstünki [614/15], [615/21-22], [617/13], uzaqı [610/11], üzäki [614/7-8], yertinçüdäki [616/6], yüzündäki [617/5].

-l/ -ıl(Fiilden İsim Yapım Eki): tükäl [614/20], [614/23].

¹⁵ ärkän zarfındaki {-kAn} eki, yakıştırmalı olarak, {-mAz} ekli olumsuz şimdiki zaman biçimlerine de eklenir (Tekin, 2003: 178).

-İ/ -ıl (Fiilden Fiil Yapım Eki): adırılğuluk [609/3], [624/2], adırılıp [626/12], adırılmaklıg [609/9], bıçılır [620/18], [627/3], saçılıp [625/11], [626/15], sıkılıp [609/20], [610/6], [611/1], sıkılır [621/9], tıklılıp [622/13], tokıtılıp [625/14], tükülü [624/9], üdrülgäy [618/4], üklitmiş [607/18], ürtüldi [617/9], üzülüp [609/21-22], yadıılıp [622/22], [626/10], yarılğuluk [624/19], yarılıp [626/23], yarlıkadı [607/4], [607/7], [622/1], [624/8], yarlıkamazun [623/4], yarlıkazun [607/5], [608/23], yarlıkançuçı [611/17], [612/11], [615/7-8], [616/1], [616/11], [617/19], yayıldı [617/4], yayılmaksız [616/1], yayılıp [621/5], yogrulup [619/15].

+İa, +İe (Vasıta Hâli): birlä [608/7], [612/9], [618/17], [619/13], [620/3], [621/2], [621/21], [622/6], [622/21], [623/21], [624/13], [625/22], [627/13], [627/15], birläkiyä [620/2].

+İa, +İe/ +İä (İsimden İsim Yapım Eki): körklä [619/22], körkläkiyä [626/3].

-İa, -İe/ -İä (İsimden Fiil Yapım Eki): änüklägäli [610/2-3], änüklämış [609/16], änükläp [609/18], mänilätgölük [615/4], ögländürtilär [625/22], öglänip [619/19], öglänü [625/22], tanuklaguluk [615/2], tanuklap [618/8], taqlap [617/14], taplaguluk [616/5], taplagusuz [613/2], tıqlaqlar [607/3].

-İan, -İen/ -İän (İsimden Fiil Yapım Eki): küçländürgölük [614/20].

+lar / +ler (Çokluk Eki): açığı [619/7], [625/2], adalar [621/13], amraktartın [609/3], arıgsızların [614/7], aržılar [609/7], atların [625/5], aşaları [608/11], aşunlartın [611/23], ämgäkläri [625/2], änükläri [610/3], änüklärin [610/7], änükläriñä [609/19], ät'özläri [609/21], ät'özlärin [611/18], [619/17], [625/11-12], bāglär [625/19], [627/15], bilgälärkä [616/5], burhanlar [615/1], buryuklar [625/18], buryukları [622/21], çäçäklär [617/10-11], [618/20], ečiläri [612/9], ečilärim [611/11], ečilärin [615/15], [615/9], ečiläriñä [609/6], [611/20], [615/13], ıgaçlar [621/5], mançlar [625/19], mançları [622/21], iniläri [619/11], inilärim [608/17], iniläriñä [608/16], işlärin [624/22], kaşagları [614/3], käyiklär [608/20], koşuzların [614/9], köllär [621/5], kurtların [614/9], olarnı [612/13], öglärin [625/15], ögüklärim [623/20], ögüklärimin [622/19], savların [609/13], sizlär [627/22], süñöklär [614/11], süñökläri [618/13], [625/10], taglar [618/17], tapıgçıları [620/13], [623/20-21], täñrilär [617/13], teginlär [609/12], [611/4], [617/18], tınlıglar [615/3], [615/21], tınlıgları [616/7], [617/20], tınlıglarka [611/19], tişlari [620/19], tsañları [607/13], ügüzlär [618/17], [621/4-5], yalañuklar [611/17-18].

+ları/ +leri (III. Çoğul İyelik): köñüllärin [625/15-16], köñüllärintäki [609/13].

+lı, +li (Birliktelik Eki): bāgli [625/1], hatunlı [625/1].

+lıg / +lig / +luğ / +lüg (İsimden İsim Yapım Eki): adırılmaklıg [609/9], arıgsızlıg [613/17], aşlıg [607/9], ädligsiz [612/1], ämgäklig [616/6], ärtimlig [621/13], barımlıg [607/11], bālgülüg [627/2], bışrunmaklıg [614/21], biliglig [611/15], [614/21], busuşluğ [624/9-10], busuşluğın [621/2-3], buşılıg [615/3], buyanlıg [614/22], çatıklıg [617/15], çoğlug [607/20], kaşgulugın [624/10], kamışlıg [608/13-14], [625/6], kanlıg [613/1], kārgäklig [612/4], kirligi [613/16], korkınçlıg [620/22], korkınçlıgın [621/2], koşuglug [625/5], köñüllüg [611/17], [616/12], körklüg [608/1], kutlug [611/17], küçlüg [607/21], [625/13-14], küsünlüg [607/21], mājilig [616/8], mājizlig [608/1], mājülüg [618/3], nizvanılıg [614/19], nomlug [615/ 2], osuglug [607/20], [610/21], ögrünçlüg [617/21], ölmäklig [613/21-22], [614/18], [618/5], sansarlıg [613/20], säviglig [608/1], süülüg [607/13], süñöklüg [627/16], tartmaklıg [618/1-2], tägimlig [614/13], tınlıg [610/8], [611/4], [617/18], tınlıglar [615/3], [615/21], tınlıgları [616/7], [617/20], tınlıglarka [611/19], tizigligin [627/15], tokılıg [619/22], törlüg [614/7], [627/18], törölüg [613/6], yalınlıg [607/20], yaraglıg [611/2-3], yarlıg(I) [624/8], yarlıg(II) [612/7], yeviglig [627/14], yiriñlig [613/1-2].

+lık / +lik / +luğ / +lük (İsimden İsim Yapım Eki): apamuluk [614/15]¹⁶, nâgûlûk [612/8], [620/3], üzâliksiz [614/15], [615/21].

-layu/ -leyü (Zarf Fiil) : monçulayu [612/9], [615/4], [619/6-7], [620/9], [620/23], [621/4], [624/3], [627/12], nomlayu [607/2], [607/6].

-m, -(ı)m, -(i)m, -(u)m, -(ü)m (Fiilden İsim Yapım Eki): atım [607/13], artırım [621/13], kâdim [613/3].

+m, +(ı)m, +(i)m, +(u)m, +(ü)m (İsimden İsim Yapım Eki): barımlıg [607/11].

-m, +(ı)m, +(i)m, +(u)m, +(ü)m (I. Tekil İyelik): atayım [624/6], atayımın [623/11], [626/17], ayınçım [609/8], âmigim [621/7], [627/2], ât'özüm [611/22], [621/10], [623/15], [624/16], ât'özimin [609/1], [612/21], [613/19], [614/1], [614/14], [616/2] ât'özümün [612/5-6], ât'özümtâ [609/10], busuşum [609/9], eçim [608/23], eçilârim [611/11], ençim [621/10-11], esirkâgüm [609/1], inilârim [608/17], inim [611/8], inimkâ [619/5], kânçimin [626/17], korkgum [608/18], korkınçım [609/8], köküzümin [624/19], könülümün [624/17], közüm [621/7], künkiyâm [626/6], küsüşümün [615/12], oğ(u)lum [623/11], [623/14], [624/1], [624/15], oğlum [624/15], öğümün [624/17], öğrünçüm [623/12], ögüküm [626/4], ögükümün [627/10], ögüklârim [623/20], ögüklârimin [622/19], ögükküyâm [626/14-15], [626/20], ögükküyâmın [622/15], sâvinçim [623/12], tâgimlig [614/13], tâñrim [607/4], tişim [627/4], tözünüm [622/17], tülümün [621/11-12], tülümtâ [627/1], yürâkim [626/23].

-ma / -me (Fiilden Fiil Yapım Eki/ Olumsuzluk Eki): âmgänmägây [623/15], barmadın [620/4], [626/23], bermâdin [624/12], bolmadı [627/11], bolmalım [608/22], bolmazun [608/19], [609/3], bulmadı [616/19], bulmayukka [610/5], kandurmagay [615/12], kâlmâsâr [624/2], ketârmâyük [627/14], kirmâdi [612/3], körmâyin [626/7], tetinmâdi [616/13], umadım [613/9], [625/2], yarlıkamazun [623/4].

-ma / -me (Sıfat Fiil): buşma [622/18], buşrulma [622/18].

-madın / -medin; -mayın (Zarf Fiil): umatın [612/16], [624/11].

¹⁶ Erdal, apamu+luk şeklinde vermiştir (Erdal, 2004: 147).

-mak / -mek (Fiilden İsim Yapım Eki/ Sıfat Fiil): açmak [609/19], [610/5], [610/23], adırılmaklıg [609/9], artamak [613/5], bışrunmaklıg [614/21], buzulmak [613/6], buzulmaksız [616/3], ögsirämäki [626/9], ölmäk [626/4], ölmäkig [626/6], ölmäklig [613/21-22], [614/18], [618/5], suvsamak [609/19-20], [610/5], [610/23], tartmaklıg [618/1-2], täprämäki [620/23], tițmäk [618/21], tugmak [613/21], [614/18], [618/5], yanmaksızın [618/7-8], yayılmaksız [616/1], yügçük [613/17].

-man/ -men/ -mañ/ -meñ(Olumsuz Emir Kipi II. Çoğul): kılmañ [624/19].

-mas, -mes / -maz, -mez (Geniş Zamanın Olumsuzu): ärmäz [626/21],[627/19], ärtmäz [611/9], bälgürmäz [621/11], bilinmäz [625/17], [624/18], bolmaz [612/8], bulmaz [621/20], [622/2], kälmäz [609/2], täginmäz [623/7].

-mas, -mes / -maz, -mez (Olumsuz Şimdiki zaman): kaçmähkän [623/2].¹⁷

-mış / -miş (Sıfat Fiil): ağınamış [626/12], akmış [619/14], akmışın [618/11], alağurmış [610/18], [610/22], bermiş [625/8], bilmiş [613/13], bolmışımniğ [607/1], bolmışta [623/11], ıçgınmış [622/10], [626/16-17], kalmış [626/16], [627/16], kamılmış [625/14], kähmişmiş [612/6], kılmış [624/22], kılmışın [619/4], kılınmışın [625/16], körmıştä [619/2], kurılmış [616/20], küşsirähmiş [610/22], küsähmiş [615/12], olurmışta [608/15], ölmüş [625/4], sıdılmış [612/6], sözlähmiş [619/1], täprähmişin [618/15], törühmiş [610/22], tugmış [607/22], [617/20], turmışın [619/15-16], ursukmış [621/9], [623/17], yatmışın [619/14], [625/11], yaymış [617/4], yitürmüş [623/10], yörgähmiş [614/11].

-mış, -miş (Öğrenilen Geçmiş Zaman): ağırlatmış [607/15], asmış [607/18], ayatmış [607/15], änüklähmiş [609/16], [624/7], [624/15], [627/5], ärmüş [621/20], ärtmiş [607/8], [609/18], basmış [607/15], bolmuş [610/3], [624/2], ıdalamış [614/5], ilinmiş [611/13], iymüş [607/15], öğitmiş [615/1], sakınmış [609/13], sınmış [609/20], sığırtmış [617/6], tițmiş [614/5], turumüş [609/20], tuțuşmış [614/12], tüşähmiş [622/11], üklitmiş [607/18], ürtmiş [621/7], yapşınmış [611/13-14], yavrımüş [609/20].

¹⁷ ärkän zarfındaki {-kAn} eki, yakıştırmalı olarak, {-mAz} ekli olumsuz şimdiki zaman biçimlerine de eklenir (Tekin, 2003: 178).

+mız, +miz, +(ı)mız, +(i)miz, +(u)mız, +(ü)miz +muz, +müz, +(ü)muz, +(ü)müz, +(ı)muz, +(i)müz (I. Çoğul İyelik): **ât'özümüz** [620/8], **ât'özümüzkä** [611/13], **inimiz** [619/22], **inimizniğ** [618/21], **kaşımız** [620/4], **közüm** [621/7], **közümüz** [611/15-16], **ögümüz** [620/4], **ögükümüz** [622/9-10], **özümüzkä** [611/12], **teginimiz** [620/13].

-mu / -mü (Soru Eki): **mu/mü** [610/8], [619/5], [622/1], [622/11], [622/16], [626/19], [626/22].

+n/ +n̄ (Zamir n'si): **ağızıntın** [620/19], **ança** [609/16] **ançagınça** [618/14], [620/15], [624/4], **ançata** [620/11], **anı** [610/1], [616/13], [616/21], [619/16], [621/15], [624/12], **anı için** [613/18], [614/13], **anța/anđa** [607/6], [608/8], [608/12], [608/14], [619/10], [621/2], [626/8], [625/9], [625/10] **antag** [607/20], [611/16], [617/14], [622/2] **arasında** [612/13], **hatunınta** [607/22], **içindä** [608/20], [613/21], [627/21], **içintä** [609/15], **inča** [607/7], [608/17], [608/19], [608/22], [609/6], [610/1], [610/12], [610/21], [611/11], [611/21], [612/19], [613/13], [613/23], [615/19], [616/16], [617/3], [617/16], [618/16], [618/23], [619/21], [621/3], [621/23], [622/13], [622/17], [623/9], [623/19], [624/14], [625/13], [626/2], [626/13], [627/22], **kanda** [620/14], **kanta** [624/7], [624/15], **käntü** [611/21], **kenindä** [623/12], **könjülintä** [611/21], **könjüllärintäki** [609/13], **közintä** [622/6], [624/9], **monça** [611/2], **monçulayu** [612/9], [615/4], [619/6-7], [620/9], [620/23], [621/4], [624/3], [627/12], **montada** [610/8], [610/16], [627/7], **montag** [610/21], [612/5], [622/8], **ömgänintin** [618/10], **soşınta** [611/10], **suvıntın** [626/12], **törösinča** [613/11], **ug(u)runta** [616/12], [616/17], **yüzündäki** [617/5].

+n (İsimden İsim Yapım Eki): **orşon** [608/3], [611/7]. **törön** [627/18].

-n/ -(ı)n / -(i)n (Fiilden Fiil Yapım Eki): **ärtiğ(g)ü** [607/11], [608/18], [611/13], [610/23], [614/12], [620/17], **ilinçü** [608/9], [623/22], **ilinçükä** [608/8], **ilinmiş** [611/13], **käyirkänçig** [620/10], **kılınmışım** [625/16], **muşadınçig** [613/19], [617/15], **ögländürtilär** [625/22], **öglänip** [619/19], **öglänü** [625/22], **örtänip** [624/17], **sakınç** [614/16], **sakındı** [611/22], [612/20], [613/23], [614/1], [616/16], **sakınıp** [612/9], [615/5], **sakınmış** [609/13], **sävinç** [609/10], **sävinçim** [623/12], **sävinçsiz** [613/12], **sezindim** [619/4], **tapındım** [613/5], **täginälim** [607/4], **täginmäz** [623/7], **täginür** [623/5], **täginürlär** [623/7], **täginç** [610/4], **täpräncsiz** [616/1], [626/18-19], **yogurkandı** [621/17].

-n/ -ın (Fiilden İsim Yapım Eki): adın [610/17], [611/2], [627/7]¹⁸, yakın [616/22], [623/3].

-nç (Fiilden İsim Yapım Eki): äsirkänçsiz [617/22], erinç [610/2], [610/8], [611/3], [612/7], erinçkädilär [612/13], kikinç [610/13], [624/12], korkınçım [609/8], korkınçığ [613/15], [614/4], korkınçlıg [620/22], korkınçlıgın [621/2], ögrünç [609/10], ögrünçlög [617/21], ögrünçüm [623/12], ukunçsuzın [610/20], yarlıkançuçı [611/17], [612/11], [615/7-8], [616/1], [616/11], [617/19].

+(i)nç (İsimden İsim Yapım Eki/ Sıra Sayı Eki): üçünçi [608/4], [609/5].

+nız, +niz, +(ı)nız, +(i)niz, +(u)nız, +(ü)niz, +nuz, +nüz, +(u)nguz, +(ü)güz (II. Çoğul İyelik): ät'özünüzni [618/1], buyanınız [618/2], könülünüz [617/19], [617/22].

-n, -(ı)n, -(i)n, -(u)n, -(ü)n, -nız, -niz, -(ı)nız, -(i)niz, -nler (Emir Kipi II. Çoğul): biliñlär [627/22], sözlän [624/14], tınlañlar [607/3], yorınlar [620/14].

+nıñ, +niñ, +nuñ, +nün; +ıñ, +iñ (İlgi Hâli): anıñ [621/14], [623/1], arslannıñ [610/14], barsnıñ [610/13], [612/14], biziñ [622/9], bodısatavnıñ [617/14], [618/10], [625/7], [625/9], [627/16], bolmışımnıñ [607/1], böriñ [610/14], hannıñ [607/21], hatunnıñ [621/17], inimizniñ [618/21], irbişniñ [610/13], kannıñ [614/10], koñuzlarnıñ [614/9], kurtlarnıñ [614/9], mahasatvenıñ [618/23], manunıñ [610/14], mäniñ [608/18], [609/1], [609/8], [611/22], [613/12], [616/2], [623/15], [624/19], [626/22], monuñ [611/4], olarnıñ [612/13], savnıñ [611/10], täñriniñ [621/6], teginniñ [618/14], [619/11-12], [620/13], tilküniñ [610/15], tülümnün [621/11-12], yiriñniñ [614/10].

+nti (İsimden İsim Yapım Eki): ikinți [624/4], [624/20], ikințisi [608/3], [608/22], [610/19-20].

+ok /+ök (Pekiştirme Enklitiği): birök [614/1], [623/14], näçökin [609/2], [612/3], [615/10], [620/1], [626/4], [627/1], ok [610/4], [613/23], ök [618/13], [619/17], [621/2], [621/21], [625/22].

-(ı)p turur(Sürekli Geçmiş Zaman): turup tur-[619/13], yukup tur- [619/15].

¹⁸ **adın** 'different', which can function as a postposition, probably comes from the base of adır- 'to separate' with the formative -(X)n discussed in the OTWF (Erdal, 2004: 334).

-p / -(e)p –(äp) / -(ı)p / -(i)p / -(u)p / -(ü)p (Zarf Fiil): adırılıp [626/12], akıp [621/15], alıp [616/20], alağurup [609/21], asıp [615/19], aşukup [624/13], avıp [610/4], ayıtıp [608/12], ägirtip [609/19], [619/3], [623/19], änükläp [609/18], ärtdürüp [612/10], äşidip [609/4], [610/9], [610/19], [611/6], [618/22], [622/4], [622/12], [623/8], [624/8], [625/1], [623/17], ävidip [621/15], barıp [622/7], basıtıp [626/18], bälñläp [615/11], [621/1], [621/22], berip [624/22], bolup [608/21], [612/2], [624/18], böğünüp [615/13], büksilip [626/23], bükürüp [625/19], çalıp [625/12], enip [615/7], ıçgınıp [624/18], [625/16], ıdıp [613/11], ıdalap [611/19], [612/7], [614/14], [618/1], inçip [609/9], [611/9], [611/14], [612/13], [613/3], [616/16], kalıp [624/1], kapıp [627/9], kararıp [618/18], kaşıp [624/11], kavzaşıp [609/19], kälip [617/3], [619/7], [622/6], [623/3], [624/4], [626/5], kämişip [619/17], kılıp [615/11], kirip [608/14], [621/22], [615/17], koğup [612/18], koğrulup [627/4], [620/19], koşup [627/8], köñülgärip [615/9-10], körüp [610/1], [612/15], [616/13], [616/19], [617/13], [618/15], [619/16], [620/5], [621/16], [624/13], [625/11], körügsäp [625/4], kötürüp [619/20], [626/1], kurup [624/10], muñađıp [617/14], oğunup [621/1], olurup [625/6], ozgurup [616/7], ögirip [617/16], öglänip [619/19], ögsiräp [619/18], [625/12], örtänip [624/17], ötünüp [608/12], [615/15], saçılıp [625/11], [626/15], sakınıp [612/9], [615/5], sançıp [616/21], särilip [626/10], sıkılıp [609/20], [610/6], [611/1], sözläp [611/20-21], [616/9], sözläşıp [609/14], suçulup [615/18], talıp [620/10], tanuklap [618/8], tañlap [617/14], tapıp [612/5], tartıp [613/22], [616/7], tägip [608/8], [615/18], [623/3], täğzınıp [612/16], tep [607/5], [608/17], [608/22], [608/23], [609/4], [609/6], [609/11], [610/2], [610/9], [610/12], [610/13], [610/19], [610/21], [611/5], [611/9], [611/11], [611/19], [611/21], [612/8], [612/20], [612/23], [613/23], [614/1], [615/4], [615/12], [615/15], [615/19], [616/8], [616/16], [616/18], [617/16], [618/9], [618/16], [618/22], [618/23], [619/5], [619/21], [620/6], [620/9], [620/14], [620/22], [621/3], [621/14], [621/20], [621/23], [622/3], [622/11], [622/13], [622/16], [622/17], [622/20], [623/7], [623/9], [623/16], [623/19], [624/3], [624/7], [624/14], [624/20], [626/2], [626/8], [626/13], [627/12], tıklıp [622/13], tınıp [623/9], tınsırap [619/18], [625/13], tiläp [616/19], [621/20], [622/2], tişıp [611/4], [611/18], [612/7], [614/14], tokıp [617/4], tokıtılıp [625/14], tolup [615/20], [621/10], turup [609/14], [612/17], [615/6], [622/5], turgurup [616/2], [616/12], [615/8], tuşıp [613/7], tutsukup [620/21], tüşıp [627/4], uzanıp [613/10], ünüp [620/2], [622/19], [622/22], ündürüp [616/22], ürkip [615/11], [621/22], üzölüp [609/21-22], yadılp [622/22], [626/10], yakçırtıp [615/9], yanıp [619/9], yarılp [626/23], yatıp

[620/16], **yayılp** [621/5], **yep** [618/12], **yogrulup** [619/15], **yoqlap** [613/19], **yorip** [612/18], [620/12], **yügüp** [620/11].

-r/ -ur/ -ür(Fiilden Fiil Yapım Eki): **ölürdäçi** [626/20], **ötrü** [607/4], [607/6], [608/9], [608/14], [609/6], [609/14], [610/10], [610/19], [611/21], [612/17], [612/18], [614/2], [615/5], [615/11], [615/13], [616/13], [616/18], [616/20], [617/1], [618/11], [619/8], [619/11], [619/19], [621/22], [624/5], [624/21], [625/17], [625/9], [626/1], [626/8], [627/12], [627/20], **tarkarguluk** [614/17], **tägürdäçi** [626/20-21], **uțru** [620/5], **yitürdüktä** [623/13], **yitürmiş** [623/10].

+rak / +rek (İsimden İsim Yapım Eki/ Karşılaştırma Eki): **artokrak** [621/16], **oğgurak** [618/2],[618/20], [621/12], [624/2], [627/5].

-(I)rk(A) (İsimden Fiil Yapım Eki): **käyirkänçig** [620/10], **tsuyurkadılar** [612/12], **tsuyurkayu** [619/1], **yogurkandı** [621/17].

-sa- / -se (İsim Fiil Yapım Eki): **suvsamak** [609/19-20], [610/5], [610/23].

-sar, -ser (Şart Kipi I. Tekil): **kavişsar män**[623/15], **tişsar män**[614/2].

-sar, -ser (Şart Kipi III. Tekil): **ärsär** [609/2], [609/8], [610/15], [612/2], [613/10], [613/13], [614/6], [615/10], [625/9], **kälmäsär** [624/2], **oņarsar** [615/10], **tesär** [612/23], **tuțsar** [613/17], **tuysar** [615/10].

-sar, -ser (Şart Kipi I. Çoğul): **ölsär biz** [620/7], [623/15].

-sar, -ser (Şart Kipi III. Çoğul): **ayıțsar** [620/5].

+sıg/ +sig (İsimden İsim Yapım Eki): **öñisig** [621/8].

-sık/ -sik/ -suk/ -sük (Fiilden Fiil Yapım Eki): **tutsukup** [620/21], **ursukmış** [621/9], [623/17].

-sıra/ -sire/ -sirä (İsimden Fiil Yapım Eki): küçsirämiş [610/22], ögsirämäki [626/9], ögsiräp [619/18], [625/12], tınsırap [619/18], [625/1].

+sız / +siz / +suz / +süz (İsimden İsim Yapım Eki/ Yokluk Eki): asız [617/13], asıgsız [611/23], asıgsızı [613/15], ädlıgsız [612/1], ägsüksüz [614/21], äsirkänçsiz [617/22], bäsiz [613/14], [614/8], buzulmaksız [616/3], çolmaksız [616/4], ilkisizdin [612/23], kalısız [618/18], käreğaksız [612/5], [620/9], küçsüz [619/2], küçsüzi [616/17], mänüsüz [613/13], öñsüz [617/7], [621/6], sansız [614/2], sävgüsüz [613/2], sävinçsiz [613/12], taplagusuz [613/2], täñgäşsiz [618/6-7], täpräñçsiz [616/1], [626/18-19], ukunçsuzın [610/20], utlısız [613/12], ülgüsüz [614/2], üzäliksiz [614/15], [615/21], yağısız [607/19], yanmaksızın [618/7-8], yarpsız [614/8], yaruksuz [617/6], yaşuksuz [617/7], yav laksız [607/19], yayılmaksız [616/1], yetinçsiz [618/2], yoksuz [611/23].

-ş/ -(ı)ş, -(i)ş (Fiilden Fiil Yapım Eki): bulgaşu [618/20], sıgtaşdılar [625/3], sıgtaşu [627/14], sözläşgölük [612/9-10], sözläşip [609/14], sözläşü [619/7], tapışu [623/6], tutuşmış [614/12], ulışdılar [625/3], ulışu [627/14], yığlaşu [619/9].

-ş (Fiilden İsim Yapım Eki): busuş [614/16], [623/18], [626/21], küsüşin [615/22], küsüşkä [615/7], küsüşümin [615/12], üküş [623/13].¹⁹

+t (Çokluk Eki): tegitlär [608/10], [619/6], [620/9], [623/5].

-t/ -tı (İsimden Zarf Yapım Eki): amtı [611/12], [612/20], [614/14], [615/20], [621/3], [622/18], [627/9],²⁰ kaltı [608/19], [611/22], [613/10], [617/3], [625/13], [626/11].²¹

-t, -(u)t, -(ü)t (İsimden Fiil Yapım Eki): arıtı [623/16], [625/17].

¹⁹ Ük-/yük ‘‘üst üste yığmak, yığmak biriktirmek’’+(ü)ş(Fiilden isim yapım eki genel anlamda veya soyut anlamda.) Hamilton JR. (2020). *Prens Kalyānamkara ve Pāpamkara Hikāyesi*, Çeviri: Bozkurt E, Birkan İ. Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, s.188.

²⁰ Clauson, < *am –tı kuruluşunda zarf olduğunu ve bazı Kuzey-doğu lehçelerinde amdı ile yan yana geliştiğini ifade etmiştir (EDPT 156b) (Clauson, 1972).

²¹ Temir, Uygurca kaltı sözcüğünün ka soru zamirinden ka-l-tı ya da ka-lı-tı biçiminde türemiş bir zarf ya da bağ olduğunu ifade etmiş, kal ve kan yapılarının ol ve an gibi koşut yapılar olduğundan söz etmiştir. Temir, sondaki –tı’nın zarf yapma eki olduğunu belirtmiştir (1956/II: 263).

-t (Fiilden Fiil Yapım Eki): ağırlatmış [607/15], bālgürtdäçi [611/3], mǎñilätgülik [615/4], sävitmiş [620/1], tavraı [615/18], [623/2], [625/4], tokıtılıp [625/14], tükäti [624/23], ulatı [627/13], uzaı [607/16], [611/18], [613/6], uzaıtkı [610/11], üklitmiş [607/18].

teg edatının kalıplaşmasıyla oluşan birleşik isimler/adlar: antag [607/20], [611/16], [617/14], [622/2], montag [610/21], [612/5], [622/8], nätäg [624/22].

-tır/ -tir (-Dır Bildirme Eki): tetir [613/14], [613/18], [618/2].

-u / -ü (Zarf Fiil): ağılayu [622/13], ağımayu [626/13], alkayu [617/16], arkuru [619/13], ayayu [613/8], ayıtu [624/7], äşidü [608/23], [621/21], bāliñläyü [622/12], bulgaşu [618/20], kāmıšü [613/11], keñürü [607/4], ketärü [612/16], kılını [620/10], körü [612/17], küyü [613/8], küzätü [613/8], monçulayu [612/9], [615/4], [619/6-7], [620/9], [620/23], [621/4], [624/3], [627/12], oğunu [621/1], öglänü [625/22], örü [609/14], [619/20], [626/1], sayu [622/23], [626/16], sıgıayu [619/21], [620/10], [626/2], sıgıaşı [627/14], sıñıläyü [623/19], sözläyü [624/11], sözläşü [619/7], tapısu [623/6], tiläyü [623/7], tokıyu [626/11], tolu [607/13], [609/10], [614/7], [614/20], [614/22], [617/12], [622/6], tökülü [624/9], tsuyurkayu [619/1], turu [618/13], turkuru [619/14], tusu [611/15], [611/19], tüşäyü [620/23], tüzü [624/23], ugrayu [612/20], ulıyu [619/21], [620/10], [626/1], ulısu [627/14], uıru [620/5], ütläyü [622/17], yalgayu [618/12], yañıuru [610/6], [613/11], [613/14], [615/16], [619/9], yelpiyü [625/20], yığlaşu [619/9], yığlayu [624/10], yodunu [622/16], yorıyu [608/13], [609/16], [612/19], [615/14].

-u/-ü (Kalıplaşmış Zarf Fiil): alku [615/1], azu [622/9], [620/7],²² ötrü [607/4], [607/6], [608/9], [608/14], [609/6], [609/14], [610/10], [610/19], [611/21], [612/17], [612/18], [614/2], [615/5], [615/11], [615/13], [616/13], [616/18], [616/20], [617/1], [618/11], [619/8], [619/11], [619/19], [621/22], [624/5], [624/21], [625/17], [625/9], [626/1], [626/8], [627/12], [627/20].

²² Hacıeminoğlu < az- “yoldan çıkmak” fiilinin zarf-fiil şekli olarak niteler (1992: 121).

yuk/ -yük (Belirli Geçmiş Zaman Sıfat Fiil): bulmayukka [610/5], ketärmäyük [627/14].

+(u)z (İsimden İsim Yapım Eki): küváz [619/23], yalañuz [610/15], [618/13], [624/1].

-(a)z (Fiilden İsim Yapım Eki): öláz [617/7], [618/18]²³.

-zun, -zün (Emir Kipi III. Tekil): bolmazun [608/19], [609/3], yarlıkamazun [623/4], yarlıkazun [607/5], [608/23].

-zunlar, -zünler (Emir Kipi III. Çoğul): turzunlar [615/14].

2.4. Yalın Halde Bulunan Sözcükler:

2.4.1. Yalın Halde Bulunan İsimler: ada [615/11], [624/3], [626/3], ağır [617/1], ağır [627/18], alp(I) [611/8], [624/3], alp(II) [607/14], arıg(II) [609/15] aş [611/3], 613/3], [610/17], at [613/4], azıg [620/19], [627/3], äd [613/5], ät [610/16], ät'öz [613/13], [614/6], balık [626/11], bar [607/10], [608/21], [621/13], bars [609/18], [610/2], [610/11], [610/23], [612/10], [615/17],[616/10],[616/12], [616/23], [618/9], [619/9], bay [607/11], bäg [622/8], [624/6], bälgü [627/11], çäçäk [608/10], [617/12], düz [621/8], elig [607/9], [607/10], [607/21], [608/6], [608/11], [622/7], [623/3], [625/1], [625/20], enç [616/7], hatun [620/16], [621/23], [622/4], [623/16], [607/12], [621/5], [625/13], iş [611/8], ıalılık [617/5], kamış [616/20], [615/18], [619/12], kan [610/16], [616/21], [618/11], kañlı [613/4], käd [613/9], kämä [613/21], kertü [618/3], kıg [613/17], kişi [623/17], kolu [612/22], kögürçgän [620/20], [627/7]²⁴, kök [617/5], [617/9], köl [617/3], köñül [612/11], [615/8], [616/2], kün [608/18], [609/18], [610/3], [618/19], [617/5], [621/6], mäñ [610/4], mäñi [608/9], [615/4], [618/8], [623/22], mäñü [614/15], muñ [623/9], mün [614/2], oron [609/7], [612/5], [613/3], [622/23], ömgän [616/21]²⁵, sav [615/20],[616/9], [621/21], [622/2], [622/3], [622/8], [622/9], [623/1], [624/11], sıñar [607/14], [607/19], suv [614/4], [625/19], süñök/ süñük [619/17], [626/16], süt [621/15], taloy [613/20], tar [613/21], tavar [607/12],[611/8], [613/5], tāk [609/2], täñri [607/5], [617/6], [618/19], tegin [608/16], [608/22], [609/5], [610/1], [610/10], [610/12], [610/20],

²³ Öl(Açılmak anlamında fiil kökü) –üz(Fiilden İsim yapım eki) (Wilkins, 2021: 530).

²⁴ Kögürçgän: (?gö:-) 'pigeon, dove' ; morphologically obscure, but probably connected with kö:k in sense of 'a grey (Clauson, 1972: 713).

²⁵ Ömgen: an anatomical term; survives in North- eastern language group, paragraph 59. Baraba. Ömgen 'a horse's chest' (dubious, R. gives the same meaning in Çağatay language) (Clauson, 1972: 159).

[611/6], [611/11], [612/14], [615/6], [615/16], [616/9], [623/6], [624/21], **tişi** [609/16], [610/2], **tiğig** [619/15]²⁶, **ton** [613/3], **tuman** [617/9], **tül** [620/17], **tüş** [608/10], **udug** [627/19], [627/19], **uguş** [616/6], **üç** [612/22], **ügüz** [613/20], **yağı** [613/11], [613/15], **yağız** [617/1], [618/16], [621/4], **yağa** [613/4], **yar** [612/6], **yeel** [617/3], **yemiş** [608/11], **yer** [607/12], [617/2], [618/15], [618/16], [620/23], [621/4], [625/8], [626/16], **yığ** [617/10], **yıpar** [617/10], **yinçü** [613/5], **yin** [612/6], **yumğı** [622/21], [623/21], [627/15].

2.4.2. Yalın Halde Bulunan Sıfatlar: **altı** [617/2], **altı kırk** [614/6-7], **'äñ** [608/2], [608/5], [608/16], [622/10], [623/5], [627/10], **äsän** [623/5], [623/14], **bäk** [615/19], [618/5], **bärk** [608/14], **beş** [615/2], **bir** [608/6], [608/13], [609/16], [621/18], [622/2], [623/2], **çın** [619/1], **eđiz** [616/14], [620/16], **iki** [608/16], [609/5], [615/9], [615/13], [619/6], [620/9], [621/14], [623/4], [626/10], [627/2], [627/13], **kamağ** [607/17], [614/9], [615/2], [616/5], [627/15], **kara** [617/9], **käräkü** [614/8],²⁷ **kırk** [614/7], **miñ** [611/23], **muñ** [623/9], **muñkul** [624/18], **nä** [622/3], [622/9], **ol** [607/10], [607/20], [608/6], [608/10], [609/14], [609/17], [612/10], [612/14], [615/9], [615/17], [616/10], [616/12], [617/11], [618/9], [618/11], [619/6], [619/9], [619/17], [620/6], [620/9], [620/14], [621/11], [621/17], [624/8], [625/6], [625/18] **ol** [614/13], **ol** [609/12], [612/18], [616/9], [617/1], [617/12], [618/9], [619/6], [620/12], [621/17], [622/4], [624/20], [625/17], [627/12], **tözün** [607/4], **üç** [608/1], [608/6], [608/10], [609/12], [616/6], [620/20], [623/20], [627/7], **yağı** [609/16], [623/11], **yaş** [625/10], **yavız** [620/17], [621/12], [621/13], **yavlak** [613/10], [613/15], [627/11], **yeg** [609/11], [618/3], [620/6], [614/15], **yeñi** [609/18], [609/18], **yiti** [615/6], [617/21], **yok** [609/8], [609/9], [610/17], [611/16], **yüz** [614/22], **yüz miñ** [611/22-23].

²⁶ A titigçi is a man who makes mud (titig) walls and an aşçı prepares food (Erdal, 2004: 148). **Titig:** ‘mud’ both in its natural state and as a raw material for house- building (Clauson, 1972: 455).

²⁷ Käräkü = kargü diğer nüshalardaki biçimi (Wilkens, 2021: 357).

2.4.3. Yalın Halde Bulunan Zarflar: **az** [623/12], **çak** [612/20], [626/20], **idi** [609/1], [609/8], [612/16], [613/9], [621/11], [627/11], **kaçan** [608/8], [616/15], [616/23], [618/10], [619/10], [620/14], [625/7], [627/19], **kâz** [610/8], **ken** [619/19], [620/11], [625/21], **kop** [607/2], **kuğı** [616/14], [617/4], **nä** [612/23], **näñ** [611/8], [612/1], [613/7], [620/7], [622/18], **tärk** [607/1], **temin** [619/19], [620/11], [625/21], **teşrü** [607/2], [612/15], [612/17], **una** [615/14].

2.4.4. Yalın Halde Bulunan Edatlar: **a,(y)a** [608/23], [611/12], [619/23], [620/1], [622/18], [624/6], **ara** [621/14], **bärü** [608/13], [611/23], [613/1], [616/19], [625/10], **nä** [612/2], [625/16], **ol** [609/7], [610/12], [622/9] **üçün** [611/4], [613/6], [613/18], [614/13], [615/22], [612/23].

2.4.5. Yalın Halde Bulunan Bağlaçlar: **kim** [609/1], [610/17], [626/22], **kim** [612/23], [616/5], **nä** [609/22], [619/16], [621/1].

2.4.6. Yalın Halde Bulunan Zamirler: **biz** [608/21], [609/11], [611/12], [611/14], [620/5], [620/7], [622/11], **bo** [607/8], [608/20], [609/1], [609/4], [609/7], [609/12], [610/9], [610/11], [610/18], [610/19], [610/21], [611/3], [611/6], [611/10], [611/20], [611/22], [612/5], [612/7], [613/1], [613/7], [613/19], [614/1], [614/6], [614/14], [616/2], [616/17], [617/1], [617/13], [618/22], [620/8], [622/3], [622/4], [622/8], [622/11], [623/1], [623/8], [623/14], [623/17], [624/8], [625/1], [626/23], [627/2], [627/5], **kim** [611/2], [626/14], [626/19], **öz** [609/13], [610/7], [611/18], **sän** [622/18], **siz** [618/5], [618/6], [618/8].

2.4.7. Yalın Halde Bulunan Yabancı Kökenli Sözcükler: *aglaṭı* [612/13], *anant* [607/4], [607/7], [627/22], *astup* [627/20], *ažun* [615/3], *ärdini* [613/4], *bodısatav* [612/19], [616/13], [616/16], [616/18], [618/14], [624/21], *burhan* [607/7], [615/22], [616/4], [618/7], *buṣı* [624/22], [625/8], *çambudivip* [607/8], *dyan* [614/19], *eyin* [624/22]²⁸, *hua* [608/10], [617/10], [617/12], [618/20], *laçın* [627/8], *mahabale* [608/3], [610/1], *mahadeve* [608/4], [610/20], *maharaṭe* [607/9], [607/10], *mahasatve* [608/5], [609/5], [610/9], [611/10], [612/14], [612/19], [615/5], [615/16], [619/11], [620/12], [623/6], [624/7], *nom* [615/3], *su* [623/5], *şlok* [617/17], *şük* [621/8], [624/12], *važır* [626/22].

2.4.8. Yalın Halde Bulunan Ünlemler: *ay* [608/17], [610/2], [611/7], [611/11], [622/7], [622/14], [623/3], [623/9], [623/10], [624/6], [626/6], [626/16].

2.4.9. Metinde Bulunan İkilemeler: *adıra üdürä* [615/5], *akuru akuru* [616/21]²⁹, *arkuru turkuru* [619/13], *arığ sämāk* [608/20], [617/11], *asığ tusu* [611/14], [311/19], *aş içgü* [610/17], [611/13], [613/3], *äd Tavar* [607/12], [613/5], *barın yokın* [622/20], *bı bıçgu* [616/19], *elig han* [607/9], [607/10], [608/6], *elig bağ* [622/7-8], [622/11], [623/4], [623/8], [624/5-6], [624/13], [626/9], [627/13], *ı ıgaç* [625/13], *ı tarığ* [607/12], *maru bärü* [608/13], [625/10], [616/19], *iş küdök* [613/20], *kaçır yavlak* [608/20], *munağıp tañlap* [617/4], *öñi öñi* [622/22], *öñin öñin* [612/11], *sävgülük taplaguluk* [616/5], *sävinçsiz utlısız* [613/12], *siğmiş kämişmiş* [612/6], *tapıg udug* [627/14], *täpräñsiz yayılmaksız* [616/1], [626/18-19], *tep ayıtu* [624/7], *ton kädım* [613/3], *tüp tüz* [617/19-20], *ulıy sığtay* [619/21], [620/10], [626/2], *ulısu sığtaşu* [627/14], *umug ınag* [612/8], [617/18], *ülgüsüz sansız* [614/2], *ür keç* [612/17], *ürüg uzatı* [607/16], [611/18], [613/6], *yıdıg sarsıg* [613/1].

²⁸ **Eyin:** It is therefore practically synonymous with the Khotanese Saka postposn. İñi, see S. Konow, *Primer of Khotanese Saka*, paragraph 95, and is probably a 1.-w from that Word (**Clauson**, 1972: 274).

²⁹ Bazı kelime türleri ikilenebilirler; yüklem belirleyicileri, cümle başlatıcılar ve cümle belirleyicileri bu şekilde kuvvetlendirilirler: *akuru akuru* “ çok yavaş, ağır ağır” ; *arü arü* (H tV II 2039). Gabain A. (1974). *Alttürkische Grammatik*, 3. Baskı. Çeviri: Akalın M. *Eski Türkçenin Grameri*, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, s. 108.

2.4.10. Köken Açıklaması Yapılamayan Sözcükler: ançağınça [618/14], [620/15]³⁰, [624/4], andıran [612/16], [620/11]³¹.

³⁰ Uygurcada benzetme yolu ile getirilmiş -ğınça zarf-fiil eki almış ançağınça 'bu esnada, bu arada, nihayet' (Alt. Gr. s. 294,15 §§ 190, 236) kelimesi vardır: ançağınça (bu sırada) bodistv tiginnin uluğı içişiyir tepremişin körüp (AT. 92-14); ançağınça sabça (bu söz üzerine) ikinti buryukı kelip (AT. 104-4; Alt. Gr. § 190). Korkmaz, Z. (1959). Türk dilinde +ça eki ve bu ek ile yapılan isim teşkilleri üzerine bir deneme, *Ankara Üniversitesi Dil Tarih ve Coğrafya fakültesi dergisi*, (XVII): 3-4, s. 312. Ança + (o)k + (ı)n +ça şeklinde bir etimolojisi olduğu düşünülmektedir.

³¹ A(İşaret Sıfatı) +n(Zamir n'si) +dır(?)+an(vasita) şeklinde bir etimolojisi olduğu düşünülmektedir.

SONUÇ

Bağlamlı dizin çalışmaları bir sözcüğün bilinen anlamı yanında onun metin içinde kazandığı manaları tespit etmeyi esas alarak yürütülmektedir. Bu çalışmanın amacı Uygur dönemi eserlerinden olan Aç Pars Hikâyesi'nin bağlamlı dizinini, ek dizinini ve satır altı olacak şekilde Türkiye Türkçesine çevrisini ortaya koymaktır.

Çalışma “*Eser-Şair-Yöntem*” ve “*İnceleme*” olmak üzere iki ana bölümden oluşmuştur. Bu ana bölümler kendi içerisinde çalışmamızı açıklayıcı alt bölümlere ayrılmıştır. “*İnceleme*” bölümü kendi içerisinde “*Bağlamlı dizin*”, “*Ekler dizini*” şeklinde ikiye ayrılmaktadır. Çalışmada ek olarak metnin satır altı biçimde Türkiye Türkçesine çevirisi de verilmiştir. Daha önce yapılan çeviriler satır altı şekilde değil cümle bütünlüğü oluşturulacak biçimde yapılmıştır. Bu nedenle çalışmada satır altı şekilde Türkiye Türkçesine aktarımı da verilmiştir. Bu çalışmada Gulcalı 2015 yayınındaki transkripsiyonlu metin esas alınmıştır. Metnin çevirisi ise Gulcalı 2015 yayınından yararlanılarak tarafımızca yapılmıştır.

Metnin incelenen sayfaları arasında 654 adet isim saptanmıştır: *Açığ* “acı, keder”, *Baş* “baş, kafa”, *Çoğ* “parlaklık”, *Düz* “doğru, müstakim”, *Enç* “rahat, huzur”, *Hatun* “kadın, kraliçe”, *İliş* “bağ, ilişki”, *Kalık* “gökyüzü”, *Muñ* “sıkıntı, keder”, *Oron* “yer, mekân”, *Ömgän* “şah damarı”, *Sav* “söz, haber”, *Tusu* “fayda, yarar”, *Uñru* “karşı, doğru”, *Ügüz* “nehir, ırmak”, *Yağı* “düşman” vd.

73 adet yabancı kökenli isim tespit edilmiştir. Bunların 12 tanesi Çince: *Buddha* “Buda”, *Hua* “çiçek”, *Pu-şī* “sadaka”, *Tsañ* “ambar, hazine” *Yañ* “şekil, görünüm, tarz” vd. 2 tanesi Moğolca: *İrbiş* “pars, panter”, *Laçın* “doğan, şahin”. 8 tanesi Sanskritçe: *Ārdini* “mücevher, değerli taş”, *Astup* “Bir azizin ölümünden sonra yadigâr kalan eşyasını saklandığı sandık veya kule”, *Rahu* “Gezegenlerle ilgili bir iblis adı”, *Važir* “elmas” vd. 23 tanesi Soğdça: *Arži* “keşiş, kâhin”, *Ažun* “Budizm’de varlık şekli”, *Nom* “töre, öğreti” vd. 24 tanesi ise Thorcadan Eski Uygur Türkçesine girmiş kelimelerdir: *Anant* “Buda’nın en sevdiği öğrencisi”, *Bodisatav* “Buda adayı”, *Çatik* “doğum efsanesi”, *Sansar* “dünya, acı çekilen dünya”, *Şlok* “dize, beyit” vd.

262 adet fiil saptanmıştır: *Artadı* “bozuldu”, *Ärtdürdi* “geçirdi”, *Bardılar* “gittiler, ulaştılar”, *Eltür* “götürür”, *Içgındım* “kaybettim”, *Kabşadı* “sallandı”, *Olurdılar* “oturdular”, *Ötündi* “söyledi, cevap verdi”, *Sakındı* “düşündü”, *Tapgay* “bulacak”, *Udıyur* “uyuyor”, *Ürtüldi* “örtüldü”, *Yıgladı* “ağladı” vd. 1 tane yabancı kökenli fiil tespiti yapılmıştır: *Tsuyurkadılar* “Merhamet ettiler” kelimesi Çince'den Eski Uygurcaya geçmiş bir Budist terimdir. Fakat kelime devamında Türkçe ek aldığı için Çince + Türkçe bir kelimedir.

425 adet sıfat tespit edilmiştir: *Adırılğuluk* “ayrılmak, ayrılma”, *Ärtmiş* “geçmiş”, *Bädük* “büyük”, *Çoglug* “güçlü”, *Ediz* “yüksek”, *İlkisiz* “öncesiz, ezeli”, *Kahsız* “bütün, hepsi”, *Mänizlig* “(güzel) yüzlü, alımlı”, *Ol* “İşaret sıfatı, o, bu”, *Öläz* “solgun”, *Sarsıg* “çürük, kokmuş”, *Tınlıg* “canlı”, *Uluğ* “ulu, büyük”, *Ülgüsüz* “ölçüsüz, sınırsız”, *Yanı* “yeni” vd. Metinde 6 adet de yabancı kökenli sıfat saptanmıştır. Metinde 3 adet Soğdça: *Käd* “çok, pek çok”, *Nizvanilig* “tutkulu, ihtiraslı”, *Nomlug* “Dharmalı öğretiyile ilgili, dini”, *Şük* “sakin, sessiz”. 3 adet de Çince sıfat saptanmıştır: *Su* “canlı, sağlam”, *Yonlaguluk* “kullanışlı”.

Metinde 559 adet zarf vardır: *Adırılıp* “ayrılıp”, *Artokrak* “fazlaca, daha çok”, *Äşidü* “işitip”, *Bayakı* “deminki, önceki”, *Çak* “tam olarak”, *Enip* “inip”, *Içgınıp* “kaybedip”, *İdi* “asla, hiçbir şekilde”, *Kapıp* “yakalayıp, kapıp”, *Ken* “sonra”, *Muñadıp* “şaşırp, harret edip”, *Näñ* “asla”, *Ođunu* “uyanıp”, *Öñrä* “önce”, *Sıgtaşu* “ağlayarak”, *Tärk* “hızlıca, çabuk”, *Una* “Şimdi”, *Ymä* “yine” vd. 3 adet de yabancı kökenli zarf saptanmıştır. Bunların 2 tanesi Soğdça: *Nomlayu* “Vaaz edip”, 1 tanesi ise Çince'den Eski Uygurcaya geçmiştir: *Tsuyurkayu* “merhamet edip”.

131 adet zamir tespit edilmiştir: *Anı* “onu”, *Birisi* “biri, birisi”, *Bo* “bu, işaret zamiri”, *Käntü* “kendisi”, *Maña* “bana”, *Mäniñ* “benim”, *Olarnıñ* “onların”, *Öz* “kendisi”, *Sän* “sen”, *Siz* “siz” vd.

94 adet edat tespit edilmiştir: *a, (y)a* “ey seslenme edatı”, *Adın* “başka”, *Ara* “ara, arasında”, *Birlä* “ile, birlikte”, *Eyin* “takiben, (Dan) dolayı”, *Içgärü* “ileriye doğru, içeriye doğru”, *Kaltı* “tıpkı, aynı”, *Nä* “ne, soru edatı”, *Ok* “pekiştirme edatı”, *Ol* “—Dır bildirme edatı”, *Ök* “pekiştirme edatı”, *Takı* “daha”, *Täg* “gibi”, *Üçün* “için”, *Yalañuz* “yalnız, sadece”, *Yintäm* “ancak, sadece” vd.

Metinde 40 adet bağlaç tespit edilmiştir: *Apam* “eğer”, *Azu* “ne de, ne ... ne de, hiç. 2. ve, ya da, veya, yahut, yoksa”, *Birgärü* “birlikte”, *Birläkiyä* “birlikte, bir olarak, beraber”, *Birök* “eğer, şayet”, *Kim* “ki bağlacı”, *Kim* “çünkü”, *Nä* “ve”, *Ṭakı* “-de/da”, *Ṭakı* “ve”, *Ulatı* “ve, ayrıca”, *Üzä* “ile, üzere”.

Metinde 57 adet ikileme bulunmuştur. Bunlardan bazıları şöyledir: *adıra üdürä* “inceden inceye”, *akuru akuru* “öteye beriye”, *arığ sāmāk* “orman”, *asığ tusu* “fayda yarar”, *äd tavar* “mal mülk”, *barın yokın* “varlığını yokluğunu”, *bı bıçgu* “bıçak”, *elig han* “hükümdar, han”, *elig bāg* “hükümdar, han”, *iş küdök* “iş güç”, *ı ıgaç* “ağaç” *ı tarıg* “tahıl”, *öñin öñin* “ayrı ayrı”, *ton kadim* “elbise giysi”, *tüp tüz* “dümdüz”, *umug inag* “umut sığınmak” *ür keç* “uzun uzun” vd.

Metinde 43 adet ise yardımcı fiil saptanmıştır. Bu örneklerin 31 tanesi *Är-* “imek” yardımcı fiili ile karşımıza çıkar: *Bulmaz ärmış* “ bulunamamış”, *bar ärti* “vardı, var idi”, *inimiz ärdiñ* “kardeşimiz idin”, *aşı ärsär* “yiyeceği ise”, *korkınçığ äriür* “korkunçtur” vb. 2 tanesi *Bol-* yardımcı fiili ile tespit edilmiştir: *Kämi bolayım* “gemi olayım”, *Öläz boltı* “soluk oldu”. 3 tanesi ise bildirme anlamı katan *Tur-* yardımcı fiiliyle saptanmıştır: *Ölgäli turur* “ölmek üzeredir” . *Tur-* yardımcı fiili ile kurulan iki örnekte isim + fiil kuruluşuyla karşımıza çıkmaktadır: *Yavız turur* “kötüdür”, *Üküş turur* “çoctur”. Bunun dışında *bär-*, *käl-* ve *kıl-* yapısı ile de örnekler mevcuttur.

Metinde birleşik fiil ise 11 adettir: *Örü kötür-* “(ellerini) yukarı kaldır”, *Örü tart-* “yukarı çek-”, *Örü tur-* “ayağa kalk-” örneklerinde görüldüğü gibi isim + yardımcı fiil kuruluşuyla birleşik fiil oluşturmuştur. *Küyü küzätü* “koruyup gözeterek”, *Ögä alkayu* “överek”, *Turu kaltı* “arta kaldı”, *yoruyu tur-* “yürüye dur” örneklerinde ise ise zarf + yardımcı fiil yapısıyla birleşik fiil oluşturmuştur. Metinde sürekli geçmiş zaman ile kurulan 2 adet birleşik fiil tespit edilmiştir: *Turup tururun* “durup durduğunu”, *yukup turmuşın* “yapışıp durduğunu”.

Çalışmada, ekler dizini bölümünde metinde yer alan isim yapım ekleri ve çekim ekleri, fiil yapım ekleri ve çekim ekleri, şahıs ekleri ve kip ekleri gibi tespit edilmiş şekil bilgisi unsurları geçtikleri sayfa ve satır numaralarıyla birlikte verilmiştir. Ekler Dizininde alfabetik sıralamaya göre düzenlenmiş olan bütün ekleri kendi görev ve türleri içerisinde tasnif ederek eklerin daha düzenli ve toplu bir şekilde gösterilmesi için tablo

oluşturulmuştur. Tablo içerisinde eklerin düzenlenmesi hususunda alfabetik sıra esas alınmıştır:

YAPIM EKLERİ

EKİN ADI	TÜRLERİ
1. İsimden İsim Yapım Ekleri:	1.+am/+em 2.+an / +en 3.+ar/ +är (Üleştirme Sayı Eki) 4.+çı / +çi / +çu/ +çü 5.+daş/ +deş 6.-dem/ -täm 7.+egü +ägu /+agu (Topluluk Eki) 8.+ag/ +ıg/ +ig/+ug/ +üg 9.+ğak 10.+ğu / +gü 11.+(ı)ğ / +(i)g 12.+kıya/ +kiye (Küçültme Eki) 13.+kı 14.+la,/ +le/ +lä 15.+lığ / +lig / +luğ / +lüg 16.+lık / +lik / +luğ / +lük 17.+m, +(i)m, +(i)m, +(u)m, +(ü)m 18.+n, +(i)nç (Sıra Sayı Eki) 19.+nti 20.+rak / +rek (Karşılaştırma Eki) 21.+sığ/ +sig 22.+sız / +siz / +suz / +süz (Yokluk Eki) 23.+(u)z
2. İsimden Fiil Yapım Ekleri:	1.-a- / -e- 2.-ad/ -ed/ -äd 3.+ğar 4.-ka /-ke / -kä 5.-la,/ -le/ -lä 6.-lan,/ -len/ -län 7.-(I)rk(A) 8.-sıra/ -sire/ -sirä 9.-t 10.-(u)t, -(ü)t
3. Fiilden Fiil Yapım Ekleri:	1.-dır/ -dir/ -dur/ -dür 2.-gur /-gür 3.- k / -k, uğ, -ük 4.-l/ -ıl 5.-ma/-me (Fiilden Fiil Yapım Eki/ Olumsuzluk Eki) 6.-n/ -(i)n / -(i)n 7.-r/ -ur/ -ür 8.-sık/ -sik/ -suk/ -sük 9.-ş/ -(i)ş, -(i)ş 10.-t
4. Fiilden İsim Yapım Ekleri:	1.-ç, -çı / - çi / -çu/ -çü 2. çig 3.-ğ / -g /-ag; -ıg, -ig/ -ug /-üg 4.-ğa / -ge; - ka / -ke 5.+(X)gsA 6.-ğu / -gü 7.-ğun/-gın 8.-(ı)ğ / -(i)g 9.- k 10.-äk/ -uk, -ük/ -ok, -ök 11.-kı 12.-l/ -ıl 13.-m, -(i)m, -(i)m, -(u)m- (ü)m 14.-mak / -mek 15.-n/ -ın 16.-nç 17.-ş 18.-(a)z

ÇEKİM EKLERİ

EKİN ADI	TÜRLERİ																								
1.Hâl Ekleri:	- Aitlik Eki +ki - Ayrılma +dın, +din, +tın, +tin - Belirtme/ Yükleme hâli +ı, +i, +ın, +in, +ğ / +g/ +iğ / +ığ - Bulunma hâli +da, +de, +ta, +te - Eşitlik hâli +ça / +çe / +çâ - İlgi hâli +nı, +ni, +nu, +nü; +ı, +i - Vasıta hâli +la, +le, +(ı)n, +(ü)n - Yönelme hâli +ğa, +ge / +a, +ke, / +kâ / +ğa, +ge / +a, / +â - Yön gösterme hâli + karu, / +garu / +gârü / +aru / +ra / +râ																								
2.Kip ve Kişi Ekleri:	<table border="1"> <thead> <tr> <th>A. Bildirme (Haber) Kipleri</th><th>B. Dilek (Tasarlama) Kipleri</th></tr> </thead> <tbody> <tr> <td>1. -ar, -er, -ur, -ür, -(y)ur, -(y)ür, -urlar, -ürler, -(y)urlar, -(y)ürler (Geniş Zaman)</td><td>1. -alı, -eli, -alım, -älim (Emir Kipi I. Çoğul)</td></tr> <tr> <td>2. -dı, -di, / -tı, -ti (Görülen Geçmiş Zaman)</td><td>2. -ayın / -äyin (Emir Kipi I. Tekil)</td></tr> <tr> <td>3. -dılar, -diler, -tılar, -tiler (Görülen Geçmiş Zaman III. Çoğul)</td><td>3. -ğay, /-gey (Gelecek Zaman), -man / -men / -mağ / -mey (Olumsuz Emir Kipi II. Çoğul)</td></tr> <tr> <td>4. -dım, -dim, -tim / -dum, -düm, -tum (Görülen Geçmiş Zaman I. Tekil)</td><td>4. -ı, -(ı)ı, -(i)ı, -(u)ı, -(ü)ı, -ı, -iz, -(ı)ız, -(i)iz, -ler (Emir Kipi II. Çoğul)</td></tr> <tr> <td>5. -dın, -din, -tin / -du, -dün (Görülen Geçmiş Zaman II. Tekil)</td><td>5. -sa- / -se (İsim Fiil Yapım Eki)</td></tr> <tr> <td>6. -dınız, -diniz, -tınız, -tiniz (Görülen Geçmiş Zaman III. Çoğul)</td><td>6. -sar, -ser (Şart Kipi I. Tekil)</td></tr> <tr> <td>7. -mas, -mes / -maz, -mez (Geniş Zamanın Olumsuzu)</td><td>7. -sar, -ser (Şart Kipi III. Tekil)</td></tr> <tr> <td>8. -mas, -mes / -maz, -mez (Olumsuz Şimdiki zaman)</td><td>8. -sar, -ser (Şart Kipi III. Çoğul)</td></tr> <tr> <td>9. -mış, -miş (Öğrenilen Geçmiş Zaman)</td><td>9. -sar, -ser (Şart Kipi I. Çoğul)</td></tr> <tr> <td>10. -ıp turur (sürekli geçmiş zaman)</td><td>10. -zun, -zün (Emir Kipi III. Tekil)</td></tr> <tr> <td></td><td>11. -zunlar, -zünler (Emir Kipi III. Çoğul)</td></tr> </tbody> </table>	A. Bildirme (Haber) Kipleri	B. Dilek (Tasarlama) Kipleri	1. -ar, -er, -ur, -ür, -(y)ur, -(y)ür, -urlar, -ürler, -(y)urlar, -(y)ürler (Geniş Zaman)	1. -alı, -eli, -alım, -älim (Emir Kipi I. Çoğul)	2. -dı, -di, / -tı, -ti (Görülen Geçmiş Zaman)	2. -ayın / -äyin (Emir Kipi I. Tekil)	3. -dılar, -diler, -tılar, -tiler (Görülen Geçmiş Zaman III. Çoğul)	3. -ğay, /-gey (Gelecek Zaman), -man / -men / -mağ / -mey (Olumsuz Emir Kipi II. Çoğul)	4. -dım, -dim, -tim / -dum, -düm, -tum (Görülen Geçmiş Zaman I. Tekil)	4. -ı, -(ı)ı, -(i)ı, -(u)ı, -(ü)ı, -ı, -iz, -(ı)ız, -(i)iz, -ler (Emir Kipi II. Çoğul)	5. -dın, -din, -tin / -du, -dün (Görülen Geçmiş Zaman II. Tekil)	5. -sa- / -se (İsim Fiil Yapım Eki)	6. -dınız, -diniz, -tınız, -tiniz (Görülen Geçmiş Zaman III. Çoğul)	6. -sar, -ser (Şart Kipi I. Tekil)	7. -mas, -mes / -maz, -mez (Geniş Zamanın Olumsuzu)	7. -sar, -ser (Şart Kipi III. Tekil)	8. -mas, -mes / -maz, -mez (Olumsuz Şimdiki zaman)	8. -sar, -ser (Şart Kipi III. Çoğul)	9. -mış, -miş (Öğrenilen Geçmiş Zaman)	9. -sar, -ser (Şart Kipi I. Çoğul)	10. -ıp turur (sürekli geçmiş zaman)	10. -zun, -zün (Emir Kipi III. Tekil)		11. -zunlar, -zünler (Emir Kipi III. Çoğul)
A. Bildirme (Haber) Kipleri	B. Dilek (Tasarlama) Kipleri																								
1. -ar, -er, -ur, -ür, -(y)ur, -(y)ür, -urlar, -ürler, -(y)urlar, -(y)ürler (Geniş Zaman)	1. -alı, -eli, -alım, -älim (Emir Kipi I. Çoğul)																								
2. -dı, -di, / -tı, -ti (Görülen Geçmiş Zaman)	2. -ayın / -äyin (Emir Kipi I. Tekil)																								
3. -dılar, -diler, -tılar, -tiler (Görülen Geçmiş Zaman III. Çoğul)	3. -ğay, /-gey (Gelecek Zaman), -man / -men / -mağ / -mey (Olumsuz Emir Kipi II. Çoğul)																								
4. -dım, -dim, -tim / -dum, -düm, -tum (Görülen Geçmiş Zaman I. Tekil)	4. -ı, -(ı)ı, -(i)ı, -(u)ı, -(ü)ı, -ı, -iz, -(ı)ız, -(i)iz, -ler (Emir Kipi II. Çoğul)																								
5. -dın, -din, -tin / -du, -dün (Görülen Geçmiş Zaman II. Tekil)	5. -sa- / -se (İsim Fiil Yapım Eki)																								
6. -dınız, -diniz, -tınız, -tiniz (Görülen Geçmiş Zaman III. Çoğul)	6. -sar, -ser (Şart Kipi I. Tekil)																								
7. -mas, -mes / -maz, -mez (Geniş Zamanın Olumsuzu)	7. -sar, -ser (Şart Kipi III. Tekil)																								
8. -mas, -mes / -maz, -mez (Olumsuz Şimdiki zaman)	8. -sar, -ser (Şart Kipi III. Çoğul)																								
9. -mış, -miş (Öğrenilen Geçmiş Zaman)	9. -sar, -ser (Şart Kipi I. Çoğul)																								
10. -ıp turur (sürekli geçmiş zaman)	10. -zun, -zün (Emir Kipi III. Tekil)																								
	11. -zunlar, -zünler (Emir Kipi III. Çoğul)																								

EKİN ADI	TÜRLERİ
3. İyelik Ekleri:	<u>A. Tekil</u> 1. -m, +(i)m, +(i)m, +(u)m, +(ü)m (I. Tekil İyelik) 2. +ı, +i, +sı, +si (III. Tekil İyelik) <u>B. Çoğul</u> 1. +mız, +miz, +(i)mız, +(i)miz, +(u)mız, +(ü)miz +muz, +müz, +(ü)muz, +(ü)müz, +(i)muz, +(i)müz (I. Çoğul İyelik) 2. +ınız, +ınız, +(i)ınız, +(i)ınız, +(u)ınız, +(ü)ınız, +ıuz, +üz, +(u)ıguz, +(ü)üz (II. Çoğul İyelik) 3. +ları/ +leri (III. Çoğul İyelik)
4. Çokluk Ekleri:	1. +lar / +ler 2. +t 3. -an/-en
5. İsim Çekim Ekleri:	1. Pekiştirme Enklitiği +ok /+ök 2. Birliktelik Eki +lı, +li 3. Soru Eki -mu / -mü? 4. Zamir n'si +n/ +η 5. -Dır Bildirme Eki -tır/ -tir 6. teg edatının kalıplaşmasıyla oluşan birleşik isimler/adlar
6. Fiil Çekim Ekleri	1. Soru Eki -mu / -mü? 2.. -Dır Bildirme Eki -tır/ -tir

ÇEKİMSİZ FİİLLER

EKİN ADI	TÜRLERİ
1. Sıfat-Fiil Ekleri:	1. -ar/ -er/ -ür/ -ur- /-ür 2. -daçıl/ -deçil/ -taçıl/ -teçil 3. -duk / tuk 4.-ğul / -göl (Gelecek Zaman Sıfat Fiil) 5.-ğuluk / -gölük 6. -(İ)ğme 7. -ma / -me, 8.-mak / -mek 9.-miş / -miş 10. -yuk/ -yük (Belirli Geçmiş Zaman Sıfat Fiil)
2. Zarf-Fiil Ekleri:	1.-a / -e / -ä (Zarf Fiil /Fülden İsim Yapım Eki) 2.-galı/-geli/-gäli 3. -ı / -i (Kalıplaşmış Zarf Fiil) 4. -kan/-ken/ -kän 5. -madın / -medin; -mayın 6. -p / -(e)p –(äp) / -(ı)p / -(i)p / -(u)p / -(ü)p 7. -t/ -tı (İsimden Zarf Yapım Eki) 8. -u / -ü, -u/-ü (Kalıplaşmış Zarf Fiil)

Bütün bu bulgular sonucunda metnin oluşturulduğu Eski Uygur döneminin dil özellikleri ve kelime dağarcığı hakkında bilgi sahibi olunmaktadır. Eski Uygur dönemi metinlerinden olan Aç Pars Hikâyesi üzerine yapılan çalışmalarının sınırlılığı olduğu görölmektedir. Bu nedenle bu çalışmamızın alana katkı sağlayacağı düşünölmektedir. Ayrıca çalışmada yararlanılan *TEBDİZ* dizin programı sayesinde dizinleme işlemi daha kolay hale gelmiştir. Bu alanda yapılacak pek çok çalışmaya yol açıcı olarak kaynaklık edeceği düşünölmektedir.

KAYNAKÇA

- Arat RR, Bang W, Gabain A. (1934). *Türkische Turfan-Texte VI*, Berlin.
- Arat RR, Bang W, Gabain A. (1936). *Türkische Turfan-Texte VII*, Berlin.
- Arat RR. (1936). Altun Yaruk. *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, (3): 1-8.
- Arat RR. (1936). Uygur devrine ait dil örnekleri: Altun Yaruk. *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, İstanbul, 1-8.
- Ayazlı Ö. (2012). *Altun Yaruk Sudur VI. Kitap*, (Karşılaştırmalı Metin Yayını), Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Bang W, Gabain A. (1929). *Türkische Turfan-Texte I (TT I)*, Berlin.
- Bang W, Gabain A. (1930). *Türkische Turfan-Texte III (TT III)*, Berlin.
- Bang W, Gabain A. (1939). *Türkische Turfan-Texte IV (TT IV)*, Berlin.
- Bang W, Gabain A. (1931). *Türkische Turfan-Texte V (TT V)*, Berlin.
- Bang W, Gabain A. (1931). *Analytischer Index zu den fünf Stücken Türkischen Turfan-Texte*. Berlin.
- Caferoğlu A. (1968). *Eski Uygur Türkçesinin Sözlüğü*, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Clauson G. (1972). *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, Oxford.
- Çağatay S. (1945). *Altun Yaruk'tan İki Parça*, Ankara, Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesi Yayınları.
- Çetin E. (2013). *Altun Yaruk Yedinci Kitap* (Berlin Bilimler Akademisindeki Metin Parçaları, Karşılaştırmalı Metin, Çeviri, Açıklamalar, Dizin), Adana, Karahan Kitapevi.
- Demiryürek H. (2012). Atabetü'l Hakayık'ın Gramatiksel Bağlam ve Sıklık Sözlüğü, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Denizli: Pamukkale Üniversitesi.
- Erdal M. (1991). *Old Turkic Word Formation: A Functional Approach to the Lexicon*, I-II, Wiesbaden.
- Erdal M. (2004). *A Grammar of Old Turkic*, Leiden-Boston.
- Ercilasun AB. (2012). *Türk Dili Tarihi*, Ankara, Akçağ Yayınları.
- Gabain A. (1940). *Alttürkische Grammatik*, Wiesbaden, s. 294-307.
- Gabain A. (1941). *Alttürkische Grammatik*, Leipzig.
- Gabain A. (1954). *Türkische Turfan-Texte VIII (TT VIII)*, Berlin.

- Gabain A. (1974). *Alttürkische Grammatik*, 3. Baskı. Çeviri: Akalın M. *Eski Türkçenin Grameri*, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 1-313.
- Gulcalı Z. (2013). *Eski Uygurca Altun Yaruk Sudur'dan "Aç Bars" Hikâyesi*, 1. Baskı. Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Gulcalı Z. (2013). *Altun Yaruk Sudur X. Kitap*, 1. Baskı. Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 15-730.
- Hacıeminoğlu N. (1992). *Türk Dilinde Edatlar*, İstanbul, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Hamilton JR. (2020). *Prens Kalyānamkara ve Pāpamkara Hikâyesi*, Çeviri: Bozkurt E, Birkan İ. Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Karahan A. (2013). Altun Yaruk ile ilgili Türkiye'deki çalışmalara bir bakış. *Dil Araştırmaları Dergisi*, (12): 277–251.
- Karahan A. (2014). *Eski Uygurcada Bağlaçlar*, 1. Baskı. Ankara, Grafiker Yayınları.
- Kaya C. (1994). *Uygurca Altun Yaruk Giriş, Metin, Dizin*. Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Koç TA. (2014). Uygurca Altun Yaruk'a Ait Belgeler (701-750), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ardahan: Ardahan Üniversitesi.
- Korkmaz, Z. (1959). Türk dilinde +ça eki ve bu ek ile yapılan isim teşkilleri üzerine bir deneme, *Ankara Üniversitesi Dil Tarih ve Coğrafya fakültesi dergisi*, (XVII): 3-4, s. 312.
- Raschmann SC.(2005). *Alttürkische Handschriften*, Berliner Fragmente des Goldlanz-Sūtras. Teil 7: Sechstes Bis Zehntes Buch, Stuttgart, s. 11.
- Räsänen M. (1957). *Materialien zur Morphologie der Türkischen Sprachen*, Studia Orientalia XXI, Helsinki.
- Räsänen M. (1969). *Versuch eines etymologischen Wörterbuchs der Türksprachen*, Helsinki.
- Ölmez M. (1991). *Altun Yaruk III. Kitap (65. Bölüm)*. Ankara, Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi: 1.
- Öztürk F. (2007). Baki Divanı Sözlüğü [Bağlamli Dizin ve İşlevsel Sözlük], Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi, s. 5-6.
- Sarı, isa. (2020). Şinko Şeli Tutung, TEİS <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/sinko-seli-tutung> s.e.t. 09.05.2022.
- Sertkaya OF.(1995). Türkiyede Uygur Türkçesi araştırmaları tarihine bir bakış ve Eski Uygur Türkçesi üzerine Türkiyede yapılan son çalışmalar, *TDAY Belleten*, s. 415.
- Şirin User H. (2015). *Başlangıcından Günümüze Türk Yazı Sistemleri*, 1. Baskı. Ankara, Bilge Kültür, Sanat Yayınları, s.54.

- Tekin Ş. (1959). Altun Yaruk'un Çincesinin Almancaya Tercümesi Dolayısıyla, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, (180): 293-309.
- Tekin Ş. (1965). Uygur Bilgini Singku Seli Tutung'un Bilinmeyen Bir Çevirisi Üzerine, *Türk Dili Araştırmaları Belleten*, (246): 29-33.
- Tekin, Ş. (2001). “Eski Türk Yazı Dilleri Özellikleri Üzerine Düşünceler ve Bunların Teşekkülü ile Türk Siyasi Birlikleri Arasındaki ilişkiler”, *İştikakçının Köşesi, Türk Dilinde Kelimelerin ve Eklerin Hayatı Üzerine Denemeler*, Simurg Yayınları, İstanbul, s. 121-149.
- Tekin T. (2003). *Orhun Türkçesi Grameri*, İstanbul, Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi: 9.
- Temir A.(1956). *Die Konjunktionen und Satzeinleitungen im Alt-Türkischen*, E. J. Brill, Leiden.
- Tezcan S. (1984). “Uygurlar”, *Türk Ansiklopedisi*/33, Ankara, s.148-155.
- Uçar E. (2013). Altun Yaruk Sudur üzerine yapılan çalışmalar hakkında açıklamalı bir kaynakça denemesi, *Türk Dil, Edebiyat ve Halk Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 1 (1):232.
- Wilkens J. (2021). *Handwörterbuch des Altuigurischen*, (Eski Uygurcanın El Sözlüğü Eski Uygurca – Almanca – Türkçe), erschienen im Universitätsverlag Göttingen.
- Zieme P. (1976). Singku Sali Tutung–Übersetzer buddhistischer Schriften ins Uigurische, *Tractata Altaica, Festschrift für Denis Sinor*. (Yayımlayan: W. Heissig). Weisbaden, 767-775.